

TÜRK PSİKOLOJİ BÜLTENİ

CİLT: 13 Ψ SAYI: 41 Ψ ISSN: 1300-7408
ARALIK 2007



Psikolojide
Araştırma, Yayın ve
Uygulama Etiği

Türk Psikoloji Bülteni

Turkish Psychological Bulletin

Cilt 13, Sayı 41, Aralık 2007
Volume 13, No. 41, December 2007

(Basım Tarihi: 22 Mayıs 2008)

Türk Psikologlar Derneği Yayınıdır
Publication of the Turkish Psychological Association
Yayın Türü: Yaygın

Sahibi

Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu Adına
Gonca Soygüt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Gonca Soygüt

Yayın Yönetmenleri

Okan Cem Çırakoğlu
Zuhal Yeniçeri

Yayın Kurulu

Doğan Kökdemir
Sait Uluç
Şeniz Çelimli

Teknik Edisyon, Dizgi

ve Sayfa Düzeni
Zuhal Yeniçeri

Kapak Tasarımı

Mete Yaman

Türk Psikoloji Bülteni, altı ayda bir yayınlanır ve aidat borcu olmayan dernek üyelerine ücretsiz gönderilir. Kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında, tamamı ya da bölümleri yazılı izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz. Bülten'deki yazıların içeriğinden yazarların kendileri sorumludur.

Türk Psikoloji Bülteni Merkezi Yönetim Yeri: Türk Psikologlar Derneği Genel Merkezi, Meşrutiyet Caddesi, No: 22/12 06640 - Ankara Tel: 0312 - 425 67 65
Faks: 0312 - 417 40 59 e-posta: bilgi@psikolog.org.tr
Internet: <http://www.turkpsikolojibulteni.com>

Yazışma Adresi: Dr. Okan Cem Çırakoğlu, Başkent Üniversitesi, Bağlıca Kampusu, İİBF / ELYADAL Eskişehir Yolu 20. km. 06530 - Ankara

Baskı: DETAMAT Tanıtım Tasarım Matbaacılık Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Caddesi, İstanbul Çarşısı 48/13-14 İskitler/ Ankara Tel: 0312 - 384 47 21
e-posta: detamat@e-kolay.net

Türk Psikologlar Derneği, Bakanlar Kurulu'nun 97 / 10448 sayılı ve 19.12.1997 tarihli kararı ile "Kamu Yararına Çalışan Dernek" statüsü kazanmıştır.

Türk Psikoloji Bülteni

Cilt 13, Sayı 41, Aralık 2007

İçindekiler

Editörden...	i
Gündem: Psikolojide Araştırma, Yayın ve Uygulama Etiği	
Panel: Sinemada Psikoterapistler ve Psikoterapi Etiği	1
Araştırma Etiğinin Bir Başka Boyutu: Yazarlık Hakkının Etik Açından Değerlendirilmesi	16
Aşırmayı Önlemek	20
Türkiye’de Deney Hayvanları, Psikologlar ve Yerel Etik Kurullar	27
ABD’de Psikologların Çalışmalarında Etik Sorun Yaşanmış Vaka Örnekleri	33
Sosyal Psikoloji ve Erdem Etiği	51
Gündem Dışı Konular	
ROC Analizi II: ROC Eğrisinin Bilgisayar Destekli İstatistik Programları Aracılığıyla Çizilmesi	59
Psikolojik Ölçmelere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar	65
Namus Adına Cinayet: Türkiye’de Namus Cinayetlerinin İncelenmesi	69
Akademik Erteleme: Bir Öğrenci Klasiği	84
Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği: Şizofrenide Psikososyal Tedavilere Yardımcı Bir Sivil Toplum Kuruluşu Örneği	87
Şizofreni Hasta Ailelerinde Duygu Dışa Vurumu	91
TÜBİTAK Araştırma Geliştirme Projeleri Bölüm II: Akademik Ar-Ge Destek Programlarına Başvuru Süreci	96
Bugünden Geleceğe Notlar...	
Prof. Dr. E. Olcay İmamoğlu	102
Dernek’ten Haberler	
EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi Çalışmaları	117
EFPA Yönetim Kurulu ve XI. Avrupa Psikoloji Kongresi (ECP 2009) Organizasyon Komitesi Toplantısı	120
EFPA Geropsikoloji Çalışma Grubu Çalışmaları	122
EFPA Psikoterapi Çalışma Grubu Toplantısı Raporu	125
EFPA Afet, Kriz ve Travma Komitesi Toplantısı	127
Türk Psikologlar Derneği 29. Olağan Genel Kurul Toplantısı Yapıldı	129
Türk Psikologlar Derneği Genel Merkez 2006-2008 Faaliyet Raporu	132
Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şubesi 2006-2008 Faaliyet Raporu	148
Türk Psikologlar Derneği İzmir Şubesi 2006-2008 Faaliyet Raporu	157
Türk Psikologlar Derneği Bursa Şubesi 2006-2008 Faaliyet Raporu	161
Türk Psikologlar Derneği Tüzük Değişikliği	162

Editörden...

Değerli Üyelerimiz,

“Psikolojide Araştırma, Yayın ve Uygulama Etiği” temasıyla yayınlamış olduğumuz Türk Psikoloji Bülteni’nin 41. sayısını sizlere ulaştırmış bulunuyoruz. Bilindiği üzere 38. sayıdan itibaren Bülten’de dört farklı temayı ele almayı planlamış ve bu temaları sizlere gerek Bülten gerekse e-posta aracılığıyla duyurmaya gayret etmiştik. Elinizdeki sayı önceden belirlediğimiz temalarla yayınlanan son sayı olma özelliğini taşıyor. Bültenin önümüzdeki sayılarda hangi tema ve özel gündemlerle çıkacağı üzerine çalışmalarımızı da sürdürmekteyiz. Bu hazırlık aşamasının ardından sizleri bilgilendirecek ve yazılarınızı bekleyeceğiz.

Bir önceki sayıda başlattığımız, alanımıza katkıda bulunmuş değerli hocalarımızla yaptığımız söyleşileri yayınlamayı sürdürüyoruz. Değerli büyüğümüz Prof. Dr. Fehunda Öktem’le yaptığımız söyleşinin ardından bu sayıda yine çok değerli hocamız Prof. Dr. E. Olcay İmamoğlu ile bir söyleşi gerçekleştirdik. Bu güzel sohbeti bizimle paylaştığı ve bize zaman ayırdığı için kendisine Yayın Kurulumuz adına teşekkür ederim.

Geride bıraktığımız dönem Derneğimiz için de oldukça yoğun bir dönem oldu. Genel Merkez ve Şubelerimizin Genel Kurul Toplantıları gerçekleştirildi. Bu kapsamda TPD Genel Merkez Genel Kurul Toplantısını da 20 Nisan 2008 tarihinde Ankara’da gerçekleştirmiş bulunmaktayız. Geçmiş Yönetim kurullarında ve Derneğin diğer organlarında görev yapan üyelerimize TPB Yayın Kurulu adına teşekkürlerimizi bildirir, seçilen yeni üyelerimizi kutlar ve görevlerinde başarılar dileriz. Genel Kurul toplantılarına ilişkin bilgilerin detaylarını ve faaliyet raporlarını “Dernekten Haberler” bölümünde bulabilirsiniz.

Derneğimiz geride bıraktığımız dönemde ulusal ve uluslararası alanlardaki etkili çalışmalarını sürdürdü. Derneğimizin temsilcileri bu kapsamda birçok uluslararası komite ve komisyonda çalışmalara katıldılar. Bu faaliyetlere ilişkin rapor ve bilgilendirme yazılarını da bu sayıda sizlere iletmeye çalıştık.

Meslek alanımızdaki hızlı büyüme meslektaşlarımızın çok farklı alanlarda çalışmaya başlamalarını da beraberinde getirdi. Belirli çalışma alanlarındaki yasal düzenlemelerin yetersizliği ve eksikliğinin devam ediyor olmasına karşın mesleki bilgi ve deneyimizdeki büyümeyi de göz ardı etmememiz gerekiyor. Ne yazık ki mesleki alandaki bu gelişme ve çeşitlenmenin paylaşım ve bilgilendirme olarak Bülten’e yansımadığını görüyoruz. Bu nedenle meslektaşlarımızın Bülten’e giderek artan oranda katkıda bulunmasını diliyor kuram ve uygulamaya yönelik yazılarını bekliyoruz.

Yazılarınızı; internet sitesimizi kullanarak bizlere ulaştırabilirsiniz.

www.turkpsikolojibulteni.com



Yayın Ekibi adına,
Okan Cem Çırakoğlu

**Psikolojide Araştırma, Yayın ve
Uygulama Etiği**

Panel: Sinemada Psikoterapistler ve Psikoterapi Etiği

Bahar Köse

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
e132591@metu.edu.tr

Geçmişten günümüze sinema ve psikoloji birçok yapım için birlikte çalışmıştır. Sinema psikoloji alanından karakterlerini ve öğelerini oluştururken yararlanmış; psikoloji de kendini ifade ederken somutlaştırma gereği duyduğunda sinemadaki görsellerden faydalanmıştır. Sinema psikoloji öğelerini ele alırken kimi zaman gerçeğe yakın açıdan ele almış kimi zaman da olduğundan farklı ve abartılı bir şekilde ele almıştır.

Sinemanın kitleleri etkileme gücü düşünüldüğünde, psikoloji alanının sinemadaki psikolojiyi yansıtırma şeklini gerçeklik ve etik açıdan eleştirmesi de kaçınılmazdır. Ancak bu eleştiriyi yaparken psikiyatristin ve psikologun mesleki açıdan görev ve yetkilerini iyi bilmek gerekir. Eğitim süreçlerine bakıldığında, psikolog unvanı psikoloji bölümlerindeki lisans ve devamındaki yüksek lisans eğitimleriyle kazanılırken, psikiyatristlik unvanı tıp eğitimiyle birlikte ardından da psikiyatri dalında uzmanlık eğitimi tamamlandıktan sonra kazanılmaktadır. Psikolog terapi eğitimi alıp terapi uygulamaları yapabilirken, psikiyatrist ilaç yazma yetkisine sahiptir. Bu iki mesleki unvanın detaylı bilinmesi sinemadaki psikoterapistlerin etik açıdan değerlendirilmesinde aldıkları eğitimin göz önüne alınarak yapılması açısından önemlidir.

Diğer bir noktaya gelince, sinemayı psikoterapistler ve psikoterapi etiği açısından değerlendirmek için Türk Psikologlar Derneği'nin Etik Yönetmeliği'ni bilmek gerekir. Türk Psikologlar Derneği'nin Etik Yönetmeliği genel olarak şöyle yapılmıştır: "Türk Psikologlar Derneğinin Etik Yönetmeliği, psikoloji

mesleği ve biliminin standartlarını belirlemek ve bu standartları en yüksek düzeyde uygulayıp, korumak için vardır. Etik İlkeler meslektaşların ortak değerlerini belirler. Psikologlara günlük uygulamalarında, kendilerini değerlendirmeleri ve planlama yapabilmeleri için yardımcı olur ve topluma sunacakları hizmetler için zemin hazırlar. Ayrıca, psikologların karşılaştıkları etik ikilemleri çözebilmeleri için yol gösterir. İlkelere uyup uyulmadığını değerlendirme olanağı vererek hem meslektaşları, hem de hizmet verilen kişi ve toplumu korur. Etik Kurallar ise etik ilkelerin uygulanabilir olmasını sağlar. Karşılaşılabilecek etik ikilemler durumunda izlenebilecek olası yolları tanımlar." Türk Psikologlar Derneği'nin Etik Yönetmeliği'ne göre de etik ilke ve kurallar şöyle yapılmaktadır:

Genel Etik İlkeler ve Kurallar

1. Yetkinlik / Yeterlik

Psikolog, uluslararası standartlar düzeyinde ve T.C. Psikologlar Meslek Yasasının (yasalaştığında) ve Türk Psikologlar Derneği'nin gerekli gördüğü koşullara uygun yasal eğitimi alıp yetkinliğini elde etmek ve en yüksek düzeyde tutmaya devam etmek sorumluluğunu alır. Kendi kişisel ve profesyonel özellikleri ve becerileri ile geliştirmesi gereken yönlerinin bilincine varmaya çalışır ve kendini geliştirmek için uygun adımları atar. Psikolog, bu farkındalık doğrultusunda belli bir görev üstlenirken gerçekçi bir şekilde kendi yetkinliğini değerlendirmekle yükümlüdür.

1.1 Yetkinlik ve Yetkinliğin Sınırları

Psikolog, uluslararası standartlara, Türkiye Cumhuriyeti'nin Yükseköğrenimle ilgili yasalarının öngördüğü eğitim veya denklik koşullarına göre verilen, T.C. Psikologlar Meslek Yasasının ve Türk Psikologlar Derneği'nin koşullarına uygun yasal eğitimi alıp yetkinliğini elde eder ve sadece yetkinliğini elde ettiği alanda eğitimi, kişilik özellikleri, deneyimi ve becerileri çerçevesinde çalışır.

1.2 Yetkinliğin Korunması ve Geliştirilmesi

Psikolog, yetkinliğini korumak ve geliştirmek amacı ile alanı için gerekli olan resmi eğitimin yanı sıra; sürekli olarak alanındaki bilimsel gelişmeleri ve gerekli eğitimleri takip eder ve bunları deneyimi ile birleştirir.

1.3 Yetkinliğini Değerlendirmek

Psikolog, kendi uzmanlık alanı kapsamındaki herhangi bir alt uzmanlık alanında herhangi bir çalışmaya girişmeden önce; bu alan için yeterli mesleki bilgi, donanım, deneyime sahip olup olmadığını değerlendirir. Eğer psikolog kendini bu konuda yetkin bulmuyorsa; kendini geliştirmek için eğitim ve/veya süpervizyon alarak çalışabilir. Yetkin olmadığına karar veriyor ise; hizmet alacak kişi ya da kurumu yetkin bir meslektaşına havale eder.

1.4 Çalışmayı Engelleyen Koşullar

Psikolog, işini yapmasını engelleyen kişisel güçlükler yaşadığına (örneğin; bir klinik psikologun yas, hastalık, vb. bir sebeple psikoterapiye devam edemediği durumlar) karar verirse; bu durumu etik biçimde çözümlenecek girişimlerde bulunur.

1.5 Etik Farkındalık

Psikolog, Türk Psikologlar Derneği tarafından kabul edilmiş olan Etik İlke ve Kuralları bilmek, ikilemler karşısında hangilerini işleteceğine karar vermek, ge-

rektiğinde etik karar verme sürecini harekete geçirmek ve tıkandığı noktalarda danışmak sorumluluğu olduğunun farkındadır. Bunu gerçekleştirmek için uygun adımları atar.

2. Yararlı Olmak ve Zarar Vermemek

Psikolog, psikolojik bilgisini ve yaptığı uygulamaları çalıştığı kişi, ve/veya kuruma en yüksek yararı getirecek şekilde planlar ve onlara zararlı olabilecek durumlardan kaçınır.

2.1 En Yüksek Yararı Gözetmek

Psikolog, hizmet verdiği kişi ve/veya kurumların ihtiyaçlarına uygun ve gelişimlerini destekleyecek çalışmalarda bulunur ve bunları yürütürken hizmet verdiklerinin en yüksek yararını düşünür.

2.2 Zarar Vermekten Kaçınmak

Psikolog, danışan kişi ya da kurumlara, araştırma katılımcılarına, öğrencilere, süpervizyon alan kişilere ve deney hayvanlarına zarar verebilecek eylemlerden kaçınır. Psikolojik bilgi ya da uygulamaları kötüye kullanmaz. Önceden kestirilebilen ve kaçınılmaz olan zararı en aza indirmek için gerekli önlemleri alır, kişileri bu konuda önceden bilgilendirir.

2.3 Kötüye Kullanımdan Kaçınmak

Psikolog, mesleki ilişki içerisindeki rolüne ve kendi kişisel gereksinimleri, tutumları ve değerlerine ilişkin bir farkındalık kazanmak için uğraşır; hizmet verdiği kişi ve/veya kurumun bağlılığını ve güvenini kötüye kullanacak biçimde gücünü ve statüsünü kullanmaz.

2.3.1 Cinsel Kötüye Kullanımdan Kaçınmak

Psikolog, yakınlık ve cinselliğin, hizmet verdikleri ile ilişkisini doğrudan ya da dolaylı biçimde etkileyebileceğinin farkındadır. Bu durumla bağlantılı olarak ilişkinin özelleşmesi ve cinselleşmesinden kaçınır. Çünkü bu tür ilişkiler gerekli mesleki mesafeyi azaltır, profesyonel ilişkiyi zedeler, çıkar çatışması ve kötüye

kullanıma yol açabilir ve en önemlisi hizmet verdiği kişiye zarar verir. Sonuç olarak; psikolog, halen hizmet verdiği kişilere cinsel ima ve yaklaşımlarda bulunmaz, onları taciz etmez ve onlarla cinsel ilişkiye girmez.

2.3.2 Diğer Kötüye Kullanımlar

Psikolog bilgi, statü ve sahip olduğu gücü kullanarak; kendi yararları doğrultusunda, danışanların, öğrencilerin, süpervizyon verdiği kişilerin, araştırma katılımcılarının, kurumsal danışanların ve iş yeri çalışanlarının emeklerini ve finansman kaynaklarını sömürmez.

2.4 Çoklu İlişkiler

(a) Mesleki rolü gereği profesyonel bir ilişki içindeyken; psikologun, o kişi ile ek bir rolü üstlenmesi ya da o kişinin yakın ilişkide olduğu başka bir kişiyle ilişkiye girmesidir. Ayrıca hizmet verdiği kişiyle ya da o kişinin yakın ilişkide olduğu bir başka kişiyle gelecekte başka bir ilişkiye gireceğine ilişkin söz vermesi durumları da "çoklu ilişki" kapsamına girer. Eğer psikolog verdiği hizmet sırasında çoklu ilişki yüzünden nesnellliğini, yetkinliğini ve etkinliğini yitirecekse; ya da hizmet verdiği kişileri sömürecek ve zarar verecek ise çoklu ilişkilere girmekten kaçınır.

(b) Çoklu ilişkiler; psikologun yetkinliğini azaltmaması ya da hizmet verdiği kişilere sömürü ya da zarar getirmemesi koşulu ile, etik dışı bir durum olarak değerlendirilmeyebilir (örneğin; bir doğal afet durumunda psikologun kişinin hem terapisti olması, hem de aynı kişinin katılacağı eğitsel ve sosyal faaliyetlerde destek vermesi).

(c) Psikolog, farkında olmadan çoklu ilişkilere girmiş ise; bu durumdan etkilenen kişinin çıkarlarını en iyi şekilde gözeterek ve etik ilkelere uygun olarak sorunu çözümlenmeye çalışır.

2.5 Görevini Kötüye Kullanmaktan Kaçınma

Psikolog, bilgisini psikolojik baskı aracı olarak kullanmaz. Bu yönde tehdit unsu-

ru olabilecek eylemlerden kaçınır:

(a) İnsanlardan zorla bilgi almaz ya da insanları itiraf ettirmek için zorlamaz.

Araştırma yaparken amacını önceden açıklayarak izinlerini alır (Bkz. 9.2 Araştırmalarda Bilgilendirilmiş Onam Almak)

(b) Bir insanı, dünya görüşünü, cinsel tercihini, politik, dini ve ahlaki inançlarını açıklamayı, yadsımasını ya da değiştirmesi yönünde zorlamaz.

(c) Psikolog, psikolojik bilgisinin başkaları tarafından yukarıda belirtilen amaçlar için kullanılmasını, eğer bilgisi dahilinde ise, önlemeye çalışır.

3. Sorumluluk

Psikolog, hizmet sunduğu kişi ve/ya da kurumlara ve içinde yaşadığı topluma karşı mesleki ve bilimsel sorumluluklarının bilincindedir. Psikolog, mesleki uygulamalarının nitelik ve sonuçlarından sorumludur; aynı zamanda diğerleri tarafından bir bilim dalının temsilcisi olarak algılandığının da farkındadır.

3.1 Etik Sorumluluk

Psikolog, mesleki uygulamalar içinde etik ikilemlerle karşılaşabilir ve bu ikilemleri çözmekle sorumludur. Bu tür sorunları kendi başına çözemediği durumlarda meslektaşlarından ve TPD Etik Kurulundan yardım alabilir.

3.2 Gizliliğin Korunması Zorunluluğu

Psikolog, çalışması boyunca hizmet verdiği kişi ve kurumlardan edindiği bilgileri gizli tutmakla yükümlüdür.

(a) Psikolog hizmet verdiği kişi ve kurumlara gizlilikle ilgili sınırları belirtir. Psikolojik faaliyetler sonucunda toplanan bilgilerin ileride ne şekilde kullanılabileceğini bildirir.

(b) Gizliliğin sınırları, koşulların uygun ya da olası olmadığı durumlar dışında mesleki ilişkinin başında açıklanır.

3.3 Elde Edilen Bilgilerin Gizli Tutulması

Kişi ve/veya kuruma ait her türlü bilgi,

değerlendirme, görsel kayıt ya da yazılı metinler psikolog tarafından koruma altında tutulur.

(a) Psikolog, hizmet verdiği kişilerin sesi ni ve/veya görüntüsünü kaydetmeden önce izin almakla yükümlüdür.

(b) Psikolog, elde ettiği gizli tutulması gereken bilgileri, gerekirse; isim ve ayrıntıları saklı tutarak, sadece bilimsel ya da profesyonel amaçlar için profesyonel kişilerle paylaşır, hizmet verdiği kişilerle mesleki ilişki içinde elde ettiği özel bilgileri medyaya açıklamaz, kendisinden psikoterapi hizmeti alan kişilerin medyada teşhir edilmesine göz yummaz. Psikolog yazılı ve sözlü raporda, süpervizyon sırasında ve konsültasyonlarda sadece iletişimin amacına uygun ve gerekli bilgiyi vermekle yetinir.

(c) Psikolog kişiye özgü özel bilgileri, o kişi ya da kurumun ya da velayet sahibinin iznini aldıktan sonra ilgili yetkililere verebilir.

(d) Gizlilik ilkesi şu durumlarda gözardı edilebilir:

- Hizmet verilenin kendine, psikologa ve diğer insanlara yönelik bir zarar vermiş ve/veya verecek olma durumu söz konusu ise.

- Hizmet alanın, 18 yaş altı çocuk veya ergen olduğu, cezai ehliyeti olmayan yaşlı veya özürlü olduğu her türlü kötüye kullanım durumlarında.

3.4 Özel Bilgilerin Eğitim vb. Amaçlar İçin Kullanımı

Psikolog yazılarında, derslerinde, verdiği eğitimlerde ve halka yönelik açıklamalarında danışanlarının, öğrencilerinin, araştırma katılımcılarının, kurumsal danışanlarının ve diğer hizmet verdiği kişilerin kimliklerini açığa çıkarabilecek bilgileri açıklamaz. Bu kural şu durumlarda işletilmeyebilir:

(a) Koşulların gerektirdiği biçimde kişiyi ve kurumu tanıtıcı bilgiler yeterince "gizlenmiş" ise

(b) Kişi ve kurum yazılı olarak izin vermişse.

3.5 Doğru Bilgilendirme Sorumluluğu

Psikolog mesleki ilişkisini kurarken, hizmet verdiği kişi ya da kuruma çalışmanın koşulları, akışı, bitişi ve takibi hakkında bilgi vererek ve hizmet verilenin onayını alarak bir anlaşma yapar. Psikolog bir değerlendirme ya da bir müdahale yaparken, sonuçları hizmet edilene doğru bir biçimde aktardığından emin olmalı ve bunun sorumluluğunu taşımaktadır.

3.6 Genişletilmiş Sorumluluk

(a) Psikolog asistanlarına, öğrencilerine, eğitim ve süpervizyon aldığı ya da verdiği kişilere bilimsel ve mesleki alanda etik davranma sorumluluğunu taşır. Bunu yaparken de psikolojik çalışma yöntemlerini, yöntemlerin güçlü ve güçsüz yönlerini, etik ilke ve kuralları öğrenmek ve öğretmek durumundadır.

(b) Yetkileri dahilinde ise psikolog, kendisi ile çalışan psikologların gerekli eğitim ve donanıma sahip, yetkin kişiler olmasını sağlar.

(c) Psikolog danışanları yönlendirirken, yönlendirilen kişinin yetkinliğinden emin olmak ve danışanı bu kişinin eğitim, yaklaşım ve uzmanlığına ilişkin bilgilendirmek zorundadır.

4. Dürüstlük

Psikolog bilimsel, eğitsel ya da uygulamalı çalışmalarında doğruluk, dürüstlük ve tarafsızlık ilkelerini benimser. Psikolog hizmet verdiği kişileri yanıltmaktan, kandırmaktan, aldatarak zarar vermekten ya da bilerek doğruları gizlemekten kaçınır. Verdiği sözleri tutmaya çalışır ve gerçek dışı belirsiz vaatlerde bulunmaz. Psikolog araştırma, eğitim ve uygulamada dürüstlüğü sağlamak için çalışır. Tarafsızdır; çalıştığı tüm kişi ve kurumlara karşı saygılıdır; tüm çalışma alanlarında kendi rolünü olabildiğince açık tanımlar.

4.1 Kendini Doğru Tanıtma

Psikolog aşağıda belirtilen konularda, hiç bir koşulda yanlış, aldatıcı, hileli bildirimlerde bulunmaz.

- (a) Eğitimi, deneyimi ve yetkinliği
- (b) Akademik dereceleri
- (c) Unvanları
- (d) Bağlı bulunduğu kurum ve dernekler
- (e) Verdiği hizmetler
- (f) Verdiği hizmetlerin bilimsel temelleri ve sonuçları
- (g) Başarı dereceleri
- (h) Ücretleri
- (i) Yayınları ya da araştırma sonuçları

4.2 Doğru Bilgilendirme

Psikolog herhangi bir konuda açıklama yaparken, verdiği bilginin nesnel ve tam olmasını amaçlar. Bunu yaparken psikoloji bilimi ve mesleğine zarar vermektense ya da meslekle ilgili yanlış algılamalara sebep olmaktan kaçınır.

4.3 Maddi Koşullar

Psikolog hizmet verdiği kişi ve kuruma, çalışma öncesinde ya da başında, çalışmanın maddi koşullarına ilişkin bilgi verir.

4.4 Toplumaya Yönelik Bilgilendirmede Dürüstlük

Psikolog topluma yönelik bilgi sunarken (medya yoluyla ulaşılabilecek her türlü reklam ve demeçler, tanıtım broşürleri ve kitapçıkları, ders notları, özgeçmişleri); kendi çalışmaları, araştırma ve uygulamaları, bağlı olduğu kişi ve kurumlara ilişkin bilerek yanlış, aldatıcı, hileli açıklama yapmaz. Uzmanlığı dışındaki konularda açıklamalarda bulunmaktan kaçınır.

4.5 Kamuya Yönelik Yayın Organlarını Kullanma

Psikolog, kamuya yönelik yayın organlarını kullanırken (radyo, televizyon, basılı yayın, internet vb. elektronik ortamlar); açıklama ve önerilerinin bilimsel temellere oturduğundan emindir ve etik yönetmeliği dikkate alır.

4.6 Reklam Amaçlı Açıklamalardan Kaçınmak

Psikolog, halen hizmet verdiği kişi ya da kurumlardan ya da özel ilişkileri nedeniyle psikologun etkisi altında kalabilecek kişilerden kendi yararına reklam amaçlı açıklama istemez.

4.7 Kendi Yararına Hizmet Ortamı Oluşturmak

Psikolog, hizmet talep edilmediği halde kişileri etkileyerek, kendinden ya da çıkar ilişkisi olanlardan hizmet alımına yönlendirmez. Toplumsal afet durumları gibi kamu yararına hizmet verilen bazı özel durumlarda bu kural işletilmez.

5. İnsan Haklarına Saygı ve Ayrımcılık Yapmama

Psikolog, her durumda insan haklarına ve onuruna saygı gösterir. Yaş, kimlik, cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel tercih, etnik köken, din, mezhep, sosyo-ekonomik düzey ve engelli oluşa karşı ayrımcılık yapmaz.

5.1 Hizmet Verilenlere Saygı

Psikolog hizmet verdiği kişi ve/veya kurumun gizlilik, özgürlük ve seçim haklarına saygı duyar ve bunları korumak için gereken önlemleri alır. Yaş, kimlik, cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel tercih, etnik köken, din, mezhep, sosyo-ekonomik düzeye ve engelli oluşa ilişkin konularda baskı ve ayrımcılık yapmaz.

5.2 Meslektaşlara Saygı

Psikolog, meslektaşlarının ve diğer profesyonellerin bilgi, bakış açısı, deneyim, sorumluluk ve uzmanlıklarına saygı gösterir. Yaş, kimlik, cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel tercih, etnik köken, din, mezhep, sosyo-ekonomik düzeye ve engelli oluşa karşı ayrımcılık yapmaz.

5.3 Kişisel Farkındalık

Psikolog kendi kişisel, kültürel ve sosyal geçmişinin, cinsel tercihinin getir-

diği kısıtlamaların çalışmalarını etkileyebileceğinin farkındadır. Bu kısıtlamaların yol açabileceği olumsuzlukları en aza indirmek için uygun adımları atar.

5.4 Uzmanlığını Kötüye Kullanmamak

Psikolog kişilerin temel hak ve özgürlüklerine, onurlarına ve değerlerine saygı gösterir. Uzmanlığını bu kişilere zarar vermek, taciz etmek ve bu kişileri yönlendirmek ve bastırmak için kullanmaz.”

Mesleki tanımların farklılığına ve Türk Psikologlar Derneği'nin Etik Yönetmeliği'ne değindikten sonra Beyza'nın Kadınları (2005), Medcezir Manzaraları (1989), Antwone Fisher (2002), Final Analysis (1992), Sakın Konuşma (2001), Deney (2001) ve Hipnoz (2004) örnek filmler olarak etik açıdan değerlendirilecektir.

Beyza'nın Kadınları (Hazırlayan: Psk. Elçin Sakmar)

Yönetmenliğini Mustafa Altıoklar'ın yaptığı 2005 yılına ait Türk filmi olan Demet Evgar (Beyza; Dilara; Rabia; Ayla), Levent Üzümcü (Doruk) ve Tamer Karadağlı (Fatih), Arda Kural, Berrak Tüzünağaç, Mine Çayıroğlu gibi oyuncuların rol aldığı Beyza'nın Kadınları hakkında konuşacağım.

Öncelikle ana karakterler hakkında biraz bilgi vermek gerekirse; Demet Evgar'ın canlandığı Beyza; yetimhanede büyümüş, Pakize isimli öğretmeni (Pakize anne olarak anılıyor) tarafından elle tacize uğramıştır. O zamanlar Ayla olan ismi, 8 yaşında evlat edinilerek Beyza olarak değiştiriliyor. Şu anda anaokulunda öğretmen olarak çalışıyor. Ayrıca çoklu kişilik bozukluğu var ve bünyesinde Beyza ile birlikte Dilara, Rabia ve Ayla karakterlerini yaşıyor. Beyza beyazlar içinde saf ve sade tarafı yansıtırken Ayla çocukluğu, Dilara dişiliği, Rabia da suçluluğu yansıtır.

Levent Üzümcü'nün canlandığı Doruk; psikiyatrist, Amerika'da FBI'da kriminoloji biriminde çalışmış. Beyza'yla evli.

Tamer Karadağlı'nın canlandığı Fatih; komiser. Ortaya çıkan seri cinayetler üzerinde Dorukla birlikte çalışıyor.

Film İstanbul'da denizde balıkçılar tarafından kesik bir bacak bulunmasıyla başlıyor. Daha sonra kesik bacağın ve yeni bulunan bacakların seri cinayetler olduğu düşünülüyor. Doruk ve Fatih bu cinayetler üstüne çalışırken, Beyza da düzenli gittiğini düşündüğü hayatında birtakım boşluklar, hafıza kayıpları olduğunu fark ediyor ve bunların nedenlerini anlamaya çalışıyor. Bu sırada da öldürülen kişilerle arasında bir ilişki olduğunu fark etmeye başlıyor.

Filmde anlatılan bazı noktaların üzerinde durmak istiyorum; Doruk'un Beyza'ya eşi olmasına rağmen hipnoz uygulamayı teklif etmesi ve uygulaması TPD Etik Yönetmeliğine göre çoklu ilişkiler tanımına girmekte ve doğru bir davranış olmamaktadır. Ayrıca filmin ilerleyen sahnelerinden anlıyoruz ki Doruk eşine onun bilgisi ve rızası olmadan hipnoz uygulamaya başlamıştır ve yönetmeliğe göre terapist hastasının bilgisi ve rızası olmadan zorla bilgi alamaz.

Bunlarla birlikte filmde bize Beyza'nın katil olabileceği düşüncesi verilmeye çalışılırken filmin sonuna doğru anlıyoruz ki aslında katil Beyza'nın eşi Doruk. Filmde Doruk, Beyza'nın katilin kendisi olabileceğini düşünmesini sağlayarak zaten birtakım psikolojik sorunları olan Beyza'nın stresinin artarak durumunun daha da sıkıntılı olmasına yol açıyor. Yönetmeliğe göre terapistin hastasına zarar vermektен kaçınması gerekliliğine rağmen, Doruk bunun aksi bir davranış sergilemektedir.

Med-Cezir Manzaraları (Psk. Canan Büyükaşık-Çolak)

1989 yapımı olan film, Mahinur Ergun tarafından yönetilmiştir. Oyuncular Zuhal Olcay (Zeynep), Kadir İnanır (Erol) ve Yılmaz Zafer (Psikiyatrist, Ümit). Zeynep üniversiteyi Amerika'da okuduktan sonra evlenip mutlu bir yuva kurmak amacıyla yurda döner. Bir bankada yüksek bir konumda işe başlar. Bu sayede banka yöneticisi olan Erol ile tanışır. Bir gece yemeğe çıkarlar ve ardından aralarında güzel bir dostluk başlar. Bu dostluk zamanla aşka dönüşür. Ancak ikisi de çok zıt karakterlerde insanlardır. Erol, arkadaşları tarafından sinirli, kafasının ona oyunlar oynadığı, bazen günlerce her şeyden uzaklaşan biri olarak tanımlanıyor.

Ümit ise Zeynep'in Amerika'da okurken tanıştığı bir arkadaşıdır. Zeynep'den hoşlanmaktadır. Zeynep bir süre sonra Erol'a taparcasına bağlanır. Erol ise Zeynep'e sürekli acı çektirmektedir. Zeynep, Erol ile yaşadığı sorunları Ümit'le paylaşır. Ümit Zeynep'e Erol'dan ayrılması gerektiğini söyler. Ancak, Zeynep zaten sık sık Erol'dan ayrılıp bir süre sonra dayanamayıp tekrar görüşmeye başlamaktadır. Erol, Zeynep'in onu bankadaki konumunu daha da yükseltmek amacıyla kullandığını düşünür, bu yüzden onu işten çıkartır ve başka bir yerde iş bulur.

Erol bir gün Zeynep'i iş yerinde ziyaret eder ve kapıyı kilitleyerek, zorla Zeynep'le birlikte olur. Ardından Zeynep Ümit'in ofisine gider ve Ümit'in hasta gördüğü odaya dalar. Ümit hastasını dışarı alır ve Zeynep'le ilgilenir.

Bir süre sonra Zeynep yine Erol ile görüşmeye başlar. Bara giderler. Ümit onları takip eder ve barda Erol ile tanışır. Erol bu duruma çok kızar ve bardan çıkıp gider. Zeynep Ümit ile tartışır. Ümit ofi-

sine gider ve Erol'u orada görür. Bir tel parçasıyla kapıları açıp içeri girmiştir. Erol "Neden benimle ilgileniyorsun, Zeynep için mi?" diye sorar. Ümit de "Belki ama daha çok mesleki bir ilgi. Bir kitap yazıyorum. Size yardım etmek istiyorum" diye cevap verir. Erol bu teklifi reddeder ve oradan uzaklaşır.

O günden sonra Ümit, Zeynep'e Erol'un manik-depresif olduğunu söyler. Zeynep'i Erol'dan uzaklaştırmaya çalışır. Ancak başaramaz. Birkaç gün sonra Zeynep ve Ümit, Erol'un evine giderler ve onu bir haftadır hiçbir şey yemediği için baygın bir halde bulurlar.

Ümit Zeynep'e yardım etmek istemektedir. Bu şekilde bakıldığında herhangi bir sorun yokmuş gibi görünebilir. Ancak, Ümit, Erol'a yardım talebinde bulunarak etik yönetmelikte yer alan "Yararlı olmak ve zarar vermemek" ilkesindeki 2.4 (a) kodlu "Çoklu İlişkiler" maddesini ihlal etmektedir. Çoklu İlişkiler: Mesleki rolü gereği profesyonel bir ilişki içindeyken; psikologun, o kişi ile ek bir rolü üstlenmesi ya da o kişinin yakın bir ilişkide olduğu başka bir kişiyle ilişkiye girmesidir. Ayrıca hizmet verdiği kişiyle ya da o kişinin yakın ilişkide olduğu bir başka kişiyle gelecekte başka bir ilişkiye gireceğine ilişkin söz vermesi durumları da "çoklu ilişki" kapsamına girer. Eğer psikolog verdiği hizmet sırasında çoklu ilişki yüzünden nesnellliğini, yetkinliğini ve etkinliğini yitirecekse ya da hizmet verdiği kişileri sömürecek ve zarar verecek ise çoklu ilişkilere girmekten kaçınır. Bu filmde de görüldüğü gibi Ümit, Zeynep'in Erol'dan hoşlandığını bildiği halde Erol'a yardım teklif ederek çoklu ilişkiler maddesini ihlal etmiştir.

Bunun yanı sıra Ümit, herhangi bir test uygulamadan Erol'a bir tanı koymaya çalışmaktadır, bunu da kısa süreli gözlemlerine ve Zeynep'in anlattıklarına dayanarak yapmaktadır. Bu şekilde davra-

narak, Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği'nin 'Psikolojik Değerlendirmeler ile İlgili Etik Kurallar' ilkesindeki 8.1 kodlu Değerlendirmenin temelleri ((d) psikolog, bireylerin psikolojik özelliklerine ilişkin düşüncelerini; ancak izlenimlerini ya da sonuçlarını destekleyecek yeterli incelemeyi yaptıktan sonra oluşturur) maddesine aykırı düşmektedir.

Görüldüğü gibi filmlerin çoğunda yer alan psikoterapistlerin yaptıkları normal gibi yansıtılsa da birçok etik ihlali içermektedir.

**Antwone Fisher
(Psk. Nihan Tezer)**

Yönetmenliğini Denzel Washington'ın üstlendiği film genel olarak denizci Fisher'ın psikiyatrist desteğiyle travmatik geçmişine yüzleşmesini ele alan bir dramdır. Antwone Fisher (Derek Luke) adlı denizci bir asker, sergilediği saldırgan davranışları sonrasında üstleri tarafından askeri bir psikiyatriste (Denzel Washington) gönderilir. Üç seans yapılacaktır ve sonrasında yazılacak rapor sonucu Fisher'ın donanmadan atılması veya donanmada kalması söz konusudur. İlk görüşmede kendisinde sorun olmadığını belirtir ve bir dahaki görüşmeye gelmeyeceğini söyler. Ancak raporun yazılması gerekmektedir. Görüşmeye gelmeyen asker zorla getirilir, ancak görüşmeler Fisher konuşmaya başladıktan sonra başlar. Sonunda psikiyatristin de ilgisiyle bir seansta Fisher konuşur, sorulara cevaplar verir. Üç seans biter, psikiyatrist kendisine okuması için bir kitap önererek görüşmesini tamamlar. Fakat Fisher henüz farkındalık kazanmışken, bunlarla nasıl baş edebileceğini bilemeden görüşmeler bitmiştir. Bu durum Fisher'ın donanmadaki sorunlarının devam etmesini sağlar ve tekrar psikiyatriste gönderilir. Bundan sonra psikiyatrist kendisiyle görüşmelerine evde de devam edecektir ve

Fisher'ın çocukluğu, ailesi hakkındaki yaşantıları üzerinde daha fazla durulacaktır. Görüşmeler sonunda Fisher ailesini aramaya karar verir, bu kararına psikiyatristi ve kız arkadaşı destek olur.

Bu yazıda etik konular ile birlikte filmin ayrıntılarına değinilecektir. Filmin gerçek bir yaşam öyküsünden alınması etik ikilemleri gerçekçi olarak yansıttığını düşündürebilir. Filmde göze çarpan örneklerin ilgili etik koda uygunluğu tartışılacaktır.

Etik açıdan olumlu noktalar başta "Gizliliğin korunmasıyla" ilgili olan etik koddur. Gizliliğin korunması zorunluluğu koduna göre; Psikolog, çalışması boyunca hizmet verdiği kişi ve kurumlardan edindiği bilgileri gizli tutmakla yükümlüdür. Filmde terapistin bu konuda başarılı olduğu söylenebilir. Evde yaşadığı sıkıntılı zamanlara rağmen eşiyile hastasıyla ilgili konuları paylaşmadığı yansıtılmıştır. Bunun yanı sıra hastasını bir Şükran Günü yemeğine davet etmiştir, terapistin aile üyeleri oradadır fakat kimse Fisher'ın hakkında terapide geçen bilgilere sahip değildir. Terapistin eşi yalnızca hastanın ailesinin olmadığını bilmektedir, onu da zaten Fisher kendisi söylemiştir. Terapist bu etik kurala bağlı kalarak hastasıyla arasında terapötik bir ilişki gelişmesinde de başarılı bir tablo çizer. Çünkü hasta geçmişte türlü istismarlara maruz kalmıştır buna rağmen bunların gizli kalacağına olan inancıyla terapistine rahatlıkla açılır.

Terapinin başlaması sırasında gönüllülüğe karşı gönülsüzlük konusunda bir ikilem yaşanıldığı söylenilebilir. Psikoterapi sürecinde gönüllülük esas alınır. Ancak etik bir ikilem ile karşı karşıya kaldıysa terapistin karmaşayı kodlara bağlı kalarak çözmesi beklenir (3.1, TPD Etik İlkeleri). Filmde hasta gönüllü olarak görüşmelere gelmemektedir. Önerilebilecek bir çözüm APA etik kodlarına

(1.02) göre, eğer etik kodların karmaşayı çözemediği durumlar varsa gerekli yasalara ve kurallara bağlı kalınmasıdır. Bu filmdeki askeri psikiyatrist de bu hastayı 3 seans boyunca görmelidir. Her ne kadar zorla görüşmelere gelmiş olsa da terapist konuşması için hastasını zorlamamıştır, konuşmaya hazır olduğu zamanı beklemiştir. Bu açıdan TPD etik kodlarından (2.5.a) ilgili maddeye uygunluğu, zorla bilgi almadığı söylenebilir. Ancak yasaların görüşmeyi üç seansla sınırlandırması psikoterapi süreciyle ilgili başka bir ikileme yol açar. İlgili madde 7.7 Psikoterapinin Sonlandırılmasıdır; Psikolog mesleki ilişkiyi, danışanın artık yardıma gereksinimi kalmadığı, psikoterapinin yarar sağlamadığı ve/veya süregelen yardımdan dolayı danışanın zarar göreceği durumlarda bitirilmesini belirtir.

Başka bir ikilemin kaynağı da terapistin aynı zamanda hastadan üst rütbeli bir kişi olmasından ve bu statüsünü terapi süreci için kullanmasından kaynaklanır. Hastanın görüşme odasında huzursuzluk yarattığı bir gün terapist kendisinin komutanı olduğunu ona hatırlatmıştır. Oysa hasta o ana kadar terapisti bir komutan olarak hiç düşünmemiştir. Bu noktada hastaya saygılı olma ve eşit statüde kabul ilkesi ihlal edilmiş bulunmaktadır. Bu ihlal de etik kodlardan İnsan Haklarına saygı ve Ayrımcılık Yapmama kapsamında değerlendirilebilir. İlgili maddeye göre, "5.1 Hizmet Verilenlere Saygı; Psikolog hizmet verdiği kişi ve/veya kurumun gizlilik, özgürlük ve seçim haklarına saygı duyar ve bunları korumak için gereken önlemleri alır. Yaş, kimlik, cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel tercih, etnik köken, din, mezhep, sosyo-ekonomik düzeye ve engelli oluşa ilişkin konularda baskı ve ayrımcılık yapmaz." olarak belirtilmiştir.

Filmde etik ihlallerden en göze çarpanı çoklu ilişkiler koduyla ilgili yaşanan

ikilemdir. Terapistin hastasıyla görüşmelerine evinde devam ettiği sürede, terapistin eşi hastayı tanımıştır ve terapi amacıyla evde bulunduğunu bilmektedir. Ayrıca hastayı Şükran Günü Yemeği'ne davet etmiştir. Terapist evde yokken onun evinde hastası eşiyile görüşmüştür, farklı bir yakınlık hissetmiştir. Filmin sonundaki terapistin açıklaması göz önünde bulundurulursa bu durum terapist ve eşinin çocuğunun olmamasına da bağlanabilir.

Bunlara ek olarak bu açıklamada terapist hastasına karşı kendini bir baba gibi hissettiğini belirtmiştir. Terapist hastasıyla ayrıca terapi dışında da görüşmüş, rütbe törenine gitmiş ve terapist rolünün dışına çıkmıştır. Bu ikilem TPD etik kodlarından "Yararlı olmak veya Zarar vermemek" başlığı altındaki Çoklu ilişkiler ihlaline işaret eder. İlgili Etik koda göre (2.4.a) profesyonel bir ilişki içerisindeyken terapistin kişi ile ek bir rolü üstlenmemesi gerekmektedir. Ayrıca koda "Eğer psikolog verdiği hizmet sırasında çoklu ilişki yüzünden nesnellliğini, yetkinliğini ve etkinliğini yitirecekse; ya da hizmet verdiği kişileri sömürecek ve zarar verecek ise çoklu ilişkilere girmekten kaçınır." şeklinde terapistin yapması gerekenler belirtilmiştir. Hastanın terapistin eşi ve ailesiyle görüşmesi de çoklu ilişkiler kapsamında değerlendirildiğinde ilgili kod (2.4.c) gereği şu şekilde bir öneri getirir: "Psikolog, farkında olmadan çoklu ilişkilere girmiş ise; bu durumdan etkilenen kişinin çıkarlarını en iyi şekilde gözeterek ve etik ilkelere uygun olarak sorunu çözümlenmeye çalışır." Bu iki konunun sonuçları değerlendirildiğinde, hasta hem terapistin eşiyile geçen konuşmasında hem de aile yemeğinde onun için yaralayıcı sorulara maruz kalmıştır. Birisi terapistin eşinin "Şükran gününde ne yapacaksın?" sorusu diğeri ise aile üyelerinden bir tanesinin "Eminim annenin bayram yemeklerini özlüyorsundur." şeklindeki yorumudur.

Oysa hasta şimdiye kadar ailesini hiç tanımamıştır. Bu durum hem hasta ve terapistin hem de terapistin ailesinin zor anlar yaşamasına neden olmuştur.

Çoklu ilişkilerde ince bir nokta vardır ki bazen terapist hastasını daha iyi tanıyabilmek ve bu bilgiyi terapi sürecine aktarabilmek amacıyla hastasına karşı farklı rolleri üstlenebilir. Bu filmde başta yemeğe davet edilmesi, eğer terapistin eşinin isteği üzerine değil de terapistin hastasına aile ortamını yaşatması ve o ortamda hissettiklerini değerlendirmesi amacıyla olsaydı etik bir ikilemden söz edilmezdi. Aynı şekilde terapistin “baba” rolünü üstlendiğini fark edip bu durumu terapi süreci için kullanması hastanın yararını gözetmek olarak değerlendirilebilir.

Başta belirtildiği üzere filmde birçok Hollywood filmine kıyasla psikoterapi sürecinin gerçeğe yakın olarak sunulduğu gözlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında etik kodların terapisti ve terapötik ilişkiyi korumaya yardımcı rolleri unutulmazsa, filmdeki yaşantıların sonuçlarının bu durumlara örnek olduğu söylenebilir. Film, terapist olarak izleyenlere bu sonuçları değerlendirmek açısından katkıda bulunabilir. Filmde terapist-hasta ilişkisi açısından da olumlu veya olumsuz örnekler bulunmaktadır.

**Gerçeği Arayış
(Uzm. Psk. Özcan Elçi)**

Film: Gerçeği Arayış (Final Analysis), Yönetmen: Phil Joanou, Senaryo: Robert Berger ve Wesley Strick, Oyuncular: Richard Gere (Psikiyatrist Dr. Isaac Barr), Kim Basinger (Heather Evans), Uma Thurman (Diana Baylor), Eric Roberts (Jimmy Evans), Yıl: 1992, Süre: 124 Dak.

1992 yılı yapımlı, Phil Joanou tarafından yönetilmiş olan Gerçeği Arayış filminde ünlü oyuncular, Richard Gere, Kim

Basinger, Uma Thurman rol almış.

Dr. Isaac Barr (Richard Gere) Adli Psikiyatri Bölüm Başkanı ve başarılı bir psikanalisttir. Hem kendi ofisinde psikoterapi uygulamalarında bulunmakta hem de adli psikiyatri alanındaki uzmanlığı ve deneyimi sebebiyle mahkemelere bilirkişi olarak çağrılmaktadır. Dr. Isaac, çocukluk travmaları şikayetiyle gelen Diana (Uma Thurman) isimli bir hastasıyla psikoterapi süreci devam ederken, Diana'nın bir gangsterle evli olan ablası Heather Evans'la (Kim Basinger) ile tanışır. Isaac, kocasından korkan ve nefret eden Heather'dan etkilenir ve onunla birlikte olur. Ancak Heather, “pathological intoxication” isimli, uzmanlar tarafından varlığı üzerinde görüş birliğine varılamamış, çok az miktarda alkol alındığında bile kontrolsüz davranışlarda bulunma ve alkolün etkisi geçince yaşadığı kontrolsüz olayı hatırlayamama gibi bir probleme sahiptir.

Dr. Isaac, bir deniz fenerinde Heather'la flört ettiği sırada Heather'ın çantasından düşen el halterinin (dambıl) demirini Heather'a geri verir. Bu sırada bu demir parçasının üzerinde kendi parmak izini bırakmış olur. Heather, bu el halteri demirini korunma amaçlı çantasında bulundurduğunu söyler. Heather, kocasını Dr. Isaac'ın parmak izinin bulunduğu el halteri ile kafasına vurarak öldürür. Isaac, Heather'ı -patolojik sarhoşluk tanısı sayesinde- hapisten kurtarmaya çalışırken, el halterinin demirinde kendi parmak izleri olduğunu öğrenir. Diğer bir ifadeyle Heather aslında Dr. Isaac'a komplo kurmuştur. Heather, Isaac için artık tutkuyla bağlandığı kadın değil, kendisine komplo kurmuş ve kendisini tehdit eden bir kadındır ve o yüzden suç aletini almak ister.

Heather, Dr. Isaac'ın uzman tanıklığı sayesinde hapisten kurtulmuştur ancak bir kapalı psikiyatri servisinde gözetim

altında tutulacaktır. Gözetimde tutulduktan sonra değerlendirme kurulunda Dr. Isaac de olacaktır. Isaac, Heather'ın kız kardeşinin de yardımıyla, gözetim kurulumunda Heather'ın paranoid özellikleri de olan bir şizofren tanısı almasını sağlar. Heather, Dr. Isaac'ın amacının kendisini bu kapalı psikiyatri servisinde uzun yıllar kalmasını planladığının farkına varır, bunun üzerine hastaneden kaçır. Isaac, daha önceden ücretsiz psikoterapi hizmeti verdiği (kendisine iyilik borcu olduğunu düşünen) eski bir danışanını Heather'ın peşine takar. Eski danışanı Heather'ın evine girip suç aleti el halterini almak isterken Heather tarafından öldürülür. Heather paranoid şizofren olmadığını göstermek ve cinayeti Dr. Isaac'a yüklemek için suç aletini dedektife vermeye karar verir ancak tam dedektife suç aletini vermek üzereyken Dr. Isaac yetişir ve el halterini tutarak dedektife kendisi verir. Böylece kendisine cinayet iftirası atılmasını engellemiş olur, ancak bu durum Heather'ı çılgına çevirir. Film, ünlü yönetmen Alfred Hitchcock'un yükseklik korkusunu işlediği Vertigo filmindekine benzer deniz fenerinden, Heather'ın ve suç aletinin azgın dalgalara düşmesiyle son bulur.

Bu filmde, terapistin psikoterapi etiği açısından birden fazla hatası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, danışanın ablasıyla ilişkiye girerek Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliğinin Yararlı Olmak ve Zarar Vermemek İlkesindeki 2.4 kodlu "çoklu ilişkilere girmeme" kuralını ihlal etmesidir. Çoklu ilişki terapistin danışanla veya (danışanın) yakın ilişkide olduğu başka bir kişiyle ilişkiye girmesidir. Bu kurala göre terapist, danışanla veya danışanın yakınlarıyla terapi ilişkisi dışında başka bir ilişkiye girmekten kaçınmalıdır.

Terapistin ikinci etik ihlali Pepe isimindeki ücretsiz danışma hizmeti verdiği danışanını Heather'ın peşine takmış,

yani eski danışanını kendi amaçları doğrultusunda kullanmıştır. Bu davranış yine aynı ilkedeki "psikolog, bilgi, statü ve sahip olduğu gücü kullanarak; kendi yararları doğrultusunda danışanların, ... emeklerini ve finansman kaynaklarını kullanamaz" kuralına ters düşmüştür. Terapistin danışanlarını veya eski danışanlarını kendi işlerini halletmesi için kullanması hiçbir şekilde etik olarak düşünülmemelidir.

Üçüncü etik ihlal ise, terapistin hizmet verdiği kişiye yani Heather'a aslında kendisinde olmayan bir tanı konması için dümen çevirmesidir. Heather'ın, şizofren olmadığı halde paranoid şizofren tanısı almasını sağlamasıdır. Etik yönetmelikteki "kötüye kullanmaktan kaçınmak" kuralına göre, "psikolog hizmet verdiği kişi ve/veya kurumun bağlılığını ve güvenini kötüye kullanacak biçimde Gücünü ve Statüsünü kullanamaz" ilkesine ters düşmüştür.

Yukarıdaki edimler aynı zamanda APA'nın Etik İlkelerine de aykırıdır. Terapist, APA'nın "Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct" (2002) isimli etik kurallarındaki 3.05 (multiple relationships) ve 3.08 (exploitative relationships) maddelerine örnek etik ihlalleri yapmıştır.

Sakın Konuşma (Psk. Özge Koçak)

İnsanları düşünceleri ve davranışları açısından anlamaya çalışan psikoloji bilimi, sinemanın içinde çok fazla yer almaktadır. Psikolojik birçok öğe sinemada kullanılmaktadır, filmin konusunun psikolojik bir problem veya ana karakterin bir psikoterapist olması gibi. 2001 yılı Amerika yapımı olan Gray Fleder tarafından yönetilmiş Sakın Konuşma, (Don't Say a Word) bu tür öğelerin kullanıldığı bir filmidir.

Bu filmde üç ana karakter vardır. İlk karakter Micheal Douglas tarafından canlandırılan "Nathan"dır. Nathan, şehrin en iyi psikoterapistlerindedir. Bu karakterin göze çarpan özellikleri yeteneğe ve pratik bir zekaya sahip olmasıdır. İkinci karakter ise Sean Paen tarafından canlandırılan "Patric" karakteridir. Patric bir hırsızdır ve son on yılını daha önceden çaldığı değerli bir taşı bulmak için harcamıştır. Bunların yanında hırslı ve isteklerinin peşinden koşan bir kişiliktir. Üçüncü ana karakter, Brittany Murrfy tarafından başarıyla canlandırılan "Elisabeth", babasının ölümüne tanık olmuş, 10 yıl boyunca çeşitli hastanelerde yatmış, bu süreçte 20 farklı tanı almış olan bir genç kızdır.

Film Patric ve adamlarının geçmişte yaptığı banka soygunu ile başlayıp daha sonra günümüze dönmektedir. Doktor bir arkadaşı, iyi bir psikoterapist olan Nathan'dan genç bir kız ile görüşmesini ister. Bu kız Elisabeth'tir. Nathan'ın alışık olduğu tarzda bir hasta olan Elisabeth'in, Nathan'a söylediği ilk sözler "Sende onların istediğini istiyorsun değil mi? Asla söylemeyeceğim. Hiçbirinize." olur. Elisabeth ile görüşmesinin ertesi sabahı Nathan'ın kızı kaçırılır. Kızı kaçırılanlar, kızın hayatına karşılık Elisabeth'in bildiği altı rakamlı bir şifreyi öğrenmek isterler. Doktor bunun için hemen hastaneye gidip, doktor arkadaşının dolabını kırarak Elisabeth'in dosyalarına ulaşır sonra onları ayrıntılı bir şekilde okur. Daha sonra Elisabeth'in numara yaptığını, diğer hastaların semptomlarını taklit ettiğini fark eder. Sadece travma sonrası stres bozukluğu semptomlarının gerçek olduğunu anlar. Sonra Elisabeth'i konuşturmak için, onun odasına gidip kızının bazı oyuncaklarını Elisabeth'e verir ve kızının kaçırıldığını anlatır. Kızının hayatını kurtarmak için rakamlara ihtiyacı olduğunu söyler. Elisabeth bu duruma sinirlenir. Daha sonra Nathan kız hakkında "İssiz ada-

daki küçük kız" başlıklı bir gazete kopyasını bulur. Elisabeth'in yanına onu konuşturmak için tekrar gider. Elisabeth bağırarak Nathan'ın boğazına saldırır. O sırada Nathan Elisabeth'i sakinleştirir ve ona yardım etmeye karar verir. Nathan, kızı hastaneden dışarı çıkarıp, kızın babasının öldüğü yere götürür. Kız orada her şeyi bastan yaşayarak Nathan'a her şeyi anlatır. Elisabeth'in babası Nathan'ın kızını kaçıran adamlar tarafından öldürülmüştür. Ancak anlattıkları arasında altı rakam yoktur.

Sonra Nathan'ın aklına gazete kopyası gelir ve kızı o adaya götürür. Patric ve adamlarına adaya gelmelerini söyler. Orada adamlarla buluşup birlikte tozlu yıkık bir binaya gidip Nathan'ın Elisabeth'i konuşturması için beklerler. Elisabeth yaşadıklarını anlatırken eliyle çeşitli işaretler yapmaktadır. Bu sırada Nathan elinin altına tozlu bir cam koyup yazdıklarını ortaya çıkmasını sağlar. Bu yazdığı altı rakam, babasının mezarının numarasıdır. Elisabeth babası öldürülünce en sevdiği oyuncaklarını babasını mezarına koymuştur. Bu oyuncakların içinde de çok değerli bir elmas vardır. Patric ve adamları bu elmasın peşindedirler. Verilen rakamlara göre mezarı acarlar ama bu mezar bir kadın mezarıdır. Nathan rakamların kızın beynindeki ters görüntü olduğunu anlayıp tersten bakmalarını söyler. Mezarı bulurlar ve elması alırlar. Ancak daha sonra Patric ve Nahtan kavga etmeye başlarlar. Sonunda Nathan Patric'i öldürür. Filmin sonunda polisler gelir ve Nathan'ı, kızını ve Elisabeth'i kurtarırlar.

Bu film psikoterapist ve psikoterapi etiği unsurları açısından incelendiğinde, Nathan'ın iyi fakat çeşitli etik ihlaller yapan bir psikoterapist olduğu göze çarpmaktadır. İlk olarak, Nathan yetenekli bir psikoterapisttir. Öncelikle Nathan on yıldır kimsenin Elisabeth'e söylemediği şifreyi söyletmesi başarıdır.

Bunu yanında, iyi ve yetenekli bir psikoterapist olduğunu gösteren diğer bir olay daha vardır. Nathan on yıl boyunca kimsenin fark etmediği bir olayı fark ederek, Elisabeth'in sadece diğer hastaların semptomlarını taklit ettiğini anlamış, aslında onun travma sonrası stres bozukluğu yaşadığını fark etmiştir.

İyi bir psikoterapist olmasının yanında Nathan'ın mesleki açıdan yaptığı ihlaller incelendiğinde birkaç nokta göze çarpmaktadır. İlk olarak, "gizliliğin korunması" ilkesinin ihlali çok açık şekilde görülmektedir. Hastalara ait kayıtlar gizlidir ve koruma altındadır. Ancak Nathan, Elisabeth'in dosyalarına ve bilgilerine arkadaşının odasına gizlice girip, dosyaların bulunduğu çekmeceyi kırarak ulaşır. İkinci olarak ihlal edilen ilke, "zarar vermektan kaçınmak" tır. Filmde Nathan, travma yaratan duruma maruz kalmak, bilinçaltını açığa çıkarma konusunda yardımcı olabilir amacı ile Elisabeth'i babasının ölümüne şahit olduğu yere götürür. Bu eylem sırasında da herhangi bir kontrol, önceden bilgilendirme veya hazırlama söz konusu değildir. Travma yaratan olayın yaşandığı yere kontrolsüz gidilmesi ve olayın hayali bile olsa tekrar yaşanması, Elisabeth için çok zarar verici olabilir, var olan semptomların artmasına sebep olabilir. Son olarak filmde, yine gizlilik ve zarar vermektan kaçınma ilkelerinin beraber ihlali söz konusudur. Nathan hiç uygun olmayan bir yerde Elisabeth'i konuşturmaya devam eder. Böyle bir ortam Elisabeth için zararlı olabilir, görüşme yapılan ortamın güvenli olması önemlidir. Ayrıca burada Patric ve adamları, Nathan ve Elisabeth'i seyretmektedirler. Yapılan bir görüşmenin profesyonelliğın dışında gözlemlenmesi gizlilik ilkesinin ihlalidir. Bu filmde, Nathan karakteri psikoterapist ve psikoterapi etiği açısından incelendiğinde iyi ve yetenekli bir terapist olmasının yanında birçok mesleki ihlal yapan bir terapist imajını çizmektedir.

Deney (Das Experiment) (Psk. Nurten Özüörçun)

Oliver Hirschbiegel in yönettiği ve aslında 1971 yılında yapılan "Stanford Hapishane Deneyi"nden alıntı bir film. Filme de bir deney için hapishane simülasyonu oluşturuluyor ve para ödüllü bu deneye katılan katılımcılar gardiyanlar ve tutuklular olarak iki gruba ayrılıyor. Gardiyanların görevi ise hapishane içinde huzuru ve düzeni sağlamak olarak söyleniyor ve şiddet ve işkence gibi insan haklarına aykırı durumların deney içinde yer almayacağı belirtiliyor.

Deney başladığında ilk başlarda gardiyanlar ve tutuklular bunun bir deney olduğunun farkındalar ve birbirlerine karşı kibar ve şakacılar. Ancak çok kısa bir süre sonra, gardiyanlar rollerini çok fazla benimsiyorlar ve gittikçe artan aşılama, kötü duruma düşürme, utandırma, hatta daha sonraları şiddet uygulama gibi yöntemlere başvuruyorlar. Tüm uyarılara rağmen deney durdurulmuyor ve sonunda gardiyanlar araştırmacıları da hapse atıyor. 2 kişi ölüyor. Bir bayan araştırmacıya gardiyanlardan biri tecavüz etme girişiminde bulunuyor. Kısacası işler zıvanadan çıkıyor.

Filmde gösterildiğine göre bu deneye katılanlar daha çok paraya muhtaç olduklarını söylüyorlar. Bu durumda aslında gönüllü gibi görülen bu katılım onlar için zorunlu olmuş olabilir. Burada araştırmacılar deneyi filmde gösterdiği kadar fazla miktarda para ödülüyle (4,000 \$) gerçekleştirdikleri için, teşvik için uygun olmayan ödüller koyduklarından etik bir ihlal yapmış oluyorlar. Ayrıca bu filmde katılımcılar hem psikolojik hem de fizyolojik zarar görmüşlerdir. Hatta bazı katılımcılar hayatlarını kaybetmiştir. Dolayısıyla burada, uyulması gereken belki de en önemli etik kural olan "zarar vermeme" ilkesinin ihlalini açıkça gösteriyor. Bunun haricinde bu

filmli izleyenlerin araştırmalara ve araştırmacılara karşı şüphayle baktıklarını ve güvensizlik duyabileceklerini söylemek pek de yanlış olmaz sanırım.

Hipnoz (Psk. Bahar Köse)

Film: Hipnoz (Hypnos), Yılı: 2004, Süre: 93 dakika, Oyuncular: Cristina Brondo (Beatriz Va-gas), Demián Bichir, Marisol Membrillo, Julián Villagrán, Féodor Atkine

Filmde, genç bir psikiyatrist olan Beatriz Vagas, hipnoz uygulamalarıyla tanınan bir sanatoryumda işe başlar. Burada daha önce hiç kimseye cevap vermeyen bir hastanın kendisine tepki vermesi üzerine bir başarı elde eder. Bir gece sanatoryumdaki baş psikiyatrist bu hastaya hipnoz uygularken, Beatriz gizlice olanları izler. Genç psikiyatrist, baş psikiyatristin bu hastayı ölüme teşvik ettiğini fark eder ve bu hastayla kendisi çalışmaya karar verir. Ancak çalışmaya karar verdiği günün gecesi hasta, bilekleri kesilmiş bir biçimde ölü bulunur. Bundan sonra etrafındaki olayları sorgulamaya başlayan Beatriz, bir başka hastanın aslında bu ölümün intihar olmadığıyla ilgili uyarılarına kulak vermeye başlar. Kendisinin bir polis olduğunu ve bu sanatoryumdaki intiharlar için buraya geldiğini söyleyen hasta, Beatriz'in kafasını iyice karıştırır ve onu daha büyük çatışmalara iter.

Bu arada genç psikiyatrist, sanatoryumda daha birçok çelişkili davranışla karşılaşır. Hemşirelerden birinin hastalardan biriyle cinsel ilişkisine şahit olur; ayrıca başka bir psikiyatristin de bir hastayla terapisini izler ama Beatriz'e göre bu bir terapi değil, hastanın unutulması için bir bastırma politikasıdır. Film baştan sona kadar genç psikiyatristin yaşadığı çelişkilerle doludur. Kendisi de sürekli haplarla ayakta durmaktadır. Filmdeki çelişkiler Beatriz'in kendisiyle yüzleşme-

siyle son bulur. Aslında intihar eden hasta Beatriz'in ta kendisidir ve sanatoryumda geçen olaylar da Beatriz'in kendisine hipnoz yapılırken bilinçaltından geçenlerdir.

Hipnoz filmine etik kodlar açısından bakıldığında, TPD'deki "Psikolojide Etik Kodlar"a göre, 2.2.2 Görevini Kötüye Kullanmak ve 2.2.1 Çoklu İlişki ilkelileriyle ilgili çelişkiler taşımaktadır. Sanatoryumdaki uzmanın hastayla cinsel ilişki yaşaması ve görevini kötüye kullanması; Beatriz'in hipnoz edilen hastaların ölüme yönlendirildiğini fark etmesi ama sessiz kalmasıysa 2.3 Sorumluluk ilkesini çiğnediğini göstermektedir. Ayrıca 3.2 Gizlilik ilkesi gereği Beatriz'in gizlice terapi seanslarını izlemesi de yanlış bir davranıştır. Bu ilkeyi de ihlal etmiş olmaktadır.

Sinemada Psikoterapistler ve Psikoterapi Etiği: Literatür (Psk. Ferhat Yazar)

Sinema ve televizyonun davranışsal etkileriyle ilgili araştırmalarının tarihi 1920'li yıllarda bu tür eğlence türünün ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Özellikle son on yılda sinema ve televizyonun kişilerin duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını nasıl etkilediğine dair sayısız araştırma yapılmıştır. Sinema ve televizyonun kişilerin tutum ve davranış boyutlarında değişime yol açtığı kimi araştırmacılarca desteklenmiştir. Bu yazıda sinema ve televizyonun bireylerin psikoterapistlerle ilgili bilgi ve fikir edinmesinde nasıl bir rolü olduğu ele alınacaktır. Dalda (2007) kişilerin psikologlarla ve psikoloji bilimiyle ilgili imajı oluşturmalarında medyanın etkilerini araştırmıştır. Bu araştırmada Psikoloji Bölümünde okuyan 20 kişi ve diğer bölümlerde okuyan 34 üniversite öğrencisine psikologlar ve psikoloji bilimiyle ilgili bilgilerini nereden edindiklerini araştıran açık uçlu ve çoktan seçmeli sorular

solurulmuştur. Bu araştırmanın sonucuna göre katılımcıların % 24.6'sı televizyonda gördükleri gerçek psikologları gözlemleyerek, % 23.2'si filmlerde ve dizilerde psikolog rolündeki aktörleri izleyerek psikologlar ve psikoloji bilimiyle ilgili bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma bulguları göstermektedir ki, televizyon ve sinemanın kişilerin psikologlarla ilgili bilgi edinmesinde önemli bir rolü bulunmaktadır.

Domino (1983) tarafından yapılan araştırmanın bulguları sinemanın ruh sağlığı uzmanları ve kurumlarıyla ilgili tutum oluşturmada ne denli önemli olduğunu göstermiştir. Gösterime girdiği dönemde büyük yankı uyandıran Guguk Kuşu (One Flew Over the Cuckoo's Nest) adlı film psikiyatrik kurumları ve ruh sağlığı hizmetlerini eleştirel bir bakış açısıyla ele alan ve oldukça büyük kitleler tarafından izlenen bir film olmuştur. Aynı dönemde anti-psikiyatri akımını da ivmelendirici bir etkisi olmuştur. Bu nedenle, Amerikan Psikiyatri Birliği, Oregon'daki bir ruh sağlığı hastanesinin gerçek işleyişini gösteren bir belgesel çekmiştir. Domino (1983) tarafından yapılan araştırmada katılımcılar dört gruba ayrılmış, birinci grup sadece guguk kuşunu izlemiş, ikinci grup belgesel ve guguk kuşunu izlemiş, üçüncü grup sadece belgeseli izlemiş ve dördüncü grup hiçbir şey izlememiştir. Daha sonra katılımcılardan ruh sağlığı profesyonellerine, yapılan tedavilere, kurumlara ve davranışsal bozukluğu olan kişilere karşı tutumlarını araştıran bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucu göstermektedir ki, Guguk Kuşu filminin seyredilmesi neticesinde ortaya çıkan olumsuz tutumlar, belgesel izlendikten sonra bile değişmemektedir.

Schultz tarafından psikoterapistlerin ekranda ve beyaz perdede nasıl temsil edildiği beş kategoriye indirgenmiştir. Dr. Deli, hastalarından daha çılgin ve

uçuk bir psikoterapist temsilidir. Beyza'nın Kadınları filmindeki Psikiyatrist Doruk karakteri Dr. Deli için örnek olarak gösterilebilir. Dr. Şeytani, ahlaksız yöntemleri olan bir katil / canavar temsilidir. Dr. Hannibal Lecter ya da Sakın Konuşma adlı filmdeki Dr. Nathan birer örnek olabilirler. Dr. Harika, sıcak ve destekleyici yapısıyla hastalarına ayıracak sonsuz zamanı olan bir terapist portresidir. Antwone Fisher adlı filmdeki psikiyatrist bir örnek olarak gösterilebilir. Dr. Kuralcı; neşe, eğlence ve yaratıcılığı öldüren etiketleyici bir tarzı olan psikoterapist temsilidir. Dr. Sınır Tanımaz ise hastalarıyla duygusal ilişkilere girmekten çekinmeyen bir psikoterapist temsilidir. Med Cezir Manzaraları ve Final Analysis adlı filmlerdeki psikoterapistler örnek olarak gösterilebilir.

Son olarak, Gharaibeh tarafından 2005 yılında yapılan araştırmanın bulgularına değinilecektir. 106 adet sinema filminde temsil edilen 120 psikiyatristin gözlemlendiği bu çalışmada terapistlerin % 71'inin erkek; % 22'sinin genç, % 50'sinin orta yaşlı ve % 26'sının yaşlı; % 45'inin yeterli, % 47'sinin yetersiz olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, psikiyatristlerin % 23'ünün hastalarıyla cinsel ilişkide buldukları temsil edilmiştir. Bu araştırma sonucu göstermektedir ki, filmlerdeki psikiyatrist imajı gerçeği yansıtmamaktadır.

* "Sinemada Psikoterapistler ve Psikoterapi Etiği" Konulu Panel ODTÜ Psikoloji Bölümü'ndeki öğretim görevlisi Prof. Dr. Faruk Gençöz'ün "Klinik Psikoloji'de Etik" adlı dersi kapsamındaki Yüksek Lisans Öğrencileri tarafından Prof. Dr. Faruk Gençöz öncülüğünde düzenlenmiştir.

Araştırma Etiğinin Bir Başka Boyutu: Yazarlık Hakkının Etik Açından Değerlendirilmesi

Melike Guzey

Başkent Üniversitesi

Eleştirel - Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı
melikeguzey@yahoo.com

Psikolojide araştırma etiği yıllardır en çok dikkat çeken konulardan biri olmuştur. Bir araştırmayı yürütürken katılımcıları yanıltmamak, katılımcıları bilgilendirmek, katılımcıların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını korumak kadar çeşitli yöntemlerin geliştirilmesinde, araştırmanın kurallara uygun bir biçimde yazıya geçirilmesinde, sonuçların rapor edilmesinde, kullanılan kaynaklara atıfta bulunurken etik kurallar en çok dikkat edilen hususlardır. Çok sık rastlanmayan fakat önemli bir yeri olan bir etik durum da yazarlık ve yayın hakkının elde edilmesi konusunda karşımıza çıkar.

Amerikan Psikologlar Derneği'nin (APA) ve Türk Psikologlar Derneği'nin (TPD) Etik Yönetmelikleri yazarlık (yayın) hakkı ile ilgili benzer ifadeler sergilerler. TPD'nin Etik Yönetmeliği'nde (2004) yayın hakkı ile ilgili madde şöyledir:

“9.12 Yayın Hakkı

(a) Psikolog, yalnızca kendi eseri olan ya da katkıda bulunduğu çalışmalar için sorumluluk ve hak iddia eder. Buna yazarlık hakkı da dahildir.

(b) Baş yazarlık hakkı, kişinin konumu ne olursa olsun, o çalışmada konuyla ilgili en çok bilimsel ya da mesleki katkısı olan kişiye verilir. Diğer yayın hakları kişilerin söz konusu çalışmadaki katkıları oranında sıralanır. Bölüm başkanlığı gibi, kurumsal bir konumun gerektirdiği yetki, tek başına yazarlık hakkını gerektirmez. Diğer katkılar dipnotlarda ya da önsözlerde uygun şekilde belirtilir.

(c) İstisnai durumlar dışında, büyük ölçüde bir öğrencinin uzmanlık ya da doktora tezine dayanan çok yazarlı bir

makalede, eğer araştırmanın orijinal fikri kendininse, bu öğrenci başyazar olarak belirtilir. Akademik danışmanları, araştırma ve yayınlama süreci boyunca öğrencilerle yayın hakkını konuşurlar.”

Yazarlık hakkının etik olarak değerlendirilmesi gereken konular çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilir. İlk olarak çok yazarlı makalelerde baş yazarlık hakkının elde edilmesi, araştırmayı yürüten kişilerce sorun olabilir. TPD'nin 2004 yılında yayınladığı Etik Yönetmelik, Türkiye'de psikologların hazırladıkları bir makaleyi yayınlarken baş yazarlık hakkını kişinin konumunu göz ardı ederek makaleye en çok katkısı bulunan kişiye verilmesi gerektiğini belirtir. Araştırmaya ya da makalenin yayınlanması için yazılması sırasında daha az katkıda bulunmuş diğer kişilerin (örn; verilerin toplanmasına yardımcı olmuş, araştırma dizaynının oluşturulmasına katkısı bulunan kişiler) katkıları dipnotlar açılarak belirtmek zorundadır.

Yayın hakkı konusunda değerlendirilmesi gereken diğer bir sorun uzmanlık ya da doktora tezine dayalı makalelerin yayınlanma sürecinde ortaya çıkabilir. **Yönetmelikler açık olarak belirtir ki, akademik danışmanların denetimleri sonucunda ortaya çıkan makalelerde başyazarlık hakkı araştırma fikrinin öğrenciden çıkması durumunda öğrenciye aittir.** APA ve TPD'nin Etik Yönetmeliklerinde açık bir biçimde belirtilmiş kurallar olmasına rağmen; bazen öğrenciler bazen de süpervizörler tarafından bu kural göz ardı edilir ya da çeşitli ikilemler oluşabilir. Bu ikilemler iki kategoriye ayrılabilir

(Fine ve Kurdek, 1993)

Fine ve Kurdek'e göre (1993) birinci ka-te-gori akademisyenlerin, gereğinden fazla kredi almalarını içerir. Oluşabilecek ikilemlere bir örnek, bir öğrenci ve bir akademik danışmanın, öğrencinin orijinal araştırma fikriyle yola çıktıkları ortak çalışmalarda göze çarpar. Öğrenci araştırmanın konusunu getirir, akademik danışmanı ile birlikte araştırmanın yön-temine karar verirler, veri toplama işi ve verilerin analize hazır olması için girilmesi öğrenciye, analizler danışmana aittir. Öğrenci akademik danışmanının geri bildirimleri ile tezini yazar, fakat araştırmanın makale olarak yayına hazır hale getirilmesi, deneyimlerinden dolayı danışmanın elindedir (Fine ve Kurdek, 1993). Böyle bir durumda baş yazarlık hakkının kime ait olduğu durumu bazı araştırmacılar için bir ikilem oluşturabilir. Bu tipte bir vaka için Murray (1998) **öğrencinin araştırmanın makaleye dönüştürülmesindeki katkısına bağlı olarak baş yazarlık hakkını elde edebileceğini belirtir**. Yapılan bir araştırmaya göre, **bir öğrencinin fikri doğrultusunda yürütülen ve öğrenci ile danışmanın ortaklaşa hazırladıkları bir projede katılımcıların büyük bir çoğunluğu öğrencinin ilk yazarlık hakkını elde etmesi gerektiğini belirtmişlerdir**. Ancak araştırma sonuçları katılımcı öğrencilerin katılımcı akademisyenlere göre anlamlı bir biçimde daha fazla öğrenciye yazarlık hakkı tanımıştır. Böyle bir vakada dikkat edilmesi gereken bir nokta öğrenci ve akademik danışmanın araştırmaya katkılarının eşit olup olmamasıdır (Louw ve Fouche). İkinci bir nokta ise, öğrencinin çalışmanın yayına hazırlanması sırasındaki motivasyonu ve ilgilidir. Fine ve Kurdek (1993) ve Murray (1998) öğrencinin katkıda bulunmayı istemesi ve bu yönde çalışması durumunda baş yazarlığın öğrencini hakkı olduğunu savunurlar. Eğer, akademisyen eşitlik durumunda statüsünü ve ya gücünü kul-

lanarak, çalışmaya katkısı öğrenciden daha az ve ya eşit olmasına rağmen baş yazarlık hakkını kendinde görüyorsa bu durumun etik olarak yanlış olacağı savunulabilir. Ayrıca belirtilmelidir ki, öğrenci ve danışmanlar baş yazarlık elde edilmesi eşit derecede karar verme bilgisine ve hakkına sahiptir (Fine ve Kurdek, 1993).

İkinci bir kategoride bir öğrencinin gereğinden fazla hak elde etmiş olması incelenebilir. Böyle bir etik ikilem, bir akademik danışmanın, çalışmaya katılan öğrenciler hakkında eşit olmaya bir karar vermesi ile gerçekleşebilir. Danışmanın gözünde bir öğrencinin daha kredili olması daha önce bir yayını olup olmaması, ya da tamamlanması gereken görevlerin kimler tarafından yapıldığının bilinmemesiyle oluşabilir (Fine ve Kurdek, 1993). Böyle bir durumda, bir öğrenci çalışmaya katkıları eşit olan diğer öğrencilerden ya da daha fazla olan öğrencilerden daha çok kredi alıyorsa, bu etik bir ihlalin doğmasına sebep olabilir.

Farklı bir durum, çalışmaya katkısı bulunan diğer kişilerin araştırmada ne tip bir hak iddia edecekleri konusunda bir ikilem yaratabilir. Araştırmaya daha **az katkısı bulunan diğer kişilerin, katkılarının çeşitli dipnotlar ve ya açıklayıcı bilgilerle belirtilmesi gerektiğini yazsa da katkıda bulunan kişilerin katkı boyutlarını ölçmek zor olabilir**. Örneğin, araştırmaya sadece veri toplanması konusunda yardımcı olmuş bir kişi, katılımcıların bulunmasında yardımcı bulunan bir kişi, ya da araştırma dizaynının oluşturulmasında katkıda bulunmuş bir kişi, yayın sürecinde yazarlık hakkına sahip olup olmadığı etik ikilem yaratabilir. Her ne kadar bu tipte bir durumla ilgili vaka örnekleriyle yapılmış bir araştırma olmasa da, bir öğrencinin yazarlık hakkına sahip olmasında tartışılan konular buraya uyarlanabilir. Fine ve Kurdek (1993), araştırmaya katkıda bulunan öğrencilerin yazarlık hakkı elde etmek için profes-

yonel bir katkıda bulunmuş olup olmadıklarına bakılması, yani **araştırma konusu ve dizaynı ilgili herhangi yaratıcı ve düşünsel bir alt yapılarının ve katkılarının olup olmadığına bakılması** gerektiğine vurgu yaparlar. Buradan yola çıkarsak, araştırmaya katkısı bulunan diğer kişilerin yazarlık hakkı talep etmeleri ya da bu kişilere yazarlık hakkı verilmesi için, nesnel bir biçimde yaptıkları katkının mesleki anlamda profesyonel, yaratıcı ve psikoloji mesleğiyle ilgili olup olmadığına değerlendirilmesi gerekir diyebiliriz.

Öneriler

Çok yazarlı makalelerde baş yazarlık hakkının ve ya yazarlık sırasının sorun olmaması için birkaç **öneride** bulunulabilir. Bunlardan **ilki** çalışmaya katılan kişilerin çalışmanın başında ve çalışma esnasında çeşitli kontratlarla çalışmaya bulunacakları **katkıları**, sorumluluklarını, ve çalışma planını (kimin hangi işte görev alacağını) belirlemeleridir (Holaday ve Yost, 1995; Fine ve Kurdek, 1993). APA Etik Yönetmeliği'nin (2002) bu konudaki maddesine göre akademik danışmanlar (özellikle bir öğrencinin uzmanlık ve doktora tezine dayalı çalışmalarda) öğrencilerle yayın hakkını mümkün olduğunca ve araştırma ve yayın sürecine en uygun biçimde tartışmalı ve karar vermelidirler. Ayrıca bu yöntem, çalışmaya diğer biçimlerde katkısı bulunan kişilerin haklarını belirlemek için de oldukça etkili bir yöntem olabilir.

İkinci olarak, bir öğrenci-akademik danışmak birlikteliğinde ortaya çıkan çalışmalarda, her iki tarafında eşit bir biçimde ilk yazarlık hakkını tartışmaya ve karar vermeye hakkı olduğu unutulmamalıdır (Fine ve Kurdek, 1993). Akademik danışmanların deneyim ve bilgi seviyelerinin çok olması, buldukları mevkiyle bağlantılı olarak sahip oldukları hakkı öğrencilerden daha çok kullanmalarını haklı kılmaz.

Üçüncü olarak, kişilerin herhangi bir etik adaletsizlikle karşılaştıklarına inandıkları durumlarda, APA Etik Komitesi, EFPA Etik Komitesi gibi yetkili kurumlara ve ya daha yerel etik komitelere (örn; Uygulamalı Etik Araştırmaları Merkezi) bildirmeleri, çeşitli ikilemlerin çözülmesi, etik ihlallerin oluşmaması için faydalı olacaktır. Ancak çeşitli araştırmaların sonuçları, yazarlık hakkı ile ilgili olarak haksızlığa ve ya etik ihlale uğradığına inanan kişilerin yaşadıkları vakaları söz sahibi kurumlara, komitelere bildirme oranlarının düşük olduğunu göstermektedir (Sandler ve Russell, 2005). Sandler ve Russell'in (2005) bulgularına göre olumsuz sonuçlar elde etme korkusu, kişilerin durumun önemini farkedememiş olmaları, durumla ilgili olarak kişilerin kendilerini suçlamaları, durumun etik dışı olmadığına düşünülmesi, ilgisizlik, kuralların ya da seçeneklerin önemsenmemesi kişilerin karşılaştıkları vakaları bildirmemesinde önemli faktörlerdir.

Son olarak, psikologların ya da araştırmacıların etik açıdan kendilerini geliştirmeleri, psikoloji etiğini iyice özümsemeleri ile olabilir. Bunun için kültürleşme modeli gibi çeşitli modeller, psikologların herhangi bir etik ikileme karşılaştıklarında nasıl davranmaları gerektiği yönünde çeşitli metodlar önerir (Handelsman, Gotlieb ve Knapp, 2005; Bashe, Aanderson, Handelsman ve Klevansky, 2007).

Kaynaklar

American Psychological Association (2002). Ethical Principles of Psychologists and Code Of Conduct. *American Psychologist*, 57 (12), 1060-1073.

Bashe, A., Anderson, S. K., Handelsman, M. M. ve Klevansky, R. (2007). An acculturation model for ethics training: The ethics autobiography and beyond. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38 (1), 60-67.

Fine, M. A. ve Kurdek, L. A. (1993). Reflections on determining authorship credit and authorship order on faculty-student collaborations. *American Psychologist*, 48 (11), 1141-1147.

Handelsman, M. M., Gotlieb, M. C. ve Knapp, S. (2005). Training ethical psychologists: An acculturation model. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36 (1), 59-65.

Holaday, M. ve Yost, T. E. (1995). Authorship credit and ethical guidelines. *Counseling & Values*, 40 (1).

Louw, D. A. ve Fouche, J. B. (1999). Authorship credit in supervisor-student collaboration: assessing the dilemma in psychology. *South African Journal of Psychology*, 29 (3).

Sandler, J. C. ve Russell, B. L. (2005). Faculty-student collaborations: Ethics and satisfaction in authorship credit. *Ethics & Behavior*, 15 (1), 65-80.

Türk Psikologlar Derneği (2004). *Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği*. 20 Ocak, 2008 tarihinde http://www.psikolog.org.tr/upload/content/files/file_3_7.pdf adresinden alınmıştır.

Aşırma'yı Önlemek*

Nilgün Köklü

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi
nilkoklu@hotmail.com

Aşırmanın işlenebilecek en büyük akademik suçlardan birisi olduğu kabul edilmektedir. Aşırma (intihal), "birisinin başka bir kişinin çalışmasını kendi çalışması olarak öne sürmesi veya sunmasına dayanan akademik bir yanlış ya da ayıptır" (Gordon, Simmons ve Wynn, 1999). New Webstre's Encyclopedic Dictionary of Language'de (1997, s. 508) verilen tanıma göre aşırma "bir başka yazarın dilinin ve düşüncelerinin yetkisiz kullanımı ve onların kendisine ait gibi sunulması" demektir (Plagiarism and how to avoid it, 2001). Lunsford ve Connors'a (1989) göre aşırma "orijinal yazara kredi verilmeden birisine ait kelimelerin kullanımıdır". Benzer bir tanım ise, bir başkasına ait fikirlerin veya açıklamaların uygun kredi verilmeden veya izin alınmadan kullanılıyor olmasıdır (Gibaldi ve Aichert, 1988; Jones, 1999). Daha basit bir ifade ile aşırma bir başkasının fikirlerinin ya da sözlerinin alınması ve asıl yazarı uygun bir biçimde verilmemesidir. Bir başkasının çalışmasının yeterince bilgi verilmeden kopya edilmesi davranışı olarak da tanımlanabilir. Aşırma kişi kopya edilen çalışmayı yapan yazara uygun kredi vermez ve saklamaya çalışır. Aşırılmış bir çalışma asla kişinin kendi çalışması değildir. Aşırma araştırmacının güvenilirliğini, bütünlüğünü bozar ve akademik özgürlüğün yanlış kullanılmasıdır.

Yazılarda diğerlerinin sözleri ve fikirlerini alır ve kullanırız. Bilim araştırma, anlama ve diğerlerinin çalışmaları üzerine kurulur. Ancak bütün bu kullanılan materyaller ya da kaynaklar uygun bir biçimde kaynak gösterilerek verilmelidir. Talab (2000), araştırma projeleri ile uğraşan öğrencilere üç altın kuraldan söz eder. Bu kurallar kullanılan her bir materyal ya

da kaynak için uygun stillere göre (APA, Chicago stili gibi) kredi verme biçiminin kesinlikle benimsenmesini gerektirmektedir. Aşırma kaynak göstermeden bir başkasının çalışmasını, fikirlerini ve sözlerini kullanmaktır. Başkalarına ait kelimeler "... " içinde gösterilmeli ve mutlaka atıfta bulunulmalıdır. Kişi kendi kelimeleri ile bazı açıklamalar bile getirirse alıntı yaptığını kaynak göstererek belirtmelidir (APA Manual). En çok kullanılan aktarma biçimi olan APA' ya göre, yazarın soyadı ve yayın yılı verilerek metin içinde kaynak gösterilir. Diğer bir kullanım biçimi ise aktarmanın hemen sonuna bir numara verilerek, hemen o sayfanın altında dipnot olarak verilmesidir. Metin içinde kullanılan her kaynak mutlaka kaynakça listesinde verilmelidir.

İki çeşit aşırma vardır (Gordon, Simmons ve Wynn, 1999): Tamamen aşırma ve kısmi aşırma.

Tamamen Aşırma

Tamamen aşırma bir yazar tarafından bir eserin kopya edilmesi veya bir başkası tarafından yeniden düzenlenmesi ve orijinal bir çalışma gibi sunulması durumunda ortaya çıkar. Cesurca ve küstahça yapılan bir aşırma türüdür. Bu tür aşırma, basılmış bir dergi makalesinden, bir kitabın bir bölümünden, internet'ten, başka bir öğrenciden veya başka bir kaynaktan alınmış bir kopya olabilir. Hangi biçimde olursa olsun, tanımlayıcı özellik çalışmanın sizin olmamasıdır.

Aynı çalışmayı iki farklı derste sunmak, aynı çalışmayı (kendi çalışmanız bile olsa) iki farklı iş için kullanmak bir aşırmadır ve aynı sonuçlara tabidir. Her ne kadar tamamen ve kısmi aşırma'yı karakterize

eden akademik hırsızlık kapsamına girerse de bir akademik yakışsızlıktır.

Kısmi Aşırma

Aşırmanın önemli bir kısmı bu kategoriye girmektedir. Bu aşırma genellikle dikkatsiz araştırma, zamanı kötü kullanma ve kendi eleştirel düşüncenize güvenmeme gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bunlar : a) ifadeleri, cümleleri, paragrafları veya çeşitli kaynaklardan elde edilen istatistiksel sonuçları alıp başka bir çalışmada birleştirmek (parça parça aşırma); b) başka bir yazarın sözlerini alıp bunların kendinizin olmadığını açıkça belirtmemek, yani alıntı imleri ile alıntı yaptığınızı doğrudan belirtmemek; c) kaynağı belirtmeden istatistiki sonuçları kullanmak; d) kendi eleştirel analiziniz olmaksızın, başka bir yazarın düşüncesini almak, bu düşüncenin kendinize ait olmadığını belirtmeyi atlamak; e) kaynağını belirtmeden açıklamak ya da açıklamak (yani, sözcükleri değiştirerek ya da tekrar düzenleyerek kopya değil ama orijinaline benzeyen bir çalışma ortaya çıkarmak); f) başka kaynaklarda alıntı yapılmış olan dipnot ve malzemeleri kendi araştırmanızın bir sonucu gibi göstermek; g) bir çalışmayı eksik metin referanslarıyla, yarım yamalak dipnotlarıyla ve/veya eksik belirtilmiş kaynak (bibliyografya) bilgileriyle sunmak ve h) bir başkasının fikirlerini kendi kelimeleriyle açıklamaktır (paraphrase).

Bir başka sınıflandırmada da aşırma dört grupta toplanır (Gordon ve Simmons, 2001; Guidelines for...1999): tamamen aşırma (complete plagiarism), tamama yakın aşırma (near-complete plg.), yamalı aşırma (patchwork plg.) ve kasıtsız aşırma (inadvertent plg.). *Tamamen aşırmada*, öğrenci herhangi birisi tarafından yazılmış bir metni, yayınlanmış bir kaynaktan ya da başka bir öğrenciden olup olmadığına bakmadan aynen kullanmaktadır. Bir metnin tırnak içinde ve dipnot veril-

meksizin kopyalanması olarak da açıklanabilir. *Tamama yakın aşırma* ise bir çalışmanın bazı kısımları alınarak kullanılır, bu metne kişisel bir giriş ve sonuç eklenir. *Yamalı aşırma* ise çeşitli kaynaklardan alınan cümlelerin, fikirlerin veya paragrafların kaynak göstermeden, yapılan çalışmada bir araya getirilerek sunulmasıdır. *Kasıtsız* olan ise yeterli bir araştırma yapmaktan ve bilgi notunu eksik almaktan kaynaklanmaktadır. Bunlar başkasının cümlelerini kasıtsız kullanma, diğer kaynaklarda verilen dipnotları veya aktarmaları öğrencinin kendi çalışması gibi kullanması ve yeterli dipnot kullanımı olabilir.

Öğrenciler bir şeyi tekrar yazmanın aşırma olmadığı şeklinde bir yanlış anlamaya sahip olabiliyorlar, çünkü bunu kendi kelimeleriyle yazdıklarını düşünüyorlar. Fakat resmen kaynak gösterilmeyorsa, bu **aşırmadır**. Kopyalama ve yapıştırma aşırma olmakla birlikte, aşırmanın büyük çoğunluğu metin manipülasyonunun bir sonucudur. Basitçe açıklamak gerekirse, aşırma uygun kredi verilmeden birisine ait çalışmayı kullanmaktır. İnternetin varlığı ise aşırma iyice kolaylaştırmaktadır. Öğrenciler internetten aldıkları her şeyi kesip yapıştırıp projelerine dahil ediyorlar. En son çalışmalar, öğrencilerin % 30'unun yaptıkları ödevlerde aşırıyor olduklarını göstermiştir (<http://plagiarism.org/problem.html>, 1998-2001). Aşağıda aşırma anlamına gelebilecek bazı örnekler verilmektedir (what is plagiarism?, 2000):

- On-line medyadan bir metnin kopyalanması ve yapıştırılması
- Herhangi bir web sitesinden bir metnin kopyalanması
- Web sitelerinden hazır ödevlerin alınması
- Kitap, dergi, ansiklopedi ve dergiler gibi yazılı materyallerden bir metnin kopya edilmesi
- Yukarıda sözü edilen kaynaklardan bir metnin basitçe değiştirilerek alınması (se-

çilmiş bazı kavramlar dizini veya sözcükler yerleştirilmesi ile orijinal bir çalışma gibi gösterme)

- Kaynak gösterilmeden veya izin alınmadan fotoğraf, video kullanmak

- Bir başka öğrencinin çalışmasını izin almadan kullanmak ve kendisine ait olduğunu iddia etmek

- Ticari kaynaklardan elde edilen bir çalışma (bir araştırma servisi veya ödev hazırlayan kuruluşlardan bir çalışmayı satın alma)

- Bir dilden diğerine tercüme etme kişinin kendi kelimeleri değildir. Tercüme alındı yapma, özetleme ve açıklama için oluşturulan prensipler dahilindedir.

- Yapılan bir çalışmayı izin almadan başka bir amaç ya da başka bir ders için kullanma.

Aşırma sadece yazarın kullandığı sözcükleri alıntı yapmaksızın kullanmak anlamında değil, düşüncelerinin de aynı şekilde kullanılması anlamına gelir. Bunu engellemek için sadece kaynakların belgelenmesi yeterli olmayıp, düşünceler eleştirel bir bakış açısı ile analiz edilmeli ve kişinin kendi görüş açısının geliştirilmesi gerekmektedir. Her ne kadar başkaları da aynı fikirlere sahip olsa, çalışmalar daima kişinin kendi görüş ve düşüncelerini yansıtmalıdır. Öğrencilere konunun iyice araştırılabilmesi, yazılması, düzenlenmesi için uygun zaman verilmesi ve araştırma notlarının iyi düzenlenmiş olmasına dikkat edilmesi aşırma- dan kaçınmaya yardımcı olacaktır. Araştırma notlarının düzenli olmayışı, hangi malzemenin hangi kaynaktan alındığı ve hangilerinin kendinize ait olduğu konusunda karışıklığa sebep olacaktır.

Aşırma yapmak sorumsuzluktur, dürüst değildir ve akademik açıdan kişi bir şekilde bundan zarar görecektir. Öğrenci, aktarılan bilginin özgün ve doğru bir biçimde sunulmasından sorumludur. Aksi takdirde, ödevinden ya da dersinden başarısız sayılabilecektir. Bir öğrencinin

aşırma yaptığı ortaya çıkarsa ya da şüpheli bulunursa, eğitmen asıl kaynağı bularak öğrencinin çalışması ile karşılaştırabilir ve gerçeğin ortaya çıkması ile bazı işlemler başlatılabilir. İlgili birimlere iletilerek gereken cezalar verilebilir. Cezalar konusunda her kurumun farklı politikaları olabilir. Aşırma ile ilgili politikalar söz konusu değilse mutlaka bu konuda birşeyler yapılmalıdır.

Aşırma Yollarını Engellemenin Yolları

Öğrenciler aşırmanın ne olduğunu bilmiyor, masumca ve kasıtsızca çalışmalarında aşırma yapıyor olabilirler. Kasıtlı olarak yapılmayan aşırma, öğrencinin kötü araştırma alışkanlıklarından ve ilkökul düzeylerinden geliyor olabilir. Maalesef bunlar lise ve üniversitede devam etmektedir. Bu nedenle her öğretim düzeyinde öğrencilere rehberlik edilmeli ve öğrenciler bu konuda bilinçlendirilmelidir. Bu çalışmalar araştırma eğitimi derslerinde (araştırma yöntemleri, rapor hazırlama teknikleri gibi) ele alınabileceği gibi başka derslerde de vurgulanması mümkündür. Araştırma yaparken ve rapor yazarken gerekli olan süreçlerin tartışılması gerekir. Bu derslerde öğrenciler aşırma konusunda eğitilmeli, ilgili prensipler verilmeli, diğer kaynaklardan elde edilen bilgilerin hangi kabul edilir yöntemlerle aktarılacağı ve nasıl atıfta bulunulacağı mutlaka öğretilmelidir ve kesin kurallar konmalıdır (Malouff ve Sims, 1996; Wilhoit, 1994; Plagiarism, 2001).

Öğrencilere verilen ödevlerde, onlardan okudukları her türlü bilgiyi kritik ederek değerlendirmeleri beklenir ve öğrenciler uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme yeteneği gerektiren projelere yönlendirilirse daha orijinal projeler ortaya çıkar ve aşırma ihtimali azalır (Talab, 2000).

Hiçbir öğrenci tek bir taslak ile düzenli bir ödev hazırlayamaz. Dizin alıntıları ve

tam bir kaynakça ile düzgün bir çalışma sunmadan önce herkesin araştırmak, yazmak, gözden geçirmek ve birkaç taslak hazırlamak için zamana ihtiyacı vardır. Çalışmalar için iyi bir zamanlama yapılabilirse, yani çalışmanın her aşaması için gerekli zaman dilimleri iyi bir tahminle yapılabilirse, öğrenci aşırıya neden olabilecek durumlar ile karşılaşmayacaktır. Zamanın iyi örgütlenmesi, varsa soruların zamanında sorulması, çalışmaların teslim edilme tarihlerinin not edilmesi öğrencinin iyi bir çalışmayı gerçekleştirmesine olanak sağlayacaktır. Araştırma önerilerinin zamanında teslim edilmesi, iyi bir taslak hazırlığı öğrencinin iyi bir araştırma yapmasını ve yazmasını sağlar. Araştırmayı yapabilecek durumda olmayan ya da işin kolayını seçen öğrenciler için son zamanlarda kişi adına çalışmaları yürüten, her türlü araştırma raporunu sağlayan kuruluşlar söz konusudur. Bunlara fırsat vermemek için, öğretim üyeleri, öğrencilerinin çalışmalarını her aşamada düzenli bir biçimde kontrol etmeliler ve ayrıca eski ödevleri referans olarak saklayarak yeni ödevlerle karşılaştırma imkanı sağlamalılar. Daha önce yapılmış olan çalışmaların aşırılmasının önlenmesi için projelerde, çalışma konularında değişikliklere gidilmelidir. Verilen ödevlerde bazı sınırlamalar, örneğin iki kitap, iki internet kaynağı, iki dergi gibi kısıtlamalar önlem olarak uygun olabilir. Öğrencilerin yaptıkları çalışmaları sınıf içinde sunmaları da onların çalışmadan haberdar olmalarını gerektirir (Harris, 2001).

Etkili not alma stratejileri kullanılması önemlidir. Aşırma yapmayı önleyebilmek için araştırma notlarının düzenlenmesine yardımcı olabilecek iki yöntem dizin kart yöntemi ve not defteri yöntemi- dir. (Gordon, Simmons ve Wynn, 1999).

Dizin Kart Yöntemi

Araştırmanın daha iyi takip edilebilmesi için, başkalarına ait düşüncelerden ve alıntılardan edinilmiş olan not ve düşüncelerin düzenlenmesini sağlayacak olan bir yöntemdir. Bu kartlar gelecekte kullanılacak olan referanslar için de bir kolaylık sağlayacaktır. Okumaya başlandığında, her kaynak için bir kart hazırlanarak kaynağın adı yazılır. Hangi kaynak gösterme sitili benimseniyorsa (Örn., APA) kartlar ona göre hazırlanmalıdır. İlerideki referanslar için katalog numarası ve kaynağın yeri not edilmelidir. Kişi kendine ait düşüncelerini başkasına ait olanlardan kesinlikle ayrı tutmalıdır. Her dizin kartına bir düşünce yazılır ve düşünce kişiye ait değilse, yanına yazar adı ve sayfa numarası verilir.

Not Defteri Yöntemi

Not tutmak için kart yerine not defterleri de kullanılabilir. Araştırmaya başlandığında her kaynak için ayrı bir sayfa kullanılır. Bu sayfaya kullanılan dokümantasyon stiline göre, kaynağın adı, yazarı, yılı, yayınevi gibi bilgiler yazılarak gerektiğinde kaynağa kolaylıkla ulaşılabilecek ve ayrıca referans listesinin hazırlanmasında da faydalı olacaktır. Bu sayfaların bir yarısına yazarın fikirleri ve düşünceleri yazılırken diğer yarısı çalışmayı yapan kişinin kendi fikirlerine ayrılabilir. Bu şekilde yapılırsa rapor yazılırken neyin kime ait olduğu açık olacağından aşırma yapma olasılığı azalacaktır. Kağıtların üzerine yazılan bilgilerin doğrudan aktarmalar mı yoksa açıklamalar mı olduğu mutlaka belirtilerek yazılmalıdır.

Araştırma sırasında, eğer bir yazarın bir başka yazardan aldığı alıntı kullanılmak isteniyorsa, orijinal kaynağa ulaşılmalıdır. Zira bir başkasının dipnotlarını kullanmak aşırmadır. Ancak orijinal kaynağa ulaşılamıyorsa, asıl yazar belirtilerek, metnin alıntı yapıldığı kaynak da gösterilir.

Kişi yazdığı çalışmayı okumalı, ifade edilen düşünce veya tartışmanın, cümlelerin kendisine ait olup olmadığını, kendisine ve başkalarına ait çalışmaların birbirinden dikkatlice ayrılıp ayrılmadığını kontrol etmelidir. Bu konuda arkadaş ya da meslektaşlardan yardım alınabilir.

Aşırma, bir kişinin başka bir kişinin çalışmasını kendi eseri olarak göstermesiyle gerçekleşen akademik bir suç biçimidir. Akademisyenlik elbette başkalarının düşünce ve çalışmalarını incelemek ve referans almaya dayanır. Ancak çalışmalarda alıntı kullanıldığında yazar dipnot ya da diğer kullanılan tekniklerle alıntı yaptığını mutlaka belirtmelidir. Yazar çalışmanın içine dahil edilmiş olmasına rağmen başkasına ait cümlelerin, ifadelerin ve düşüncelerin alıntı yapıldığının belirtilmemesi kısmi aşırma olmaktadır. Bir yazarın bütün çalışması kopya edilmiş ya da yeniden düzenlenerek orijinal bir çalışma gibi gösterilmişse tamamen aşırmadır. İzin alınmaksızın aynı kuruma ya da başkasına aynı çalışmanın sunulması da aşırma kapsamına girmektedir.

Aşırma yapmaktan kaçınma (Avoiding plagiarism, 2000) için bazı prensipler:

- *Kişinin kendi kelimelerini ve fikirlerini kullanması.* Kişi daima kendi kelimelerini seçer ve düşüncelerini düzenlerse ve kendi fikirlerini açıklarsa, zamanla yazıları daha gelişecektir.

- *Kopya edilen, uyarlanan veya açıklanan materyaller için aktarma kurallarına uygun olarak kaynak gösterme.* Bir başkasına ait kelimeler aynen aktarılıyorsa, tırnak içinde gösterilmeli ve kaynak verilmelidir. Bir tablo ya da şekil uyarlanıyorsa, yazarın fikir ve düşünceleri kişinin kendi kelimeleri ile açıklanıyor olsa bile yine aynı şekilde kaynak gösterilmelidir.

- *Ufak değişiklikler yaparak bir başkasının çalışmasını kullanmaktan kaçınmak.* Örneğin, "daha az" yerine "daha küçük" kullanma, bir cümleyi tersine çevirme, terimleri değiştirme. Aslında çalışma yine aynıdır ve

bu nedenle kaynak gösterilmelidir.

- *Genel bilgiler için atıfta bulunulmaz.* Fakat gerçeğin genelde biliniyor olmasından emin olmak gerekir. Şu andaki ABD başkanının kim olduğu bilinen bir durumdur. Türkiye cumhuriyetinin Atatürk tarafından kurulduğu bir genel bilgidir. Kaygı beklentisi modeline göre, insanların korku veren bir olay ya da nesneden kaçınma güdüsünün temelinde kaygı beklentisi ve kaygı duyarlılığı süreçlerinin olması ise genel bir bilgi değildir ve bu görüşün kime ait olduğu belirtilmelidir.

Aşırmaya Örnekler

Aşağıda öncelikle orijinal çalışmadan alınan bir cümle verilmektedir. Daha sonra ise bunun nasıl aşırlıldığı ve uygun bir biçimde nasıl aktarılması gerektiği örnekler ile verilmektedir (Avoiding plagiarism, 2000).

Orijinal metin

"Araştırma yazarken, kaynaklara iki sebeple atıfta bulunulur: Bilgi aldığımız kaynakları okuyucuya tanıtmak ve kelimelerini ve fikirlerini ödünç aldığımız yazarlara kredi vermek." (Hacker, 1995, s. 260).

Aşırlmış biçimi (aynı kelimeler, tırnak içinde verilmemiş):

Araştırma yazarken, kaynaklar bilgi aldığımız kaynakları okuyucuya tanıtmak ve kelimelerini ve fikirlerini aldığımız yazarlara kredi vermek için gösterilir.

Bu-rada öğrenci yazarın tüm kelimelerini, "içine almadan ve kaynak göstermeden sadece bir cümleye vermiştir.

Aşırma (yanlış açıklama):

Araştırma yazarken, bir çift sebepten kaynaklara atıfta bulunuruz: Bilgi kaynaklarımızı okuyuculara göstermek ve ödünç aldıklarımıza kredi vermek. (Hacker).

Öğrenci burada bazı kelimelerde ufak değişiklikler yapmış ve metin içinde kaynak göstermeyi de eksik yapmıştır. Kaynağa ilişkin yıl ve tarih bilgisi eksiktir.

Uygun çözümler

Bir araştırmacı okuyucusunun bilgi aldığı yeri bilmesini sağlamak, ve tanıtmak ve orijinal çalışmaya kredi vermek üzere kaynaklarına atıfta bulunur (Hacker, 1995, s. 260).

Burada öğrenci yazarın fikirlerini doğru bir biçimde kendi kelimelerini kullanarak açıklamış ve kaynak göstermiştir.

Farklı bir çözüm (".. " içinde kaynak göstererek)

Hacker "Araştırma yazarken, kaynaklara iki sebeple atıfta bulunulur: Bilgi aldığınız kaynakları okuyucuya tanıtmak ve kelimelerini ve fikirlerini ödünç aldığınız yazarlara kredi vermek " olduğuna işaret eder (1995, s. 260).

Burada öğrenci kaynaktan aldığı doğrudan aktarmayı tırnak içinde göstermiş ve kaynağı tanıtıcı bilgileri de vermiştir.

Aşağıdaki örnekler Gordon, Simmons ve Wynn, 1999'dan alınmıştır.

Tamamen Aşırma

Orijinal metin:

Benjamin Hoff'un the Tao of Pooh adlı kitabından (MLA tarafından 1995 yılında yayınlanmıştır): Lao-Tsei, evrensel yasalarla idare edilen ve üretilen doğal dengeye daha çok insan müdahale ettikçe denge daha da çok bozulduğunu belirtiyor. Ne kadar müdahale edilirse o kadar soruna yol açılıyor. Ağır veya hafif, kuru veya ıslak, hızlı veya yavaş, her şeyin kendine özgü bir doğası vardır ve sorunlara yol açmaksızın buna müda-

hale edilemez.

Aşırılmış hali

Ünlü Tao Te Ching'in yazarı Lao-Tse, evrensel yasalarla idare edilen ve üretilen doğal dengeye daha çok insan müdahale ettikçe denge daha çok bozulduğuna inanmaktadır. Ne kadar müdahale edilirse o kadar soruna yol açılıyor. Ağır veya hafif, kuru veya ıslak, hızlı veya yavaş, her şeyin kendine özgü bir doğası vardır ve sorunlara yol açmaksızın buna müdahale edilemez.

Kabul edilir hali

Benjamin Hoff , Lao -Tse'nin "evrensel yasalarla idare edilen ve üretilen doğal dengeye daha çok insan müdahale ettikçe denge daha çok bozulduğuna ve ne kadar müdahale edilirse o kadar soruna yol açıldığına" inandığını savunuyor. Bu Taoizmin en temel inanışlarından birisidir ve Taoizmin çoğu inanışı buna dayanır.

Aşırılmış metinde, ilk cümle bir şekilde değiştirilmişse de paragraf orijinal yazarıncı ile aynıdır ve asıl yazara hiç kredi verilmemiştir. Kabul edilir halinde, aşırma olmaması için doğrudan aktarılan kısım tırnak içinde gösterilmiş ve yazar adı da gösterilmiştir.

Açıklamak (kısmi aşırma)

Orijinal

James Goddby'in Europe Undivided adlı kitabından (US Institute of Peace tarafından 1998 yılında basılmıştır):

Clinton yönetiminin, Ukrayna meselesine politik bakışının çıkış noktası, Ukrayna, Belarus ve Kazakistan bölgelerinde bulunan nükleer silahların ortadan kaldırılması gerektiren Lizbon Protokolü'dü.

Aşırılmış hali - 1

Ukrayna, Belarus ve Kazakistan'ın nükleer silah stoklarını ortadan kaldırılmasını öngören Lizbon Protokol'ü, Clinton yönetiminin Ukrayna meselesine politik yaklaşımının çıkış noktasıydı.

Aşırılmış hali - 2

Clinton'ın politik bakış açısı Sovyet Cumhuriyeti'nin eski üç ülkesinin ellerindeki nükleer silahları yok etmek zorunda bırakan Lizbon Protokolü ile başlamaktadır.

Kabul edilir hali

Clinton yönetimi başa geldiğinde, Ukrayna meselesine karşı "bir politik bakış açısı" (Goodby, 1998) geliştirilmesi gerekiyordu. Goodby'a göre ilk adım Ukrayna ve onu çevreleyen Belarus ve Kazakistan'ın nükleer silahlarından arındırılması olmalıydı. Bu Lizbon Protokol'ü olarak bilinen anlaşmanın bir bölümüdür.

Bu metnin aşırılmış halinde, biçim ve stil değiştirilmiş olmasına rağmen, kaynak gösterilmediği için aşırma olarak nitelendirilmektedir. Kabul edilir halinde, kaynak gösterilerek açıklamalara yer verilmiştir.

Kaynaklar

APA Manual.(1995). *Publication manual of the American Psychological Association*. Washington DC: American Psychological Asc. 292-95.

Avoiding plagiarism. (2000). <http://sja.ucdavis.edu/sja/plagiarism.html>

Gibaldi, J., & Ahtert, W. S. (1988). *MLA handbook for writers of research papers*. (third edition). New York: The modern language asc. of American, 21-25.

Gordon, C., & Simmons, P. (2001). Plagiarism. What it is and how to avoid it? Faculty of Art. University of British Columbia. <http://www.zoology.ubc.ca/bpg/plagiarism.htm>

Gordon, C., Simmons, P., & Wynn, G. (1999). Plagiarism avoided: taking responsibility for your work. Faculty of Art. University of British Columbia.

<http://www.arts.ubc.ca/dao/plagiarism.htm>

Guidelines for faculties on the avoidance of plagiarism. (1999). <http://www.registry.ed.ac.uk/general/facultiesandplagiarism.htm>.

Harris, R. (2001). Anti-plagiarism strategies for research papers. <http://www.virtualsalt.com/antiplag.htm>. <http://plagiarism.org/problem.html>. (1998-2001).

Jones, K. D. (1999). Ethics in publication. *Counseling and Values*, 43 (2), 99-106.

Lunsford, A., & Connors, R. (1989). *The St. Martin's Handbook*. New York: St. Martin Press. 566-67.

Malouff, J. S., & Sims, R. L. (1996). Applying an employeemotivation model to prevent student plagiarism. *Journal of Education for Business*, 72, 58-61.

Plagiarism and how to avoid it. Produced by Writing Tutorial Services, Indiana University, Bloomington. IN. <http://www.Indiana.edu/plagiarism.html>. (2001).

Plagiarism. Teaching students to avoid plagiarism. (2001). *School Libraries in Canada*, 20 (4), 7-10. Web: Wilson select plus.View html FullText. 1992-2001,OCLC.

Talab, R. S. (May 2000). Cppyright, plagiarism, and internetbased research projects: Three "golden rules". *Teach Trends* , 44 (4), 7-9.

What it is plagiarism? (2000). <http://edcen.ehhs.cmich.edu/mspears/plagiarism.html>

Wilhoit, S. (1994). Helping student avoid plagiarism. *College Teaching*, 42, 161-164.

* Köklü, N. (2002). Aşırma önlemek. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 93-99.

Türk Psikoloji Dergisi Yayın Kurulu'ndan alınan izinle tıpkı basım olarak yayınlanmıştır.

Türkiye’de Deney Hayvanları, Psikologlar ve Yerel Etik Kurullar*

Levent Şenyüz

Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
levent@hacettepe.edu.tr

Bu yazının amacı ülkemizde deney hayvanlarının elde edilmesi ve kullanımıyla ilgili olarak üniversitelerde yapılmakta olan bazı düzenlemelere dikkat çekerek, psikologların bu düzenleme sürecine katılımlarının önemini vurgulamaktır. Hayvanların niçin denek olarak kullanıldıkları, hayvan araştırmalarının gerekliliği ve bu araştırmalardan elde edilen bulguların önemi Ayvaşık (1999) tarafından özetlenmiştir. Aynı makalede, deney hayvanlarının bakım ve kullanımıyla ilişkili yasal ve mesleki düzenlemelerin batı ülkelerindeki tarihsel gelişimi de ayrıntılı bir biçimde verilmiştir. Bu nedenle, gereksiz tekrardan kaçınmak amacıyla bu konulara girilmeyecektir.

Bilindiği gibi ülkemizde psikologlar tarafından araştırma ve eğitim amaçlı hayvan kullanımı oldukça sınırlıdır. Elbette ki bu faaliyetlerin yürütücüsü konumundaki az sayıda psikolog, almış oldukları eğitimin bir gereği olarak deneklerine karşı sorumluluklarının farkındadır ve bu sorumlulukları yerine getirmek için azami dikkat ve çabayı göstermektedir. Ancak, ülkemizde psikologlarca gerçekleştirilen hayvan çalışmalarıyla ilgili ortak standartlar henüz belirlenmemiştir. Bu bağlamda, meslek örgütümüz olan Türk Psikologlar Derneği’nin Etik Yönetmelik Taslağı’nda (2003) konuya yer ayırması ve “Araştırmalarda Hayvan Kullanımı ve Bakımı” başlığı altında bazı genel ilkeler önererek konuyu mesleki etik tartışmalarının bir boyutu olarak gündemde tutması önemli bir adım teşkil etmektedir. Şüphesiz ki isteğimiz, taslakta önerilen genel ilkelerin meslektaşlarımızın da katkılarıyla daha da gelişmesi, ülkemizde psikologlarca gerçek-

leştirilen hayvan çalışmaları ile ilgili mesleki standartların zamanla oluşması ve Türkiye’de deney hayvanlarıyla çalışan psikologların araştırma ve eğitim faaliyetlerinin bu standartlara uygun olarak gerçekleştirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılmasıdır. Ancak, ülkemizdeki psikologlar tarafından deney hayvanlarından yararlanılarak gerçekleştirilen araştırma ve eğitsel faaliyetlerde göz önüne alınması gereken etik ilke ve kuralların, deney hayvanlarından yararlanan psikologlardan ve psikologlar arasındaki etik “tartışmalar”dan bağımsız olarak gelişen bir süreç tarafından belirlenmesi olasılığı güç kazanmaktadır. Aşağıda bu sürecin kısa bir özeti verilmektedir.

Tıpkı diğer birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de hayvan araştırması yapan psikologlar sadece kendi mesleklerinin etik standartları bağlamında sorumluluk taşımamaktadırlar. Ülkemizde henüz deney hayvanlarının kullanımı ile ilgili yasal bir düzenleme olmamasına karşın, 29 Ocak 1993 tarih ve 21480 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “İlaç Araştırmaları Hakkında Yönetmelik” ile her araştırma kuruluşunda yerel etik kurullar kurulması zorunluluğu getirilmiştir. Bu çerçevede, üniversiteler bünyesinde öncelikle insanlar üzerinde yapılacak araştırma faaliyetleri ile ilgili olarak yerel etik kurullar oluşturulmuştur. Bunun ardından özellikle tıp, biyoloji, veterinerlik ve eczacılık alanlarında eğitim ya da araştırma amacıyla deney hayvanlarının kullanıldığı üniversitelerde ise bazen bağımsız bir yerel kurul olarak çalışan, bazen de yerel etik kurula bağlı bir alt kurul olan hayvan etik kurulları kurulmuştur. “Hayvan

Deneyleri Etik Kurulu" (GATA), "Hayvan Bakım ve Kullanım Kurulu" (Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Akdeniz Üniversitesi) ya da "Deney Hayvanları Etik Kurulu" (Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi) olarak adlandırılan bu kurullar, kendi kurumları için deney hayvanlarının üretilmesi, barındırılması ve eğitim ya da araştırma amaçlı olarak kullanılması sürecinde uyulması gereken minimum etik ilkeleri belirlemede, hayvanlar üzerinde yapılacak olan her türlü araştırma ve eğitsel faaliyeti etik ilkeler açısından inceleyerek çalışmanın yapılabilmesine izin vermekte ve çalışma sürecini denetlemektedir. Ayrıca aynı kurullar, kurumlarından deney hayvanı talep edilmesi durumunda kurum dışından gelen talepleri de benzer bir incelemeden geçirmektedirler. Deney hayvanları etik kurullarının bulunduğu üniversitelerde bu kurulların onayı olmaksızın deney hayvanı teminine ve eğitim ya da araştırma amaçlı olarak kullanılmasına izin verilmemektedir. Yine bu kurumların bazılarında, deney hayvanları kullanılarak gerçekleştirilen lisans üstü tez çalışmaları için etik kurul onayı aranmaktadır. Türkiye'de psikologların araştırma ve eğitim amaçlı olarak hayvan kullanmalarının ağırlıklı olarak üniversitelerde gerçekleştiği göz önüne alındığında, üniversitelerde hayvan araştırmalarını denetleyen etik kurulların sorumluluk ve yetki alanlarının psikologların eğitim ve araştırma amaçlı olarak deney hayvanları kullanmalarını da kapsayacağı ve bu kurulların psikoloji bölümlerinde hayvanlarla gerçekleştirilen araştırmalar ve eğitsel faaliyetlerle ilgili düzenleyici bir rol üstlenecekleri açıktır. Araştırma ve eğitsel faaliyetler sırasında deney hayvanlarına etik ilkelere uygun muamele yapılmasının bireysel sorumluluk anlayışının ötesine taşınması ve kurumsal değerlendirme ve kontrol mekanizmalarının oluşturulması şüphesiz ki ileri bir adımdır.

Genel olarak bakıldığında, üniversiteler bünyesinde kurulan hayvan araştırmaları etik kurullarının "Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi" (Unesco, 1978), "Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Vertebralı Hayvanların Korunması Hakkındaki Avrupa Konvansiyonu" (Avrupa Konseyi, 1986) ve "Laboratuvar Hayvanlarının Bakım ve Kullanılması Elkitabı"nda (National Research Council, 1996) tanımlanan kural ve ilkeleri esas aldıkları görülmektedir. Üniversitelerimizde hayvan araştırmalarını düzenleyen etik kurullar tarafından esas alınan kural ve ilkeler APA'nın "Hayvanların Bakım ve Kullanımında Etik İlkeler Rehberinde" (1993) ve bu rehber esas alınarak hazırlanan "TPD'nin Etik Yönetmelik Taslağı - Araştırmalarda Hayvan Kullanımı ve Bakımı" (2003) bölümünde yer alan kural ve ilkelerden içerik olarak farklı değildir. Bu bağlamda hayvan araştırmaları ile ilgili yerel etik kurulların varlığının ve ortak ilkeler çerçevesinde yaptıkları düzenlemelerin, deneysel ve eğitsel amaçlı olarak deney hayvanlarından yararlanan psikologlar için de yarar sağlayacağını düşünmek mümkündür. Ancak bu kurulların bu günkü yapı ve işleyişi, hayvan deneyleri yapan psikologlar için gelecekte ketleyici etkilere de sahip olabilir.

Ait oldukları kurumlarda hayvan araştırmaları ile ilgili minimum etik standartları belirleyen ve bu standartların yaşama geçmesi için düzenlemeler yapan yerel etik kurulların deney hayvanlarının üretim ve bakımından deney hayvanlarının kullanıldığı uygulamaların bitimine kadar üstlendikleri yükümlülükler ana hatlarıyla aşağıda özetlenmiştir. Özet bilgilerin ayrıntılarına, <http://www.etik-kurul.hacettepe.edu.tr/dhek/yonerge.htm>, <http://www.dhek.gazi.edu.tr> veya <http://cumhuriyet.edu.tr/yonergeler/yonerge18.html> adreslerinden ulaşılabilir.

İlk olarak, hayvan etik kurulları deney-

lerde ve eğitsel faaliyetlerde kullanılacak olan tüm deney hayvanlarının kurum içerisinde bilimsel standartlara uygun bir şekilde üretilmesi, barındırılması ve bakımlarının sağlanması ile ilgili ilkeler oluşturma, bu ilkelere uygun düzenlemeler yapma ve bu aşamadaki işleyişi denetleme sorumluluğunu üstlenmektedir. Burada bilimsel standartlardan kastedilen, deney hayvanının türüne uygun "en iyi" fizyolojik, psikolojik ve çevresel koşulların sağlanmasıdır. Deney hayvanları için en uygun koşulların sağlanmasına ek olarak, hayvan etik kurulları üretim, bakım ve barındırmadan sorumlu personelin eğitilmesi için programların geliştirilmesi ve uygulanmasını da sorumluluk alanı içerisine almaktadır. Deney hayvanlarını üniversitelerdeki hayvan üretim tesislerinden temin etmek durumunda olan bir psikolog için bu tür bir düzenleme oldukça önemlidir. Örneğin, istenildiğinde, sağlıklı koşullar altında üretilmiş ve araştırmanın gerektirdiği özelliklere sahip denekler temin etmek mümkün olabilecektir.

İkinci olarak, deney hayvanları etik kurulları, yazılı olarak kendilerine iletilen başvuruları deney hayvanlarının araştırmacı tarafından edinilmesi ve araştırma ya da eğitsel faaliyetlere başlanması öncesinde etik ilkelere uygunluk açısından incelemek ve değerlendirmekle yükümlüdürler. Bu inceleme ve değerlendirmelerde, gerçekte deney hayvanlarıyla gerçekleştirilecek olan işlemlerin etik ilke ve kurallara uygunluğu, işlemleri gerçekleştirecek olan kişi ya da kişilerin işlemlerin gerektirdiği bilgi ve deneyime sahip olup olmadığı ve uygulamanın gerçekleştirileceği mekanın çalışma için uygunluğu üzerinde odaklaşılmaktadır.

Etik kurulların deney hayvanlarıyla gerçekleştirilecek olan işlemlerin etik ilke ve kurallara uygunluğu ile ilgili değerlendirme ölçütleri aşağıda belirtilmek-

tedir. Bunlar:

- a. Deney hayvanlarıyla gerçekleştirilecek olan araştırma ya da eğitsel faaliyetin gerçekten gerekli olup olmadığı ve bilime katkısı,
- b. Araştırma veya eğitsel faaliyet yönteminin ve kullanılacak olan deney hayvanı türünün amaca uygun olup olmadığı, amaca en uygun hayvan modelinin seçilip seçilmediği,
- c. Araştırma ya da eğitsel faaliyetler için kullanılacak olan deney hayvanı sayısının faaliyetin amaçlarına uygun olup olmadığı ve kullanılacak hayvan sayısının mümkün olan en az sayıda tutulması için gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı,
- d. Araştırma ya da eğitsel faaliyetlerde hayvanlara ağrı ve acı verecek, stres yaratacak uygulamaların yer alıp almadığı, eğer yer alıyorsa bunun gerekli olup olmadığı ve en aza indirgenmesi için önlemler alınıp alınmadığı,
- e. Uygulamalar devam ettiği sürece deneklerin sağlıklarının ne şekilde izleneceği ve çeşitli nedenlerden dolayı sağlıkları bozulan deney hayvanlarını uygulama dışı bırakılması için hangi ölçütlerin kullanılacağı ve bu nedenle uygulama dışına çıkarılan hayvanlara ne yapılacağı (Bazı kurumlar tarafından, deney hayvanlarının deney süresince sağlıklarının korunması ve sağlık problemlerinin çözülmesi için veteriner hekimlik danışmanlığı sağlanmaktadır),
- f. Deney sırasında hayvanların su ya da yiyecek yoksunluğuna tabi tutulup tutulmayacakları, hareketlerini uzun süreli olarak kısıtlayıcı müdahaleler yapıp yapılmayacağı,
- g. Eğer varsa cerrahi müdahalelerin ağrı ve acıyı en aza indirgeyecek şekilde anestezi altında gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceği,
- h. Uygulama ya da eğitsel faaliyetin bitiminde deney hayvanlarına ne yapılacağı, eğer öldürüleceklerse ötenazi yönteminin ne olduğu ve ölü hayvanların yok edilmesi ile ilgili değerlendirmelerdir.

Bu değerlendirmeler bağlamında gerek duyulursa, incelenen araştırma ya da eğitsel faaliyetlerin etik ilke ve kurallara uygun hale getirilmesi için değişiklikler önerilebilmektedir.

Yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi deney hayvanlarını kullanacak olan araştırmacının bu konuda yeterliliğe sahip olup olmadığının değerlendirilmesi de bu aşamada gerçekleştirilmektedir. Etik kurullar deney hayvanları ile çalışacak bireylerin asgari olarak bilmesi ve uygulaması gereken işlemler konusundaki yeterliliklerini değerlendirmekte, bu işlemlerle ilgili bilgi ve beceri artırmaya yönelik eğitim programları hazırlamaktadır. Etik kurullar çalışmanın yürütüleceği laboratuvarın deney hayvanlarıyla çalışmak için uygun koşullara sahip olup olmadığını da denetlemekte ve uygun olmayan yerlerde deney hayvanı kullanılmasını engellemektedir. Yukarıda üç temel boyutta özetlenen incelemeler sonucunda hayvan kullanımını için etik kurul onayı alındıktan sonra deney hayvanı temin edilebilmekte ve araştırma ya da eğitsel faaliyetlere başlanılabilmektedir.

Ancak, belirli bir araştırma ya da eğitsel faaliyet planına onay verilmesi etik kurulların bu planla ilgili yükümlülüklerinin sona erdiği anlamına gelmemektedir. Kurullar araştırmacının ya da eğitsel faaliyetin etik kurul tarafından onaylanan plana uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini de denetleyebilmekte ve gerek görüldüğünde araştırmacının durdurulmasını isteyebilmektedir. Bazı durumlarda ise kurullar onay verdikleri projenin sonuç raporlarını talep etmekte ve sonuç raporu vermeyen araştırmacıların gelecekteki başvurularını işleme koymayacaklarını bildirmektedirler.

Hayvan etik kurullarının bulunduğu kurumlarda, yukarıda sözü edilen düzenlemelerin tümünün yaşama geçtiğini söy-

lemek elbette ki mümkün değildir. Ancak, 1990'ların başlarında kurulmaya başlanan yerel etik kurullar büyük bir olasılıkla gelecekte daha da yaygınlaşacak ve deney hayvanlarıyla yapılan faaliyetlerle ilgili düzenlemeler etik kurul yönergelerinde yer alan temenniler olmanın ötesine geçerek psikologların araştırma ya da eğitsel amaçlı hayvan kullanımı pratiğini belirleyecektir. Yerel etik kurulların deney hayvanlarının kullanımı ile ilgili kaygıları ile deney hayvanlarından yararlanan psikologların kaygıları ortaktır. Bu bağlamda yerel etik kurulların daha işlevsel hale gelmesi, hayvan çalışmaları yapmakta olan psikologlar için de yararlı olacaktır. Ancak potansiyel problem alanlarının da mevcut olduğu göz ardı edilmemelidir. Örneğin, yerel etik kurulların yönergelerinin hazırlanmasında tıp, biyoloji, veterinerlik ve eczacılık alanlarında yapılan araştırmalar esas alındığından, etik kurullara başvuru formları bile içerikleri açısından deney hayvanları ile çalışan davranış bilimciler için uygun değildir. Buna bağlı olarak oluşabilecek diğer bir sorun, uygun olmayan başvuru formlarına eksik bir şekilde yerleştirilen ya da form dışına taşan bilgiler kullanılarak gerçekleştirilen deney hayvanı edinme ve kullanım izni başvurularının uygun bir şekilde değerlendirilmesinde yaşanabilecek olan güçlüklerdir.

Yerel etik kurulların üye sayısı 5-11 arasında değişmekte ve bu kurulların hangi meslek gruplarının üyelerinden oluşacağı etik kurul yönergelerinde belirtilmektedir. Tahmin edileceği gibi, istisna bir durum haricinde bu kurullara deney hayvanlarıyla çalışan bir psikologun üye olma şansı (şimdilik) bulunmamaktadır. Bu durum bünyesinde henüz psikoloji bölümü bulunmayan üniversiteler açısından bir problem teşkil etmeyebilir. Ancak, içerisinde deney hayvanlarıyla çalışan tek bir psikolog dahi bulunmayan bir etik kurulun, deney

hayvanı kullanmak isteyen bir psikolog tarafından değerlendirilmeye sunulan bir başvuruda yer alan hayvan modelini ve araştırma yöntemini ve çeşitli uygulamaları örneğin gereklilik ve amaca uygunluk açısından değerlendirmede ve etik kaygıları gidermek amacıyla alternatif model ve yöntemler önermede nedensel işlevsel olacağı tartışmaya açıktır.

Etik kurul yönergelerinde hayvan araştırmacıları için eğitim programlarının ön koşul olduğu sertifikasyon uygulamaları öngörülmektedir. Deney hayvanlarının bakım ve kullanımıyla ilgili bilgi ve beceri arttırmaya yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi sürecinde etik kurulların deney hayvanlarıyla çalışan ya da çalışmak isteyen davranış bilimcilerin ihtiyaçlarını veya varlıklarını göz ardı etmesi ise ayrı bir sorun alanının oluşmasına yol açabilecektir. Bu tür programlardan yeterince yararlanılamamasının, deney hayvanları ile araştırma yapmaya istekli genç meslektaşlarımızın yetiştirilmesinin önüne set çekmesi mümkündür. Çünkü belki de gelecekte etik kurullarca verilen yeterlik belgesi olmayan araştırmacıların etik kurullara başvurması bile mümkün olmayacaktır.

Sonuç olarak, yerel etik kurullar hayvan araştırmaları üzerinde belirleyiciliğe sahip olma yolunda hızla ilerlemektedir. İlke ve kuralları psikologların hayvan araştırmalarında benimsedikleri standartlarla binişiklik gösteren, bu yüzden de desteklenmesi gereken hayvan etik kurulları ve ilgili kurallar, hayvan araştırması yapan davranış bilimcilerden bağımsız olarak gelişmekle birlikte, kaçınılmaz olarak psikologların hayvanlarla yapmakta oldukları ve yapacakları çalışmalar üzerinde de belirleyici olacaktır. Buna ek olarak, yerel etik kurullarca belirlenen ilke ve kurallar muhtemelen gelecekte deney hayvanlarıyla ilgili yasa ve yönetmeliklerin Türkiye'deki temellerini oluşturacaktır. Hayvan araştırmala-

rı yapan ve eğitim sürecinde deney hayvanlarından yararlanan psikologların bu gelişmelerin dışında kalması, psikolojideki hayvan araştırmalarının ve hayvan araştırması yapan psikologların ülkemizdeki geleceği açısından sorunlar yaratabilecektir. Yerel etik kurulların yaptığı düzenlemelere tabi olan psikologların hayvan araştırmalarının geleceği üzerinde belirleyiciliğe sahip olan bu kurullarda söz hakkı elde etmek için çaba göstermeleri, deney hayvanlarının kullanımıyla ilgili olarak kendi ülkemizdeki etik "tartışmalar"dan daha büyük bir öncelik taşımaktadır. Bu bağlamda, hayvan araştırması yapan psikologların araştırma ve eğitsel faaliyetlerini artırarak sürdürmesi yoluyla kendilerini, en azından kendi kurumlarındaki etik kurullara kabul ettirmek için verecekleri mücadele, Türkiye'de psikologların yürüttüğü hayvan araştırmalarının geleceği açısından, yaşamsal bir öneme sahiptir.

Kaynaklar

American Psychological Association (1993). Guidelines for ethical conduct in the care and use of animals. Washington, DC. Author. Retrived November 10, 2003 from the World Wide Web: <http://www.apa.org/science/anguide.html>

Ayvaşık, H. B. (1999). Bilimsel araştırmalarda laboratuvar hayvanlarının kullanımı ve bakımına ilişkin etik tartışmalar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44), 79-85.

Hayvan Hakları evrensel bildirgesi (1978). UNESCO, Paris. Retrived November 10, 2003 from the World Wide Web: http://thkd.org/hayvan_haklari.html

Institute of Laboratory Animal Resources, Comission on Life Sciences, National Research Council (1996). Guide for the care and use of laboratory animals. Washington, DC. National Academy Press. Retrived, November 10, 2003 from the World Wide Web: <http://oacu.od.nih.gov/regs/guide.html>

Türk Psikologlar Derneği (2003). Etik Yönetmelik Taslağı - Araştırmalarda Hayvan Kullanımı ve Bakımı. Author. Retrived November 10, 2003 from the World Wide Web: <http://psikolog.org.tr/etik-kurul.htm>

* Şenyüz, L. (2002). Türkiye’de deney hayvanları, psikologlar ve yerel etik kurullar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (52), 121-125.

Türk Psikoloji Dergisi Yayın Kurulu’ndan alınan izinle tıpkı basım olarak yayınlanmıştır.

ABD’de Psikologların Çalışmalarında Etik Sorun Yaşanmış Vaka Örnekleri*

(Koocher ve Keith-Spiegel, 1998’den)

İhsan Dağ

Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü ve TPD Etik Kurul Eski Başkanı
ihсандag@hacettepe.edu.tr

Özet Çeviri İçin Önsöz...

Yukarıda kaynağı belirtilen kitap, psikologların meslek etiği üzerine en sık kaynak gösterilen ve üniversitelerde eğitim amaçlı kullanılan kitaptır. Kitapta şu 17 Bölüm Başlığı altında toplam 574 kısa vaka özeti verilmekte ve yorumları tartışılmaktadır.

- 1) Etik davranan psikolog olmak
- 2) Etik kuralların icrası
- 3) Kendini bilmek: Yeterlik ve dereceler
- 4) Psikoterapide etik zorunluluklar
- 5) Psikoterapide etik: Teknikler
- 6) Mahremiyet, gizlilik ve kayıt tutma
- 7) Psikolojik değerlendirme: Test etmede sorunlar
- 8) Çoklu rol ilişkileri ve çıkar çatışmaları
- 9) Cazibe, romantizm ve cinsel yakınlıklar
- 10) Parasal konular ve bakım yönetimi (managed care)
- 11) İş pazarında psikologlar
- 12) Psikolojiyi kamuoyuna sunma
- 13) Meslektaşlarla, süpervizyon alanlarla ve çalışanlarla ilişkiler
- 14) Özel iş sahalarında etik çıkmazlar
- 15) Yasal sistemde psikologlar
- 16) Öğretmen rolleriyle psikologlar
- 17) Akademik yayın ve araştırma etiği

Türk Psikologlar Derneği’nin Etik Yönetmeliklerinin 2004 Yılında yayınlanmasının ardından (ulaşmak için www.psikolog.org.tr), öğrencilerin ve meslektaşların etik konularda eğitiminde örnek etik vakalarına büyük bir ihtiyaç bulunmaktadır. İnaniyorum ki, ileride TPD kendi etik vakalarını da tıpkı APA gibi dosyalayacak ve kendimize özgü

vakalara eğitim amaçlı sahip olabileceğiz. Ancak o zamana kadar, ABD’de yazılmış bir vaka kitabından yararlanmamız büyük bir boşluğu doldurabilir. Kitabın orijinalinden çok az bir kitlenin yararlanabileceğini düşünerek, özellikle de yabancı dilde kaynaklardan doğrudan yararlanamayan kişiler için bu tür bir çeviri olağanüstü bir değere sahip olacaktır.

Tabi, bunun için birinin iş ediniş bu (tür bir) kitabı yayıncısının iznini de alarak tümüyle resmen çevirmesi en ideal olanıdır. Bu konu, meslek etiğine gerektiği önemi veren, zamanı olan, atak ve çalışkan bir meslektaşımızı beklemektedir (Ben kendi adıma zaman sorunu nedeniyle o kişi değilim). Ancak, derslerimizde diğer yabancı ders kitaplarından yararlandığımız gibi bu kitaptan da yararlanırken, kitapta verilen vakaların neredeyse onda birini çevirmiş bulunduğumdan, bunları sadece kendi öğrencilerimin ihtiyaçlarını karşılamada kullanmak yerine “karınca kararınca” tüm camiamızın kullanımına açmayı uygun buldum. Önce 2006’da kişisel web sitemde yayına koymuştum, şimdi de Türk Psikoloji Bülteninin Etik özel sayısı için Editörün önerisi ile burada yayınlanmıştır.

Kuşkusuz, kitabın yayıncısının ve yazarlarının haberi ve izni olmadan resmi bir çeviri etik olamayacağından, burada sadece kendi uygun bulduğum seçmece 50 vakanın *kendimce uyarlanmış* çevirisini ve yine *kendimce katkıda bulunduğum* tartışmalarını ders notu mahiyetinde özet olarak vermekle yetindim. Ancak,

orijinal kaynağa bakmak isteyebilecekleri de düşünerek her vakanın kitaptaki orijinal numarasını da aynen korudum. Bir diğer değişle, kendi anladığım ve hatta bazen “zorla” yorumladığım kadarıyla ve ülkemizde alışık olmadığımız hukuki kavramlardan arındırılmış, isimleri çıkarılmış ve zaten kısa verilmiş olmalarına rağmen tarafımdan çeviride bazen daha da özetlenmiş vakaları aşağıda bulacaksınız. Yaptığım format değişikliği ile de her vakanın bitimine bir soru ekleyerek o vakada etik yorumun ne olacağını sordum. Cevap ya da tartışma ise her vakada ikinci paragrafta verilmiştir.

Doayısıyla, bu metnin ticari amaçla çoğaltılması ve/veya çevirenine/yorumlayanına (yani benim bu çalışmama) atıfta bulunmadan sanki orijinal kaynaktan aktarılmışçasına herhangi bir yerde ve herhangi bir amaçla kullanılması benim emeğime bir saygısızlık olacağı gibi aynı zamanda bilim etiğine uygun değildir. Bu çalışmamın kaynağı, mutlaka orijinal kitap kaynağı ile birlikte bu metnin yer aldığı Bülten kaynağı olarak gösterilebilir.

Bu kitabın orijinalini aynen çevirmek isteyen biri çıkarsa, bu yorumlu çevirilerimi hiç dikkate almadan kendisi kitabın üzerinde çalışmalıdır ve ortaya çıkan çevirinin sorumluluğu da tümüyle kendisine ait olmalıdır.

Kaynak Kitabın Önsözünden...

Yazarlar bu kitaplarında kısa vaka özetlerini konularına göre sınıflayarak sunmakta ve her bir vaka çerçevesinde etik açıdan uygun olmayan durum ilgili kaynaklara da atıflarda bulunularak açıklanmaktadır. En çok da kitabın basıldığı yıl hala yürürlükte olan APA Etik ilke ve standartlarına (1992 Baskısı) atıflarda bulunmaktadır. Verilen vakalar APA Etik Kurulunun vaka dosyalarından, mahkeme kayıtlarından ve lisans

kurulu kararlarından ya da yazarların kendi bildikleri olaylardan uyarlanmıştır. Kamuoyunun bilgisine basın veya mahkeme kararları yolu ile sunulduğu durumlar haricinde tüm vakalarda her türlü gizleme tekniği kullanılmıştır: Bağlamlar değiştirilmiş, cinsiyetler değiştirilmiş, bir vakanın ayrıntıları bir diğeri ile birleştirilmiştir. Sık sık da vakaların çeşitli yönleri kesilip biçilerek, suçlama ya da ihlalin yalnızca bir yönü öne çıkarılarak ele alınan konu başlığına uygun bir sadeleştirmeye gidilmiştir. Öğrencilerin ezberlemelerine yardımcı olmak ve olası bazı çağrışımları önlemek amacıyla vakalarda adı geçen psikolog, müşteri ve üçüncü şahısların isimleri konuya uyumlu eğlenceli takma adlarla verilmiştir. [Örneğin aşağıdaki vaka 1-21'deki çoklu ilişkiler içine giren psikoloğun soyadı “Blender”(her şeyi birbirine karıştıran alet) olarak verilmiştir. İngilizceye özgü tüm bu özel adlar çeviride tümüyle ortadan kaldırılmıştır. Ç.N.]

Etik Vakalar

1) 1-12. (Sömürücü davranan psikolog)

Öğretim görevlisi olan psikolog doktor ders verdiği sınıf için özel bir oturma planı yapmış ve öğrencilerin hep aynı sıralarda oturmalarını istemişti. En ön sıraya da maksatlı olarak bir kız öğrenciyi yerleştirmişti. Bir yakın arkadaşına da bu yaptığını açıklarken, söz konusu kızın sürekli kısa etek giyindiğini ve dikkatsizce hareket ettiğini itiraf etmişti. Arkadaşı onun bu davranışının soru işareti doğurabileceğini belirttiğinde de, öğretim görevlisi, arkadaşına “sen açıkça yaşlanmışın arkadaş” demişti. Bu psikoloğun davranışı hangi etik ilkelere aykırıdır?

Psikoloğun bu davranışı sömürücü davranan psikologlara tipik bir örnektir. Otoritesinin avantajını kötüye kullanmaktadır. Kendisinin zararsız bir doyum

olayı şeklinde açıklayarak hiçbir içgörü-sü bulunmadığını göstermektedir. Bunun sınıftaki öğretim, dikkat ve ciddiyeti nasıl etkileyebileceğini değerlendirememektedir. Eğitim mesleki sorumluluğu altına verilmiş bir öğrenciden kendi yararına avantaj elde etmek için özel bir ayarlama yapmakla, bizlere sömürücü davranışın ne denli dolaylı ve kolayca gözlenemez bir durum olabileceğinin bir örneğini vermektedir.

2) 1-21. (Çoklu ilişkiler)

Bir psikolog doktor bir danışanın Etik Kurula başvurma tehdidinde bulunmasıyla çok şaşırılmıştı. Psikolog bu danışanın bir süre önce bahçıvan olarak işe almıştı. Çünkü danışanı akıl hastanesinden yeni taburcu olmuştu, iş deneyimi yoktu, başka bir iş bulamamıştı ve zor durumdaydı. Psikolog danışanına büyük bir yardımda bulunduğunu düşünerek onu işe almıştı. Ancak, bir süre sonra danışanı bahçıvanların kendi aldığı gibi asgari ücretten daha fazla gelir elde etmeleri gerektiğini belirterek işvereninden şikayetçi olmuştu. Bu durumunu mesleki etik açısından nasıl yorumlamak gerekir?

Burada “danışanla çoklu ilişkilere girmeme” etik kuralı ihlal edilmiştir. Rasyonalizasyonlar muhtelif olabilir veya iyilikseverlik olarak yorumlanabilir ama bunlar ihlali ihlal olmaktan çıkarmaz.

3) 1-24. (Kriz durumları)

Önemli miktarda intihar düşünceleri dile getiren ve intihara dönük davranışlar içinde bulunmuş bir danışan, bir terapi seansı sırasında alışık olmadık biçimde donuk görünüyordu ve terapiyi bıraktığını söyledi. Psikolog danışanın hayatındaki stres kaynaklarının farkındaydı ve onun apatik (duygusuz) durumundan endişeleniyordu. Şimdiki görünümündeki sakinliğin bir düzelme işareti olmaktan

ziyade, kendini öldürme kararlılığının bir göstergesi olabileceğinden endişeleniyordu. Psikolog adamı planları hakkında sorguladı ama cevaplar da belirsizdi. Kendine zarar vereceğine dair endişeleri inkar ediyordu. Danışan seans bitmeden 15 dakika önce yerinden kalkıp affını istedi. Burada psikolog ne yapmalıdır? Bir taraftan parasını almakta olduğu danışana “terapiyi bırakmamalısın” mı demelidir? Danışanın refahı ve iyiliğini nasıl gözetmelidir?

Bu durumlar için hazır bir reçete yoktur. Eğer bu şüphe ciddi boyutta hissedilirse, aile ya da ilgililerin mutlaka uyarılması, bilgilendirilmesi gerekir.

4) 1-31. (Psikoloğun müdahale etme zorunluluğu)

Gözü yaşlı danışan, psikolog doktora önceki terapisti ile dehşet verici bir yaşantısının olduğunu anlatır. İddiasına göre önceki psikolog terapisti seans boyunca çoğunlukla hiçbir şey demeden oturup, danışan konuşurken dergilere göz gezdirmiş. Konuştuğunda da sert emirler vermiş: “Bırak o ilişkiyi!”, “Madem o kadar değersiz hissediyorsun, neden kendini öldürmüyorsun?” Psikolog bu eski terapisti zaten çok garip biri olarak biliyormuş. Bu yaptıklarının yanlışlığını, eski terapist ile konuşmak için girişimde bulunmayı danışana teklif ettiğinde, danışan histerikleşerek, tespit edilmeyi kabul etmeyeceğini kararlı bir şekilde belirtmiş ve bunu istemediğini söylemiştir. Bu eski terapistin tutumunu meslek etiği açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Kuşkusuz eski terapist yetkin davranmamış ve etik ihlalde bulunmuştur. Meslektaş kontrolü (peer monitoring) gereği bu konuşmayı yapmak ve müdahale etmek gerekir ama buna danışan izin vermiyor. Danışanın kimliğini açık etmeden bu olaya müdahale edilebilir mi?

Bunun yolları araştırılmalıdır.

5) 2-7. (Yönetmeliğin yasaklamadığı durumlar)

Bir kadın gazetede okuduğu kedi beyinlerinde uyarılmış potansiyeller üzerinde araştırma yapan bir psikoloğu bir şikayet mektubu ile Etik Kurula ihbar ediyor. Bu psikoloğun kedilere yaptığının insanca olmayan, ahlaki olmayan ve etiğe aykırı bir davranış olduğunu iddia ederek cezalandırılmasını talep ediyor. Bu durumda Etik Kurul ne yapmalıdır?

Eğer bu deneyler sırasında uygun anestezi vermeden kedilerin beynine elektrot yerleştirme ve hayvanın acı çekmesini önleyici tedbirler almama gibi durumların kanıtları olsa, Etik Kurul yönetmelikte bunlar açıkça belirtildiği için bir yaptırım öngörecektir. Ama ortada böyle bir kanıt yokken, sırf kediler üzerinde beyin araştırması yaptı diye psikoloğa karışamaz. Duygusal olarak yapılmış ama yersiz bir şikayettir.

6) 2-8. (Psikolog rolünde işlenmemiş haller vs.)

Yakın zamanda boşanmış bir erkek, iş yerinin bulunduğu binada ofisi bulunan kadın psikoloğu Etik Kurula şikayet etmiştir. O'nu halen devam eden yüksek kaygılı durumundan sorumlu tutmuştur. Bu ikili bir süre önce çıkmaya başlamışlar ve birkaç kez de geceyi birlikte geçirmişlerdir. Sonra psikolog kadının ilişkiyi aniden bitirmiş ve adama yeterli bir açıklama da yapmamıştır. Adam da bunun üzerine Etik Kurula söz konusu başvuruyu yapmıştır. Bu durumda Etik Kurul ne yapmalıdır?

Bu vakada -kadın psikoloğun bu şikayetçi adamı bir hasta, danışan ya da süpervizyon alan kişi olarak hiçbir zaman görmediği açıklığa kavuşturulduktan sonramesleki etik adına yapacak bir şey yok-

tur. Şikayet edene, "psikoloğun vatandaş rolü üzerinde bir yaptırım haklarının bulunmadığı ve bu tür ilişki başarısızlıklarına karışma yetkilerinin bulunmadığı" uygun bir dille anlatılmıştır.

7) 2-17. (Üye olmayan kişilerin şikayet edilmesi)

Bir kadın, kendisini doktoralı psikolog olarak tanıtan birine psikoterapi için gitmeye başladıktan bir süre sonra Etik Kurula avukatı ile birlikte başvuruyor. Bu kişinin kendisinden yüklü miktarda para talep ettiğini, eğer bu konuda bir şikayette bulunursa, terapide elde ettiği gizli bilgiler doğrultusunda, zengin ve etkili kocasına kendisinin evlilik dışı ilişkilerini ve yaptığı çılgınlıkları ihbar etmekle tehdit ettiğini, buna ilişkin kanıtları bulunduğunu bildiriyor. Etik Kurul da yaptığı incelemede bu kişinin lisanslı olmadığını ve ofisinde asılı olan doktora diplomasının telefonla sipariş edilen geçersiz ve süs olarak kullanılması gereken bir belge olduğunu ortaya çıkarıyor. Bu durumda Etik Kurul ne yapmalıdır?

Kuşkusuz buradaki kişinin davranışı her şeyden önce yasadışıdır; bir çeşit dolandırıcılıktır. Hukuk yolları işletilmelidir. Etik Kurulu ilgilendiren bir durum değildir. Elbette meslek örgütü üyeliği bir kişiye yeterliği getirmez, üye olmamak da yetersiz olduğu anlamına gelmez. Ancak üyelik, etiğe uygun çalışmayı gerektirmesi bakımından müşteri için ek bir güvencedir.

8) 2-19. (Şikayetin süre gibi kısıtlamalara uymadığı durumlar)

Bir adam korkuları nedeniyle gittiği psikoloğun kendisine "pantolonunu ve iç çamaşırını indirip arkasını dönmesini" söylediğini, bunu yaptığında da, hiç uyardıktan başparmağını anüsüne soktuğunu ve "artık bir daha hiç korkmayaca-

ğın” söylediğini, “kendisini korkularından kurtardığını” ifade ettiğini, bu olaydan kimselere bahsedemediğini, ta ki 8 yıl sonra gittiği bir başka psikoloğa bu olaydan bahsedebildiğini ve böyle bir tekniğin korkuyu nasıl tedavi ettiğini sorduğu zaman böyle bir teknik bulunmadığını öğrendiğini belirterek Etik Kurula şikayette bulunmuştur. Bu durumda Etik Kurul ne yapmalıdır?

Etik Süreç Yönetmeliği şikayetlerin 5 yıl geçmeden yapılmasını öngörmektedir. Ama açıktır ki bu adam söz konusu “terapi(!)”den travmatize olmuş ve bir daha da terapiye devam edememiştir. Bu utanıcı da 8 yıl kimselere açamamıştır. İtiraf etmesi de zaten beklenmez. Bu nedenle Etik Kurul bu davada 5 yıl kısıtlamasını uygulamama kararı alarak davayı açmıştır.

9) 2-25. (Şikayet edilen biri olmanın tehlikeleri)

Etik Kuruldan bir soruşturmaya davet mektubu alan doktoralı psikolog şu cevabı yazıp göndermiştir: “O kadın delinin tekidir. Söylediği hiçbir şeye inanmamalısınız.” Bu durumda Etik Kurul ne yapmalıdır?

Etik Kurul şikayet edilenlerden şikayet edenin saygın/sözüne güvenilir (credible) olmadığına dair bu tür basit karşı çıkışları kabul etmez. Hatta bu psikolog bir danışan için böyle bir nitelemede bulunmakla Kurul üyelerinde kötü bir izlenim de bırakmıştır. Dolayısıyla Etik Kurul davayı sürdürmelidir.

10) 2-28. (İhlal olmaması)

Bir kişi kendisinin pahalı bir psikoterapi alması için aldatıldığını ve tuzağa düşürüldüğünü iddia ederek şikayetçi olmuştur. Kadının iddiası, çalıştığı şirket tarafından ödenen bir terapi alırken, 10. seansta terapistin gelecek seanstan iti-

baren seans başına 40 dolar talep edeceğini söylediğini; bu psikoloğun bir taraftan şirketten parasını alırken, bir taraftan da kendisinden alacağını düşünmüş ve şikayetçi olmuştur. Ancak, psikolog sorulduğunda durumu şöyle açıklamıştır: Şirketle anlaşma yapmıştır. Elemanlar kendisinden terapi alırlarsa, ilk 10 seansı Şirket ödeyecektir. Sonraki seanslar için de kişinin maaşı dikkate alınarak psikolog tarafından ücretlendirilecektir. Bu bilgi de, şirket broşüründe çalışanlara sağlanan olanaklar arasında açıkça yazılmıştır. Ayrıca psikolog bu durumu ilk seansta danışana açıkladığını da ifade etmiştir. Şikayetçi de sorulduğunda “evet ilk seansımızda bana bu 10 seansla ilgili bir şeylerden bahsetmişti ama sonra ben bu konuyu hiç düşünmedim” demiştir. Bu durumda Etik Kurul ne yapmalıdır?

Etik Kurul bu durumda herhangi bir etik ihlal saptamamıştır.

11) 2-33. (İçgörü ve pişmanlık gösterme)

Bir psikolog doktor Etik Kurula başvurarak bir danışanı cinsel yakınlaşması olduğunu itiraf etmiştir. Büyük bir vicdan azabı yaşamaktadır. Evliliğinde bir karmaşa döneminde olduğunu ve danışanın sevgiyle yaklaşımının kendisini bu ilişkinin içine sürüklediğini ifade etmiştir. 2 kez cinsel yakınlaşmaları olduğunu, hemen sonrasında yaptığının yanlışlığının farkına vararak danışanla terapiyi sonlandırdığını ve ona birkaç yeni terapist önerdiğini belirtmiştir. Ayrıca hatasını danışanına da itiraf etmiş ve kendisinin artık onun için uygun bir terapist olamayacağı bilgisini de vermiş olduğunu eklemiştir. Sonrada kendisi terapi almaya başladığını, terapistine bunun kendisi için vicdani bir konu olduğunu söylemiş olduğunu belirtmiştir. Terapisti de psikoloğun bir daha böyle bir davranışa yönelmeyeceği konusunda çok yüksek bir motivasyonu olduğunu

rapor etmiştir. Sonuçta Etik Kurul bu başvuru üzerine ne yapmalıdır?

Bu örnekte mutlak bir etik ihlal bulunmasına ve bu da meslekten ihracı ya da koşullu istifayı gerektirmesine rağmen, Etik Kurul psikoloğun olaya yaklaşımına bakarak sonuçta kınama ile yetinmiş ve üyeliğin devamına izin vermiştir. Bu arada 1 yıl boyunca terapistinden psikoloğun ilerlemesine kanıt olan 4 er aylık raporlar yazması istenmiştir.

12) 3-4. (Yeterlik)

Psikolog doktor bir klinik psikoloji programından mezundur. Tüm uygulamaları, alan çalışmaları ve intörlük dönemi yetişkin hastaların bulunduğu ortamlarda olmuştur. Çocuk gelişimi ve psikopatolojisine ilişkin dersler almamasına rağmen şimdi çocuklarla da çalışma yapmak istemektedir. Gelişim psikolojisi ve çocukların psikoterapisi konularında 5-6 tane temel kitap okuduktan sonra çocuk danışanlar da kabul etmeye başlamıştır. Bu durumunu mesleki etik açısından nasıl yorumlamak gerekir?

Bu psikoloğun iyi eğitilmiş bir yetişkin klinik psikoloğu olmasına rağmen, formal eğitim almadan, sadece kitaplardan öğrendikleriyle çocuklarla psikoterapi uygulamaya kalkışmış olması, eğitimiyle bağlantılı yeterliğinin ötesine geçmiş olduğu anlamına gelmektedir. Üstelik kendisi bu yeterlik aşımının farkında değilmiş gibi görünmektedir. Bu vakada elbette teknik olarak profesyonel standartlara uymama bulunmakla birlikte, olayın tamamen etik dışı görülmesi de bir zorunluluk değildir; çünkü bir taraftan da kişi sonuçta klinik psikolojisi uzmanıdır ve şu ya da bu şekilde çocuk psikoterapisi konusunda kendini geliştirme çabası da göstermiştir.

13) 3-7. (Yeterlik: Öğrenci değerlendirmeleri)

ABD'nin Batısından orta-kırsal bir bölgeye gelerek buradaki bir üniversitede lisansüstü eğitime (master-doktora birleşik programı) başlayan bir öğrenci, danışma psikolojisi doktora programından 3. sönestrinin sonunda "kişisel olarak programa uygun olmadığı" belirtilerek çıkartılmıştır. Bunun üzerine öğrenci bu uygulamayı Etik Kurula şikayet etmiş ve notları çok iyi olduğu halde ve önceden herhangi bir uyarı yapılmaksızın programdan çıkarıldığını belirterek programın yöneticisini şikayet etmiştir. Etik Kurul ne gibi bir karar verebilir?

Etik Kurul, öğrencinin atılmadan önce davranışlarını düzeltmesi için önceden hiç uyarılmamasını veya buna bağlı olarak özel bir süpervizyona yönlendirilmesini dikkate alarak, sonuçta araya girip, bu programdan bir master derecesi almasını sağlamıştır. Kendisine ayrıca bir başka üniversiteye transfer olma hakkı da tanınması sağlanmıştır. Etik Kurul bu vakada taraflar arasında bir iletişim problemi olduğuna ve buna bağlı olarak da öğrencinin mağdur edildiğine hükmetmiş ve bu müdahaleleri yapmıştır.

14) 3-11. (Yeterlik: Öğrenci değerlendirmeleri)

Profesyonel (Uygulamalı mesleki) psikoloji programında lisansüstü öğrenim görmekte olan bir öğrencinin notları mükemmel değil ama iyiydi. Uygulama süpervizörlerinden bazıları, bu kız öğrencinin, profesyonel bazı gereklilikleri oldukça iyi yapıyor olsa da, dürtüsel davrandığını ve duygusal yönden olgunlaşmamış olduğunu belirtiyorlardı. İstatistik dersinden aldığı bir C- notu üzerine bu öğrenci bir broşür hazırlayarak, dersin hocasını "ahmak ve cinsiyet ayrımcısı" olarak niteliyor, ayrıca "anal kişiliğe" sahip olduğunu, entelektüel biri olmadığını ve benzeri nitelermeleri sıralıyor. Sonra da bu broşürü Bölümün duyuru panolarına asıyor ve posta ku-

ularına bırakıyor. Bu öğrencinin söz konusu davranışı Etik Kurul tarafından nasıl değerlendirilebilir?

Burada bir tür psikopatolojik bir davranış sözkonusu ama bu psikopatolojinin türü ve düzeyi programdan atılmayı gerektirecek kadar ağır mı yoksa tedavi ve rehabilitasyonla düzelecek kadar hafif mi belli değildir. Dolayısıyla öncelikle bunun incelenmesi gerekir kararı çıkmıştır.

15) 3-15. (Yeterlik: Devamlılığını sağlama)

Bir psikolog doktor "ikincil reaktif enüresis" (yani belli bir yaştan sonra gece yatağını ıslatmaya başlama) sorunu olan çocuk danışanlarına, bu sorun için belli davranışsal tedavilerin görece kısa zamanda çok etkili olduğuna dair literatürde önemli kanıtlar olmasına rağmen, uzun süreli bireysel psikoterapi öneriyordu. Bu durum meslektaşları tarafından kendisinin dikkatine getirildiğinde ise itiraz etmemiş ama oldukça şaşırılmış görünerek, bilgilenmek üzere tam bu noktada mesleki literatüre başvurmuştur. Bu psikoloğun durumunu mesleki etik açısından değerlendiriniz.

Bu psikolog kişisel yeterliğini devam ettirme sorumluluğunu zamanında yerine getirmemiş görünmektedir. Danışanlarına etkili alternatif tedavileri önermek bir profesyonelin sorumlulukları arasındadır.

16) 3-16. (Yeterlik aşımı)

Bir psikolog doktor kısa süreli psikoterapiler konusunda eğitim almıştı. Bir gün ailesiyle birlikte bir dağ kasabasına taşındı, çünkü kendi yaşam tarzlarına burayı uygun bulmuşlardı. Ancak burada bazı danışanlarının karşısına getirdiği sorunlara müdahaleye hazır değildi. Bunlardan bazıları da açıkça uzun süreli psikoterapilerden yararlanacak vakalardı ama bu

tür müdahaleleri yekin olarak yapabilecek uzmanlar en yakın 350 Km uzaklıktaki bir şehirde bulunuyordu. Burada meslek etiği ilkeleri dikkate alındığında, o uzak şehre sürekli tedavi almaya gitme olanağı bulunmayan bu hastalara bu terapist müdahale etmeli mi yoksa etmeli midir?

Belli becerileri ve eğitimi eksik olan bir psikoterapistten terapi almak hiç terapi almaktan daha iyi bir seçenek değil midir? Aslında bu sorunun kolay bir yanıtı yoktur. Elbette öncelikle hastaları uygun yeterlikteki uzmanlara gönderme olanakları araştırılmalıdır. Ancak, bu kesinlikle mümkün olamıyorsa, kaynaklar sınırlıysa, danışan hiç müdahalesiz kalmaması denecekse, mutlaka bu konuda yeterli bir uzmandan -mesela telefonla- süpervizyon (danışmanlık) almak şartıyla müdahale edilmelidir. Bununla birlikte danışanın ihtiyacı olan ile terapistin yeterliği arasında bu yolla bile telafi edilemeyecek büyüklükte bir uçurum varsa (ki bunu da terapistin kendisi değerlendirecektir!), uygulanacak bir tedavinin bir yarardan çok zarar getirme olasılığı nedeniyle, tedaviye hiç kalkışılmamalıdır.

17) 3-20. (Sorunlu psikolog)

Bir erkek psikolog doktor, bir kadın danışanı tarafından kendisiyle cinsel ilişkiye girmesi sonucu duygusal yönden yaralandığı şikayeti üzerine Mahkemece zina ile suçlanmıştır. Psikolog, Etik kurul duruşmasında da kendisinin son birkaç yılda yaklaşık bir düzine kadın hastasıyla cinsel ilişkiye girdiğini kabul etmiştir. Ayrıca evliliğindeki aşırı baskının önemli oranda kaygı, özsaygı kaybı ve cinsel yetersizlik duygusuna neden olduğunu da itiraf etmiştir. Etik Kurula, bu kadın danışanlarıyla girdiği cinsel ilişkiler için, "onlara da bana da çok iyi geldi, üstelik ben seanslarımın o kısımlarından para da almadım" demiştir.

Ayrıca, “bence bunu önceden dikkatlice düşündüyseniz ve danışanınızla da konuştuysanız, söz konusu etik kuralı ihmal etmekte bir sakınca yok” demiştir. Bu vakayı nasıl değerlendirirsiniz?

Bu psikoloğun oldukça “eşsiz” bir bakış açısı olduğu anlaşılmaktadır! Söz konusu etik dışı davranışlarına yol açan veya gerekçe oluşturan kendi sorunlarına ilişkin çok az bir içgörüsü olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik buna ilişkin bir pişmanlığı da yoktur ya da çok az var görünmektedir. Oysa belli ki bir çeşit ruhsal bir sorun nedeniyle etik ihlalde bulunmaktadır ve bu durum bir süreklilik göstermektedir.

18) 3-25. (İyileşmeyen danışan)

Bir kadın danışan bir erkek psikolog doktordan tam 6 yıldır her hafta psikoterapi almaktadır. Bu danışan terapiye ilk başladığında getirdiği yakınmalarıyla artık çok uzun bir süredir başarılı bir biçimde baş edebilmektedir ama bu psikologla terapi seansları yapmaya da çok bağımlı hale gelmiştir. En azından son 4 yıldır danışanın duygusal durumunda, terapiye artan bağımlılığı haricinde, gerçek bir değişim olmamıştır. Psikolog da terapiyi sonlandırma konusunda en ufak bir çaba göstermemiştir. Bunun felsefesini de “eğer danışan beni görmeye ihtiyacı olduğunu söylüyorsa, görebilir” şeklinde izah etmektedir. Bu psikoloğun durumunu mesleki etik açısından nasıl değerlendirmek gerekir?

Bu psikolog “sonsuz psikoterapi” gibi acayip bir kavramsallaştırmaya inanmaktadır. Terapiyi bir noktadan sonra bu şekilde uzatmak, ancak terapistin danışan bağımlılığını bir şekilde pekiştirmesiyle mümkün olabilir. Normalde beklenen, tedavide bir süre ilerleme sağlanamıyorsa ve ilave tedavi ille de gerekiyorsa, terapist kendi başarısını objektif bir biçimde değerlendirmeli ve gerekiyorsa başka bir

uzmana havale etmelidir, danışanı elinde böyle süründürmemelidir.

19) 4-5. (Psikoterapide çelişen değerler)

14 yaşında bir genç erkek, artan biçimde depresifleştiği ve sosyal yönden içe kapandığı endişeleriyle bir psikolog doktora gönderilmişti. Psikolog, gencin yakınları ve ailesinin kısıtlamalarıyla karşılaştığını, geliştirmekte olduğu ergen bağımsızlığı hissini bu durumdan seketeye uğradığını tespit etmişti. Gençle birkaç ay çalıştıktan ve kendisinde ilerlemeler gözlemeye başladıktan sonra psikologla gencin ana babasından telefonlar gelmeye başlamıştı. Gencin çok girişken davranmaya ve aile dışındaki kişilerle fazlaca ilgilenmeye başlamasından yakınıyorlardı. Terapinin oğullarını kendilerinden uzaklaştırdığını iddia ediyorlar, terapisti bu konuda suçluyorlardı. Bu durumu mesleki etik yönünden değerlendiriniz.

Psikoterapilerde danışan yakını ile bu tür çelişkiler ve buna bağlı yakınmalar ortaya çıkabilmektedir. Çünkü ailede kurulmuş bulunan ama sağlıklı olup, danışanın sorunlarını ortaya çıkaran o denge sarsılmaya başlar. Burada psikoloğun aileyi danışanla birlikte ortak bir seansa davet edip, sağlıklı ve doğru olanın ne olduğu konusunda bilgilendirme yapması gerekir.

20) 4-14. (Tedavi için terapistin reddetme hakkı)

13 yaşında bir erkek çocuk şehrin Ruh Sağlığı Merkezine gelmiş ve “burada konuşacak biri var mı?” diye sormuştur. Bunun üzerine orada görevli psikolog doktor tarafından bir ilk görüşmeye alınmıştır. Çocuk birçok kişisel ve ailevi sorununu anlatmış, evde aşırı fiziksel istismara uğradığından yakınmıştır. Ancak, psikologtan bu durumunu kimseyle, özellikle de ailesiyle tartışmamasını istemiş-

tir. Psikolog görüşlerini çocukla paylaşmış ve 18 yaş altında kimseye, velayet sahibinin izni olmadan müdahale edemeyeceğini bildirmiş, ayrıca bu tür şüpheli çocuk istismarı olaylarını yasalar gereği devletin ilgili bürosuna bildirmek zorunda olduğunu ifade etmiştir. Çocuk bu açıklamalar karşısında kendisini ihanete uğramış gibi hissettiğini söylemiştir. Burada durumu mesleki etik açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Bu vakada psikoloğun herhangi bir mesleki etik ihlali söz konusu değildir, aksine tam da yapması ve açıklaması gerekenleri yapmış ve açıklamıştır. Çocuğa bunları açıklamakla onun haklarına saygısını da göstermiştir.

21) 4-22. (Danışanın psikologtan tehdit olması/kızması)

Kadın danışan terapistle randevularından birkaçına gelmemiş ve önceden arayıp randevusunu iptal de etmemiştir. Psikolog doktor olan terapist birkaç defasında uyardıktan sonra danışana şu bilgiyi vermiştir: Eğer gelemeyeceği bir randevusunu uygun biçimde iptal etmeden randevusuna bir daha gelmemelik yaparsa, gelemeyeceği o seans için de bir ücret ödemesi gerekecektir. Danışan bu bilgiyi aldıktan sonrasında da aynı şekilde randevusuna iptal etmeksizin gelmemiştir. Sonradan da bu gelemeyişini, terapistin önerdiği bir sigara bırakma grubuna katılmasına bağlamıştır. Psikolog, bunun randevuyu uygun biçimde iptal etmemek için geçerli bir mazeret olmadığını belirtmiştir. Danışan da kızmış ve kaçırıldığı seansın ücretinin kaç para olduğunu sormuş, sonra da bir çek yazıp masaya atarak öfkeyle çıkıp gitmiştir. Psikolog 2 saat sonra ofisinden çıkıp otoparka arabasının yanına geldiğinde arabasında yüzlerce çekiç darbesiyle karşılaşmıştır. Ortada bunu kimin yaptığına dair bir kanıt bulunmamakla birlikte psikolog bu öfkeli danışandan şüphelenmiş-

tir. Bu vakada terapistin davranışlarında bir etik sorun var mıdır?

Hayır, yapılan bu yaptırım uygulamasında açık bir etik ihlal yoktur ama psikoloğun sorunu ele alış açısından bir yanışı vardır. Olayın bu şekilde tırmanmasına izin vermeyerek, danışanın öfkeli duygularını terapi seansında ifade etmesine izin vermeliydi ve bu duygular üzerinde çalışmalıydı. Bu yolla, örneğin danışanın beklediği tedaviyi almadığı yönündeki muhtemel düşüncelerini açığa çıkarabilir ve arabasını da bu şekilde kurtarabilirdi! Terapist bunun böyle olması gerektiğini mesleki yeterliği gereği bilmesine rağmen, sorunu bu defasında yanlış bir biçimde ele almıştı.

22) 5-12. (Tedavi teknikleri seçimi)

Psikolog doktor bir devlet hastanesinde duygusal problemleri olan çocuklarla çalışmaktadır. Sürekli olarak kafasını duvara vuran bir çocuk için bu kendini yaralayıcı davranışı değiştirmeye yönelik olarak bir davranış değiştirme programı uygular. Çocuk bundan dolayı bir gözünü yitirmiştir ve diğerini de yitirme tehlikesi vardır. Programa göre çocuk her ka-fa vurma davranışı yaptığında kendisine bir çubuk dokundurularak kısa süreli bir elektrik şoku uygulanmaktadır. Önceden daha 'hafif' davranış değiştirme teknikleri de denenmiş ama başarılı olmamıştır. Ebeveyn izni de alınarak bu program uygulanır. Daha sonra bu klinikteki bir hemşire kızgın bir zamanında bir yerel gazeteye verdiği mülakatta psikoloğu "çocuklara elektrikle işkence yapmakla" suçlamıştır. Psikoloğun durumunu burada verilen bilgiler ışığında etik açısından değerlendiriniz.

Bu vakada Etik Kurul ihbar üzerine soruşturma yapmış, sonuçta psikoloğun bilimin gereğini yerine getirdiğine ve uygulamalarında bir etik ihlal olmadığına karar vermiştir.

23) 6-10. (Acil tehlike durumu ve gizlilik)

Bir eğitim psikoloğu hafta sonu tatiline başlamak üzere ofisinden çıkmaya hazırlanırken bir danışanından telefon gelir. Kız, kendini öldürmek için bir miktar ilaç yuttuğunu söylemiştir. Psikolog, danışanına doktoru ile temasa geçmesini ve pazartesi sabah da kendisini görmeye gelmesini söyler. Başka da bir müdahale girişiminde bulunmaz. Ancak danışanı o akşam doktorunu veya başkasını aramaz ve ilaç zehirlenmesi sonucu ölür. Burada psikoloğun davranışını etik yönünden değerlendiriniz.

Psikolog açıkça etik dışı davranmıştır. Böyle acil bir tehlike durumunda gerekirse danışanın kimliğinin ortaya çıkmasını önleyen gizlilik kuralını da ihlal ederek yardım ekiplerini harekete geçirmeli ve danışanına müdahale edilmesini sağlamaya çalışmalıydı.

24) 6-17. (Ailenin kayıtlara ulaşımı)

Onbeş yaşında bir kız olan danışan psikoterapiye devam ediyordu. Kendisini ana babasından yabancılaşmış hissediyordu. Cinsel açıdan aktif bir yaşamı vardı. Ana babası kızlarının bulaşıcı bir cinsel hastalığa yakalandığını keşfetmiş ve kızlarıyla bu konuyu tartışırken, kızları, onları bu konuda doktoru kadar anlayışlı olmamakla suçlamıştı. Ana baba kızlarının cinsel ilişkilerini bildiği halde psikoloğun bunu kendilerinden saklamış olması karşısında kızmışlar ve sonradan psikologdan bu konuda tam bir açıklama yapmasını talep etmişlerdi. Eğer tam bir açıklama yapılmazsa da kızlarını terapiden alacakları ve Etik Kurula başvuracakları yolunda tehdit savurmuşlardı. Psikoloğun bu olaydaki tutumunu meslek etiği yönünden değerlendiriniz.

Psikoloğun bu olaydaki davranışı danışanın güvenini sarsmamak için normal-

dir ve etik dışı değildir. Aslında en doğrusu psikoterapiye başlamadan önce ana babaya terapinin sınırlarının ne olduğu konusunda bir bilgilendirme toplantısı yapıp, tüm bu gibi konuları açıklamaktır. Bu vakada bunun yapıp yapılmadığı açık değildir ama bu aşamada en doğru olan da kızın da bulunduğu bir ortak aile görüşmesinde danışana destekleyici olmaktır.

25) 6-28. (Ders malzemelerinin gizliliği)

Psikolog doktor öğretim üyesi engelli bir çocuğun zihinsel değerlendirmesinden arşivlediği test malzemelerini yüksek lisans sınıfında kullanmıştır. Çizim kopyaları, test protokolleri üstünde açık isim ve adres olmasına rağmen yüksek lisans öğrencileri tarafından incelenmiştir. Çocuğun ailesini tanıyan bir öğrencinin bu durumu aileye haber vermesi üzerine aile, çocuklarının gizlilik hakkını ihlal ettiği suçlamasıyla psikolog öğretim üyesi hakkında etik şikayet başvurusunda bulunmuştur. Öğretim üyesi ise kendisini savunurken "sınıftaki öğrencilerinin yüksek lisans grubu olmasından dolayı kimliği gizlemeye gerek görmediğini" açıklamıştır.

Bu vakada öğretim üyesi psikoloğun yaptığı savunma etik yönünden kabul edilebilir değildir. Bu tür malzemelerin derste kullanımından önce, mümkünse farklı bir meslektaş gözü tarafından dikkatlice gözden geçirilmesi ve kimliği tahmin etmeye yarayabilecek tüm ayrıntıların test malzemeleri üzerinden çıkarılması gerekir.

26) 7-2. (Değerlendirme)

Bir psikolog doktor danışanı olan zihinsel engelli bir çocuğun zekasını WISC III ile yeniden ölçmüştü. Çocuğun zekası birkaç yıl önce de aynı testle bir başka testör tarafından ölçülmüştü. Bu ikinci ölçümde çocuğun zekasının 3-5 puan faz-

la çıkması üzerine, psikolog çocuğun ana babasına bu ZB yükselmesinin gerçek bir zihinsel ilerlemenin işareti olabileceğini söylemiştir. Psikoloğun bu tutumunu meslek etiği yönünden nasıl değerlendirirsiniz?

Burada psikolog ailede boş yere umut yaratmak gibi büyük bir hata yapmaktadır. Puanlardaki değişim, testin el kitabında belirtilen standart ölçme hatası limitleri içerisinde. Yani bu puan değişimi şansa ya da bilinmeyen faktörlere bağlı bir yükselmedir. Belki de ikinci kez uygulama nedeniyle öğrenme etkisidir. Yetkin bir test kullanıcısının bunu çok iyi bilmesi gerekir.

27) 7-6. (Test geliştirme)

Bir psikolog doktor yıllardır kullanılmakta olan kişilik testinin ilk yazarıydı ve testin el kitabını gözden geçirip yeniden yayınlarken, önceki baskıda bulunan birkaç referansı çıkarmıştı. Bu referanslar ise bu test hakkında bazı hakemli dergilerde çıkmış eleştirel çalışmalardı. Testin kullanımına ve geçerliğine ilişkin bir takım eleştiriler getiriyorlardı. Yazara sorulduğunda, "dünya kadar verinin" testin kullanılabilirliğini belgelediğini, eleştiri adı altında polemik yapan birkaç çalışmadan söz etmeye değmeyeceğini ifade etmişti. Bu davranışı meslek etiği açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Burada test geliştiricisi psikoloğun yaptığı şey bir kandırma ve yanlış tanıtmadır. Normalde böyle bir durumda varsa eleştiriler de konmalıdır. Destekleyen kanıtlar getiren çalışmalarla birlikte kullanıcı bunları kendisi tartıp değeri konusunda kendisi özgür karar verebilir.

28) 7-8. (Test etme)

Sağır ve dilsiz olan bir kişi bir suç şüphesiyle tutuklanmıştır. Bu arada kendisinin zihinsel engelli ya da psikotik ola-

bileceğine dair bazı kuşkular duyulmuştur. Bunu açıklığa kavuşturmak için psikolojik testler yapılması istenmiştir. Psikolog doktor, ilköğretim düzeyinde okuma yazması olduğunu keşfettiği kişiye bazı kişilik ve zeka testlerinden oluşan bir test bataryası uygular. Ancak kullandığı bu testlerin tamamı normalde işiten ve konuşan kişiler için hazırlanmış testlerdir. Psikolog testlerin yönergelerini ve maddelerini kartlara yazarak uygulama yapmıştır. Psikoloğun tutumunu meslek etiği yönünden değerlendiriniz.

Bu psikolog oldukça yaratıcı bir yoldenmiştir ama bunu yapmakla test etme etiğine uymamıştır. Testin standart verilmiş prosedürünü değiştirmekle meslek etiğine uymamıştır. Ayrıca işitme engelliler için geliştirilmiş alternatif birkaç testin varlığının bilinmesine rağmen, bunlar yerine kişinin engeline uymayan testleri kullanması da etiğe uygun değildir.

29) 8-10. (Çoklu rol ilişkileri ve çıkar çatışmaları)

Üniversite kampüsünde bir evde yaşayan psikolog öğretim üyesi, evinin onarım işleri için kendi bölümündeki bazı öğrencileri ücreti karşılığında çalıştırmıştır. Bu durumu meslek etiği yönünden değerlendiriniz?

Burada potansiyel olarak etik sorun olasılığı vardır. Örneğin bu öğrencilerin sınav/ödev kağıtlarını değerlendirirken yanlı davranma riski ortaya çıkmıştır. Çoklu ilişkiye girilmemesi kuralı çiğnenmiştir.

30) 8-12. (Çoklu ilişki - takas)

Psikolog doktor hanımın danışanlarından biri mobilyacıydı. Kendisi evini yeniden dekore etmek istediğini bu danışanına söylemiş ve danışanı da bunu maliyetine kendisinin yapabileceğini ama bunun karşılığında da seans ücretlerin-

den indirim yapmasını, böylece her ikisinin de karlı çıkabileceklerini teklif etmişti. Psikolog teklifi kabul etmişti. Terapide psikolog danışana kendine zarar verici ve savunucu yönlerini yüzlemekteydi. Ancak, danışan bu tekniğe olumsuz tepki vermiş ve Etik Kurula başvurarak psikoloğun kendisini evinin dekorasyonu bitene kadar etkisiz bir tedaviye mahkum ettiğini iddia etmişti.

Bu vaka çoklu ilişkilerdeki takas olgusunun yıkıcı sonuçlarını çarpıcı bir biçimde göstermektedir. Psikolog girdiği takas ilişkisinden dolayı, normalde rahatlıkla kullandığı terapatik teknikleri kullanamaz hale gelebiliyor ya da burada olduğu gibi kullandığında başına iş gelebiliyor. Daha çok da bu gibi durumlarda psikolog sömürü yapar duruma düşme riskindedir.

31) 8-22. (Yakınlara hizmet sunumu)

Dokuz yaşındaki bir çocuğun zihinsel değerlendirilmesinin yapılması Okul Yönetimi tarafından tavsiye edilmişti. Çocuğun babası, bir psikolog doktor olan kendi kardeşinden bu değerlendirmeyi yapmasını istemişti. Amcası yeğenin zekasını uygun bir testle ölçmüş ve ZB = 93 çıkmıştı. Çocuğun babası bu sonucunu duyunca kardeşine kızmış ve “yeğenin okul yönetimine karşı dahiyi görünmesine yardım etmemesi” nedeniyle bozulmuştu. Bu durumu meslek etiği yönünden nasıl değerlendirirsiniz?

Burada amca psikolog yeğenine test yapmakla hataya düşmüş, “yakınlara müdahale etmeme” yolundaki etik kuralı çiğnemiştir. Bu gibi durumlar potansiyel olarak var olan ilişkiler üzerinde ve beklentiler açısından umulmadık ters sonuçlara yol açabilir.

32) 8-29. (Çıkar çatışmaları - danışanla arkadaşlık etme)

Bir psikolog doktor 2 yıldır tedavi ettiği danışanı sosyal ilişkiler de kurmuştu. Şehirde iyi bir sosyal konuma sahip olan danışanla birbirlerinin evinde verilen partilere gidip geliyorlardı. Danışanın evindeki partilere şehrin ileri gelen şahsiyetleri de katılıyordu. Bir gün bir partide saçma bir mesele nedeniyle ikisi tartışmışlar ve danışan sonuçta terapiyi bırakmıştı. Bununla da kalmayarak Etik Kurula şikayette bulunup, “psikoloğun kendisini bir danışan olarak tutmaya devam ettiğini ve bu yolla kendisinin sosyal statüsünden yararlandığını” iddia etmişti. Bu durumu meslek etiği yönünden nasıl değerlendirirsiniz?

Burada psikolog kasten olmasa da danışanın kafasını karıştırmıştır. Bu tür ilişkilerden kaçınması gerekirdi. Aktarım (transferans) gibi ters sonuçları olmayacaksa, danışanların çok özel gün davetlerine (evlenme, mezuniyet vb) katılabilir. Kutlama için bir kart vermek uygundur; çok gerekliyse maddi değeri çok düşük ama terapatik amaçlara uygun bir hediye de bu gibi özel durumlarda verilebilir.

33) 8-47. (Çıkar çatışması / danışanlara hediye verme)

Psikolog doktor, danışanlarının çoğuna küçük boncuklar ve hoşlanabilecekleri şeyler armağan ediyormuş. Hediyeler gümüş kaşıklardan ‘fitness’ aletlerine kadar çok çeşitli imiş. Danışanlarını karşılamalar ve göndermeler sırasında kucaklamış, tatillerde kart gönderir, bazılarıyla spor salonunda bazılarıyla da öğle yemeklerinde buluşmuş. Nihayet birkaç danışanı çoğunlukla terapiyi bırakmayla ilgili olmak üzere çeşitli nedenlerle şikayet etmişler. Psikoloğun durumunu etik açıdan analiz ediniz.

Bu vakada psikolog onca nazik ve verici olmasına rağmen danışanlarınca şikayet edilmesine anlam verememişti. Bu yaptık-

larının danışanlarında asla tümüyle karıştırmayacağı büyük bir bağımlılık yarattığını fark edemiyordu.

34) 10-7. (Para meseleleri)

Psikolog doktor kendine yardım türü kitaplarıyla ve çıktığı TV programlarıyla çok meşhur biridir. Onu bu şekilde tanıyan birçok insan “kendilerini ona gönderiyorlardı” (self-referrals)! Özel kliniğine gelen danışanlar, orada ‘master’ derecesine sahip psikologlarca takip ediliyorlardı ve bu psikologların bu işi meşhur psikologdan süpervizyon alarak yaptıkları açıklanıyordu. Seans ücretleri de 90 dolardı. Oysa, çalışan psikologlara seans başına 25 dolar veriliyordu ve süpervizyon da almıyorlardı. Bu vakada meslek etiği yönünden ne gibi sorunlar vardır?

Bu vakada, danışanları verilen hizmet konusunda “doğru bilgilendirmeme” ve “yanında çalıştırdığı psikologları sömürme” gibi etik kural ihlalleri saptanmıştır.

35) 11-3. (Pazarlıkla - korkutmayla iş almak)

Psikolog doktor davetsiz olarak gittiği evde, bir cinayetin görgü tanığı olan bir çocuğun ana babasıyla konuşup, “kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak TSSB sendromunu önlemek için” çocuğu kendisinin yürüttüğü bir terapi grubuna kaydettirmişti. Oysa henüz çocukta herhangi bir belirti yoktu. Çocuğun alacağı terapi hizmeti ise ücretliydi. Psikoloğun bu tutumunu değerlendiriniz?

Bu vakada psikolog “zorla” ve “korkutma” yöntemini kullanarak kendine müşteri bulmuştur ve etiği açıkça çiğnemiştir.

36) 12-14. (Mesleğin kamuya sunumu)

Psikolog doktor popüler bir dergiyle yaptığı söyleşide öyle bazı genellemeler

de bulunmuştu ki, bunlar psikologların büyük çoğunluğunun hiç onaylamayacakları cinstendi; çünkü araştırma verileriyle desteklenmiyordu. Örneğin, “Psikologlar nihayet anlamışlardır ki, kadınlar yapılandırılmışlık gerektiren işler için daha uygundur ama belirsizliğe tahammül gerektiren karmaşık işler için uygun değildirler.” Veya “Psikologlar artık biliyorlar ki, sigara içme gibi kötü bir alışkanlığı kendi başınıza yenmenize hemen hemen olanak yoktur” gibi. Bu psikoloğun söz konusu tutumu hakkında meslek etiği yönünden nasıl bir değerlendirme yapılabilir?

Bu vakadaki psikolog bu desteksiz genellemeleri tüm psikologlara atfederek mesleği kamuoyuna yanlış tanıtmış ve hatta zedelemiştir; çünkü bunların doğru olmadığını halk bir şekilde anladığında mesleğin itibarı sarsılacaktır.

37) 12-16. (Mesleğin kamuya sunumu)

Yerel bir radyoda düzenlenen bir programa sürekli konuk olan psikolog, sunucuyla psikoloji üzerine sohbetler yapmaktadır. Etkili sözcükleri kolayca seçerek konuşması ve ses tonundaki otoriterlik dinleyenlerde söylediklerinin tam bilimsel olduğu yolunda bir algı yaratmaktadır ama gerçekte durum çoğunlukla bunun tersidir. Bir konuşmasında “tecevüze uğrayan kadınların bunu bilinçaltında istediklerini; araştırmaların, bu kişilerin çocukluklarındaki fantezilerinden dolayı bunu istediklerini; fantezilerinde aynı zamanda iyi kız ve kötü kız olmaya bağlı olarak baba tarafından hem sevilme hem de cezalandırılma deneyimlendiğini” iddia etmiştir. Bu psikoloğun söz konusu tutumu hakkında meslek etiği yönünden nasıl bir değerlendirme yapılabilir?

Belki bir psikanaliz sürecinde buna hazır olan bir hastaya yapılabilecek bu tür bir yorumun (bilimsel olmayan spekülasyo-

nun veya iddianın) bir radyo yayınında halka bu şekilde açıklanması, bu konuda hassasiyeti olan birçok kişi üzerinde son derece zedeleyici bir etki yapabilecektir. Kendisinde veya yakınlarında tecavüz yaşantısı olan insanlar, “demek bilim böyle diyor” diye düşünerek suçluluk duyabileceklerdir.

38) 12-25. (Mesleğin kamuya sunumu)

Psikolog doktor, bir grup tarafından gazeteye verilmiş bir yahudilik karşıtı açık mektuba adını (imzasını) titrini de belirterek (“Klinik Psikolog Dr.” diye) koymuştur. Bu psikoloğun söz konusu tutumu hakkında meslek etiği yönünden nasıl bir değerlendirme yapılabilir?

Psikoloğun, meslekle ilgili olmayan herhangi (burada siyasi) bir metne mesleğini belirten bir imza koyması, bu meslekten olanların tamamının böyle düşündüğü izlenimi vermeyi amaçlayan veya amaçlamasa bile bu izlenimi verebilen bir yaklaşımdır ve meslek etiği yönünden kabul edilebilir bir tutum değildir.

39) 13-19. (Meslektaşlarla ilişkiler)

İki “olgun” psikolog doktor meslektaş birbirlerini hem meslektaş olarak hem de kişisel olarak yıllardır tanıyorlardı ama son bir tartışma ilişkilerini bitirmişti. Sonra da biri Etik Kurula başvurarak diğerinin “kendisinin nazi sempatzanı olduğu söylentisini yaydığı” ve aynı zamanda yarı yaşında bir kadınla da ilişkisi olduğu yönünde bir şikayette bulunmuştur. Burada şikayetçi olan psikolog için meslek etiği açısından nasıl bir yorum yapılabilir?

Bu şikayetçi psikoloğun bizzat kendisi, yaptığı bu şikayetle meslek etiği ilkelere “meslektaşlarla iyi ilişkiler” ilkesini çiğnemiştir. Bu tür bir kişisel anlaşmazlığın mümkünse yaşanmaması ama olduyorsa da Etik Kurula getirilmemesi gerekir.

40) 14-3. (Kamu otoritesine hizmet eden psikolog)

Bir belediye yönetimi kendi bünyelerinde işe alım sürecinde bazı görevlilerde ırkçı bir tutum bulunup bulunmadığını araştırması için eğitimde derecesi olan bir psikolog doktoru ücreti karşılığında tutmuştur. Psikoloğun çalışmalarının sonuçları, orada aktif bir şekilde ırk ayrımı yapıldığını ortaya koymuştur. Ancak, bu bulguyu öğrenen yönetim psikologdan bu bulguyu gizli tutmasını istemiş ve sonrasında da aylar geçmesine rağmen bu yasa dışı personel alım uygulamaları konusunda hiçbir şey yapmamıştır. Psikolog etiğe uygun davranmak adına bu durumda ne yapmalıdır?

Burada işveren ya da müşteri bir konuda veri toplatmış ve bu verinin sahipleri olarak da gizli kalmasını istemiştir. Psikoloğun yapması gereken de bu gizliliği sağlamaktır. Varsayalım ki bu işe başlar-ken psikoloğa “sen bu araştırmayı yap ve sonuçlarını bize getir, biz o sonuçları kendi bildiğimiz gibi kullanacağız, orası seni ilgilendirmeyecek” denmiş olsun. Psikolog da eğitimine uygun biçimde araştırmayı yapmış ve sonucunu müşteriye teslim etmiştir. Müşteriye ait bir bilgi de gizlidir. Gerisine karışma hakkı ve ödevi yoktur. Elbette tüm psikologların yaptıkları işlerde kendilerince istedik sonuçlara ulaşmama durumlarında karşılaştıkları can sıkıcı bir duygusal yük bulunabilir. Buradaki de böyle bir yükür.

41) 14-4. (Kamu otoritesine hizmet eden psikolog)

Bir subay görevli olduğu askeri üsteki hastanede çalışan psikologu Etik Kurula şikayet etmiş ve kendisine ait özel bilgileri komutanlarına iletmekle suçlamıştır. Kendisindeki aşırı depresyonun yukarıya bildirilmesine bağlı olarak ciddi kariyer kısıtlamalarıyla karşılaşmış olduğunu iddia etmiştir. Oysa psikoloğun ilk

görüşmelerinde, tedavi ortamında elde edilecek bilgilerin gizli tutulacağını söylediğini de eklemiştir. Ancak, ABD'de kanunlar, Savunma Bakanlığına bağlı personelin özel bilgilerinin gerektiğinde temin edilmesine izin vermektedir. Burada psikoloğun davranışının etik açıdan değerlendirmesi nasıl yapılabilir.

Burada psikoloğun ilk görüşmede bilgilerin gizli kalacağını açıklarken, gizliliğin sınırlarını, askeri üste çalıştığını bildiği danışanına tam olarak açıklamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, yeterliğine yönelik bir etik sorun bulunmaktadır.

42) 14-9. (Kamu otoritesine hizmet eden psikolog)

Psikolog doktor devlete ait bir gizli serviste görevlidir. İş, dünya liderlerinin kamuya açık davranış ve el yazılarını incelemek ve bunlara bağlı karakter tahlilleri yaparak, bu kişilerin belli durumlarda ne gibi tepkiler verebileceği konusunda tahminlerde bulunmaktadır. Bu bilgiler, devlet yetkililerinin söz konusu liderlerle temasları öncesinde kendilerine ulaştırılmakta ve bu yetkililer o liderin olası davranışları konusunda önceden bilgilendirilmektedir. Psikoloğun bu görevi etiğe uygun mudur?

Evet uygundur. İşvereni (müşterisi) için kendi bilimsel bilgi birikimi ve tecrübesini kullanarak, bunların geçerliğini de sorgulayıp rapor ederek yararlı olabilecek ürünler üretmektedir. Bunda etiğe uymayan bir durum söz konusu değildir.

43) 14-11. (Kamu otoritesine hizmet eden psikolog)

Okul psikoloğu kamuya ait bir okuldaki öğretmenlere bir hizmet içi eğitim vermektedir. Kısa süreli olarak faaliyetin yasaklanmasına dayalı bir ceza verme tekniği olan mola (time-out) tekniğinin yararlarından bahsetmiştir. Birkaç hafta

sonra duymuştur ki, o konuşmasını dinleyen bir okul müdürü, bu bilginin kendisine bu hakkı verdiğini iddia ederek yaramazlık yapan bir öğrenciyi bir saat kadar karanlık bir odaya kilitlemiştir. Bu vakada psikoloğun yaklaşımını etik yönden değerlendiriniz.

Psikolog söz konusu eğitimi verirken bu bilginin bu kadar çabuk biçimde yanlış yorumlanıp kötüye kullanılabileceğini hayal edememiştir. İlk başta bu tekniğin nasıl uygulanabileceği konusunda uyarılarını yaparak yanlış anlaşılmaktan kaçınmaya çalışması gerekirdi. Tekniğin sınırlılıklarını da ayrıca bildirmek sorumluluğu vardı. Dahası tekniğin bilime ve etiğe uygun biçimde kullanılabileceği sabit bir sistemi de geliştirip, denetim mekanizmalarıyla birlikte kullanıma açabilirdi.

44) 14-15. (Cezaevi psikoloğu)

Bir hapisanede davranış düzeltme (correction) konusunda görevli psikolog yeni bir mahkumun bireysel seansında verdiği bir sırda karşılaşmıştır. Buna göre yakında bir firar girişimi olacaktır ve rehinelere alınması da planlanmıştır. Bunu söyledikten sonra mahkum bu bilgiyi kimseye vermemesini rica etmiş ve "eğer diğerleri bu bilginin benden çıktığını duyarlarsa ve işleri bozulursa beni yaşatmazlar" demiştir. Bu durumda psikolog ne yapmalıdır?

Bir kere bu psikolog işe ilk başladığında yetkililerle yasal ve mesleki zorunlulukları konusunda ayrıntılı olarak konuşmalı ve olası durumlarda ne gibi bir tutum sergileyeceğini açık hale getirmeliydi. Eğer kendisine duyacağı tüm kural ihlallerini bildirmesi gerektiği söylendiyse ve bu durum kendisini ürküttüyse o zaman o işte çalışıp çalışmama konusundaki istekliliğini sorgulamalıydı. Ayrıca mahkumlarla uygulama yaparken de başta kendi rolünün sınırlarını ve ilişkinin

doğasını açıkça anlatmalıydı. Örneğin her gizli bilgiye saygı duyup duyamayacağını en baştan ifade etmeliydi. Psikolog mesleki sorumluluk ile iş ortamının talepleri arasında kendini kuşatılmış durumda bulmamalı ve bunun için önceden gerekli tedbirleri almalıdır. Bir profesyonel ilişkinin parametrelerini ve sınırlılıklarını işin başında her iki taraf da (psikolog ve işveren) kabul ederek işe başlamalıdır.

45) 14-21. (Mesleğin kötüye kullanımı: İş dünyasında hokkabazlık)

Bir ilaç fabrikası deniz ürünleri ekstresinden elde ettiği doğal bir diyet maddesi geliştirmişti. Ardından da bir tüketici psikoloğuna başvurulmuş ve kendisinden bu ürün için bir pazarlama araştırması yapması ve reklam planlaması hazırlaması istenmişti. Sabit ücretine ek, satışların nasıl gideceğine bağlı olarak psikolog prim de alacaktı. Psikolog bu projede kullanacağı ürüne ilişkin verileri incelediğinde görmüştü ki, ürünün diyet yapmaya yararlı olduğuna dair herhangi bir kanıt yoktu. Zararlı da değildi ama yararına ilişkin hiçbir belge yoktu. Psikolog “bundan kimse bir yara almayacak ki, hatta belki maddenin ‘placebo’ etkisi bazılarına yararlı bile olacak” diye düşünmüş ve bu ürünün pazarlamasına istenen katkıyı yapmıştır. Bu tutumunu etik yönden tartışınız.

Etkili olmayan bir ürünün promosyonuna yardımcı olmak için bu son ifade bir gerekçe olabilir mi? Elbette olamaz. Bu tür bir ürünün satışına mesleki destek sağlamak (yani meslek bilgilerini bu yönde kullanmak) “mesleki bilgileri kötüye kullanmak” anlamına gelmektedir. Elbette bu gibi konularda bir etik şikayet olması ne yazık ki pek sözkonusu olamamaktadır.

46) 14-22. (Endüstri psikoloğu)

Bir motor fabrikasında işe alınan endüstri

psikoloğundan, montaj hattında çalışan işçilerin yaşam kalitesini ve buradan da iş kalitesini yükseltecek bir iş zenginleştirme programı üzerinde çalışması istenmiştir. Kapsamlı bir çalışma yapan psikolog sonunda potansiyel olarak çok yararlı bazı önerilerin de sıralandığı bir rapor hazırlamış ve işverene sunmuştur. Ancak yönetim kendisine teşekkür etmiş ve o günkü koşullar altında uygulanamaz derecede “ileri” bularak raporu rafa kaldırmıştır. Psikolog bu durumdan hayal kırıklığına uğramış ve aklına bu raporu ilk toplu sözleşme öncesi işçilerin sendikasına sızdırma fikri gelmiştir. Psikoloğun bu olası davranışını etik açıdan nasıl yorumlarsınız?

Bu vaka da karmaşık çatışan gereksinimlerle ilgilidir. Fabrika yönetiminin ücreti karşılığında temin ettiği uzman bilgisi ve fikri olmuştur ama buna uygun davranması bir zorunluluk değildir. Psikolog ücretini almıştır, Yönetim de istediği hizmeti almıştır. Ancak psikolog ürününün çöpe gitmiş olmasına kızgındır. Peki, müşterisine ait gizli bilgiyi sendikaya sızdırma hakkına sahip midir? Hayır değildir. Psikolog burada belki “toplum yararı bunu gerektiriyor” diye düşünmüştür ama etik çizgide kalabilmek için müşterisinin gizlilik hakkına saygı göstermek zorundadır.

47) 15-8. (Literatür bilgilerinin yasal sistemde kullanımı)

Psikolog doktor görgü tanıklığı araştırmalarıyla çok iyi bilinen bir isimdi. Araştırmaları görgü tanıklarının yaptıkları teşhislere sıklıkla güvenilemeyeceğini kanıtlıyordu. Kendisi bir tecavüz davasında davalı (tecavüzle suçlanan taraf) tarafından bilirkişi olarak tutulmuştu. Psikolog tecavüze uğrayan kadına karşı sempati duymuştu ama tecavüzle suçlanan adamı (yani danışanını) görgü tanıklığı yoluyla suçlamanın da zor olduğunu biliyordu. Eğer yardımcı olursa davalının

alacağı cezayı hafifletebilirdi. Danışanın da beklediği buydu. Psikolog burada müşterisinin (davalı) isteği doğrultusunda hareket etmek ve etmemek arasında nasıl bir tercihte bulunursa etik açıdan en doğru kararı vermiş olur?

Hiçbir psikolog kendisinden öyle istendi diye zorunlu olarak tek yanlı tanıklık yapmaz. Bu etik bir yaklaşım olmaz. Birlikçilik yapacak bir psikoloğun var olan literatürdeki bilgiler ışığında tüm gerçekliği yansıtmayı gerekir. Bunu yaparken de ne zorlamayla ne de çıkar beklentisiyle hareket eder. Bu vakada psikolog, danışanın beklentisinden ve mağdura duyduğu sempatiden bağımsız olarak görgü tanıklığı bilgilerine sıklıkla güvenilemeyeceğini bildirmek zorundadır.

48) 15-10. (Yasal sistemde psikologlar)

Eğitim alanında doktora derecesi olan psikolog bir çifte cinayeti soruşturan polise danışman olarak çağırılmıştı. Cinayetin görgü tanığı olduğu iddia edilen bir kadını psikolog hipnotize ederek sorgulamıştır ama kadın çok az şey hatırlamıştır. Kadının, kurbanları ateş edip vuran iki adamın kendisini zorladığını seans sırasında duygusal anlar da yaşayarak hatırlamıştır. Kadının görgü tanıklığı bu iki adamın ka'til suçuyla suçlanmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak daha sonra bu iki adamın masum olduğu bir şekilde ortaya çıkmıştır. Görgü tanığı olan kadın ise bu iki adamın -bu sefer kendisi için- cezalandırılmasını halen istemektedir. Bu vakada psikoloğun olaya yaklaşımı için ne söylenebilir?

Psikoloğun hipnotize etmesini istedikleri kadının artalanını ve güdülerini yeterince iyi araştırmadığı anlaşılmaktadır. Dava sırasında psikoloğun kadına belli yönde konuşması için telkinde bulunmuş olabileceği iddiaları da dile getirilmiştir. Seansların bant kayıtları da bir şekilde silinmiştir. Bu tür hipnoz altında anıla-

rın kuvvetlendirilmesi için bireylerin potansiyel olarak uydurmalar da yapabileceği bilgisinin Jüriye verilmediği de anlaşılmıştır. Oysa psikologlar hipnozda bu tür sorunların ortaya çıkabildiğini bilmektedirler ve bu kısıtlılığını dile getirmekle yükümlüdürler. Bu vakadaki psikolog bunu es geçmiş ve etiğe uygun davranmamıştır. ABD'de bu gibi vakalar sonrasında artık kimse hipnoz altında alınmış ifadelere dayandırılarak mahkum edilmemektedir.

49) 16-18. (Öğretim elemanı olarak psikologlar)

Psikolog doktor öğretim elemanı bazı öğrencilerin şikayeti üzerine üniversite yönetimi tarafından cezalandırılmıştı. "Çağdaş Yaşam Tarzları" adlı dersini alan öğrencileri dönem ödevleri için alışılmadık yerlere gözlem yapmaya göndermişti: bekar klüpleri, 'gay' barları, çıplaklar kampı, masaj salonları, sexshop'lar, militan politik grup mitingleri, tarikat merkezleri gibi. Psikolog öğretim elemanının durumunu mesleki etik açısından değerlendiriniz?

Bu öğretim elemanı psikolog, dersini almak isteyen ama bu tür yerlere gitmek istemeyen öğrencileri için başka seçenekler de sunmalıydı. Ancak, bu alternatifleri sunmuş olsaydı bile, öğrencilerini kampüs dışında bu tür riskli yerlere göndermekle, onların duygusal ve fiziksel zarar görme olasılıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu tutumuyla öğrencileri yaşantısal olarak ve bağlı olduğu üniversiteyi de yasal yükümlülükler yönünden tehlikeye sokmuş, riske atmıştır. Bu da "emrindekileri (danışanları, süpervizyon alanları, öğrencileri ve çalışanları) riske atma" ilkesine aykırı bir tutum olmuştur.

50) 17-19. (Araştırma etiği: Katılımcı hakları)

Psikolog doktor öğretim elemanı, öğren-

cilerinden dersten sonra biraz daha sınıfta kalarak kendi araştırma ölçeğini yanıtlamalarını istemiş ve bunun gönüllü bir görev olduğunu da vurgulamayı ihmal etmemiştir. Ancak, bu açıklama üzerine dışarı çıkmak üzere olan bir öğrenci yerinden kalktığı sırada, “geri kalanların bana yardım edecek olmalarından çok memnun oldum” demiştir. Bunun üzerine, çıkmaya hazırlanan öğrenci çok utanmış, hocaya karşı gelmiş durumuna düşmekten aşağılandığını hissetmiştir. Psikolog öğretim elemanının durumunu etik açıdan değerlendiriniz.

Burada psikolog öğretim elemanının başta gönüllü dediği bir görev için sonradan bir öğrenciyi aşağılamaya çalışması, yani gücünü kullanarak öğrencilerin itaat etmelerini sağlamaya çalışması yüzünden gönüllülüğün şartları gerçek olarak sağlanmamıştır. Manevi zorlama vardır. Bu da “araştırma katılımcısının haklarını” etik açıdan ihlal anlamına gelmektedir.

* Koocher, G. P. ve Keith-Spiegel, P. (1998). *Ethics in psychology: Professional standards and cases* (2. baskı). New York: Oxford.

İhsan Dağ tarafından yorumlanarak ve kısaltılarak çevrilmiştir.

Sosyal Psikoloji ve Erdem Etiği*

- Özet Çeviri -

Dilek Atalay

atalay.dilek@gmail.com

Son yıllarda pek çok filozof erdem etiğiyle ilgili yeni ve önemli bir sorun keşfettiklerini iddia etmektedir. Onlara göre erdem etiği insanların görgül araştırmalara konu olan davranışlarına ilişkin bazı beklentiler yaratmaktadır. Ancak sosyal psikoloji alanında yapılan araştırmaların sonuçları bu beklentileri karşılamaktan uzaktır. Bu makalenin ilk üç bölümünde Gilbert Harman ve John Doris'in son çalışmalarından yola çıkarak erdem etiğine karşı kullanılan akıl yürütmeler yeniden oluşturulmaktadır. Makalenin geri kalanı ise meydan okumalara yanıt verme ve karakter özellikleriyle ilgili bir taslak oluşturmaya ayrılmıştır.

I. Harman'ın Öncü Saldırısı

Harman, sosyal psikolojide yapılan bazı deneylerin sonuçlarını erdem etiğini tanımlayıcı savlara karşı kanıt olarak kullanan filozofların en önemlilerindedir. Harman'a (1999) göre karakter özellikleriyle ilgili sıradan inancımızın bazı yanlışlamalardan yola çıkarak oluşturulduğunu açıklamak mümkün olduğundan, karakter özelliklerinin varlığıyla ilgili hiçbir görgül temel bulunmadığı sonucuna varabiliriz. Bu düşünceler Harman'ın erdem etiğiyle ilgili yaklaşımının iki yönü olduğunu ortaya koymaktadır. Birincisi, sosyal psikoloji araştırmalarının erdem ve ahlaksızlık gibi yaygın olarak sahip olunduğu varsayılan iki güçlü karakter özelliğiyle ilgili beklentileri doyurmakta yetersiz kaldığını gösteren olumsuz yaklaşımdır. Bu makalenin odaklandığı temel yaklaşım budur. Ancak Harman bu olumsuz yaklaşımını, böylesi özelliklerin varlığına olan ortak inancı açıklamak

amacıyla geliştirdiği olumlu bir kuramla desteklemektedir. Harman'a göre karakter özellikleri; görel olarak uzun dönemde sabit olan farklı biçimde davranma yönelimleridir. Bu görel yönelimler, becerileri değil alışkanlıkları içermelidir. Kişinin karakter özellikleri en azından o kişinin yaptığı bazı şeyleri açıklamalıdır. Pek çok erdem etikçisi bu tanımlamanın erdemli olmada önemli rol oynayan karakter özelliklerini anlamak için yetersiz olduğunu düşünecektir. Bu tanımlamayı şimdilik kabul edelim. Bu durumda iki farklı karakter özelliği arasında bir ayrım yapmamız gerekecektir. Harman'ın karakter özelliği tanımı, onun yalnızca belirli derecede durumlar arası tutarlılık gösteren değişmez özellikler veya bazen global karakter özelliği olarak adlandırılan özelliklerle ilgilendiğini göstermektedir. Bu durumda dürüstlük gibi global bir karakter özelliği, karakterinin bir parçası olarak ona sahip olanlar tarafından dürüstlüğü ortaya çıkaran pek çok durumda sergilenenecektir. Diğer yandan yerel karakter özellikleri ise, sahip olanın sadece dar bir çerçevede anlamlandırılan koşullarda sergilediği karaktere özgü davranışlardır. Örneğin bir kişi sınav koşullarında yerel bir karakter özelliği olarak dürüst davranırken, başka bir koşulda, bu koşul yerel karakter özelliği olarak dürüstlüğü içermediği için yalan söyleyebilir.

Harman daha sonra global karakter özelliklerinin varlığı ile ilgili sözde önemli sonuçları olan iki ünlü deneyi ele almaktadır. Bunlardan birincisi Milgram'ın (1963) şok deneyidir. Bu deneyin sonuçları çok önemli ve rahatsız edicidir. Ancak global karakter özelliğinin varlığıyla ilgili sanıldığı kadar açık sonuçları yoktur.

Örneğin Harman bize bu durumda hangi global karakter özelliğinin varsayımsal olarak olmadığını söylememektedir. Aynı zamanda talimatlara direnen deneklerin neden sevecen davranmadıklarına ilişkin de bir şey söylenmemektedir. Bunların yerine Harman Deneklerin davranışları için iki nedensel açıklamayı bir arada yapmaktadır. Bir yandan deneklerin performansını, durumun detayları yerine karakter bozukluğuna bağlamaktadır. Ancak 2 ye 1 gibi böylesine büyük bir oranı karakter bozukluğu ile açıklamak mümkün müdür? Harman, Milgram deneyinin sonuçlarını durumsalcılık (situationism) için bir kanıt olarak yorumlamayı tercih etmektedir. Ona göre davranışsal sonuçları en iyi tahmin eden ve açıklayan kişinin karakterine özgü özellikler değil, içinde bulunduğu duruma ilişkin özelliklerdir.

Harman'ın tartıştığı ikinci deney Darley ve Baston (1973) tarafından gerçekleştirilen yardımseverlikle ilgili deneydir. Bu deneyde teoloji seminerine katılan bir grup öğrenciden başka bir binaya giderek daha önceden belirlenmiş bir konuda ders vermeleri istenmektedir. Ders vermeye giderken duvardan düşen bir adam görürler. Sonuçlar, yardım davranışı üzerinde konuşmanın konusunun değil, deneklere ne kadar acele etmeleri gerektiği konusunda verilen talimatın etkili olduğunu göstermiştir

Açık kanıtların yokluğuna rağmen Harman bunları ve diğer deneyleri iki sonuca ulaşmak için yeterli bulmaktadır. Birincisi, insanların çoğunlukla Ross (1977) tarafından "Temel Yükleme Hatası" olarak adlandırılan şekilde davrandıklarıdır. Bazı araştırmacılar katılımcıların davranışları üzerindeki durumsal etkilere daha dikkatli bir şekilde yaklaşmak yerine insan eylemlerini yordamak ve açıklamak için yönelimler üzerinde odaklanarak hata yapmaktadırlar.

Sıradan araştırmacıların durumsal de-

ğişkenlerin oynadığı rolü yeterince önemsemedikleri konusunda sosyal psikoloji alanında çok güçlü deneysel kanıtlar olduğu gerçektir. Ancak genel olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan deneylerde yer alan deneklerin bu hataya yakalanma eğilimlerinden yola çıkarak karakter özelliğinin varlığını tartışamayız.

Ancak Harman bu kadarla yetinmemektedir. İnsanların karakter temelli açıklayıcı yüklemeler yaparak bu hatayı rutin olarak yaptıklarını varsaymaktadır. Diğer bir deyişle karakter yönelimlerinin durumsal etkilerden daha önemli olduğunu varsaymanın kendisi yaygın olarak benimsenmiş bir yönelimdir. Bu durumda Harman'a göre karakter özelliklerinin varlığına ilişkin halkta var olan geçerli inanış için anlamlı bir açıklamamız olmalıdır.

Harman'ın ikinci sonucu global karakter özelliğiyle ilgili yeterli kanıt olmaması durumuyla bağlantılıdır. Ona göre, global karakter özelliklerinin varlığını destekleyen hiçbir görgül temel yoktur ve sosyal psikolojinin sonuçlarına dayanan hiçbir görgül veri global karakter özelliklerinin varlığını desteklememektedir.

II. Global Karakter Özellikleri

Geniş bir açıdan bakıldığında bu özelliklerin varlığıyla ilgili üç temel görüşten söz edebiliriz.

1. Global Özellik Gerçekçiliği (Global Trait Realism); Psikolojik oluşum ve davranışsal sonuçlar üzerinde önemli bir rol oynayan global karakter özellikleri gerçektir.

2. Global Özellik Faydacılığı (Global Trait Instrumentalism); Gerçekte global karakter özelliği diye bir özellik yoktur, ancak açıklayıcı ve yordayıcı amaçlar çerçevesinde varmış gibi kabul etmek yararlıdır.

3. Global Özellik Eleyiciliği (Global Trait Eliminativizm); Gerçekte global karakter özelliği diye bir özellik yoktur.

Görüldüğü gibi Harman, Global Özellik Eleyicileri grubuna girmektedir. Ancak burada bizim amacımız onun erdem etiğinin global özellik gerçekçiliğine bağlı olduğu yönündeki düşüncelerinin doğru olup olmadığını tartışmaktır. Erdem etiğinin karakter özelliğiyle ilgili böyle bir görüşe mutlak bağlı olması gibi bir zorunluluk yoktur. Ancak erdem etiğiyle ilgili pek çok yaklaşımın erdem ve ahlaksızlığın global karakter özellikleri olarak yorumlanması söz konusu olduğunda gerçekçi görüşe yöneldikleri doğrudur.

Hem Global Özellik Gerçekçiliğini savunanlar hem de erdem etiğiyle ilgili çalışanlar için global karakter özelliği denildiğinde, tipik olarak bireylerin yönelimsel özellikleri anlaşılmaktadır. Cesaret erdemine sahip bir birey, bu erdemine ortaya çıkmasına uygun bir ortamda olsun veya olmasın cesur davranma eğilimindedir. Global karakter özelliğiyle ilgili bu kuramlar yönelimlerin gerçekdışı bir şekilde analiz edilmesine yol açmaktadır. Bu noktada yönelimlerle ilgili bu durum, bireylerin alışılmadık durumlarda nasıl davranacakları ilişkin yordamalar yapılmasına olanak sağlamaktadır. Eğer bir bireyin çok cesur olduğunu biliyorsak diğer tüm koşullar eşit olduğunda bir çatışma veya kurtarma durumunda daha önce böyle bir durumda bulunmamış olsa bile nasıl davranacağı konusunda güvenilir yordamalar yapabiliriz.

Erdemin global karakter özelliği olarak yorumlanması, sosyal psikolojide yapılan deneylerin sonuçlarının incelenmesi söz konusu olduğunda belirli beklentiler yarattığı için önem kazanmaktadır. Öncelikle böylesi bir özelliğe veya birbiriyle ilişkili bir grup özelliğe tümüyle sahip bir bireyin bu özelliği ortaya çıkarıcı ko-

şulların tümünde olmasa da birçoğunda hatta bu koşullar özel durumsal ayrıntılar açısından çok fazla çeşitlilik gösterse bile tutarlı ve güvenilir bir şekilde davranması beklenir. Eğer birey uygun davranışı gösterirse o zaman bu özellik veya özellik grubu davranışı açıklar. Bunu "Tutarlılık Beklentisi" (Consistency Expectation) olarak tanımlayalım.

İkinci önemli beklenti ise belirli bir karakter özelliğine sahip bir bireyin gerçek veya gerçek dışı özelliği ortaya çıkarıcı bir dizi durumda nasıl davranacağını özelliğin doğasını anlamış olan üçüncü parti kişiler tarafından güvenilir bir şekilde yordanmasıyla ilgilidir. Bunu da "Yordayıcılık Beklentisi" (Predictive Expectation) olarak tanımlayabiliriz.

III. Doris'in Daha Bilge Girişimi

Doris'e (1998) göre sosyal psikoloji verileri eğer varsa birkaç karakter özelliğinin Tutarlılık ve Yordayıcılık Beklentilerini karşıladığına ilişkin gerekli görgül gerekçeleri sağlamaktadır. Doris'in düşünceleri erdem etiğiyle ilgili çalışanlar için bir ikilem oluşturmaktadır. Ona göre eğer erdem ve ahlaksızlığın yaygın olarak sahiplenilmiş olması global karakter özelliği olarak anlaşılıyorsa ve eğer tutarlılık beklentisi doğruysa o zaman sistemli görgül gözlemler, bireylerin pek çok özellik ortaya çıkarıcı durumda sahip oldukları özelliklerle tutarlı bir şekilde davranacaklarını ortaya koyacaktır. Ancak sistemli görgül gözlemler böylesi eylem kalıplarını rapor etmede zayıf kalmışlardır. Daha da ötesi eğer erdem ve ahlaksızlığın yaygın olarak sahiplenilmesi, global karakter özelliği olarak anlaşılıyorsa ve eğer yordayıcılık beklentisi doğruysa, o zaman sistemli görgül gözlemler, karakter özelliklerinin sorgulanan doğasını ve sahip olunma derecesini ortaya koyacak ve bireylerin karakter özelliklerini destekleyen koşullarda nasıl davranacaklarını güvenli bir şekil-

de yordayacaktır. Ancak sosyal psikolojide yapılan sistematik görgül gözlemler bu sonuçları üretmede başarısızdır. O halde global karakter özelliği olarak anlaşılan erdem ve ahlaksızlığın yaygın olarak sahipleniyor olmasından söz edemeyiz.

IV. Yeterli Yanıt

Harman ve Doris'in düşünceleri genel hatları ile şöyledir: Global karakter özelliği olduğu iddia edilen bir özelliği alalım (T), özelliklerin hayali yönelimler olduğu görüşüne dayanarak T özelliğine sahip bir bireyin bu özelliği ortaya çıkarıcı koşullarda nasıl davranacağıyla ilgili belirli beklentiler oluşturabiliriz. Ancak sosyal psikolojide yapılmış pek çok deney bu beklentileri karşılamamıştır. O halde iddia edildiği gibi bu özellikler açıklayıcı veya yordayıcı değildir, eylemin oluşmasından birincil derecede sorumlu olanlar durumsal etmenlerdir. Başka bir deyişle global karakter özelliği diye bir şey yoktur.

Bu akıl yürütmenin ilginç yanı, global karakter özelliğinin varlığına karşı önemli bir kanıt olarak doğru olmayan bir örneği kullanıyor olmasıdır. Diğer bir ifadeyle tam anlamıyla yardımsever olan bir birey hiçbir koşulda Milgram'ın deneyinde ceza olarak dayanılmaz bir acı yaşatmayı kabul etmeyecektir. Bu deneyde deneklerin karakterleri hiçbir şekilde davranışlarını açıklamamaktadır.

Böylesi bir örnek ancak herhangi bir erdem etikçisi çok iddialı bir şekilde herhangi bir özelliğe sahip bir bireyin o özelliği ortaya çıkarıcı her durumda ona uygun davranacağını savunduğunda kullanılabilir. Ancak hiçbir erdem etiği kuramına böylesi bir düşünce yüklenemez. Bir erdeme sahip olmak ya hep ya hiç demek değildir. Ayrıca bir erdemi kazanmak engel ve gerilemelerle dolu çok yavaş bir süreçtir. Milgram ve diğer sosyal psikologların deneylerinin so-

nuçları, deneklerin hiçbir global karakter özelliğine sahip olmadıklarının kanıtı olarak kabul edilemez. Ancak yapılacak en doğru yorum, ilgili karakter özelliğine tam olarak sahip olmadıklarıdır. Böylesi sonuçlar, ancak erdem etikçilerinin global karakter özelliklerinin doğru bir şekilde kazanılmasının ne kadar zor olduğuyla ilgili görüşlerini destekleyebilir.

Bu nedenlerle sosyal psikologlar erdem etiği iddialarını çürütmek yerine, bu görüşün geleneksel olarak önemli bazı özelliklerine destek olacak kanıtları sağlamaya çalışmalıdır. Erdem etikçileri sosyal psikolojide yapılmış bazı deneylerin global karakter özelliğine tam olarak sahip olmanın yaygın olmadığıyla ilgili sonuçlarını kabul etmeye hazırdırlar. Ancak karşıt görüşte olanlar ikna edici bir şekilde global karakter özelliklerine zayıf veya orta derecede sahipliğin de yaygın olmadığını savunmaktadırlar. Bu itiraz henüz yanıtlanmamıştır.

İkilemin ikinci boyutunda tam ve yaygın olarak global karakter özelliklerine sahip olunabileceği tezinden geri adım atılması ile görgül eleştiriler etkisiz duruma getirilmiştir. Ancak bu görüş artık ahlaki ve önemli çekişmeler üzerinde üç önemli avantajı olduğu iddiasında bulunamaz. Bunlardan birincisi, seçkin idealerin yansıtılmasının sağladığı fayda yerine karakter özelliklerinin aşılmasını vurgulayan ahlaki gelişim ve eğitim yaklaşımlarıdır. Global karakter özelliklerine sahiplikle ilgili daha yumuşak bir yaklaşımın neden karakter aşılamaı vurgulamaktan vazgeçtiğini anlamak zordur. Düzgün ahlaki alışkanlıklar kazandırma ve geliştirme süreci ile çocukların tümüyle erdemli olması idealine giderek daha fazla yaklaşılabilir. Herkesin kabul edeceği gibi bu amaca ulaşmanın garantisi yoktur ve aslında pek çoğu başarısız olacaktır. Ancak tabii ki bundan bu yaklaşımı baştan geçersiz bir seçenek olarak kabul etmek gibi bir

sonuca varılmamalıdır. İkinci avantaj, erdem etikçilerinin artık, erdemi çeken sıradan uygulamaların, davranışın açıklanmasında kullanılmasına izin veren yaklaşımları savunamayacak olmalarıdır. Ancak bu mantık silsilesinin sonuçlarının nereye varacağını görmek zordur. Yalnızca birkaç bireyin tümüyle erdemli olması, erdemlerin nedensel açıklamalar yapmakta kullanılamayacağı anlamına gelmez. Her şeye rağmen karakter özellikleri hala insanların çoğu sıradan durumdaki davranışlarını açıklamak için kullanılan önemli bir nedensel etmendir. Son olarak Doris ortalama erdem etiğinin kuramsal arabuluculukla bağlantılı sorunlardan kaçınmak için yeterli açıklamaları sağlamadığını düşünmektedir.

İnsanların çoğunun global karakter özelliklerine sahip olmadıkları konusundaki tartışmalar ideal erdem ve tümüyle erdemli insanın ne olduğuna ilişkin konuları da içermelidir. Ancak bu da hala çok açık değildir. Hangi arabulucu kuramların sorun olarak görüldüğü, bireyin emin olmadığı yapay durumlarda ne yapması gerektiği açık değildir. Erdem etikçileri, herkesin tümüyle erdemli olduğu konusunda ısrar etmekten vazgeçmedikçe, yapay durumlarda kuramsal arabulucular olmadan davranışların yönlendirilmesi erdem etiğinin tümü için sorun olacaktır.

V. Yerel ve Global Karakter Özelliklerine Sahip Oluş İçin Bir Taslak

Bu makalenin önemli bir kısmı erdem etiğiyle ilgili eleştirilere yanıt vermeye ayrıldı. Global özelliklerin kazanılması ve sahiplenilmesiyle ilgili olumlu bir yaklaşım için gerekli temelin sağlanması hem sosyal psikolojideki çağdaş çalışmalar hem de erdem etiğinin pek çok biçimi için çok önemlidir.

Global yerine, yerel karakter özellikleri ile başlamak daha uygun olacaktır. Yerel

karakter özelliklerinin hem varlığı hem de yaygın olarak sahiplenildiğine ilişkin önemli miktarda deneysel kanıt vardır. Bu özellikler, tutarlılık ve yordayıcılık beklentilerini yalnızca dar bir çerçevede anlamlandırılan davranışlar için karşılamaktadır. Eğer bu doğruysa, o zaman bireyin benzer koşullarda nasıl davranacağını güvenilir bir şekilde yordayabiliriz. Bu durumda bireyin diğer koşullara uygun başka ayırıcı karakter özelliklerine sahip olduğuna dair geçerli nedenlerimiz olacaktır.

Yerel karakter özelliği düşüncesinin temelini oluşturacak akla yatkın bir sezgisel psikolojik yaklaşım şu olabilir: Belirli tipte durumlara karşı belirli bilişsel ve duygusal tepkileri olan bir bireyi ele alalım ve bu durumların birbiriyle hem birbirleriyle hem de bireyin kişiliğinin diğer yanlarıyla çeşitli ilişkiler içinde olduğunu varsayalım. Bunun anlamlı bir zaman aralığı için sabit kaldığını düşünelim ve S-tipi durumlar için geçerli kişilik ağı (personality network for S-type situations) olarak adlandıralım. Yaklaşım kabaca şöyle olacaktır: Eylemin seçimi bireyin bilişsel ve duygusal durumunun oluşturduğu kişilik ağı ile koşulların bazı özelliklerinin etkileşimi sonucunda olacaktır. Durumun hangi özelliklerinin dikkate alınacağı bireyin bunlarla bağlantılı olan kişilik ağıyla tutarlı olacaktır. Bireyin kişilik ağında ilintili durumların harekete geçirilmesi içinde bulunulan durumun sadece belirli özelliklerine dikkat edilmesi ve sonraki duygusal ve bilişsel süreçlere dayanak oluşturacak şekilde sınıflandırılması ile gerçekleşir.

Eğer detaylı bir şekilde çalışılırsa bu model davranışsal çeşitliliğin pek çok biçimi için bir yaklaşım oluşturacaktır. Aynı koşuldaki iki birey kendi özel kişilik ağlarının dikkat ettiği ve sınıflandırdığı durumsal özelliklerin aynı olmaması nedeniyle farklı davranabilir. Aynı birey,

birbirine çok yakın iki farklı ortamda da aynı davranışı göstermeyebilir. Bu görüş, hem kaba durumsalcılığın hem de basit karakter yönelimciliğinin aşırı yönlerini dışlamaktadır. Eylemi belirleyen yalnızca durum değildir, ancak daha ziyade görelilik olarak değişmez kişilik yapımızla durumun belirli yönlerine seçici olarak yönelme ve bunları sınıflandırma şeklimizdir.

Yerel ve global karakter özellikleri arasındaki bağlantıyı kurmak için daha fazla bilgiye gereksinim vardır. Ahlak eğitimi ve özellik kazanımının nasıl olduğunun ve belirli bir şekilde davranma alışkanlığı kazanmış bireylerde davranışı düzenleyen aynı plan ve stratejiler için eylemi tetikleyen farklı durum çeşitlerinin neler olduğunun anlaşılması gerekmektedir.

İyi eğitilmiş kişilik sistemlerinin (well trained personality systems) sahip olduğu global karakter özelliklerinin girdilerindeki ahlaki açıdan önemsiz sapmalar, çıktığı olan eylem üzerinde anlamlı bir fark yaratmayacaktır ve böylesi bir kişiliğe sahip olan bireyin davranışları hem tutarlılık hem de yordayıcılık beklentisini karşılayacaktır. Daha da ötesi böylesi bir kişilik eğitiminin hem doğal hem de yapay ortamlarda gerçekleşebileceğinin anlamlı bir psikolojik kanıtı olacaktır. Alışkanlık kazandırma yaklaşımı, aynı zamanda çok farklı koşullar tarafından harekete geçirilen global özellik yönelimlerinin anlaşılması için gerekli kaynakları sağlayacaktır. Farklı koşullardan kaynaklanan farklı deneysel girdilerin aynı kişide nasıl benzer kişilik özelliklerini harekete geçirdiğini anlamamıza yardımcı olacaktır.

Bu olumlu yaklaşımın Doris'in görüşünde, erdem etiğiyle ilgili felsefi gelenekte ve bizim erdem ve karakterle ilgili sıradan kavramlaştırmamızdaki yeri neresidir? Sırasıyla ele alırsak, bu görüş yerel karakter özelliklerinde açıklayıcı olarak oynadığı önemli rolün onaylanmasında

Doris'in görüşleriyle örtüşmektedir. Ancak global karakter özellikleriyle ilgili daha ılımlı bir yaklaşımı benimsediği için sosyal psikolojideki en son bulgularla tutarlılık sergilemektedir. Bu yaklaşım erdem etikçileri her zaman ve her koşulda yaygın olarak sahiplenilmiş global karakter özelliklerinin varlığında ısrarcı olmadıkları sürece geleneksel felsefi yaklaşıma uymaktadır.

Bireyin aynı global karakter özelliğinden kaynaklanan davranışları sergilemesinin beklendiği durumların çeşitliliği varsayılandan daha az olabilir. Tabii ki bu görgül bir sorundur ve her bir özelliğe özgü farklı durumların belirlenebilmesi için çok fazla çalışma yapılmasına gereksinim vardır. Bu görüş aynı zamanda geniş olarak oluşturulmuş birkaç global karakter özelliğiyle ilgili olarak hem sıradan insanların hem de geleneksel erdem etikçilerinin vurguladıkları yaklaşımların orta noktasında yer almaktadır.

Yukarıda ifade edilenler yalnızca bir taslaktır, ancak global karakter özelliklerine ilişkin önemli ve gerekli bir koşulu sağlayarak bir sonuca ulaşmamıza izin verir. Bunu yapabilmemiz için karakter özelliklerinin minimum alt setini tanımlamamız gerekir. Minimum alt set bize teknik olarak global karakter özelliklerinin kusursuz olarak elde edilmesi sürecinin resmi olarak ölçülebilmesi için gerekli yöntemleri sağlar.

Minimum alt set aracını kullanarak Harman ve Doris tarafından ileri sürülen görgül verilerin global karakter özellikleri hakkındaki ılımlı tezlerle nasıl tutarlı olduğunu görebiliriz. Diğer bir deyişle herhangi bir global karakter özelliği T ve birey A, A T'ye sahip olduğunda ve T'yi ortaya çıkarıcı bir durumda bulunduğunda, A T'ye uygun davranışı sergiler.

Herhangi bir global karakter özelliği ve birey A, eğer A'da T'nin minimum alt-

seti varsa diğer tüm koşullar eşit olduğunda; eğer A T'yi ortaya çıkaran bir durumdaysa, A'nın T'ye uygun davranış sergileme olasılığı çok yüksektir. Eğer A T'nin minimum altsetine sahip değilse ve T'yi ortaya çıkaran bir durumdaysa, duruma özgü diğer faktörlerin etkisi nedeniyle T'ye uygun davranışı sergilemeyebilir.

* Miller, C. (2003). Social psychology and virtue ethics. *The Journal of Ethics*, 7, 365-392.

Eğer bu ılımlı iddia doğruysa erdem etikçileri sosyal psikolojide yapılmış bazı deneylerin sağladığı kanıtlara dayanarak global karakter özelliklerinin reddedilmesine itiraz edebilirler. Eğer bir kişi belirli bir özelliğe sahipse ve bu özelliği ortaya çıkaran farklı durumlarda özelliğe uygun davranışları sergiliyorsa ancak özellikle belirli güçlüklerin olduğu durumlarda özelliğe uygun davranışları sergilememesi bu karakter özelliğini tam olarak geliştirmemiş olması ile açıklanabilir.

Sonuç olarak erdem etiğine karşı olanlar sosyal psikolojide global karakter özelliklerinin varlığını destekleyen görgül kanıtların olmadığını savunmaktadırlar. Ancak son yıllarda deneklerin büyük çoğunluğunun yalnızca yerel karakter özellikleri veya global karakter özelliklerine sahip olduklarına ilişkin görgül kanıtlar sunan sosyal psikoloji çalışmaları vardır.

Kaynaklar

Darley, J. ve Batson, C. (1973). From Jerusalem to Jericho: A study of situational and dispositional variables in helping behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 294-311.

Doris, J. M. (1998). Persons, situations, and virtue ethics. *Nous*, 32 (4), 504-530.

Harman, G. (1998). Moral philosophy meets social psychology: Virtue ethics and the fundamental attribution error. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 99 (3), 315-331

Milgram, S. (1963). Behavioral study of obedience. *Journal of Abnormal Psychology*, 67, 371-378.

Ross, L. (1977). The intuitive psychologist and his shortcomings. *Advances in Experimental Social Psychology*, 10, 306-307

Gündem Dışı Konular

ROC Analizi II: ROC Eğrisinin Bilgisayar Destekli İstatistik Programları Aracılığıyla Çizilmesi

Sait Uluç

Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
psysait@hacettepe.edu.tr

Bu yazının amacı, "ROC Analizi I" başlıklı yazıda temel mantığı ve elle hesaplama yöntemleri aktarılan ROC analiz yönteminin paket programlarla yapılan uygulamalarına yönelik kısa bir bilgilendirme sunmaktır. ROC eğrisinin, Microsoft Excell'de dahil olmak üzere, birçok bilgisayar paket programıyla hesaplanıp, çizilebilmesi mümkündür. Bu yazı kapsamında en yaygın kullanıma sahip olan SPSS ve MedCalc paket programları ele alınmıştır.

MedCalc

Veri girişi:

MedCalc Paket programıyla ROC analizi yapabilmek için en az iki tür veriye ihtiyaç vardır: (1) üzerinde çalıştığınız parametreye ilişkin olarak ilgili testten elde edilen sürekli puanlar (örn.; Beck Açılan

diyalog kutusunda doldurulması gereken alanlar aşağıda kısaca tanımlanmıştır. Depresyon Envanteri (BDE) puanları gibi) ve (2) katılımcılarınızı ilişkisiz iki gruba ayıran (hasta ve normal gibi) bağımsız bir tanı sınıflaması (örn.; BDE puanlarından bağımsız olarak psikiyatrik değerlendirmeye dayalı olarak yapılan bir tanı sınıflaması gibi). Veri sayfasında biri tanıya ilişkin sınıflamaları, diğeri ise test sonucu elde edilen puanları yazmak için iki sütun açılır. Bütün katılımcılara tanı için sabit bir kod atanır: Tanı alanlar için 1 ve tanı almayanlar için 0. Testten elde edilen puanlar ise uygun bir başlık altında diğer sütuna yazılır.

Komutlar:

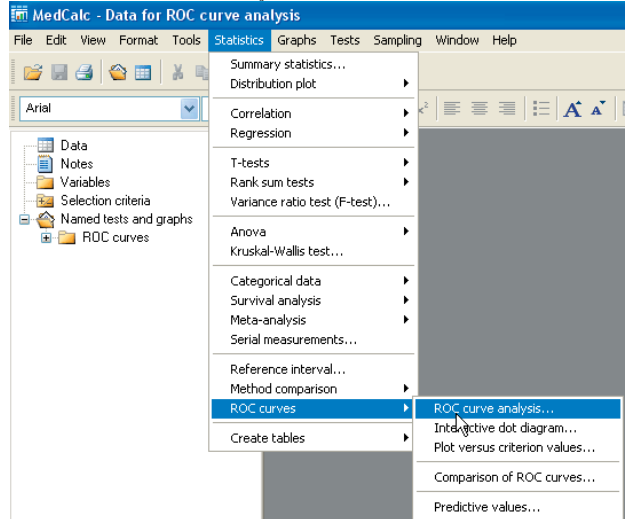
Aşağıda gösterilen komut sistemi takip edilerek diyalog kutusu açılır.

Data for ROC curve analysis		
	A	B
	TANI	TEST1
1	1	112,7
2	1	104,0
3	0	88,9
4	1	126,7
5	1	123,3
6	1	120,5
7	1	130,3
8	1	129,6
9	0	97,9
10	0	94,9
11	1	140,2
12	1	119,7
13	0	98,6
14	0	77,3
15	1	139,9
16	0	97,9
17	1	134,2
18	1	137,5
19	1	131,2

Statistics

..... ROC curves

..... ROC curve analysis



Açılan diyalog kutusunda doldurulması gereken alanlar aşağıda kısaca tanımlanmıştır.

Variable: üzerinde çalıştığımız değişkeni sağdaki kutucuğu tıklayarak buraya girin.

Classification Variable: Katagorik değişkeninizi sağdaki kutucuğu tıklayarak buraya girin (0 = tanı yok, 1 = tanı var). Eğer tanı değişkenini önceden 0 ve 1 olarak girmediyseniz, program uygun şekilde çalışmayacaktır. Bu durumda IF fonksiyonu kullanılarak bütün değerler 0 ve 1'e dönüştürülebilir (örn.; IF(REsULT="pos",1,0).

Select: (İsteğe bağlı) örneklem içindeki belli bir alt grubu analiz etmek istiyorsanız, seçim kriterini bu bölüme giriniz (örn.; YAŞ>21, CİNSİYET="Erkek").

Options:

- **Disease prevalence:** Eğer tanı alan ve almayan grupların örneklem içindeki dağılımı hastalığın gerçekteki görülme sıklığını yansıtmıyorsa, bu durum diyalog kutusunda belirtilmelidir. Hastalığın görülme sıklığının yüzdesi "Disease prevalence" kutucuğuna girilir (örn.; görülme sıklığı % 5 olan bir hastalık için kutucuğa 5 yazılır). Hastalığın görülme sıklığı ile ilgi-

li bilginiz yoksa ya da yaptığınız analizle ilişkili olmadığı düşünülüyorsa, bu bölüm boş bırakılabilir. Bu durumda program yordayıcı değerleri hesaplamaz.

- **Full ROC report:** Eğer olası tüm eşik değerler için duyarlılık ve özgüllük değerlerinin hesaplanmasını istiyorsanız, bu kutucuğun işaretlenmesi gerekir. Bu seçenek işaretlenmediğinde, program sadece ROC eğrisinin çiziminde kullanılacak önemli değerleri ve kesim noktası olarak belirlenen eşik değerdeki en yüksek duyarlılık ve özgüllük değerlerini verir.

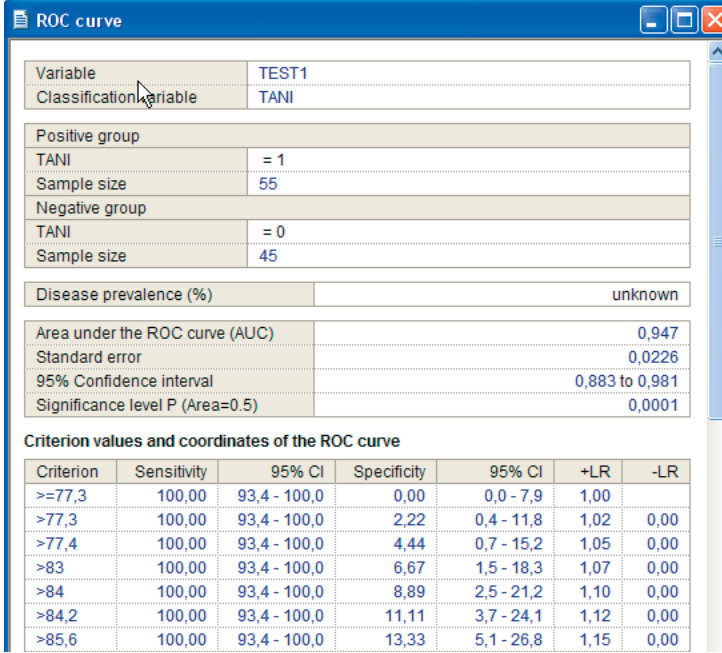
Graphs:

- **"Display ROC curve window"** seçeneği işaretlendiğinde program elde edilen ROC eğrisini ayrı bir pencerede verir.

Sonuçlar:

Sonuç sayfasındaki ilk bölüm tanı alma ölçütüne göre örneklemdaki gözlem sayılarını verir. Örnek sayfada tanı alan 55 ve tanı almayan 45 katılımcı olduğu görülmektedir. İdeal bir analiz için 50'si tanı alan ve 50'si tanı almayan gruptan olmak üzere en az 100 katılımcının bulunması gerektiği genel olarak kabul görmektedir. ROC Eğrisinin altında kalan alan "area under the ROC curve" tanısı olan gruptan seçkisiz olarak alınacak bir katılımcının test sonucuna bağlı olarak hasta olarak sınıflandırılma olasılığını gösterir.

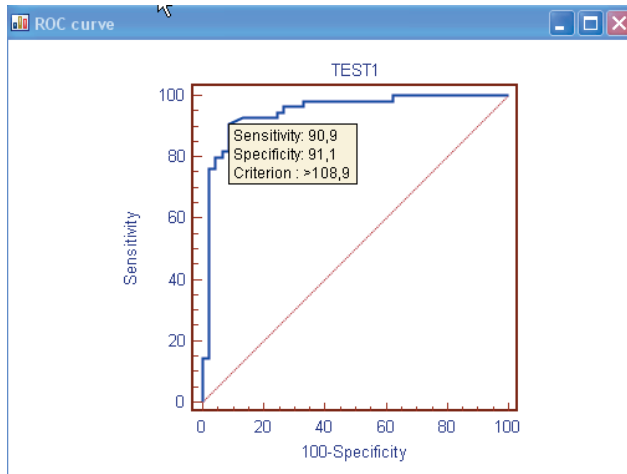
Aşağıdaki örnek analiz sonucuna göre, bu oran belirlenen kesim noktası için % 94.7'dir. ROC eğrisinin altında kalan alan için ulaşılan değer .5 ise bu teste dayanılarak yapılan sınıflamaların yazı tura atmaktan farklı olmadığı kabul edilir. Bu değer 1 olması, testin tanı alan ve almayan bireyleri mutlak bir doğrulukla ayırdığını gösterir.



Analiz sonucu elde ulaşılan kesim noktasının önünde “*” işareti bulunur. Bu örnek için 108.9 ve üzeri puanlar katılımcının tanı alması gerektiğine işaret etmektedir. Diyalog kutusunda “Full ROC

report” işaretlenmişse, Duyarlılık (Sens.), Özgüllük (Spect.), Pozitif Yordayıcı Değer (+LR) ve Negatif Yordayıcı Değer (-LR) her bir olası Eşik Değer için hesaplanmış olarak gelir.

>107,7	92,73	82,4 - 97,9	82,22	67,9 - 92,0	5,22	0,088
>107,9	92,73	82,4 - 97,9	84,44	70,5 - 93,5	5,96	0,086
>108,3	92,73	82,4 - 97,9	86,67	73,2 - 94,9	6,95	0,084
>108,9 *	90,91	80,0 - 96,9	91,11	78,8 - 97,5	10,23	0,10
>110	89,09	77,7 - 95,9	91,11	78,8 - 97,5	10,02	0,12
>110,4	87,27	75,5 - 94,7	91,11	78,8 - 97,5	9,82	0,14
>110,5	83,64	71,2 - 92,2	91,11	78,8 - 97,5	9,41	0,18



Grafik:

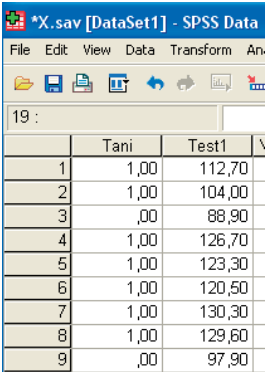
ROC eğrisinin ifadesinde dikey eksen duyarlık puanlarını 100 üzerinden, yatay eksen ise yanlış tanı oranını 100-Özgüllük üzerinden ifade eder. Eğri, diagonal eksenden uzaklaştıkça testin tanı açısından doğruluğunun arttığı gözlenir. Test için ulaşılan kesim noktası ve o noktadaki duyarlılık/özgüllük değerleri grafik üzerindeki kutucukta verilir.

SPSS 15.0

MedCalc ve SPSS programlarındaki uygulama ve yorumlamaların oldukça benzer olduğu gözönünde bulundurularak SPSS paket kullanımıyla ilgili açıklamalar sınırlı tutulmuştur.

Veri girişi:

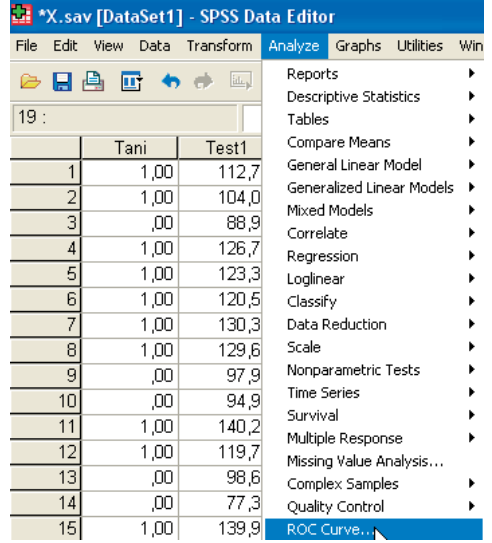
Veri girişi MedCalc'da olduğu gibi 2 sütun halinde yapılır.



	Tani	Test1
1	1,00	112,70
2	1,00	104,00
3	,00	88,90
4	1,00	126,70
5	1,00	123,30
6	1,00	120,50
7	1,00	130,30
8	1,00	129,60
9	,00	97,90

Analyze

..... ROC curves



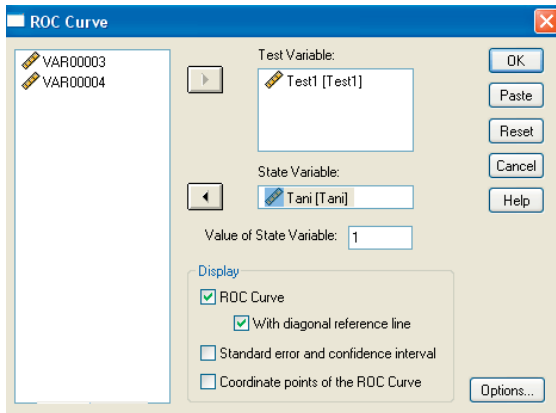
Komutlar:

Aşağıda gösterilen komut sistemi takip edilerek diyalog kutusu açılır.

Açılan diyalog kutusunda doldurulması gereken alanlar aşağıda kısaca tanımlanmıştır.

Test Variable: Üzerinde çalıştığımız değişkeni soldaki kutucuktan seçerek buraya girin.

State Variable: Kategorik değişkeninizi soldaki kutucuktan seçerek buraya girin.



Value of State Select: Katagorik değişken için tanıyı temsil eden sayısal değeri bu kutucuğa girin. Bu örnekte tanı alma durumu "1" ile tanımlanmıştır.

Display: Analiz sonuçları içinde görmek istediğiniz parametreleri "Display" bölümünün altında yer alan kutucuklarda işaretleyin. ROC eğrisinin diagonal eksene göre yerleşimini göre bilmek için "with diagonal reference line" seçeneğini işaretlemeniz gerekir.

Sonuçlar:

Sonuç sayfasındaki ilk bölüm tanı için örneklemdaki gözlem sayılarını verir.

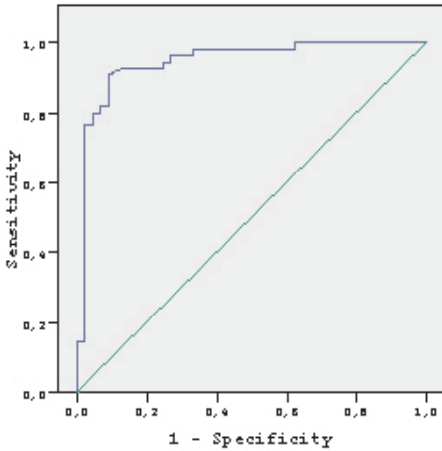
Case Processing Summary

Tanı	Valid N (listwise)
Positive ^a	55
Negative	45

Larger values of the test result variable(s) indicate stronger evidence for a positive actual state.

a. The positive actual state is 1,00.

ROC Curve



Area Under the Curve

Test Result Variable(s): Test1

Area	Std. Error ^a	Asymptotic Sig. ^b	Asymptotic 95% Confidence Interval	
			Lower Bound	Upper Bound
,947	,024	,000	,900	,994

The test result variable(s): Test1 has at least one tie between the positive actual state group and the negative actual state group. Statistics may be biased.

a. Under the nonparametric assumption

b. Null hypothesis: true area = 0.5

İkinci bölümde, ilgili ROC eğrisi verilmiştir. MedCalc'tan farklı olarak, duyarlık puanları dikey ekseninde 0 ile 1 aralığında, yanlış tanı oranı ise yatay ekseninde 1 - Özgünlük olarak ifade edilmektedir.

Üçüncü bölümde ROC eğrisinin altında kalan alana ilişkin bilgiler aktarılmıştır.

ROC eğrisinin altında kalan alana ilişkin detaylı tabloya ulaşabilmek için diyalog kutusundan "standart error and confidence interval" seçeneğinin işaretlenmesi gerekir. Bu seçenek kullanılmadığı durumda program sadece alan bilgisini hesaplar.

Area Under the Curve

Test Result Variable(s): Test1

Area
,947

The test result variable(s): Test1 has at least one tie between the positive actual state group and the negative actual state group. Statistics may be biased.

Son bölümde, farklı eşik değerler için duyarlılık ve 1 - Özgünlük değerleri aktarılır. Bu bilgiye ulaşabilmesi için "Display" seçeneğinden "Coordinates of the Curve" kutucuğunun işaretlenmesi gerekir. MadCalc'tan farklı olarak, SPSS'te duyarlık/özgünlük değerleri ayrı ayrı verilmemekte ve 1 üzerinden rapor edilmektedir.

Coordinates of the Curve

Test Result Variable(s): Test1

Positive if Greater Than or Equal To ^a	Sensitivity	1 - Specificity
76,3000	1,000	1,000
77,3500	1,000	,978
80,2000	1,000	,956
83,5000	1,000	,933
84,1000	1,000	,911
84,9000	1,000	,889
85,8000	1,000	,867
86,1000	1,000	,844
86,3000	1,000	,822

SPSS çıktısında hesaplanan kesim noktası özel olarak işaretlenmemiştir. Araştırmacının en yüksek duyarlılık ve en düşük 1 - Özgüllük değerini temel alarak kesim noktasını kendi belirlemesi gerekmektedir. Örnek çalışma için kesim noktası 108.60 olarak hesaplanmıştır.

106,1500	,927	,222
107,3000	,927	,200
107,8000	,927	,178
108,1000	,927	,156
108,6000	,927	,133
109,4500	,909	,089
110,2000	,891	,089
110,4500	,873	,089
110,6000	,836	,089

SPSS paket programında Pozitif Yordayıcı Değer ve Negatif Yordayıcı Değerlerin elle hesaplanması gerekmektedir.

Genel izlenim olarak, MedCalc paket programının ROC analizi açısından daha fazla seçenek sunduğu, daha detaylı bir analiz dökümü verdiği ve eşik değer hesaplamalarında daha yakın değerler kullandığı görülmektedir.

Psikolojik Ölçmelere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar

R. Nükhet Çıkrıkçı-Demirtaşlı

Ankara Üniversitesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü
nukhet66@hotmail.com

Bu yazıda, eğitimde ve psikolojideki, ölçme ve değerlendirme işlem ve uygulamalarında sıklıkla rastlanan, yanlış bilinen veya eksik yorumlanan bazı durumlar özetlenmiş ve bunlara ilişkin doğrular, kaynaklara dayalı olarak açıklanmıştır. Psikolojik ölçmelere ilişkin kavramların ve tekniklerin doğru kullanılması ve yorumlanması, bu alanda yapılacak bilimsel çalışmaların akademik ve toplumsal düzeydeki güvenilirliği için önemlidir. Şimdi bunları gözden geçirelim.

1. Her iki dili de iyi bilen herhangi biri, psikolojik test çevirisi yapabilir.

Eğitimde ve psikolojide kullanılan testlerin ve ölçeklerin uyarlanması sırasında en sık rastlanan yanlış bilinen doğrulardandır (Hambleton ve Patsula, 1999). Uyarlama çalışması sırasında testin çevirisini yapacak kişilerin, kaynak ve hedef dili iyi bilmelerinin yanında, her iki kültürü de iyi tanımaları, testle ölçülen psikolojik yapıyı ve ayrıca nitelikli test geliştirme ile ilgili temel ilkeleri ve süreçleri bilmeleri ve bununla ilgili uygulamalar yapmış olmaları gerekir.

2. Var olan bir testin uyarlanması, ikinci dilde yeni bir test geliştirmekten her zaman daha iyidir.

Test uyarlamayı geçerli kılabilecek pek çok neden vardır. Ancak, aynı biçimde uyarlama *yapmamayı* da gerekli kılabilecek önemli gerekçeler vardır. Özellikle kültürlerarası karşılaştırmalar *yapılmayacaksa*, ikinci dilde yeni bir test geliştirmek nispeten daha kolay ve uygun bir yol olacaktır. Bu durum, uygulayıcıları, uyarlama yapılacak testin yayın hakkının alınması ile sorunlardan uzak tutabilece-

ği gibi, geliştirilecek testin kültüre uygunluğunu garantiler ve test geliştirme sürecinin başında ölçülecek psikolojik yapının tanımında gereken değişikliklerin yapılmasına da olanak sağlar (Hambleton ve Patsula, 1999).

3. Anketlerden elde edilen verilere, faktör analizi ve diğer parametrik istatistiksel teknikler uygulanabilir.

Anketler, bireylerin, belli bir durum, olay, kişi ya da gruplar hakkındaki görüşlerini, eğilimlerini yoklamak üzere kullanılan ve test dışı teknikler içinde yer alan bilgi toplama araçlarıdır. Anketlerde yer alan sorulara veya maddelere verilen yanıtlar ve tepkiler, basit kodlamaları veya sınıflandırmaları gerektirir. Anket maddelerinin puanlanmasında matematiksel işlemler (dört işlem; toplama, çıkarma, çarpma, bölme) anlamlı değildir. Çünkü bu türden araçlar bize ölçülen özellik hakkında sınıflama ölçeği düzeyinde bilgi verir (Aiken, 1997, s. 56, 117). Bu ölçek düzeyinde elde edilen verilerle; frekans, yüzde, tepe değer gibi basit istatistik ölçüler hesaplanabilir.

Kategoriler arası karşılaştırmalar yapmak için oranların karşılaştırması ve ki-kare gibi parametrik olmayan istatistik testler uygulanabilir. Faktör analizi ise, sürekli değişken niteliğinde olan, toplam puan veren ve ayrıca ilgi, tutum, algı, başarı, yetenek, zeka gibi özellikleri ölçmede kullanılan araçlardan elde edilen veriler üzerinde uygulanmaya elverişlidir. Bunun dışında yine aynı nedenden dolayı, tutum, yetenek, ilgi ve algı ölçeklerinden elde edilen puanların güvenilirliğini kestirmede kullanılan teknikler; görüş, eğilim yoklamak

üzere uygulanan anketler için uygun değildir. Anketlerde daha çok, tepkilerin tutarlılığını saptamak üzere, ankete yerleştirilen kontrol maddelerine verilen yanıtların uyuşumunun hesaplanması söz konusudur. Bu amaçla, bireyleri, varlıkları veya olayları değerlendiren iki veya daha fazla sayıdaki yargıcı/hakem grubu arasındaki tutarlılığın derecesini gösteren “değerlendiriciler arası güvenilirlik katsayısı” (interrater reliability coefficient) veya “uyuşum katsayısı” (coefficient of concordance), “Kapa Katsayısı” gibi, istatistikler hesaplanır (Aiken, 1997, s. 159). Anketlerin amaca uygun yoklama yapması önemlidir ve bu nitelik, anketi geliştirme sürecinde yapılacak deneme uygulamaları ile kontrol altına alınabilir.

4. Bir psikolojik testten elde edilen verilere faktör analizi uygulandığında, ilk sonuçlar yorumlanır.

Faktör analizi çeşitli amaçlarla uygulanır. Bunlardan bazıları, değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması, verilerin özetlenmesi, verilerin ölçeklenmesi ve dönüştürülmesi, hipotez testi, sebep-sonuç ilişkileri analizidir (Baykul, 2000). Faktör analizi, test ve ölçek verilerine uygulandığında, başlangıç (initial) veya döndürülmemiş (unrotated) faktör yükleri (factor loadings) elde edilir. Tipik olarak, araştırmacılar bu döndürülmemiş faktör yüklerini *yorumlamazlar* (Crocker ve Algina, 1986, s. 292). Hiçbir faktör çıkarma tekniği (factor extraction technique), döndürme yapılmadan yorumlanabilir sonuçlar vermez (Tabachnick ve Fidel, 1996, s. 662). Başlangıç faktör yükleri, çeşitli döndürme yöntemlerinden biri kullanılarak döndürülür ve faktör analizi sonuçları bundan sonra yorumlanır.

5. Test ve ölçeklerle toplanan verilere, faktör analizi uygulamak için gereken örneklem büyüklüğünün, madde sayısının üç veya beş katı olması yeterlidir.

Faktör analizi yapabilmek için, örneklem büyüklüğünü tayin etmede yaygın olarak kabul gören kural, değişken (madde) başına 10 kişinin olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, madde sayısının 10 katı kadar uygulama yapmaktır (Crocker ve Algina, 1986, s. 296).

6. Psikolojik ölçme (Psychological measurement) ve psikolojik değerlendirme (Psychological assessment) aynı anlamı taşır.

Psikolojik ölçme ve psikolojik değerlendirme kavramları, eğitim ve psikoloji alanında çalışan akademisyenler ve uygulayıcılar tarafından çoğu kez birbirinin yerine kullanılabilen, eksik veya yanlış yorumlanabilmektedir. Psikolojik değerlendirme (assessment), süreç içinde, bireyleri anlama ve sorunlarıyla baş etmede yardımcı olacak anlamlı bilgilerin toplanması anlamına gelir. Oysa psikolojik ölçme (measurement), önceden belirlenmiş kurallara göre ölçülecek özelliklere sayı veya sembol tayin etme sürecidir (Walsh ve Betz, 1995). Ölçme alan yazınına bakıldığında, Stevens (1951) tarafından tanımlanan ve yaygın kabul gören sınıflamada, dört tür ölçmeden söz edilmektedir (akt., Walsh ve Betz, 1995). Bunlar; sınıflama (adlandırma), sıralama, eşit aralıklı ve eşit oranlı ölçmelerdir. Bu ölçme türlerinin her biri, ölçme işleminden sağlanan ölçme bilgisinin düzeyini tanımlar. Psikolojik değerlendirme sürecinde, ölçme işlemleri birden fazla ve farklı türde ölçme araç ve yöntemleri kullanılarak yapıldıktan sonra, bireyin, sorun durumuyla ilintili olarak bir resminin, bir profilinin çıkarılması ve bu süreçten elde edilen bilgilerin yorumlanarak çözüme gidilmesi amaçlanır.

7. Cronbach alfa, ölçeğin tek boyutluluğunu gösterir.

Cronbach alfa katsayısı ile ilgili yaygın olarak yapılan yanlış yorumlardan biri,

yüksek alfa değerinin, test maddelerinin tek boyutluluğunun (testteki performansın tek bir özelliikle açıklanması) bir göstergesi olarak kabul edilmesidir. Cronbach alfa, madde kovaryanslarının bir fonksiyonudur ve maddeler arası yüksek kovaryans birden fazla ortak faktörün sonucu olabilmektedir (Cocker ve Algina, 1986, s. 142). Örneğin; matematik problem çözme testindeki maddelere verilen yanıtlardan alınan puanlarda, yanıtlayıcının hem o konudaki bilgisi hem de problemi okuyup, problemde isteneni kavrama gücü de (okuduğunu anlama gücü) etkili olabilecektir. Bu durumda, Cronbach alfa, maddelerde ve testte gözlenen performansın altında yatan, *ortak faktörlerle* açıklanan test puanlarındaki varyansın (değişkenliğin) oranının, toplam değişkenliğe katkısının bir alt sınırı olarak yorumlanmalıdır. Bunun dışında alfa, maddeler arası olumlu (pozitif) korelasyonların bütünü gösteren “iç tutarlık” indeksi olarak yorumlanabilir. Ayrıca, alfa, “duyarlık” katsayısı (coefficient of precision) olarak bilinen kuramsal güvenilirliğin alt sınırı olarak da kabul edilmektedir.

8. Cronbach alfa, sadece likert tipi dereceli puanlanan maddelerin güvenilirliğini kestirmede kullanılır.

Cronbach 1951’de, içtutarlılığı kestirmede çeşitli yöntemleri tartışarak bir senteze gitmiş, Cronbach’ın alfası adı verilen tek ve genel bir formül geliştirmiştir. Cronbach alfa formülünde, testteki toplam madde varyanslarının, test puanları varyansına oranı, madde sayısı ile orantılı olarak hesaplanmaktadır. Cronbach alfa, hem iki uçlu puanlanan (0 - 1, Evet - Hayır, Doğru - Yanlış) maddeler için hem de dereceli puanlanan, tutum ölçekleri ve açık uçlu soru türü sınavların (essay) iç tutarlılık anlamında güvenilirliğini kestirmede kullanılır (Crocker ve Algina, 1986).

9. Bir testin bir grup için elde edilen geçerlik ve güvenilirlik kanıtları istenen düzeyde ise, aynı ölçek farklı gruplarda da aynen kullanılır.

Geçerlik, bir ölçme aracının amacına uygunluk düzeyidir. Daha teknik ifade edilecek olursa; bir ölçme aracının geçerliği, o ölçme aracı ile elde edilebilecek ölçülerdeki değişkenliğin (varyansın) ne kadarının, incelenen kişilerin ölçülen özelliğe sahip oluş dereceleri arasındaki *gerçek* farklardan geldiğini gösterir (Özçelik, 1992). Güvenirlik ise, ölçme aracının tekrarlı ölçmelerde tutarlı sonuçlar vermesi ile tanımlanır. Bu tutarlılık, ölçme aracının hatalardan özellikle de seçkisiz (random) hatalardan arınık ölçme yapma derecesi ile ilgilidir. Bir testin güvenilir sonuçlar vermesi onun geçerliğini garantilemez. Bir başka ifadeyle, bir ölçme aracı, ölçtüğü özelliği ne kadar az hata ile ölçmekte olursa olsun, istediğimiz özelliği ölçmüyorsa, başka özelliklerle karıştırarak ölçüyorsa, işe yaramaz (Özçelik, 1992, s. 43).

Bir testin geçerlik ve güvenilirliği belli bir amaç ve belli bir grup içindir. Test veya ölçek, farklı amaçlarla veya farklı gruplarda kullanılacaksa, bu durumda ölçme aracının yeni amaç veya gruplar için geçerlik ve güvenilirlik ölçülerinin yeniden kestirilmesi gerekir. Bu durum, klasik test kuramı kapsamında tanımlanmış olan geçerlik ve güvenilirlik ölçülerinin, testin uygulandığı grubun özelliklerine ve testte kullanılan maddelerin niteliklerine (güçlük ve ayırıcılık) bağlı olarak değişmesinden kaynaklanmaktadır. Bir başka ifadeyle, test ve madde istatistikleri gruba bağımlıdır. Örneğin genel lise grupları için geliştirilmiş bir Standart Matematik Başarı testinin güvenilirliği, öğrencilerini belli zihinsel süreçler bakımından seçerek alan ve üstün yetenekli olduğu saptanan bireylerin eğitildiği bir lise grubunda kestirilen güvenilirlik katsayısından daha büyük olacaktır. İlk grup,

testle ölçülen özellik (matematik başarısı) bakımından daha heterojen yapıda puanlar sergilerken, diğer grup seçilmiş olmanın da etkisiyle, testten aldığı puanlar bakımından homojen, varyansı dar bir puan dağılımı gösterir. Bilindiği gibi, ölçülen özellik bakımından birbirine benzer puanların alındığı bir gruptan kestirilen güvenilirlik katsayısı, aynı özellik bakımından bireylerarası farklılıkların daha büyük olduğu heterojen bir gruptan kestirilene göre daha düşük değerler verir. Bu durumda, genel liseler için geliştirilmiş Standart Matematik Testi, yeteneğine göre seçilmiş lise öğrenci grubu için yeterince güvenilir değildir. Aynı durum, seçme amaçlı testler için kestirilen yordama geçerlik katsayıları için de söz konusudur. Yordama geçerliği katsayısı, geniş bir başvuran grubundan seçilmiş daha küçük bir grup üzerinden kestirildiği için, katsayı gerçekte değerinin altında bir değer gösterir.

Buna göre, test ve ölçeklerin hali hazırdaki geçerlik ve güvenilirlik ölçüleri ne denli yüksek olursa olsun, ölçme araçları geliştirildiği gruplardan farklı gruplarda çeşitli amaçlarla (seçme, tanılama, araştırma) uygulanacaksa, geçerlik ve güvenilirlik ölçülerine ilişkin kanıtların, yeni gruplar için tekrar kestirilmesi gerekir.

10. Araştırma yapmak için önce ölçme aracını bulup, ona göre araştırma sorusu oluşturulur.

Araştırma süreci, meraklı bir sorgulama sürecidir. Bu süreç, bireyi rahatsız eden bir durum veya yanıtı merak edilen bir soruyla başlar. Bilimsel yöntemin aşamaları izlenerek soruların yanıtları bulunmaya çalışılır. Bu süreçte, araştırmaya konu olan olgu, durum veya davranışlar hakkında bilgi toplamaya ihtiyaç duyulur. Bu amaçla çeşitli ölçme araç ve yöntemleri kullanılır. Bazen araştırmacılar önce ölçme aracını bulup, ardından araştırma

problemini tanımlamaya girişir. Özellikle lisansüstü eğitim kapsamında yapılan tez çalışmalarında bu türden durumlara rastlanabilmektedir. Bu yaklaşım, ölçme araçlarının, bilimsel bilgi toplama araçları olarak değil, amaç olarak algılandığı göstermektedir. Kuşkusuz, araştırma sürecinde ölçme araçlarının yeri önemlidir. Ancak süreçte, ölçme araçları karar verici olarak değil, kararlara dayanak sağlayıcılar olarak değerlendirilmelidir. Araştırmacının temel sorumluluğu, araştırdığı problemle ilgili yanıtları bulmasına yardımcı olacak, geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçme araçlarıyla bilgiyi toplamak ve araştırma sürecini yansız bir tavırla tamamlamaktır.

Kaynaklar

Aiken, L. R. (1997). *Questionnaires and inventories: Surveying opinions and assessing personality*. NY: John Wiley & Sons, Inc.

Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve psikolojide ölçme: Klasik test teorisi ve uygulaması*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Crocker, L. ve Algina, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. NY: CBS College Publishing.

Hambleton, R. K. ve Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Association of Test Publishers*, August 1 (1), 1-30.

Özçelik, D. A. (1992). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Tabachnick, B. G. ve Fidel, L. S. (1996). *Using multivariate statistics* (3. baskı). NY: HarperCollins College Publishers.

Walsh, W. B. ve Betz, N. E. (1995). *Tests and assessments*. NJ: Prentice Hall.

Namus Adına Cinayet: Türkiye’de Namus Cinayetlerinin İncelenmesi

Melis Ünübol, Gözde Özbek, Sinem Özgön,
Duygu Gülce ve Belde Demir
Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Ülkemizde pek çok insan namus cinayetleri sonucu yaşamını yitirmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı’nın yapmış olduğu araştırmanın verilerine göre 2000-2005 yılları arasında; polis sorumluluk bölgelerinde, töre kavramı içerisinde değerlendirilen 1091 cinayet meydana gelmiştir. En çok töre cinayeti işlenen illerin başında % 10’la Ankara gelmektedir ve bunu % 9 oranıyla İstanbul ve İzmir illerinin takip ettiği görülmüştür. Töre cinayetlerinin % 29’u aile içi uyuşmazlık, % 15’i yasak ilişki, % 10’u kan davası, % 3’ü tecavüz, % 9’u cinsel taciz, % 3’ü cinsel taciz, % 2’si diğer, % 29’u ise namus nedeni ile işlenmiştir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006). % 29 gibi büyük bir orana sahip olan namus cinayetlerinin anlaşılabilmesi için öncelikle “namus” kavramının incelenmesi gerekmektedir.

“Namus” Kavramının Tanımı

Etimolojik olarak, namus sözcüğü ‘nomos’ dan gelmiştir. Nomos kelimesi iktidar, kanun, kural anlamındadır. Namus kelimesinin kökünde ve kullanımında sahiplenme olgusu görülmektedir (KSGM, 2006). Namus, Türkçe sözlükte;

1. Bir toplum içinde ahlak kurallarına karşı beslenen bağlılık.
2. Dürüstlük, doğruluk
3. Sililik, iffet şeklinde tanımlanmaktadır (Yirmibeşoğlu, 2007).

Namus Cinayetleri

Namus cinayetleriyle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde; namus cinayet-

leri, kadınların, yaşadıkları toplumsal çevrede egemen olan gelenek, görenek ve törelerin belirlediği namus anlayışının dışında davranışlar sergilediklerinde, aile şerefini lekelediği, aile veya erkeğe utanç kaynağı olduğu gerekçesiyle aile meclisinin veya erkeğin kişisel kararıyla öldürülmesidir (Yirmibeşoğlu, 2007). Akkoç’a göre (2006), ‘Namus’ kadınları kontrol altında tutan bir kültürel normdur. Namus birçok insanın düşündüğü gibi ‘bekaret’ anlamına gelmez. Namus; gülmemek, gezmek, sevmemek, radyodan bir şarkı istememek, eğitim ya da bilgi istememek, konuşmamak ve benzeri şeylerdir. Namus; itaat etmek, boyun eğmektir.

Namusu Lekelenmiş Kadın ve Namusu Lekeleyen Erkeğin İçinde Bulunduğu Süreç

Bir genç kızın, “namusa aykırı” olarak algılanacak davranışı, yaşadığı bölgenin halkı tarafından bilinir. Bölge halkı, durumu namus dışı bir davranış olarak değerlendirir ve aile üzerinde baskı oluşturur (Gezik, 2003). Bu sırada kadın ve erkek imkanları varsa kaçarak bölgeyi terk edebilir. Böylece sorun çözülmüş olur. Eğer bölgeyi terk etmek mümkün değilse barışçıl bir çözüm için arayışlar başlar ve ortak bir çözüm bulunduğu takdirde kız evlendirilir. Evlilik, ya erkeğin, namusuna zarar verdiği kadının ailesine sulh tazminatı verilmesi yoluyla ya da berdel teklif etmesi ile olur. Barışçıl bir çözüm bulunmadığı takdirde ise kadın intihara zorlanabilir ya da ailenin tek çözüm yolu, kadının öldürülmesidir (Yirmibeşoğlu, 2007).

Namus cinayetleri *ailenin kararıyla* veya *bireysel* olarak işlenebilir. *Ailenin kararıyla işlenen namus cinayetlerinde*; ailede kadının yaptığı davranışlara bağlı olarak namusunun kirlendiğini ile ilgili bir algı oluşabilir. Namusunun kirlendiğini düşünen aile meclisi belirli bir zaman içerisinde namusun temizlenmesi için yapılacak girişim konusunda biraraya gelerek karar alır. Bu kararın sonucunda cinayet işlenecekse, cinayeti işleme görevi, ailedeki bir erkeğe verilmektedir. Yasal düzenlemelerdeki ceza indiriminden yararlanabilmek amacıyla, genelde bu görev, ailedeki yaşı en küçük erkek tarafından yerine getirilmektedir. Bu durumlarda kişiyi cinayet işlemeye yönelten *töre* kavramıdır. *Bireysel kararlarla işlenen namus cinayetlerinde* ise; birey cinayeti kendi iradesi ile veya çevrenin birey üzerinde yarattığı toplumsal baskı sonucu işlenmektedir. Böyle durumlarda kişiyi yönlendiren *töre* değil *namus* kavramıdır (KSGM, 2006).

Namus Cinayetleriyle İlgili Yapılan Araştırma Sonuçları

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Nüfus Bilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (2005) tarafından dört ilde (İstanbul, Adana, Batman, Şanlıurfa) niceliksel bir alan çalışması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda hazırlanan Türkiye’de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri: Eylem Programı İçin Önerilen Sonuç Raporu’ndan elde edilen bilgiler doğrultusunda namusun pek çok farklı algılanış biçimi olduğu ortaya konmuştur. Görüşme yapılan kentlerin hepsinde “*namus*” kavramının; kadın, kadın cinselliği ve kadının kontrol edilmesiyle bağdaştırma yönünde kuvvetli bir eğilimi olduğu gözlenmiştir. Araştırmada genç erkeklerin ifadelerinin daha katı, orta yaşlı erkeklerin ise görece olarak daha hoşgörülü olduğu gözlenmiştir.

Kadınlar namuslu olarak kabul edilen davranış kurallarına uymak zorundadırlar. Bu sebeple kadınların rolleri pasiftir. Erkekler ise kadınların bu kurallara uymasını sağlamak zorunda oldukları için aktif bir rol oynarlar. Yapılan çalışmada; *namus* genellikle hem kadınları, hem erkekleri belirli bir biçimde davranmaya zorlayan bir şey olarak tanımlanmıştır. Araştırmada kadın ve kadın cinselliği odaklı *namus* algılayışı dışında farklı namus algılayışları olduğu izlenmiştir. Bu farklı *namus* algılayışlarını daha bireysel yaşam biçimlerine sahip kent kökenli kişilerde, yüksek eğitim düzeyi gerektiren mesleklere sahip olanlarda, sivil toplum kuruluşları ve siyasi partilerde özellikle insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgilenen kişilerde daha yaygın olduğu gözlenmiştir. Bu kişilerden bazıları *namusu*; insan ilişkilerinde saygılı olmak, dürüst çalışmak gibi kavramlarla tanımlamışlardır.

Prof. Dr. AYTEKİN SİR tarafından yürütülmüş olan 430 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen alan çalışmasında ise, katılımcıların büyük kısmı *namus* kavramını karım, bacım, annem, dinin emrettiği, kadınların iffeti, kadının cinselliği olarak tanımlamıştır (KSGM, 2006).

BM Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı çerçevesinde Şanlıurfa, Van, Kars, Trabzon, Nevşehir ve İzmir’de toplam 3153 kişiyle görüşülmüştür. Araştırmada, kadın hakları konusundaki farkındalığın en düşük olduğu il Şanlıurfa olarak tespit edilmiştir (Laçınok, 2007).

Nedenler

Namus cinayetleri genellikle bireysel bir eylem değildir; ailenin ve toplumun dahil olduğu bir eylemdir. O nedenle namus cinayetlerinin nedenleri ele alınırken çok yönlü incelenmelidir.

Sosyokültürel Faktörler

Kadına yönelik şiddetin son boyutu olan namus cinayetlerinin altında, toplumumuzun kültürü ve değer sistemi yatmaktadır (KSGM, 2006). Bu olgunun kökeninde ise kırsal kesim kültürü yatmaktadır. Diğer bir ifadeyle, namus cinayetleri daha çok tarım toplumunun bir ürünüdür. Türkiye'nin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecini tamamlamamış gelişmekte olan bir ülke yapısının olması, geleneksel aile modelinden çekirdek aile modeline geçilmesi ve köyden kente hızlı göçlerin gerçekleşmesi Türkiye'deki namus cinayetlerini kentlere de taşımıştır. Sonuç olarak namus cinayetleri sadece kırsal kesim kültürünün bir sorunu değil, aynı zamanda kent kültürünün de bir sorunudur (Tezcan, 1999).

Türkiye'de namus cinayetlerinin nedeni olarak gösterilebilecek dört ana sosyokültürel faktör sayılabilir. Bunlar, ataerkil yapı ve değerler; hiyerarşiyi ve itaati öngören geleneğin ve kültürün yaygınlığı ve sürekli yeniden üretilmesi; geniş aile, aşiret, hemşerilik, cemaat ilişkilerinin yaygınlığına bağlı olarak birey üzerinde baskının fazla oluşu; bu yapıların (geniş aile, aşiret, hemşerilik, cemaat) resmi düzeyde kabul görmesi sonucu siyasal yaşam ve hukukun uygulamasına yön vermesidir (KSGM, 2006).

Eğitim

Eğitim ve öğretim, bireyi ve onun oluşturduğu toplumu şekillendiren ve denetleyerek yönlendiren çok etkili bir sosyal kurumdur (Önder, 2002). Namus cinayetlerinin işlendiği bölgelerde görülen eğitimdeki yetersizlik hem namusla ilgili toplumdaki yıkıcı değerlerin değişmesini yavaşlatmakta hem de kadının mağdur olduğu durumlarda kendi hak ve özgürlüklerini savunmasını engellemektedir. KA-MER'in yapmış olduğu çalışmada ailelerin eğitim düzeyi düştükçe namus

cinayetlerinin oranının arttığı ortaya konulmuştur. Ayrıca okula gitmiş kadınların sorunlarını çözmek diğerlerinden daha kolay olmuştur (KA-MER, 2004).

Hukuk

Yasalar; hem toplumsal değerleri ve normları belirleme, hem de davranış biçimlerini özendirici ya da caydırıcı olarak etiketleme gücünden dolayı namus cinayetlerinde önemli bir etken olarak görülür. Ülkemizde yakın zamana kadar namus adına işlenen suçlarla ilgili devletin yaklaşımı yetersiz kalmış, yasalar kadın erkek eşitsizliğini pekiştiren yönde yapılmış ve uygulanmıştır (KSGM, 2006). Türkiye'de yasal normlar kadının ikinciliğini ve bağımlılığını korumuş; kadın bedenini de namusun simgesi olarak ortaya koymuştur. Başka bir deyişle, yasalar toplumda yaygın olan değerleri resmileştirerek meşrulaştırmış ve pekiştirmiştir.

Ekonomik

Örf, adet ve töre gereği kadınların öldürülmesi ekonomik yönden kapalı olan toplumlarda görülür. Daha çok tarıma dayalı ekonomiye sahip bu toplumlarda aile birdir ve geniştir (Soyaslan, 1999). Namus cinayetleri; bireylerin geçimlerini sağlayabilmek için akrabalık sistemine gerek duyduğu, geniş aile yapısının olduğu az gelişmiş ekonomilerde görülür. Çünkü bu kişilerin birey olarak ekonomik bağımsızlıkları yoktur (Tezcan, 1999). Bireyin ekonomik bağımsızlığının olmaması *bireyselleşmeyi* de engellemektedir. Bireyselleşme ise namus cinayetlerinin işlenmesinde önemli bir yere sahiptir; çünkü bireyci zihniyetin olmadığı toplumlarda, herkesin yaptığı fiilden kendisinin sorumlu olduğu düşüncesi yoktur. Ayrıca ekonomik olarak tek bir kaynağın olması ataerkilliği getirir ve ataerkil yapının namus adına kadının öldürülmesine yol açtığı bilinmektedir.

Kadının 'Mal' Olarak Değerlendirilmesi

Ekonominin farklı bir boyutu ise, kadını 'mal' olarak gören toplum yapısıdır. Cinsiyet ayrımcılığının olduğu, namus cinayetlerinin işlendiği kültürlerde kadınlar 'mal' olarak görülmektedir. Evlenmeden önce kadının sahibi ailesidir. Mal olarak görülen kadın üzerinde aile denetleme gücüne sahiptir (UNDP, UNFPA ve ND, 2005) Namus, kızların 'mal' olarak görüldüğü kültürlerde bir kızın değerini, dolayısıyla karşı taraftan alınacak olan başlık parasının miktarını belirlemektedir. Aileye göre, kendi tanımları içinde, namusunu kaybetmiş kız çocuğunun maddi değeri olamayacağı için kızların yaşamaları için bir neden yoktur. İşte bu sebeple kadının 'mal' olarak değerlendirildiği değerler sisteminde namus cinayetleri işlenmektedir.

Antropolojik Açıklamalar

Antropolojik açıdan bakıldığında akrabalık kurumu namus cinayetlerinin temel nedenlerindedir. Sirman'a (2006) göre, antropolojide akrabalığa dayalı toplum terimi, birbirine akrabalık bağı ile bağlı olan kişilerden oluşan bir toplumdur. Akrabalık, kişilerin bir diğeri karşısındaki konumunu şekillendirmeye yarar ve onlara temel bir kimlik verip davranışlarını yönlendirir. Akrabalığa dayalı toplumlarda grubun üremesi üyelerinin cinsel davranışlarına bağlı olduğundan, bireysel cinsellik tüm topluluğun denetimi altındadır. Namusun hem kişinin diğeri karşısındaki kimliğini belirlemesi hem de kendi içinde sahip olduğu değeri belirlemesi, akrabalığa dayalı toplumlarda oluşmuştur. Bu tür toplumlarda namus gruplararası ve grup içi rekabet ilişkilerinin düzenlendiği bir eksen halindedir. Bu nedenle akrabalığa dayalı toplumlarda cinsellik, büyük gerginliklerle dolu bir duygular ve davranışlar bütünü haline gelir.

Medya

Medya namus adına kadınların öldürülmesinde doğrudan bir rol oynamasa da dolaylı olarak bir etken olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesini sağlar. Ayrıca medyanın, namus ve namus cinayetleri ile ilgili konularda kışkırtıcı, ayrımcı, teşhir eden bir rolü vardır. Medya, olayları derinlemesine analiz edip çözüm önerisinde bulunmaz. Böylece dolaylı olarak namus cinayetlerini desteklemiş olur.

Çözüm Önerileri

Namus cinayetlerinin sadece bireysel nedenlere indirgenemeyeceği ve toplum kaynaklı bir olgu olduğu için önerilebilecek çözüm yollarının da çok boyutlu olması gerekmektedir. Ülkemizde namus cinayetlerine yönelik alınabilecek önlemlerde, tüm kurum ve kişilerin uzun soluklu bir işbirliği içinde çalışarak toplumsal sorumluluğu paylaşması gerekmektedir. Devletin ve tüm vatandaşların kadınların yaşama, güvenlik ve emniyet haklarından yararlanmalarını kabul etmesi gerekir. Bu fikrin kazandırılabilmesi için kısa süreli ve uzun süreli çözüm yolları önerilebilir.

Kısa Süreli Çözüm Önerileri

Kısa süreli öneriler dendiği zaman; kadının can güvenliğinin tehlikeli olduğu durumlarda kısa süreli olarak uygulanan ya da uygulanabilecek, kadının yaşamını kurtarma odaklı alınabilecek önlemler kastedilmektedir. Namus cinayetlerinin önlenmesi için ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "ALO ŞİDDET HATTI" oluşturularak bu hatlarda şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır (KSGM, 2006). Bu öneri KA-MER tarafından uygulamaya "Acil Yardım Hattı" olarak geçirilmiştir. Ancak bu uygulama ülke genelinde olmamakta, sadece kadın merkezlerinin olduğu illerle sınırlı kalmaktadır.

Namus cinayetleri, toplumsal baskı sonucu gerçekleşmektedir. "ACİL MÜDAHALE EKİPLERİ" kurularak aile ve aileye yakın çevre ile görüşmeler yapılarak toplumsal baskı giderilebilir ve namus cinayetleri engellenebilir. Alınacak kısa süreli önlemlerden bir diğeri ise sivil toplum kuruluşlarının açacağı muhtemel kurban ya da yakınlarının başvurabileceği 'Kadın Danışma Merkezleri'dir. Öldürülme tehdidi altında 'Kadın Danışma Merkezlerine' başvuran kadınlar genellikle panik ve korku halinde oldukları için sağlıklı düşünemezler. Bu nedenle olayı çözebilmek için verilecek ilk kararları kuruluş vermeli, daha sonra kadınların onayı alınıp harekete geçilmesidir (KA-MER, 2004). Bu merkezlere ulaşabilmiş kadınlara güvenli bir şekilde sığınabileceği bir yer bulunması, diğer önemli bir noktadır. Bu sebeple kadınlar için 'Kadın Sığınma Evleri' açılmalıdır (KA-MER, 2004). Sığınmadan kastedilen kadının kendini güvende ve üretken hissedeceği, geleceğini planlayabileceği bir ortamda, gerekli destekleri alarak geçici bir süre yaşamasını sağlamaktır (Hekimoğlu, 2003).

Uzun Süreli Çözüm Önerileri

Uzun süreli çözüm önerilerinden; kadının namus kavramıyla ilgili yaşadığı sorunlarda çözümün işlerliğinin zaman içerisinde görülmesi ve önerinin kalıcı çözümler getirmesi anlaşılmaktadır.

Ataerkil Yapının Ortadan Kaldırılması:

Namus cinayetlerinin temelinde ataerkil yapının yattığı bilinmektedir. Bu nedenle ataerkil toplum yapısının değiştirilmesi namus cinayetlerinin önlenmesinde köklü ve uzun vadeli bir çözüm olacaktır. Ataerkil yapının değiştirilmesi statükoya ciddi bir müdahalede bulunulmasını gerekli kılar. Bu durumda iki etmen bu değişikliğin oluşmasında engel teşkil etmektedir. Bunlardan ilki; yapılacak müdahalenin planlı ve bilinçli olması, ataerkil

yapının yerine yeni bir rejimin getirilmesi gerekliliğinin zor olmasıdır. Bu süreç kolay değildir çünkü yeniden bir toplum yaratılmasını gerektirmektedir. İkincisi ise; tek başına hukuk ile ataerkil iktidarın üretilmesi ve yeniden üretilmesinin engellenemez olmasıdır. Yeni bir hukuk kültürünün düzenlenmesinin yanında başka önlemler de alınmalıdır.

Eğitim ve Öğretimle İlgili Çözüm Önerileri: Eğitim konusunda yapılabilecekler iki açıdan düşünülebilir: Uygulayıcıların eğitimi ve kadınların okuryazarlık eğitimi (KA-MER, 2004).

Uygulayıcıların eğitimi: Kadınların sorunlarının çözümü için tüm resmi kurumlara ve sivil toplum kuruluşlarına başvurabilecekleri düşünülerek; ilgili tüm kurumlara cinsiyet ayrımcılığı, iletişim teknikleri, ilgili yasalar ve yasa değişiklikleri gibi konularda çeşitli eğitimler verilmesi gerekir (KSGM, 2006).

Kadınların okur yazarlık eğitimi: Kadın ve ailelerinin eğitim ve ekonomik düzeyi düştükçe namus cinayetlerinin sayısında artış olduğu bilinmektedir. Bu nedenle köy ve kentlerde okur-yazar olmayan kadınlar için hızlandırılmış eğitim programları düzenlenmelidir (KA-MER, 2004). Özellikle kırsal kesimlerde kız çocuklarının okula gitmeleri sağlanmalıdır.

Eğitim ile ilgili alınabilecek diğer önlemler: Türk Silahlı Kuvvetleri ile işbirliği yapılarak askerdeki erkeklere eğitim verilmesi sağlanabilir (KSGM, 2006). Bu sayede namus konusunda ailenin, kadının öldürülmesine yol açan cezalandırıcı fikirlerini benimsemiş olan erkeklerin bakış açılarının değiştirilmesi sağlanabilir. Ayrıca namus cinayetlerinin yoğun olarak yaşandığı bölgeler tespit edilerek buralarda bilinçlendirme eğitimleri verilmelidir. Ailelere yönelik farkındalık ve bilinçlendirme programları düzenlen-

melidir böylece kadınların ve erkeklerin hakları konusunda bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır (UNDP, UNFPA ve ND, 2005).

Medya ile İlgili Çözüm Önerileri: Medya, halka ulaşılabilirliği kolay olan ve geribildirim kısa sürede alınabileceği en pratik çözüm yoludur. Medya ile ilgili çözüm önerilerinin başında kadının medyadaki görüntüsünün düzeltilmesi gelmektedir. Kadınlara medyada; aciz durumda, psikolojik ya da fiziksel şiddet gören 'çaresiz kadın' görüntüsü çizilmektedir. Kadınların bu görüntüsü toplumda kadının sorunlarının normalize edilmesine ve bu normalisasyon süreci içerisinde de kadının sorunlarına duyarsızlaşılmasına yol açmaktadır. Ayrıca medya, kadına yönelik yapılan şiddet içerikli davranışların ve bunun son boyutu olarak namus cinayetlerinin öğrenilmesini ve taklit edilmesine neden olmaktadır. Bu sebeple medyanın kadınları güçlendirici ve destekleyici bir rol üstlenerek 'kadın görüntüsü'nü değiştirmesi gerekir.

Yayın kanallarında özellikle gündüz kuşağında kadına yönelik programların içerikleri, sunum biçimleri birbirleriyle oldukça benzerlik göstermektedir. Bu programlar kadına doğrudan ulaştığı için bu programların kadına yönelik, kadının yaşamını kolaylaştıracak, yaşadığı sorunlara çö-züm önerileri getirebilecek, yaşamına katkı sağlayabilecek programlar haline getirilmesi gerekmektedir (KSGM, 2006). Medyanın namus cinayetleriyle ilgili daha sorumlu, tarafsız ve önyargısız bir konumda olması; konu ile ilgili özel programlar yapılması sağlanmalıdır (UNDP, UNFPA ve ND, 2005). Medyanın, namus cinayetlerinin işleniş şekline odaklanmaması, olayı sunuş biçimiyle bu tür cinayetleri özendirmemesi gerekir. Bunun yerine işlenen cinayetlerin arkasında yatan nedenleri incelemesi ve ilgili mahkeme kararlarını

eleştirel bir biçimde sunması daha uygun bir yöntemdir (UNDP, UNFPA ve ND, 2005).

Yasal Çözüm Önerileri: Namus cinayetlerinin önlenmesi için namus cinayetlerine verilen cezaların daha ağır olması sağlanmalıdır. Bu sayede kişiler alacakları cezanın korkusuyla cinayet işlemekten vazgeçebilirler. Ayrıca, namus cinayetlerinde cinayetin gerçekleşmesinde etkili olan tüm kişilere ceza verilmelidir. Tetikçiden daha çok onu azmettiren akrabaların ceza almasının namus cinayetleri konusunda caydırıcı olacağı düşünülmektedir (İdiz, 2006). TCK'nin 82. maddesine "namus" kelimesi eklenerek "töre ve namus saikiyle" şeklinde değiştirilmelidir. Ancak namus kelimesi göreceli olarak algılandığı için öncelikle namus kelimesinin anlamı tanımlanmalı daha sonra maddeye "namus" kelimesi eklenerek kadının yaşama hakkının anayasal güvencesi sağlanmalıdır (KSGM, 2006). Ayrıca yasalarda yeni düzenlemeler yapılarak, yerel otoritenin baskısına karşı mücadele edilmelidir.

Psikologlara Düşen Görev: Namus cinayetleri toplumsal bir olgudur. Psikologlar bireyi değiştirerek ve bireye müdahaleler ile toplum üzerinde etkiler yaratarak namus cinayetlerinin çözülmesinde etkili olabilirler. Psikologların kadın dayanışma merkezleri, kadın sığınma evleri gibi namus cinayetleriyle ilgili çalışan kuruluşlarda daha fazla görev almaları sağlanmalıdır. Bu kuruluşlarda psikologlar, mağdur durumdaki kadının sorunlarıyla ilgilenebilirler ve onlara psikolojik destek verebilirler. Kuruluşlarda uygulanacak grup terapileri ile psikologlar, kadının içinde bulunduğu zorlu ve sıkıntılı süreci atlatmasına yardımcı olabilirler.

Türk Psikologlar Derneği ile Diyarbakır'da merkez şubesi bulunan ve doğudaki birçok ilde şubesi olan KA-MER Vakfı

arasında ortak bir çalışma başlatılabilir. Bu çalışma kapsamında, derneğe bağlı psikologların belirli sürelerle, dönüşümlü olarak doğudaki kadın merkezleri veya kadın sığınma evlerinde görev almaları sağlanabilir. Bu sayede, psikologların gerçekleştirecekleri uygulamalar ile bu bölgelerdeki kadınların yaşadıkları sorunların çözümlenmesine yönelik bir adım atılmış olabilir.

Kadının Öldürülmesiyle Son Bulan Süreçte Dört Farklı Rol

Öldürülen; Kadınlar

Namus cinayetine kurban giden kadınlar; ataerkilliğe dayalı cinsiyet ilişkilerinin hâkim olduğu bir kültüre sahip, kapalı ekonomisi olan, az gelişmiş toplumlarda dünyaya gelirler. Bu kadınlar, ataerki yapının temelinde yatan *cinsiyet ayrımcılığına* doğdukları ilk günden itibaren maruz kalırlar. Yaşamlarının ilk yıllarından itibaren kadınlar, içinde buldukları toplumsal ve kültürel yapıya uygun hareket etmeyi öğrenirler. Kadınların yaşamın ilk yıllarında başlayan ve kişiliklerinin oluşmasında etkili olan bu öğrenme süreci '*Sosyal Öğrenme Kuramı*' çerçevesinde değerlendirilebilir. *Sosyal Öğrenme Kuramı*; sadece birebir yaşantılarımız yoluyla öğrenmenin gerçekleşmediği; başkalarına ne olduğunu izleyerek ya da bir konu hakkında bir şey işterek de öğrenmenin gerçekleşebileceği üzerinde durur. Aslında yeni davranışları, onları hiç yapmadan ya da yaptığımızda hiç pekiştirilmeden de öğrenebiliriz. Bu tür öğrenmelere; *gözleyerek öğrenme* denir. Gözlem yoluyla öğrendiğimiz davranışları ortaya koyma isteğimiz, kısmen gözlediğimiz insanların pekiştirilmesi ve cezalandırılmasına bağlıdır. Gözlem yoluyla öğrenme, model alınan kişi pekiştirilmese de gerçekleşebilir; ancak yine modelin pekiştirildiğini ya da cezalandırıldığını görmek, öğrenilen davranışı gösterip göstermeyeceğimizi

etkilemektedir (Morris, 2002).

Kadınlar içinde buldukları geniş aile yapılarının içinde sürekli olarak "Töre öyle gerektirdi", "Töreye karşı gelemezsin" ve "Töreyi yerine getirdik" gibi kalıplaşmış sözler duyarak yetişirler. Törelere uygun davrananların takdir edildiğini, yüceltildiğini; töreye karşı gelenlerin, kanunlar dikkate alınmadan nasıl cezalandırıldığını, öldürüldüğünü görürler. Zamanla, diğer insanların davranışlarını gözleyerek, törelere uygun davranışlar sergilerlerse toplum tarafından kabul görececeklerini; töreye karşı gelirlerse kendilerinin de diğerleri gibi toplum tarafından dışlanıp cezalandırılacağını, hatta öldürülebileceklerini öğrenirler.

Akrabalığa dayalı toplumlarda 'namus' bir kişinin içselleştirilmiş sosyal konumunu belirler ve kişinin tüm benliğine işler. Kadınlar gözlem yoluyla 'namus' kavramını ve 'namuslu davranışları' öğrenirler. Öğrendikleri namus anlayışı benliklerinin bir parçasını oluşturur. Küçük yaşlardan itibaren toplum içinde 'namuslu' olarak tanımlanan davranışları gözlemlerler. Bu davranışları sergileyenlerin kadınların kendi ailelerinde ve toplumda kabul gördüğünü; annelerinin, ablalarının veya kendi ailesi dışında başka ailelerin kadınlarının 'namuslu' davranmadığı için erkekler tarafından öldürüldüğünü görürler. Hem kendi yaşam deneyimleri hem de gözlemledikleri davranışlar sonucunda; 'namus' kavramını, yaşama haklarını belirleyen unsurun namusları olduğunu, 'namuslu' olmazlarsa yaşayamayacaklarını ve namuslarının kendi bedenleri, kendi cinsellikleri ile bağlantılı olduğunu toplumun etkisiyle öğrenirler. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılığı değil; kadın ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarındaki farklılığı ifade eder (Akin ve ark., 2006). Kadınlar çevreyi

gözlemleyerek toplumun belirlediği rollerini ve sorumluluklarını öğrenirler. Ataerkil toplum yapısı içerisinde yaşayan kadınlar; yaşamak için erkeğe bağımlı olduklarını, erkeğin kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olduğunu, hayatta kalabilmek için namuslarını korumaları gerektiğini, ailedeki erkeklere itaat etmek zorunda olduklarını öğrenirler.

Geniş ailede yaşayan fertlerin bireysel ekonomik bağımsızlığı olmadığı gibi kadının da ekonomik bağımsızlığı yoktur. Ekonomik özgürlüğüne sahip olmayan kadınlar, yaşamlarını sürdürebilmek için ailelerine veya kocalarına muhtaçtırlar. Kadın ancak ailesinin şerefini ve onurunu zedelediği sürece onlarla beraber yaşayabilir, bu nedenle kadın, 'namusa uygun davranmak' zorundadır.

Kadınlar yaşadıkları toplumun normları çerçevesinde kabul gören namusa uygun davranışları sergilemezlerse, kadınlara ne yapılması gerektiği konusunda görüşlerin farklılaştığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda toplumun % 19'u namusa aykırı davranışlar sergileyen kadınların korunması; % 18'i kadının adli koruma altına alınması; % 18'i intihar etmesi; % 15'i cezalandırmayı beklemesi; % 12'si aile meclisi kararına uyması; % 10'u dini kurallara uyması; % 7'si ise evliyse boşanması gerektiğini belirtmektedir (Yirmibeşoğlu, 2007). Bu açıdan bakıldığında, namusa aykırı davranışlar sergileyen kadınların sonunun sadece ölüm olmadığı; nadiren de olsa bazı kadınların kendilerine biçilmiş olan bu kaderi değiştirebildikleri görülmektedir. Örneğin; danışma merkezi ve sığınma evlerinden haberdar olan ve buralara ulaşmayı başarabilen kadınların cinayetleri önleyebildikleri görülmüştür. Ayrıca eğitimini tamamlama imkanı bulmuş, ekonomik özgürlüğüne sahip kadınların bu durumun önüne geçebildiği bilinmektedir. Vakalar incelendiğinde, kadının namusa aykırı davranışları durumlarda

öleceğini bildiği halde bu durumun önüne geçmek için çaba harcamadığını görmekteyiz. Kaderini değiştirmek için çaba harcayan kadınların yanında ölüm kararlarını değiştirmek için hiçbir davranışta bulunmayan kadınlarda bulunmaktadır.

Öldüren; Erkekler

Namus adına işlenen cinayetlerde erkekler; hem namusu kirleten hem de namusu kirlenmiş kadınların cezasını veren rolündedirler. Kadınların toplumsal normları öğrenmesinde ve kişiliklerinin gelişiminde rol oynayan *sosyal öğrenme süreci* erkekler için de geçerlidir. Bu öğrenme sürecinde töreyi yerine getiren erkeklerin toplum tarafından şerefli ve onurlu olarak algılandığını; töreleri yerine getirmeyenlerin ise toplum tarafından dışlanmaya mahkum olduklarını gözlemlerler. Bunun sonucunda yaşadıkları toplum tarafından kabul görebilmek için töreleri yerine getirmek ve onlara uygun davranmak zorunda olduklarını, yasalar yerine törelerin geçerli olduğunu *gözleyerek* öğrenirler.

Yine sosyal öğrenme süreci içerisinde erkekler toplumsal normlar tarafından belirlenen rolleri ve yerine getirmeleri gereken sorumlulukları öğrenirler. Öncelikle namus kavramının kadın cinselliği ile ilişkili olduğunu ve kendilerinin kadınların cinselliği üzerinde denetim kurma yönündeki sosyal sorumlulukları olduğunu, namusu kirlenmiş kadının cezasının verilmesi gerektiğini öğrenirler.

Erkeklerin namus nedeniyle kadınları öldürme davranışı, sosyal psikolojinin kapsamına giren sosyal etki sürecindeki *uyuma* ve *itaat* davranışları olarak değerlendirilebilir. *Sosyal etki*; bireysel ve toplu olarak başkalarının algılarımızı, tutumlarımızı ve davranışlarımızı etkileme sürecini ifade eder. Bu süreç içerisindeki *uyuma*; bireyle grup arasındaki

çatışma sonucu bireylerin, bu çatışmayı kendi tercih ve inançları yerine, grubun beklentileri ya da normlarını kabul ederek çözümlemesidir. Araştırmacılar kişinin uyma olasılığını ortamın özellikleri ve bireyin özellikleri olmak üzere iki faktöre bağlarlar.

Ortamsal değişkenler: Grubun büyüklüğü; gruba uyma olasılığını grup büyüklüğüne paralel olarak artmaktadır; ancak bir noktadan sonra sayıdaki artış etkili olmamaktadır. Grubun görüş birliği; grubun görüş birliğinin bozulması uymayı azaltmaktadır. Görevin doğası; görev zorsa ve karmaşıkça uyma daha yüksek olmaktadır (Morris, 2002).

Bireysel değişkenler: Bilgi ve güven; birey grupta yalnız olduğunu düşünürse ve grubun kendisinin sahip olmadığı bir bilgiye sahip olduğunu düşünürse uyma yüksek olacaktır. Ters düşme korkusu; çoğu toplumsal durumda bu korku insanları yönlendiren bir etmendir. Birey diğerlerinden farklı olarak algılanmak, grubun dışında kalmak istemez (Gönüllü, 2001). Ayrıca kişinin grubu çekici bulma olasılığı fazlaysa, kişi diğer üyelere göre daha aşağı konumdaysa, grup tarafından tam olarak kabul görmediğini hissediyorsa uyma olasılığı artar (Morris, 2002).

Törelere, geleneklerin hakim olduğu toplumsal yapılarda, erkeklerin bağlı oldukları geniş aileler içerisinde namusa aykırı olarak görülen davranışları sergileyen bir kadın olursa; kadınların ölüm kararı aile meclisi tarafından verilebileceği gibi; o kadının namusunun koruyucusu olarak kendini gören bir erkek ya kendi iradesiyle ya da toplumsal baskı sonucu kadının ölüm kararını alabilir. Aile meclisi kararıyla ölüm kararı alınan kadının, infazını gerçekleştirmek aile meclisinin uygun gördüğü bir erkeğe düşer. Erkeklerin bu karara itiraz etmedikleri, zaten itiraz etme haklarının da olmadığı görülür. Aile meclisinin verdiği ölüm

kararını kabul etmeleri ve yerine getirmeleri; erkeklerin kadının öldürülmesi konusunda aile ile çatışmalar bile grup normlarını benimseyerek gruba uyum göstermelerinin bir göstergesidir. Erkeğin içinde yaşadığı çatışma; kendi ailesinden birini öldürmek istememesiyle, ailenin kendisine verdiği görevi yerine getirmek zorunda olmasıdır. Bu çatışmayı grubun beklentisine uyarak çözümler ve kadını öldürür. Erkeklerin kadınları öldürmesinde etkili olan faktörler vardır. İlk olarak erkeğin karşı geldiği durumlarda; karşı gelinen aile fertlerinin sayısı fazladır ve arada ölüm kararını kabul etmeyenler olsa bile grubun çoğunluğu görüş birliği içerisindedir. Ayrıca ailenin kendisine vermiş olduğu görev, bir insanın canını almak gibi zor ve karmaşık bir görevdir. Bunlar erkeği verilen kararı uygulamaya yani kadını öldürmeye yönelten çevresel faktörlerdir.

Bunların yanında erkek aile içerisinde yalnız kalmaktan korktuğu için güven sağlamak amacıyla ya da ailesiyle ters düşmekten korktuğu için kadını öldürebilir. Çünkü geniş aile yapısı içerisinde yaşayan erkeğin ekonomik bağımsızlığı ve bireyselliği yoktur. Erkek, yalnızca ailesi ile kendini tanımlamaktadır. Özellikle öldürme görevinin ailenin en genç üyesine verildiği görülür. Ailenin en küçük üyesi kendini gruba tam olarak ait hissetmeyebilir ve gruba kendisini kabul ettirebilmek için ailenin kendisine verdiği bu görevi yerine getirir.

Ailesi tarafından kendilerine verilen görevi yerine getirip kadınları öldüren erkekler; hem kahraman hem de kurbandırlar. Ailelerinin şerefine, namusuna gelmiş lekeyi temizledikleri için toplum içerisinde kahraman olarak algılanırlar; ancak diğer taraftan kendi hayatları sona ermiştir, cezalarını çekmeye, hüküm giymeye mahkumdurlar. Bundan sonra yaşamlarının aynı şekilde devam etmesi imkansızdır çünkü onlar

adam öldürme suçundan yargılanmış birer suçludurlar. Ayrıca erkek toplum içerisindeki özgürlüğünü kazanmak için kadını öldürürken, ceza evine girerek özgürlüğünü kaybetmektedir.

İtaat; bir emre uymaktır. İnsanlar kendi ilkeleriyle ters düşseler bile otorite figürlerine itaat edebilirler çünkü insanlar otoritenin gücüne saygı duyarlar ve onun ne yaptığını bildiğini kabul ederler. Ayrıca her istediklerini yapmayı kabul ettikleri otorite figürüne karşı bir güven oluştuğu için, insanlar gücü elinde tutan otoriteye karşı yükümlülük hisseder bu nedenle itaatkar davranışı sergiler (Morris, 2002). Ailenin verdiği kararı yerine getiren erkeğin davranışı sosyal etki süresinde itaat kavramıyla da açıklanabilir. Aslında erkeğin yaptığı, aile meclisinin töreler çerçevesinde verdiği emre uymaktır. Burada aile meclisi bir otorite figürüdür ve erkek, ailesine saygı duyduğu, aile meclisinin karar alırken ne yaptığını bildiğini varsaydığı için bu karara itaat etmektedir. Ailesinin 'kadın öldürülmelidir' dediğinde ailenin şerefi ve namusunu düşünerek en iyi kararı verdiğini varsayar.

Milgram' a göre itaatın özü, kişinin kendini başka bir insanın arzularının temsilcisi olarak görmeye başlaması ve bu nedenle de itaatkar davranışlarından ya da onların sonuçlarından kendisini sorumlu hissetmemesidir (Morris, 2002). Bunun yanında itaati gerçekleştiren kişilerde davranışta görülen değişimin altında gerçek tutum ya da fikir değişimi yoktur (Kağıtçıbaşı, 2005). Namus cinayetini işleyen erkek kendisini, ailesinin ona vermiş olduğu görevi yerine getirmiş biri olarak görür. Kadının öldürülmesinin kendi sorumluluğunda olduğunu düşünmez; çünkü o, ailesinin verdiği kararı uygulamıştır. Hat-ta bazı erkekler, kadını öldürme görevini yerine getirdiklerinde herkese namusunu temizlediğini gösterebilmek için köy meydanında infazı gerçekleştirirler.

Kararı Veren; Aile

Aile; namus cinayetine kurban giden kadınlar ile bu cinayetleri gerçekleştiren erkeklerin büyüdükleri, yetiştikleri yapıdır. Aile kültürün önemli bir parçasıdır. Her kültürün kendine özgü değerleri, normları, gelenekleri, doğruları vardır. *Norm*; nasıl davranmamıza ilişkin toplumca paylaşılan görüş ve beklentilerdir. Normlar gelenekler yoluyla aktarılır ve alışkanlıklar yoluyla güçlenir. *Kültürel doğrular* ise; bir toplumda çoğunluğun açıkça doğru kabul ettiği inançlardır. Kişilerin, anne babalarından kültürel dersleri model alma ve taklit yoluyla öğrenmelerinin doğal bir sonucu olarak, kültürel doğrular sorgulanmadan kabul edilir. Sosyal öğrenme süreci, değerlerin, normların, kültürel derslerin aktarıldığı başlıca mekanizmalardan biridir (Morris, 2002).

Daha önce kadının ve erkeğin davranışlarının kazanımlarında bahsedildiği gibi kadınlar ve erkekler toplumun normlarını, geleneklerini, namus algılayışlarını, namuslu davranışları, namusa aykırı olan davranışları ve benzeri pek çok olguyu sosyal öğrenme süreci içerisinde öğrenirler. Ailenin rolü, gözleyerek öğrenme sürecinde kadınlara ve erkeklerle model olması, bu süreçteki davranışları taklit edilen kişiler olmasıdır. Kadınlar, toplum içinde kabul gören namusa uygun davranışları ailelerindeki diğer kadınlardan öğrenirlerken; erkekler de kadının namusunun nasıl korunacağını, kendi şeref ve namuslarını nasıl zedeledikten sonra yaşayacaklarını ailenin diğer erkeklerinden öğrenirler.

Örf ve adetler gereğince namusa uygun davranmayı toplumda küçük düşen kadına karşı düşmanlık ve öfke oluşur. Toplum aile üzerinde namusuna ve şerefine düşen gölgeyi temizlemesi yönünde baskı yaratır. Aile, namusunu temizlemek zorundadır ve çaresizdir. Bu

durumda aile ya hiçbir şey yapmaz ya da genellikle aile meclisi toplanır ve kızın ya da evli kadının ölüm kararı alınır. Bazen ölüm kararı alınan kızlarının ölmesini engellemek için aile göç etmek zorunda kalabilir. Eğer aile namusunu temizlemezse ailenin prestiji sarsılır; namusunu temizlerse aile saygınlık kazanır.

Ailelerin kızlarının öldürülmesine karşı çıkamamaları, erkeklerin öldürme kararının reddedememeleri ve kadınların ölüm kararını değiştirmek için çaba harcamayıp intihar etmesi, Öğrenilmiş Çaresizlik Kuramı ile açıklanabilir. Öğrenilmiş Çaresizlik Kuramı'nın temel sayılması; bireyin pasifliği, eyleme geçememe ve yaşamını kontrol edememe duygusunun, bireyin başarısız olarak kontrol etmeye çalıştığı naohş yaşam olayları ve travmalar sonucunda geliştiğidir. Kadın namus konusunda içinde bulunduğu sorunu çözemeyeceğine inanır ve bu durumu benimser, sonuç olarak da intihar eder. Erkek ise; namusunu temizlemezse yaşama hakkının olmadığını ve bu durumu değiştiremeyeceğini düşünerek kadını öldürür. Onlar için her şeyi yapan aileye, konu namus olunca içinde bulunulan durum aileye ağır gelir; ancak durumu çözemeyeceğine inandığı için çaresizlikle kızlarının öldürülmesi kararını alırlar.

Baskıyı Oluşturan; Toplum

İnsanlar belli bir toplumun içinde yaşarlar ve bu toplumun kendine özgü kültürel özellikleri vardır. Toplumların kültüre göre farklılaşması 2 sınıfta ele alınabilir; bireycilik ve toplulukçuluk. *Bireyci kültürlerde*, bireyler iç gruplardan duygusal olarak kopukturlar; ayrışıklık ve özerklik gereksinimi büyüktür. Onlar için kişisel amaçlar grup amaçlarından önce gelir. *Toplulukçu kültürlerdeyse*, kişinin benliği iç grubun terimleri ile tanımlanır. Bireyler için grup amaçları bireysel amaçların önüne geçer. Kişinin davranışları iç grubun istekleri ve normları doğrultusunda

belirlenir. Grup içi uyum önemlidir, itaate dayalı sosyalleşme görülür (Kağıtçıbaşı, 2005).

Ülkemiz açısından bakıldığında; Türkiye Göregenli'nin (1995) yaptığı araştırmaya göre 'toplulukçu' bir kültüre sahip olarak varsayılrsa da, bireyci özelliklerin özellikle kentsel, yüksek eğitilmiş kesimde oldukça yaygın olduğu bir ülkedir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında namus cinayetlerinin kabul gördüğü bölgeler, ülkemizde toplulukçu kültürün ağır bastığı doğu bölgeleridir. Kadın, erkek ve aile arasındaki üçlü etkileşim sonucu namus adına cinayet işlendiği düşünülse de, tüm bu sürecin altında toplulukçu kültürün ağır bastığı ataerkil yapının oluşturduğu toplumsal baskı yatmaktadır.

Namus Cinayetleri 'Normal' Bir Olgu mu Yoksa 'Anormal' Bir Olgu mu?

Anormal psikoloji alanındaki en büyük sorunlardan biri 'normal' ve 'anormalin' ayrımı konusundadır. Anormalliğin belirlenmesinde tek bir ölçüt ele alınamaz. Bu yüzden anormal davranışlar tanımlanırken genellikle birkaç özelliğin aynı anda varlığına dayalı belirleme yapılır (Davison ve Neale, 2004). Kadının namus adına öldürülmesi olgusunun anormalliğini tartışırken ve değerlendirirken de konuyu tek bir yaklaşım ile inceleyemeyiz. Bu nedenle anormal davranışın açıklanmasında kullanılan yaklaşımlar ile namus cinayetleri konusu ele alınacaktır.

Normların İhlal Edilmesi

Bir davranışın anormalliği değerlendirilirken dikkate alınması gereken özellik, davranışın toplumsal normları ihlal edip etmediği ya da davranışı gözleyenleri tehdit edip etmediği veya kaygılandırıp kaygılandırmadığıdır (Davison ve Neale, 2004).

Bu açıdan düşünüldüğünde namus cinayetlerinin anormal ya da normal olarak kabul edilip edilmemesi kültürler arası farklılık göstermektedir. Yasaların törelere göre öncelikli olduğu, ekonominin tarıma dayanmadığı, çekirdek aile yapılarının var olduğu kültürlerde namus kavramı; kadın bedeni üzerinden ve kadın cinselliği ile tanımlanmaz. Ahlaklı davranışlar üzerinde vurgu vardır ve namus denildiğinde; kişiler arası ilişkilerde saygılı olma, dürüst çalışma, ülke için çalışma gibi tanımlamalar yapılmaktadır (UNPD, ND ve UNFPA, 2005). Bu kültürel özellikler açısından düşünüldüğünde bir kadının 'namusa aykırı davrandığı' için öldürülmesi bir suçtur. Çünkü kişinin öldürülmemesi gerektiği, yaşama hakkına müdahale edilmemesi gerektiği, kadının hak ve özgürlüklerinin olduğu, böyle bir kültürel yapı içerisinde kabul gören normlardır. O nedenle 'namusu kirlendiği' gerekçesi ile bir kadını öldüren erkek suçlu olarak görülür.

Geleneklerin ve törelerin yasaların üstünde kabul gördüğü, ataerkil yapı içerisinde cinsiyet ayrımcılığına dayalı ilişkilerin bulunduğu, ekonominin tarıma dayandığı, geniş aile yapılarının var olduğu kültürlerde namus daha çok kadın bedeni üzerinden algılanmaktadır ve kadının namusunun denetleyicisi erkektir. Böyle bir kültürel alt yapıya sahip bölgelerde kendi tanımlamaları içerisinde namusuna leke gelmiş bir kadının öldürülmesi yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Çünkü bu toplumlarda, namusunu bozacak şekilde davranan kadının, ailesinin veya kocasının namusunu zedelediği düşünülür. Hem kadının namusunun hem de ailenin şeref ve namusunun temizlenebilmesi için kabul gören davranış kadının öldürülmesidir. Kadının öldürülmesi, toplumsal bir norm olduğu için namus adına kadını öldüren erkek suçlu olarak algılanmaz. Aksine normlara, törelere uygun, olması gerektiği gibi davrandığı düşünülür. Bu değer-

lendirmeler sonucu, cinayeti işleyen erkeğin suçlu olarak algılandığı toplumlarda namus cinayetinin 'anormal' ; cinayeti işlediği için erkeği görevini yerine getirmiş olarak algılayan toplumlarda namus cinayetleri 'normal' davranış olarak tanımlanabilir.

Kişisel Rahatsızlık Hissetme

Kişi, yaptığı davranıştan dolayı büyük bir rahatsızlık hissediyorsa ve davranış kişide ıstırap yaratıyorsa bu davranış anormal olarak değerlendirilir (Davison ve Neale, 2004). Bu yaklaşımın bakış açısından namus cinayetleri değerlendirildiğinde, namus cinayetini işleyen erkeğin anormal olarak tanımlanması gerekir. Çünkü kadının infazını gerçekleştiren erkekler birçoğu kendini rahatsız hissetmekte, işlediği suçtan dolayı vicdan azabı çektiğini belirtmektedir. Oysa bu erkekler, toplumun ya da ailenin baskısı sonucu görev bilinci ile namuslarını temizlemek, şereflerini kurtarmak için kadını öldürmektedirler; bu davranışı dürtü kontrolünde sorun yaşamaları gibi bir nedenden dolayı işlememektedirler. Bu sebeple namus cinayetlerini işleyen erkekler 'anormal' olarak değerlendirilemezler.

'Kadınların İnfazını Gerçekleştiren Erkekler Davranış Olarak Suç İşleyen ama Antisosyal Olmayan Normal Kişiler' midir; yoksa Antisosyal Davranışlar Sergileyen Kişilik Bozukluğu Olan Anormal Kişiler midir?

Kişilik bozuklukları DSM-IV'de Eksen II bozukluğu olarak yer alır. Kişilik bozuklukları kişinin içinde yaşadığı kültürün beklentilerinden sapan ve kişinin mesleki ya da toplumsal yaşantısındaki işlevselliğini bozan, uzun süredir var olan, esnemeyen, çok çeşitli kişisel ve toplumsal durumları kapsayan, davranış örüntüleri ve içsel yaşantılar olarak tanımlanır. Uzun süredir var olan bu örüntü başka bir mental bozukluğun görünümü ya da sonucu

olarak açıklanamaz ve bir maddenin ya da genel tıbbi durumun fizyolojik etkilerine bağlı değildir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2001). Kişilik bozuklukları tanı sisteminde kümelere ayrılarak incelenir ve antisosyal kişilik bozukluğu dramatik/değişken küme içerisinde yer alır. DSM-IV' de antisosyal kişilik bozukluğu iki temel bileşene sahiptir. İlki on beş yaşından önce başlayan davranım bozukluğunun olmasıdır. Okuldan kaçma, evden kaçma, hırsızlık, yangın çıkarma ve mala mülke zarar verme, davranım bozukluğunun temel belirtileridir. İkinci temel bileşen ise; antisosyal davranış örüntüsünün yetişkinlikte de devam etmesidir. Antisosyal kişilik bozukluğu olan yetişkin, sürekli iş değiştirerek, kuraları çiğneyerek, asabi ve fiziksel saldırgan davranışlar sergileyerek, karşındakini düşünmeden davranarak sorumsuz ve antisosyal davranışlarını gösterirler. Bu kişiler dürtüseldirler. Bir plan yapıp ona uymayı başaramaz; yalanlarının ve suçlarının farkındadır ancak doğrulara aldırış etmez ve pişmanlık duymazlar. Ayrıca kişinin antisosyal kişilik bozukluğu tanısı alabilmesi için en az 18 yaşında olması gerekir (Davison ve Neale, 2004).

Kişilik bozukluklarına sahip olan kişilerin davranışları yaşadığı kültürün beklentilerinden sapmaktadır, ancak namus adına kadını öldüren erkek, bu durumun tam tersi olarak, içinde bulunduğu toplumun kültürel normlarına uygun davranmakta ve kendisinden beklenen 'namusun temizlenmesini' gerçekleştirebilmek için cinayet işlemektedir. Antisosyal kişilik bozukluğunun temelinde var olan davranım bozukluğu ve yetişkinlikte de görülen antisosyal davranış örüntüleri, namus cinayetini işleyen erkeklerde görülmemektedir. Ayrıca namus cinayetlerini, ceza indiriminden yararlanabilmek için genellikle 18 yaşından küçük olan erkekler işlemektedir oysa kişiye antisosyal kişilik bozukluğu tanısının konabilmesi için kişinin en az 18 yaşında

olması gerekir. İncelediğimiz vakalarda erkeklerin infazı gerçekleştirmeden önce bunu yapıp yapmamak konusunda çatışma yaşadıkları, cinayeti işledikten sonra yoğun bir pişmanlık duygusu yaşadıkları görülmüştür. Oysa bu durumlardan herhangi biri antisosyal kişilik bozukluğu olan kişilerde görülmemektedir. Antisosyal davranışlar sergileyen kişilerden farklı olarak bu erkelerden bazıları suçlarının farkında olmalarının yanı sıra kendi içlerinde bu davranışın doğruluğunu ve yanlışlığını sorgularlar. Bu değerlendirmeler açısından baktığımızda ailesinin veya kendi namusunu temizlemek için cinayet işleyen erkekler için antisosyal kişilik bozukluğu tanısı konamaz.

Checkley klinik deneyimleri ve birikimleri temelinde psikopatı tanımlayan bir ölçüt grubu oluşturmuştur. *Psikopati*; antisosyal kişilik bozukluğunun DSM ölçütlerinden farklı olarak, antisosyal davranış yerine daha çok psikopatların düşünce ve davranışlarıyla tanımlanır. Psikopatinin temel özelliğinden biri hem olumlu hem de olumsuz duyguların fakirleşmesidir. Olumsuz duygularının olmaması psikopatların hatalarından ders çıkarmalarını engellemekte; olumlu duygularının olamaması ise başkalarına karşı sorumsuzca davranmalarına yol açmaktadır. Psikopatların utanç duyguları yoktur ve başkalarına karşı olumlu duygular çok nadir oluşmaktadır. Psikopatlar, kanunları ihlal etmekten veya diğer insanları incitmekten alıkoyacak olan kaygıya ya da vicdan azabına karşı duyarsızdırlar (Davison ve Neale, 2004).

Namus adına cinayet işleyen kişilerde olumlu ve olumsuz duyguların fakirleşmesi görülmemektedir. Bu nedenle hatalarından ders çıkarırlar veya sorumsuz davranışlar sergilemezler. Tabii ki bu durum hayatlarının her alanında geçerli değildir, onların da sorumsuzca davrandığı ya da hatalarından ders çıkarmadıkları görülebilir. Ancak bu durum psikopat-

lardaki gibi hayatın büyük bir çoğunluğuna yayılmış olarak görülmemektedir. Namus cinayetini işleyen kişiler toplumun ve ailenin oluşturduğu baskı sonucu, cinayet gibi kanun ihlali olan bir davranışı gösterirlerken kaygı yaşamayabilirler ve ya vicdan azabı duymayabilirler. Çünkü onlar, kendilerince görev olarak benimstedikleri bir işi gerçekleştirmişlerdir. Ancak bu durum sadece namusun temizlenmesi gerektiği durumlarda görülür. Örneğin bu kişiler hırsızlık gibi diğer kanun ihlallerinde kaygı yaşamakta ya da vicdan azabı duymaktadırlar. Tüm bu sebepler düşünüldüğünde cinayeti gerçekleştiren kişi psikopat olarak değerlendirilemez.

Tartışmamızdan da anlaşılacağı gibi cinayeti gerçekleştiren erkekler anormal davranış gösteren kişiler değildir; davranış olarak suç işleyen 'normal' kişilerdir. Suç; toplumsal düzen ve disiplini sarsan, yıkmaya yönelik sosyal bir davranıştır. Diğer bir deyişle, namus cinayetlerini gerçekleştiren erkekler sosyal bir davranış sergilemektedirler. Sosyal etki kuramı çerçevesinde değerlendirilecek olursa bu sosyal davranış uyma ve itaat ile gerçekleşmektedir.

Namus cinayetlerini değerlendiren kişiler cinayeti işleyen kişiyi acımasız bir katil olarak görmemelidir. Bu cinayetler bireysel olarak işlenen cinayetler değildir, toplumunda dahil olduğu cinayetlerdir. Aile meclisinin aldığı karar sonucu işlenen cinayetlerde; namusu kirlendiği düşünülen bir kıza sahip olan aile üzerinde; aile şerefine zedelendiği ve kadının öldürülmesi yönünde *toplumsal baskı* oluşmaktadır. Erkeğin bireysel kararıyla işlediği cinayetlerde; erkeğin kadının namusunu denetleyemediği, bu nedenle şerefine ve namusunun zedelendiği ve kadının öldürülmesi gerektiği yönünde erkek üzerinde *toplumsal baskı* oluşmaktadır. İki tip cinayette de görülen ortak nokta toplumun baskıdır.

Sonuç olarak; namus cinayetlerinde asıl katil toplumdur, sahnede görülen erkeğin toplum tarafından beyni yıkanmakta ve erkek, bu cinayetlerde amaca ulaşmada bir araç olarak kullanılmaktadır. O nedenle, namus cinayetlerinin engellenmesi için öncelikle; aileye ve erkeğe baskı yapan zihniyeti oluşturan nedenlerin araştırılması, bu nedenlerin üzerine gidilerek çözüm yollarının aranması, bu doğrultuda gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Kaynaklar

Akın, L., Özyayın, N. ve Aslan, D. (2006). Türkiye'de evli erkeklerin aile planlaması yöntemlerini kullanmalarını etkileyen faktörler. *Güllhane Tıp Dergisi*, 48 (2), 63-69.

Akkoç, N. (2006). Namus adına uygulanan şiddetin kültürel dayanakları. *Namus adına şiddet: Kuramsal ve siyasal yaklaşımlar* (1. Baskı) içinde (119-131). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Amerikan Psikiyatri Birliği: APA. (2001). *DSM-IV-TR: Tanı ölçütleri el kitabı*. (E. Köroğlu, Çev.).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı: UNDP, Nüfus Bilim Derneği: ND, ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu: UNFPA. (2005). *Türkiye'de namus cinayetlerinin dinamikleri: Eylem programı için önerilen sonuç raporu*. Ankara.

Davidson, G. C. ve Neale, J. M. (2004). *Anormal psikolojisi* (7. Baskı). (İ. Dağ, Çev. Ed). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1998).

Ertürk, Y. (2006). Uluslararası rejimler bağlamında namus adına uygulanan şiddet. *Namus adına şiddet: Kuramsal ve siyasal yaklaşımlar* (1. Baskı) içinde (175-187). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Faraç, M. (2006). *Töre kıskacında kadın*. İstanbul: Günizi Yayıncılık.

Gezik, E. (2003). *Şeref, kimlik ve cinayet*. Ankara: Mattek Matbaacılık.

Gönüllü, M. (2001). Grup ve grup yapısı. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9 (1), 191-201.

Göregenli, M. (1995). Kültürümüz açısından bireycilik - toplulukçuluk eğilimleri: Bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 1-14.

Halis, M. (2002). *Batman'da kadınlar ölüyor*. İstanbul: Metis Yayınları.

Hekimoğlu, İ. (2003). Tartışma: Sığınaklar ve danışma merkezlerinin sorunları ve çözüm önerileri. *Kadın sığınakları III. Ve IV. Kurultayları* (1. Baskı)

çinde (163-165). İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

İdiz, S. (25 Eylül 2006). Onuru kurtarıırken itibarı sıfırlamak. *Milliyet*, s. 21.

Kadın Merkezi: KA-MER. (2004). 'Keşke' dememek için: KA-MER "Güneydoğu ve Anadolu Bölgelerinde 'namus' adına işlenen cinayetler ile mücadelede kalıcı yöntemler geliştirme projesi" 2004 raporu. İstanbul: Berdan Matbaası.

Kağçıbaşı, Ç. (2005). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Laçınok, N. Y. (5-11 Nisan 2007). Töre cinayetine resmi usul. *Aktüel*, s. 52-56.

Mojab, S. ve Abdo, N. (2006). Giriş. *Namus adına şiddet: Kuramsal ve siyasal yaklaşımlar* (1. Baskı) içinde (1-13). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi anlamak: Psikolojiye giriş*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınevi.

Önder, İ. (2002). Dünya'da eğitim kurumlarında verilen insan hakları eğitiminin değerlendirilmesi. *İnsan hakları 1* (1. Baskı) içinde (9-16). Ankara: İnsan Hakları Derneği Yayınları.

Sirman, N. (2006). Akrabalık, siyaset ve sevgi: Sömürge - sonrası koşullarda namus - Türkiye örneği. *Namus adına şiddet: Kuramsal ve siyasal yaklaşımlar* (1. Baskı) içinde (44-61). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Soysalan, D. (1999). Töre cinayetlerinin önlenmesi. *Töre cinayetleri, T.C. BAŞBAKANLIK Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü: KSSGM* içinde (29-33). Ankara: Beyda Basımevi Ofset.

T.C. BAŞBAKANLIK Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü: KSGM. (2006). *Töre ve namus cinayetleri ile kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan TBMM Araştırma komisyonu raporu*. Ankara: Can Ofset Matbaa.

Tezcan, M. (1999). Ülkemizde aile içi töre ya da namus cinayetleri. *Töre cinayetleri, T.C. BAŞBAKANLIK Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü: KSSGM* içinde (21-27). Ankara: Beyda Basımevi Ofset.

Tezcan, M. (2000). *Türk ailesi antropolojisi*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

Yirmibeşoğlu, V. (2007). *Toprağa düşen sevdalar: Töre ve namus gerekçesiyle işlenen cinayetler*. İstanbul: Mega Basım.

Akademik Erteleme: Bir Öğrenci Klasığı

Melike Guzey

Başkent Üniversitesi

Eleştirel - Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı

melikeguzey@yahoo.com

Erteleme davranışı, bir kişinin yapmakla sorumlu olduğu ve aynı zamanda yapmayı istediği bir davranışı çoğunlukla bilinçli bir biçimde zaman bakımından ileriye atması olarak tanımlanabilir (Solomon ve Rothblum, 1984). Solomon ve Rothblum'un (1984) bulgularına göre üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu dönem ödevi yaparken, haftalık ödevlerin okunmasında, bir sınava çalışırken, yönetimle ilgili işlerde, derslere devam etmede, genel okul aktivitelerinde erteleme davranışı göstermektedirler. Tablo 1'den de görülebileceği gibi oranlar küçümsenemeyecek kadar yüksektir. Ayrıca, erteleme davranışı gösteren bireylerin bu davranışlarından dolayı her zaman sorun yaşadıkları bilgisi ve büyük çoğunluğun bu davranışı değiştirmek istediği bilgisi de mevcuttur. Bu oranlar küçümsenemeyecek kadar yüksektir ve erteleme davranışında bulunan kişileri de etkileşimde buldukları kişileri de şu veya bu şekilde etkilemektedir.

Başarısız olma korkusu ve görevden hoşlanmama erteleme davranışının iki temel unsurudur (Solomon ve Rothblum, 1984). Değerlendirilme kaygısı, mükemmeliyetçilik, öz güven eksikliği başarısızlık korkusunun altında yer almakla birlikte, diğer unsur yapılacak işten haz

etmemeyi ve tembelliği içermektedir. Ferrary, Dorszko ve Joseph (2005) birinci faktörü "kaçınma erteleme" olarak nitelendirirler. Burada yatan temel etken kişinin başarısızlıklarından doğacak değerlendirmelerden kaçınmak istemesidir. İkinci unsur ise, "uyarılma erteleme"dir. Bu tip ertelemenin temelinde ise kişilerin sıkıcı, itici buldukları işleri son anda yaparak bir çeşit heyecan yaratmalarınıdır. Kaçınma erteleme olarak adlandırılan erteleme davranışı bir çeşit kendini koruma yöntemi olarak düşünülebilir. Kişiler, kendini engelleme (self-handicapping) ile kendilerine atfedilecek başarısızlık durumu için bir tür haklı çıkarma ya da özür durumu yaratıyor olabilirler (Beck, Koons ve Milgrim, 2000). Örneğin; ertesin gün çok önemli sınavı olan bir öğrencinin, çalışmasını tamamlamak yerine arkadaşları ile vakit geçirmesi, spor yapması, sinemaya gitmesi, kendisini olası bir başarısızlık durumunda koruyacaktır. Eğer sınavın sonucundan kötü bir not alırsa, "sınavdan önce zaten ... yapmıştım bundan doğal ne var ki?" deme şansına sahip olacaktır ama belki de daha önemlisi başarılı bir sonuç alırsa bu sefer de "... yapmama rağmen A aldım" diyebilecektir. Her iki durumda da bireyin özsaygısının korunmasına yönelik bir "oyun" söz konusudur.

Tablo 1: Akademik Erteleme Davranışında Bulunan Kişilerle İlgili Yüzdellik Bulgular

	Erteleme Davranışı	Hissedilen Rahatsızlık	Her Zaman Problem
Dönem Ödevi Yazma	46	65	23.7
Haftalık Ödev Okumaları	30.1	62.2	23.7
Sınava Çalışma	27.6	55.1	21.2

Mükemmeliyetçiğin, erteleme davranışıyla ilgisi değerlendirilme korkusundan geçer. Bu davranışın yüksek olduğu bireylerin olumsuz mükemmeliyetçilik anlayışına sahip oldukları bulgular arasındadır. Olumsuz mükemmeliyetçilik anlayışına sahip bireylerin yüksek derecede erteleme davranışı sergiledikleri bulunmuştur. Olumsuz mükemmeliyetçilik kişilerin geçmişte yaşadıkları başarısızlıklara, gerçekçi olmayacak kadar yüksek standartlara bağlı olarak kaygı duymalarından kaynaklanır. Bu da değerlendirilme korkusu ile iç içe geçtiği gerçeğini destekler. Bu kaygılardan kaçınmanın bir yolu olarak kendini engelleme davranışının, yani erteleme davranışının ortaya çıktığı savunulabilir. Buna rağmen olumlu mükemmeliyetçilik, başarıyı artıran kişisel güçler, olumlu sonuçlar bekleme gibi faktörleri barındırır (Burns, Dittman, Nguyen ve Mitchelson, 2000)

Tüm bunlara ek olarak, kişilerin çatışan rolleri de erteleme davranışında önemli bir etkiye sahiptir. Bireyin akademik ve kişilerarası ilişkilerinde sahip olduğu rolleri birbirinden ayıramaması, erteleme davranışıyla olumlu bir ilişki içerisindedir. Bir öğrencinin yapması gereken ödevler ve hayatının diğer alanları, örneğin arkadaşlarıyla dışarıda gezmek istemesi o öğrenci için rollerini birbirinden ayırmasında sorun çıkarabilir (Senécal, Julien ve Guay, 2003, s. 137) ve kişi çatışan bu rollerinin bir sonucu olarak, yapması gereken erteleyerek bu çatışmanın doğurduğu içsel çelişkiyi ortadan kaldırmaya çalışır. Buna bir örnek de grup çalışmaları için verilebilir. Grup arkadaşı olarak çalışan bireyler arasında ortaya çıkan arkadaşlık ilişkileri de rollerin birbiriyle karışmasına ve kişilerin erteleme davranışı geliştirmeye neden olabilir. Bu çıkarsama ileride grup içerisinde çalışan bireylerin erteleme davranışlarını araştırırken kullanılabilir.

Akademik erteleme davranışının azaltılması için çeşitli yöntemler önermektedirler. Önceki dönemlerde danışmanlar tarafından zaman yönetimi, becerilerin geliştirilmesi gibi yöntemler, erteleme davranışını ortadan kaldırmak için önerilen yöntemlerdir (Solomon ve Rothblum, 1984). Buna rağmen, Solomon ve Rothblum (1984), erteleme davranışının basit bir zaman yönetimi sorunundan çok bilişsel, davranışsal ve duygusal mekanizmalarla ilişkili olduğunu iddia ederler. Buradan yola çıkarak değerlendirilme kaygısına, mükemmeliyetçiliğe ve düşük özgüvene (ve belki de düşük özsaygıya) yapılacak müdahalelerin başarısızlık korkusunu (kaçınma ertelemesi), olasılıkların değerlendirilmesi ve yönetimiyle ilgili yöntemlerin de yapılacak işten haz etmeme sonucunda ortaya çıkan erteleme davranışını (uyarılma ertelemesi) ortadan kaldırmak için etkili olduğunu önerirler.

Kişinin motivasyonun güçlenmesi ve bu motivasyonun çevresi tarafından destek görmesi, akademik ve kişilerarası rollerini birbirinden ayırabilmesi, öz saygının yüksek olması, kişilerin olumlu bir mükemmeliyetçilik anlayışı geliştirmeleri akademik olarak erteleme davranışının azalmasına yardımcı olacaktır diye savunulabilir (Burns, Dittman, Nguyen ve Mitchelson, 2000; Senécal, Koestner ve Vallerand, 1995; Senécal, Julien ve Guay, 2003). Bunlara ek olarak, transteoterikal model ile kişilerin davranışsal bir değişim içine girerek olumsuz davranışlarını olumluya çevirmelerinin akademik erteleme davranışının azaltılmasında uygulanabilirliği vardır. Bu yöntem ile kişilerin, erteleme davranışlarını değiştirmeleri için değişim sonucu olarak alacakları faydaları, vereceklerine oranla daha fazla olması gerekir. Bu yöntem hem kişilerin, çalışma alışkanlıklarında hem de akademik performanslarında olumlu bir değişim yaratacaktır. Kuramın genel prensiplerinin aksine, erteleme dav-

ranişının kişiden götürülerinin vurgulanması kişilerin bu götürülerden kaçınmak için bir davranışsal değişim süreci içine gireceklerini söyler (Grant ve Franklin, 2007). Bu modelin kişide çalışması için öz düzenleme gereklidir. Öz düzenleme, kişinin içsel motivasyonu ile yakından alakalıdır ve dışsal motivasyonu yüksek olan kişilerin erteleme davranışları daha yüksektir. Dışsal ödüllerdense, kişinin yaptığı işten aldığı zevk, yaptığı işi kendi faydası için yaptığını düşünmesi kişinin akademik hayatını düzenlemesi için etkilidir (Senécal, Koestner ve Vallerand, 1995).

Akademik Erteleme Davranışından Kurtulmak İçin Neler Yapabiliriz?

Erteleme davranışının özellikleri, şiddeti ve nedenleri bireysel farklılıklar gösterdiği için herkes için ortak tek bir "hap" ne yazık ki yoktur. Ancak, aşağıdaki genel kurallar, bu konudaki sorunlarla başatmeniz açısından faydalı olabilirler:

1. Önemli işlere öncelik verin. Ne kadar sınırsız görünürse görünsün zamanımız kesinlikle ciddi sınırlara sahiptir. Kişisel gelişiminiz, akademik yaşantınız, yaşam hedefleriniz doğrultusunda size katkıda bulunacak işleri birincil olarak yapmaya çalışın. "Önce şunları bitireyim, sonra asıl işlerimi yaparım" çok yanlış ve tehlikeli bir stratejidir.
2. Ertelemeye yol açacak dış unsurları azaltmak için kararlı olun. Eğer yapmanız gereken bir ödev varsa ve siz gerçekten de onunla uğraşmak istiyorsanız (ya da zorundaysanız) gerektiğinde arkadaşlarınıza "Hayır" deme cesaretini göstermeniz gerekmektedir.
3. Kendini engelleme (self handicapping) davranışının farkında olun. Eğer erteleme davranışınız çok genel bir örüntü halini almışsa, çok sık erteleme yapıyorsanız, bu davranışın olası işlevlerinin (kazançlarının) farkına varmanız ve bunları değiştirmeniz gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle

le kısa vadede kazanç sağlayan kendini engelleme tuzağına düşmeyin.

4. Arkadaşlarınızdan yardım alın. Zaman yönetimi ile ilgili genel problemlerde ve akademik ertelemelerde yalnız olmadığınız açıktır. Bu nedenle aynı sorunları yaşayan ve bunu çözmek isteyen arkadaşlarınızla ortak çalışabilir, birbirinize geribildirim verebilir ve kendinize "sizi gerektiğinde kendinize getirecek" birilerinin çevrenizde bulunması her zaman yararlıdır.

5. Kendinizi tanıyın. Davranışsal sorunların hemen hepsini ortak çözümlerinden birisi kişinin kendi duygu, düşünce ve davranışları hakkında bilgi sahibi olmasıdır. İstekleriniz, duygularınız, düşünceleriniz, planlarınız, motivasyonunuz ve bunlara eşlik eden davranışlarınız hakkında bilgilenmek için enerji ve zaman harcayın.

6. Son madde: Ertelemeyin, şimdi yapın!

Kaynaklar

- Beck, B. L., Koons, S. R. ve Milgrim, D. L. (2000). Correlates and consequences of behavioral procrastination: The effects of academic procrastination, self-consciousness, self-esteem and self-handicapping. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15 (5), 3-13.
- Burns, L. R., Dittman, K., Nguyen N. L. ve Mitchelson, J. K. (2000). Academic procrastination, perfectionism, and control: Associations with vigilant and avoidant coping. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15 (5), 35-46.
- Ferrary, J. R., Dorszko, E. ve Joseph, N. (2005). Exploring procrastination in corporate settings: Sex, status and settings for arousal and avoidance types. *Individual Differences Research*, 3 (2), 140-149.
- Grant, A. M. ve Franklin, J. (2007). The trans-theoretical model and study skills. *Behavior Change*, 24 (2), 99-113.
- Senécal, C., Julien, E. ve Guay, F. (2003). Role conflict and academic procrastination: A self-determination perspective. *European Journal of Social Psychology*, 33, 135-145
- Senécal, C., Koestner, R. ve Vallerand, R. J. (1995). Self-regulation and academic procrastination. *The Journal of Social Psychology*, 135 (5), 607-619.
- Solomon, L. J. ve Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 31 (4), 503-509.

Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği: Şizofrenide Psikososyal Tedavilere Yardımcı Bir Sivil Toplum Kuruluşu Örneği

Muazzez Merve Yüksel

Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği*
muazzezmerve@yahoo.com

Şizofreni genellikle genç yaşta (18-25) başlayan insanın kişiler arası ilişkilerden ve gerçeklerden uzaklaşarak kendine özgü bir dünya kurduğu, duygu, düşünce ve davranışlarında bozulmayla kendini gösteren bir beyin hastalığıdır. Bütün toplumlarda sıkça görülen hastalıklardan biri olan şizofreni, kadın ve erkeklerde eşit olmak üzere, toplumda % 1 yaygınlığında ortaya çıkmaktadır (Öztürk, 2004).

Şizofreni sadece hastaları değil, aynı zamanda hasta yakınlarını ve toplumu da etkileyen bir hastalıktır. İlaç tedavisine ek olarak, psikososyal tedaviler ve aile eğitimi de şizofreni tedavisinin önemli bileşenlerindedir (Falloon, 1998). Düzenli olarak ilaç kullanımına devam edildiği durumlarda bile, birçok hastanın hastalık belirtilerinin devam ettiği ve sosyal hayata uyum sağlamakta zorlandıkları bilinmektedir (Sungur, 2003). Şizofreninin kişide yol açtığı biyolojik ve nörolojik yıkımın yanı sıra, hastaların sosyal becerilerinde azalmaya ve yeti kaybına yol açtığından, başta aile bireyleriyle olmak üzere hastanın toplumla iletişiminde sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunların kimi zaman atak sıklığında artışa neden olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple şizofreni tedavisinde psikososyal ve toplumsal tedavilere ağırlık verilmesi, hastalığın seyri ve sonlanışı açısından kritik bir öneme sahiptir.

Ülkemizde, şizofrenide psikososyal ve toplumsal tedavi girişimlerine yönelik çabaların bir parçası olarak sivil toplum örgütlerinin kurulması, ilk kez 1990lı yıllarda başlamıştır. Önce 1996 yılında,

İstanbul Şizofreni Dostları Derneği; sonrasında ise, 1998 yılında Ankara'da Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği kurulmuştur. Bu yazıda, şizofrenide psikososyal tedavilere yardımcı bir sivil toplum kuruluşu örneği olarak Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği kısaca tanıtılacaktır.

**Nefes Alınacak Bir Oda Olarak Dernek:
Paylaşımın, Hoşgörünün ve
Aynılığın Mekanı**

Şizofreninin yol açtığı bedensel ve ruhsal yıkıma ek olarak, hastalar toplum tarafından izole edilmenin ve sosyal yaşamdan uzaklaştırılmanın da ağır yükünü taşımaktadır. Şizofreni hastaları, ruhsal hastalık tanısı alan bireyler arasında, en çok dışlanan ve ayrımcılığa maruz kalan hasta grubudur (Cancro, 1999). Şizofreni damgası, sadece hastaların değil, hasta ailelerinin de toplum tarafından benzer biçimde dışlanmalarına ve yok sayılmalarına yol açmaktadır (Taşkın, 2004). Bu noktada, Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği, hasta ve hasta yakınlarının sıkıntılarını paylaşabildikleri ve diğer hasta yakınlarının da yaşadıkları ortak sorunlara yakınlaşarak, aslında kendi sorunlarından uzaklaştıkları; hem hastalar hem de hasta yakınları için hayatlarında nefes alabilecekleri önemli bir mekân olarak yer tutmaktadır. Hasta ve hasta yakınları, bu mekanda bir yandan paylaşımı ve hoşgörüyü deneyimlerken, diğer yandan birbirlerine yol göstererek, tedavi alanında ortaklaşa yol katetmektedir. Günlük hayatın içinde "farklı" olmanın getirdiği yalnızlık ve yalıtılmışlık

hisleri, orada, yerini ait olma ve güvenlik hislerine bırakmaktadır.

**Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden
Bir Ders: Bilimin ve Duyarlılığın
Bıraraya Geldiği Saha Çalışması**

2003 yılından itibaren, Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği'ne alanda eğitim alan gönüllü öğrenciler gelmektedir. Bu öğrencilerin katılımıyla aile eğitimleri ve hastalar için psikoeğitim çalışmaları yapılmaktadır. 2005 yılından itibaren ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nuray Karancı, açtığı "Saha Çalışması" dersi ile Psikoloji öğrencilerinin dikkatini ve emeğini akademik olarak derneğe yönlendirmiştir. Bu derse kayıtlı olan öğrenciler, haftanın belli günleri derneğe giderek, orada çeşitli faaliyetler düzenlemekte; hastalar ile iletişim kurarak, hem mesleki anlamda kendilerini geliştirmekte; hem de gönüllülük esasıyla derneğe katkı sağlamaktadırlar. Bu ders kapsamında, hastalar ile tiyatro ve drama çalışmaları, paylaşım toplantıları, müzik çalışmaları yapılmakta; "tabu" gibi sosyal beceri geliştirmeye yönelik oyunlar oynanmakta; "sudoku" gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Amfisi, 2006'dan beri, her sene bu ders kapsamında ortaya çıkan "Şizofreni Penceresinden Hayat Dönem Sonu Gösterimleri"ne ev sahipliği yapmıştır. Öğrencilerin ve hastaların birlikte ortaya çıkartıp sergiledikleri "Güvenin Bana", "Dahi", "Hayal mi Gerçek mi", "Cevapsız Sorular", "Ben Buradayım" adlı tiyatro oyunları, oraya davet edilen yüzlerce kişinin hem hastalık hakkında bilinçlenmesi sağlanmış; hem de hastaların başarılı performansları ile şizofreniye yönelik damgalama karşısında önemli adımlar atılmıştır. Yine, aynı ders kapsamındaki müzik çalışmaları sonucu dernekte bir koro oluşturulmuştur. Tüm bu çabalarla, bugün derneğin üye sayısı gittikçe artmakta,

hastalar orada kaliteli zaman geçirmekte ve sosyal hayata hazırlanmaktadır. Bilimin ve duyarlılığın bir araya getirildiği, öğrencilerin emek ve yüreklerini ortaya koyarak sürdürdükleri Saha Çalışması dersi, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği ile nelerin ortaya konulabileceğini gösteren çarpıcı bir örnektir.

**Üreterek Var Olmanın Sevinci:
Dernekten Sanat Haberleri ve Mesleki
Rehabilitasyona Doğru Küçük Adımlar**

Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği'nin bir odası hastaların ve hasta yakınlarının sanatsal faaliyetleri için ayrılmıştır. Bu odada, ahşap boyama, seramik, takı yapımı, kil ve resim çalışmaları yapılmaktadır. Hastalar ortaya çıkardıkları eserlerle hem kendilerini ifade etmekte, hem de bu ürünlerin satışıyla gelir sağlamaktadır. Ankara Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi ile Zafer Çarşısı Sergi Salonu'nda her yıl "Stigmaya Karşı Sanat" sergileri açılmaktadır. Yine hasta ve hasta yakınlarının ürünlerinin sergilendiği Sakarya Caddesi'ndeki alanda hastalar satış yapmaktadırlar.

**Daha Güçlü ve Geniş Bir Aile Olarak
Şizofreni Dernekleri Federasyonu**

Şizofreni hastalarının ve yakınlarının örgütlenme süreci, ilki 1996 yılında olmak üzere farklı şehirlerde kurulan şizofreni dernekleri ile başlamıştır. Aradan geçen on senenin sonunda, ülkedeki şizofreni dernekleri tek bir şemsiye altında birleşmiş ve Şizofreni Dernekleri Federasyonu kurulmuştur. Şu an ülkemizde, Şizofreni Dernekleri Federasyonu'na bağlı, dayanışma ve iş birliği içinde olan onbir şizofreni derneği bulunmaktadır. Toplumda şizofreninin daha iyi tanınması, hastaların refahı ve rehabilitasyonunun sağlanması, iş olanaklarının yaratılması ve şizofreniye yönelik damganın azalma-

sı yolunda çalışmalar sürdüren federasyonun ilk etkinliği "Şizofrenide Toplum Önderleri Projesi" olmuştur. Sağlık alanında bir ilk olan bu proje kapsamında, aktif çalışan ve gönüllü aile bireylerine şizofreni ve sivil toplum kuruluşu yöneticiliği hakkında seminerler verilmiş; bu kişilerin ileride federasyonda yönetici olmaları için gerekli beceri ve donanımı kazanmaları amaçlanmıştır. İlk ikisi İstanbul'da ve İzmir'de gerçekleştirilen Şizofrenide Toplum Önderleri Eğitim Günleri'nin üçüncüsü 2008'te Bursa'da gerçekleştirilecektir. "Korku ile Kaplı Şizofreni Simülasyon Tır" projesi (Türkiye Şizofreni Dernekleri Federasyonu ve "Janssen Cilag A Division of Johnson and Johnson" ortak projesi) ise toplumdaki damgalamanın azaltılmasına yönelik bir diğer projedir. Kişinin kendisini şizofreni hastasının yerine koyabilmesi ve şizofreni hastasını anlayabilmesi amacıyla, içeride hastalık belirtilerinin canlandırıldığı edildiği halka açık bir tırdır. Tır içinde deneyimlenen yaşantı, toplum içinde kendisinden korkulan şizofreni hastasının, atakları sırasında ne derece dehşet ve ızdırap içinde olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bu anlayış, damganın azaltılmasında etkili olacak, "kendimizi şizofreni hastasının yerine koyabilme" ve "şizofreni hastasını anlayabilme" olanağı sağladığından önemlidir. Aylin Eren ve Çağdaş Kaya'nın yönetmenliğinde şizofreni hastalarının hayatlarını, karşılaştıkları zorlukları ve yaşadıkları ayrımcılığı konu alan, "Biz Siz Onlar" (Türkiye Şizofreni Dernekleri Federasyonu ve Sanovel İlaç San. ve Tic. A.Ş. ortak projesi) isimli bir belgesel film çekilmiş, şizofreni damgasını kırmak adına kısa reklam filmleri hazırlanmış ve TV kanallarına gönderilmiştir. Son olarak, ressam Mehmet Güler yüz'ün danışmanlığında seçilen şizofreni hastalarının tabloları "Her Yüzde Bir Mutluluk Projesi" kapsamında "Onların Resimleri" başlıklı sergide sergi-

lenmiştir. Şizofreni Dernekleri Federasyonu Başkanı Dr. Haldun Soygür, "Onların Resimleri"ni şöyle tanımlamaktadır: *"Bu resimlerin kimileri, muhtelif ıssız adalardan içine küçük notlar yazılarak okyanusa bırakılmış camdan şişelerdir. Bu resimlerin kimileri, ortalığı sis basmışken demirde veya şamandıradan yatan gemilerin çaldıkları kampana ya da ilerlemeye çalışırken verdikleri işarettir. Bu resimlerin kimileri yakamoz, kimileri vaha, kimileri sığınaktır. Bu resimlerin kimileri birer 'arama ve kurtarma çalışması'dır. Depremle yerle yeksan olmuş bir binanın yıkıntıları üstünde hiltiyle açtığımız delikten 'Orada kimse var mı?' diye seslendiğinizde aldığımız yanıtıdır. Bu resimlerin kimileri, bulunmak ve ısınmak için bir St. Bernard köpeği bekleyen, çığ altında kalmış, kayıp ya da yaralı yolculardır. Bu resimlerin kimileri karanlıkta gökyüzünde çakan işaret fişekleridir. Bu resimlerin kimileri 'tanı'dan tanışıklığa giden bir yolculuğun taşıtlarıdır."*

Sonuç

Şizofreni, biyolojik, psikolojik, sosyal ve toplumsal yönleri olan çok boyutlu bir hastalıktır. Bugün şizofreni tedavisinde hastayı ve hasta yakınlarını da kapsayan çok boyutlu tedavi yöntemleri kullanılmaktadır. Şizofreniye yönelik sivil toplum kuruluşları ise psikososyal tedavilerin toplum ayağını oluşturmada, şizofreni hastalarının sosyal hayata kazandırılmalarında ve rehabilitasyonlarında son derece önemli yer tutmaktadır. Bugün, Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği'nin dört yüze yakın hasta ve hasta yakını üyesi bulunmaktadır. Hafta içi her gün ve Cumartesi günleri, saat 12:00 ile 17:00 saatleri arasında açık olan dernekte sürdürülen sosyal faaliyetlere ek olarak, hastalar için Sosyal Beceri Eğitimi, aileler için Aile Destek Programı ve Psikodrama Grupları devam etmektedir. Aynı zamanda, hastalar Çankaya Belediyesi'nin ücretsiz sunduğu birçok

spor ve sanat olanaklarından da yararlanabilmektedir.

Ülkemizde birçok sivil toplum kuruluşunun yaşadığı sıkıntıları Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği de yaşamaktadır. Daha yolun başında olunmasına rağmen, zaman zaman hayal kırıklıkları ve umutsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Ancak, küçük de olsa atılan her adım bizler için ödüllendirici olmakta, gözlerinde o ışığı gördüğümüz her hasta bizi bu yolda çalışmak konusunda daha da motive etmektedir. Dayanışma içinde güç birliği yaparak, toplumun şizofreni hastalığı konusunda bilgilendirilmesi, toplumsal desteğin artırılması, şizofreninin tedavisi ve rehabilitasyonu ile ilgili tüm olanakların seferber edilmesi yolunda yeni yetişen psikologlara çok iş düşmektedir.

En insan yerimize dokunan bir maceradır dernekçilik, uzun ve meşakkatli bir yoldur ama ıslıl ışıldır, güneşlidir; hele de mesleğimizle iç içeyse, hiç tatil olmayan koşarak gittiğimiz bir okuldur.

Kaynaklar

Öztürk, O. (2004). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara: Feryal Matbaası.

Falloon, I. R., Held, T., Roncone, R., Coverdale, J. H. ve Laidlaw, T. M. (1998). Optimal treatment strategies to enhance recovery from schizophrenia. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 32, 43-9.

Sungur, M. Z., Güner, P., Üstün, B., Çetin, I. ve Soygür, H. (2003). Optimal treatment project for schizophrenia: Results from a randomized, controlled, longitudinal study. *Seishin Shinkeigaku Zasshi*, 105, 1175-1180.

Cancro, R. ve Meyerson, A. T. (1999). Prevention of disability and stigma related to schizophrenia. M. Maj ve N. Sartorius, (Ed.), *Schizophrenia, WPA series evidence and experience in psychiatry* içinde (241-278). NY: John Wiley & Sons Ltd.

Taşkın, E. O. (2004). Damgalama, ayrımcılık ve ruhsal hastalık. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 12, 5-12.

* Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği Meşrutiyet Caddesi 46/10 Kızılay Tel: (0312) 431 31 50-51

Şizofreni Hasta Ailelerinde Duygu Dışa Vurumu

Muazzez Merve Yüksel

Ankara Şizofreni Hastaları ve Yakınları Dayanışma Derneği
muazzezmerve@yahoo.com

Şizofreni hastalığında aile ortamının etkisi konusundaki araştırmalar, stres yatkınlık modelinin ve diğer biyopsikososyal nedenlerin ortaya atılmasına kadar iki ana koldan ilerlemekteydi. Bunlardan ilki, hastalığın organik nedenlere bağlı olarak ortaya çıktığını savunan "biyolojik model"; diğeri ise sadece çevresel ve sosyal faktörlerin önemini savunan "psikolojik model"di. Bateson, Lidz, Wynne ve Laing'in de içlerinde bulunduğu birçok araştırmacı, aile yapısının çeşitli örüntülerini tanımlamışlar, şizofreninin nedeni olarak aile içi etkileşimleri ve iletişimi öne sürmüşlerdir (Barrowclough ve Tarrier, 1992). Ruh sağlığı çalışanlarının da bu kurama ilgi göstermesi, aile üyeleri ile tedavi iş birliği sürecini sekteye uğratmış; zaten hastalık bakımı ile yüklü olan aileleri, bir de suçluluk duygusuyla baş başa bırakmıştır. Bugün ise, şizofreninin ortaya çıkmasında ailenin nedensel (*cause*) bir rol oynadığını öne süren kuramların yerini, ailenin tutum ve davranışlarının hastalığın seyri (*course*) üzerinde son derece etkili olduğunu savunan yaklaşımlar almıştır. İlk kez 1950lerde, ailenin, şizofreni hastalığının ortaya çıkmasındaki etiyolojik etkisi yerine, hastalığın gidişi ve tedavisindeki rolüne dikkat çekilmesinin ardından, Brown ve arkadaşları tarafından "duygu dışa vurumu" kavramının ortaya atılmasıyla, şizofrenide aile araştırmaları hızlanmıştır. Yapılan araştırmalarda, şizofreninin seyrinde aile ortamının etkisinin anlaşılması amacıyla duygu dışa vurumu, hastalığa atıf, hasta bireyle yüz yüze geçirilen zaman, aile içi iletişim ve etkileşim konuları çalışılmıştır. Bu yazıda duygu dışa vurumu kavramının tanımı ve boyutlarına, duygu dışa vurumu ölçme araçlarına, a-

tak ve duygu dışa vurumu arasındaki ilişki ile duygu dışa vurumu yüksek ve düşük olan aile özelliklerine değinilecektir.

Duygu Dışa Vurumu Kavramı ve Boyutları

Duygu dışa vurumu ile ilgili ilk çalışmalar 1950'li yıllarda Londra'daki Tıbbi Araştırmalar Merkezi, Sosyal Psikiyatri Ünitesi'nde tıbbi sosyolog George Brown ve arkadaşlarının taburcu edilen şizofreni hastalarını izlemeleriyle başlamaktadır (Barrowclough ve Tarrier, 1992). Hastane ortamında tedavi uyumu sağlanan ve düzenli ilaç kullanımına devam eden hastaların, taburcu olduktan, yani evlerine döndükten bir süre sonra yeniden atak geçirdikleri saptanmıştır. Oysa aile ile birlikte yaşamayan hastalarda aynı kötü gidiş gözlenmemiştir. Şizofrenide atak ve gidişe yönelik bu araştırma ve gözlemler, hastalığın gidişinde ev ortamının ve aile ile birlikte geçirilen sürenin önemine dikkat çekmeye başlamıştır. Ev ortamında atağa yol açan değişkenlerin tespit edilmesi amacıyla hasta ve hasta yakınları ile bir dizi görüşmeler yapılmış ve hasta yakınları yüksek duygu dışa vurumu gösteren ve düşük duygu dışa vurumu gösterenler olarak ikiye ayrılmışlardır. Bir yıllık izleme sonunda ise yüksek duygu dışa vurumu gösteren ailelerin hastaları daha sık atak geçirdikleri, düşük duygu dışa vurumu gösteren ailelerde ise hastalık seyrinin iyi olduğu gözlenmiştir. Aile içi değişkenlerin ve ailelerdeki duygu dışa vurumu düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılandırılmış bir görüşme olan Camberwell Aile görüşmesi geliştirilmiştir (Hooley, 1985). Görüşme sırasında

hastanın en son hastane yatışı, hastalık belirtileri, aile bireyinin bu belirtilere ilişkin tutumu ve tavrı ile hastalığın aile içi ilişkileri nasıl etkilediği konuları ele alınmıştır. Görüşmede ses kayıt cihazı kullanılmıştır ve sonuçta, duygu dışı vurumu ile ilgili dört boyut ölçümlenmiştir; eleştiri boyutu, düşmanca tutum, aşırı koruma- kollama ile olumlu ve sevecen tutumdur.

Duygu dışı vurumunun eleştiri boyutu ailenin hastanın davranışlarına ve kişiliğine ilişkin olumsuz yorumlarda bulunmasını, ailenin hastanın yaptıklarından bir türlü memnun olmamasını ve ailenin hastayı onaylamayan davranışlarını içermektedir.

Düşmanca tutum boyutu ailenin sıklıkla hastayı eleştirmesini, ona karşı düşmanca tutum sergilemesini, ailenin hastayı sürekli olumsuz olarak değerlendirmesini; hastanın yaptığı tek bir davranışı eleştirmek yerine hastanın kişilik bütünlüğünü eleştirmesini içermektedir.

Aşırı koruma kollama boyutu ise ailenin abartılmış duygusal tepkilerini, ailenin hastayla bütünleşmesini, aşırı korumasını ve bakım vericinin kendini hastasına adanmasını içermektedir. Duygu dışı vurumunun bir başka boyutu olan olumlu ve sevecen tutum ailenin hastaya empati yapabilmesini, ailenin hastanın iyilik halini gözetmesini, ailenin hastanın yeteneklerinin farkında olmasını ve hastanın yapamadıklarına değil yapabildiklerine odaklanmasını içermektedir (Barrowclough ve Tarrier, 1992).

Duygu Dışa Vurumu Kavramının Ölçülmesi

Camberwell Aile Görüşmesi

Duygu dışı vurumunu ölçmede kullanılan ilk araç, üç saatlik ve 1,5 saatlik iki formu olan Camberwell Aile Görüşme-

sidir (Hooley, 1985). Görüşme hastanın olmadığı bir ortamda hasta ile en çok ilgilenen yakını (*key relative*) ile gerçekleştirilir. Anne baba görüşmeye ayrı ayrı alınır ve görüşmenin tamamı daha sonra çözümlenmek üzere ses kayıt cihazı ile kayda alınır. Görüşme soruları, hastalığın başlangıcına, hastanın hastane yatışı öncesindeki belirtilerin sıklığına ve şiddetine yöneliktir. Ayrıca hastanın belirtilerine karşı ailenin tutum ve tavrı, evdeki stres ve gerginlik durumları, hasta ile ailenin ilişkisi ve günlük yaşantıları sorgulanır.

Görüşmede duygu dışı vurumunun beş boyutu (eleştirel oluş, düşmanca tutum, aşırı koruma kollama, yakınlık ve olumlu ifadeler) değerlendirilir. Görüşme her ne kadar bu beş boyutu kapsasa da atakla ilişkili olan esas boyutlar eleştirel oluş, düşmanca tutum ve aşırı koruma kollama boyutlarıdır. Eğer aile bireyi, hastasına ilişkin 6 veya daha çok eleştiri bildirirse veya düşmanca tutum boyutunda, beşli Likert tipi bir çizelgede 3 veya üzeri skor alırsa veya aşırılığa kaçan bir koruma ve müdahale ile ilgili bildirimde bulunursa aile bireyinin yüksek duygu dışı vurumu gösterdiği düşünülür.

Yapılan çalışmalar Camberwell Aile Görüşmesinden alınan sonuçların şizofrenideki atak için son derece yordayıcı bir özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir (Butzlaff ve Hooley, 1998). Öte yandan, şizofrenide atağı oldukça iyi yordayabilen bu görüşme formunun, pratik hayatta kullanımında zaman açısından bazı dezavantajları bulunmaktadır. Yaklaşık bir buçuk saat alan formun ses kayıtlarının çözümlenmesi deneyimli bir klinisyen için bile dört beş saat alabilmektedir (Jackson, 1990). Ayrıca bu uygulama yeterliliği içinde yaklaşık bir aylık (40-80 saat) bir eğitim süreci gerekmektedir.

Beş Dakikalık Konuşma Örneği (The Five Minute Speech Sample)

Beş Dakikalık Konuşma Örneği (Magan~a ve ark., 1986), hasta yakının sözü kesilmeksizin hastası hakkında beş dakika boyunca konuşmasının istendiği bir uygulamadır. Konuşma Camberwell Aile Görüşmesinde olduğu gibi daha sonra çözümlenmek üzere kaydedilir. Kaydedilen konuşma Caberwell Aile Görüşmesi'ndekine benzer bir kodlama ve derecelendirme yöntemiyle değerlendirilir. Bu yöntemle elde edilen sonuçların Camberwell Aile Görüşmesi ile elde edilen sonuçlarla oldukça uyumlu olduğu bildirilmektedir. Zaman kullanımı açısından (uygulama = 5 dakika; çözümlenme = 20 dakika) son derece avantajlı bir yöntemdir.

Duygu Dışa Vurumu Derecesi Ölçeği (Level of Expressed Emotion Scale)

Duygu Dışa Vurumu Derecesi Ölçeği (Cole ve Kazarian, 1988) ev içindeki duygusal atmosferin değerlendirildiği, "doğru-yanlış" formatında, 60 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin hastanın yaşantısına zorla girme, duygusal tepki, hastalığa karşı tutum, tolerans ve beklenti olmak üzere dört boyutu vardır. Bu ölçeğin hastanın en yakını olan aile bireyi ile ilişkisinin değerlendirildiği ve hasta tarafından doldurulan hasta formu ile ailenin hastayla olan ilişkisini değerlendirdiği hasta yakın formu bulunmaktadır. Zaman açısından avantajlı ve uygulanması pratik olan bir ölçektir.

Aile Tutumları Ölçeği (Family Attitude Scale)

Aile Tutumları Ölçeği (Kavanagh ve ark., 1997), Duygu Dışa Vurumu Derecesi Ölçeği'ne benzeyen 30 maddelik bir ölçektir. Bu ölçeğin de yine hasta ve hasta yakını formları bulunmaktadır. Ölçekte, "Onun burada olmamasını dilerdim.";

"Onun için yaptıklarımı anlar ve takdir eder."; "Onun yanında çıldırıyorum."; "Ona kendimi çok yakın hissediyorum." gibi maddeler ölçekte yer almaktadır.

Duygu Dışa Vurumu Ölçeği (Expressed Emotion Scale)

1992 yılında Berksun tarafından ailedeki duygu dışa vurumu boyutlarını ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek 41 maddeden oluşur; düşmanlık ve eleştirel oluş ile aşırı koruma kollama alt boyutları vardır. Duygu Dışa Vurumu Ölçeği "doğru-yanlış" formatındadır. Hastaya asıl bakım veren aile bireyine (key relative) uygulanır (Berksun, 1992).

Ailedeki Duygu Dışa Vurumu ile Şizofrenideki Atak İlişkisi

Yapılan çalışmalar yüksek duygu dışa vurumu gözlenen ailelerin hastalarında, atak geçirme riskinin de yüksek olduğuna işaret etmektedir. Yirmi yedi çalışmanın dahil edildiği bir meta analiz çalışmasında; hastane yatışının ardından geçen 9 ile 12 aylık zaman içerisinde, yüksek duygu dışa vurumu gösteren aileler ile birlikte yaşayan hastaların atak riskleri iki kat daha yüksek olarak saptanmıştır (Butzlaff ve Hooley, 1998).

Kuipers ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada (Kuipers ve ark., 2006) hasta yakınlarının %36'sının yüksek duygu dışa vurumu gösterdiği; % 30'unun eleştirel tutum sergilediği; % 24'ünün hastalarına karşı aşırı koruyucu kollayıcı davrandığı ve % 13'ünün hastalarına düşmanca tutum ile yaklaştıkları saptanmıştır. Yüksek duygu dışa vurumu gösteren ailelerle bir arada yaşayan hastaların, anksiyete ve depresyon düzeyleri yüksek, benlik saygıları düşük olarak bulunmuştur. Aile ortamındaki baskı ve stres, bir başka deyişle yüksek duygu dışa vurumu hastanın başa çıkamayacağı düzeyde olduğunda şizofrenide atak

ortaya çıkmaktadır. Özellikle duygu dışı vurumunun eleştiri boyutu, hastaya hiçbir şeyi beceremediği, doğru yapamadığı duygusunu hissettirdiğinden, hasta kendini yetersiz ve çaresiz hissetmektedir ki bu durum hastalığın seyrini olumsuz etkilemektedir (Lopez ve ark., 2004).

Bir başka deyişle, aileleri onları çok fazla eleştirdiğinde, aşırı kontrolcü davranışta veya çok fazla koruyup kolladığında hastalar stres altına girmekte ve bu durum da atak riskini artırmaktadır. (Holley ve Campbell, 2002)

Yüksek ve Düşük Duygu Dışa Vurumu Gösteren Ailelerin Özellikleri

Araştırmalar yüksek duygu dışı vurumu ve düşük duygu dışı vurumu gösteren ailelerin davranış örüntüleri ve kişilik özellikleri bakımından birbirlerinden farklılık gösterdiklerini ortaya koymuştur. Yüksek duygu dışı vurumu gösteren aileler, hasta ile iletişimleri sırasında daha fazla eleştiri içeren cümle kurmakta ve genellikle hasta ile aynı fikirde olmamaktadırlar. Hastaları ile iletişimleri sırasında daha çok konuşmaktadırlar, hastalarının sözünü kesmektedirler veya onların cümlelerini tamamlama eğilimindedirler. Başa çıkma stratejilerini kullanmada iyi değildirler. Yüksek duygu dışı vurumu gösteren ailelerle birlikte yaşayan hastaların, aile bireyleri ile iletişim kurmakta zorluk çektikleri ve bu durumun hastalarda sosyal strese neden olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yüksek duygu dışı vurumu gösteren aile bireylerinin kendilerinde de stres düzeylerinin yüksek olduğu ve düşük duygu dışı vurumu gösteren ailelere göre kendilerini daha fazla yük altında hissettikleri saptanmıştır (Tarrier, 2002).

Düşük duygu dışı vurumu gösteren aileler ise, hastanın davranışlarına daha uygun tepki vermektedirler. Daha esnek davranmaktadırlar, daha az dayatıcı ve

daha az koruyucu tavır sergilemektedirler (Simeoneau, 1998). Hastanın özel hayatına daha az müdahalede bulunmaktadırlar ve hastanın yalnız kalma hakkına saygı duymaktadırlar. Hastanın yaşadığı belirtilere inanmakta ve yüksek duygu dışı vurumu gösteren ailelerin aksine, hastayı hastalığından ve hastalık belirtilerinden sorumlu tutmamaktadırlar. Hastalarına daha fazla toleranslı ve hoşgörülü davranmaktadırlar (Kavanagh, 1992).

Kaynaklar

- Barrowclough, C. ve Tarrier, N. (1992). *Families of schizophrenic patients: Cognitive behavioral model*. Chapman & Hall.
- Berksun, O. E. (1992). *Şizofrenide aile faktörü: Expressed emotion (EE) ölçek geliştirme ve uygulama denemesi*. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Butzlaff, A. M., Hooley, J. M. ve Phil, D. (1998). A Meta-analysis expressed emotion and psychiatric relapse. *Arch Gen Psychiatry*, 55, 547-552.
- Cole, J. D. ve Kazarian, S. S. (1988). The level of expressed emotion scale: A new measure of expressed emotion. *J. Clin. Psychol.*, 44, 392-97.
- Hooley, J. M. (1985). Expressed emotion: A review of the critical literature. *Clinical Psychology Review*, 5, 119-139.
- Hooley, J. M. ve Campbell, C. (2002). Control and controllability: an examination of beliefs and behavior in high and low expressed emotion relatives. *Psychol. Med.*, 32, 1091-1099.
- Jackson, H. J., Smith, N. ve McGorry, P. (1990) Relationship between expressed emotion and family burden in psychotic disorders: An exploratory study. *Acta Psychiatrica Scand*, 82, 243-249.
- Kavanagh, D. J., O'Halloran, P., Manicavasagar, V., Clark, D. ve Piatkowska, O. (1997). The Family Attitude Scale: Reliability and validity of a new scale for measuring the emotional climate of families. *Psychiatr. Res.*, 70, 185-195.
- Kuipers, E., Bebbington, P., Dunn, G., Fowler, D., Freeman, D., Watson, P., Hardy A. ve Gratey, P. (2006). Influence of carer expressed emotion and affect on relapse in non-affective psychosis. *British Journal of Psychiatry*, 188, 173-179.
- Lopez, S. R., Hipke, K. N., Polo, A. J., Jenkins, J. H., Karno, M., Vaughn, C. ve Snyder, K. S. (2004). Ethnicity, expressed emotion, attributions, and course of schizophrenia: Family warmth matters. *Journal of Abnormal Psychology*, 113, 428-439.

Magaña, A. B., Goldstein, M. J., Karno, M., Miklowitz, D. J. ve Jenkins, J. (1986). A brief method for assessing expressed emotion in relatives of psychiatric patients. *Psychiatr. Res.*, 17, 203-212.

Simoneau, T. L., Miklowitz, D. J. ve Saleem, R. (1998). Expressed emotion and interactional patterns in the families of bipolar patients. *J. Abnorm. Psychol.*, 107, 497-507.

Tarrier, N., Barrowclough, C., Ward, J., Donaldson, C. ve Burns, A., (2002). Expressed emotion and attributions in the carers of patients with Alzheimer's disease: The effect on carer burden. *J. Abnorm. Psychol.*, 11, 340-349.

TÜBİTAK Araştırma Geliştirme Projeleri

Bölüm II: Akademik Ar-Ge Destek Programlarına

Başvuru Süreci

Şeniz Çelimli

Türk Psikologlar Derneği, Genel Müdür
senizcelimli@gmail.com

Akademik Ar-Ge Destekleri

TÜBİTAK, akademik araştırma projeleri yoluyla sanayi ve kamu kuruluşlarını desteklemekte, toplantı ve yayınları teşvik etmekte, geleceğin bilim insanlarına öğrenim hayatları boyunca burslar vermekte ve bilim, teknoloji ve yenilik alanlarında uluslararası işbirliği olanakları oluşturmaktadır. (Bu alana giren desteklerle ilgili ayrıntılı bilgi için: Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB) www.tubitak.org.tr).

ARDEB araştırma geliştirme faaliyetlerinin kurum içi ve kurum dışı işbirliğini sağlayan, araştırma grupları ile talepte bulunan üniversite, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler arasında bağ kuran bir birim olarak görev yapmaktadır.

ARDEB'in birçok araştırma grubu bulunmaktadır. Bu yazıda yalnızca psikoloji bilimini ilgilendiren gruplardan bahsetmek istiyorum.

Sosyal ve Beşeri Birimler Araştırma Grubu (SOBAG)

Bu grup sosyal ve beşeri bilimlerin tüm alanlarında bilimsel araştırma faaliyetlerini desteklemek, geliştirmek ve teşvik etmek amacıyla Araştırma - Geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerini yürüten bilim insanlarını desteklemektedir. Bu grubun desteklediği programlar şu şekilde sıralanabilir:

Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı (1001)**:

Bu program yeni bilgi üretilmesi, bilimsel yorumların yapılması veya teknolojik sorunların çözümlenmesi için bilimsel esaslara uygun olarak yapılan çalışmalarını desteklemeye yöneliktir.

Kimler başvurabilir?: Üniversitelerde çalışan ve doktora uzmanlık derecesine sahip olan kişiler ile kamu veya özel kuruluşlarda çalışan ve en az dört yıllık üniversite lisans eğitimi almış olan deneyimli kişiler proje yürütücüsü, araştırmacı veya danışman olarak; Türkiye'deki yüksek öğretim kurumlarında lisansüstü eğitimlerine devam etmekte olan öğrenciler bursiyer olarak; doktoralı olup herhangi bir kurum/işyerinde çalışmayan kişiler ise doktora sonrası bursiyer olarak proje ekibinde yer alabilirler.

Başvuru süreci: Proje başvuruları elektronik ortamda kabul edilmeye başlanacaktır (Başvuru adresi: <http://ardeb1001.tubitak.gov.tr>). Başvuru sahiplerinin çevrimiçi başvuruyu gerçekleştirirken ARBİS'e (Araştırmacı Bilgi Sistemi) kayıt olmaları gerekmektedir, aksi takdirde yapılan başvurular kabul edilmemektedir. Başvurular için kullanılacak olan belgeler ve formlara TÜBİTAK'ın internet sitesinden ilgili destek programının adı ile ulaşılabilir.

Proje süresi: 1001 için en fazla üç senelik projeler (36 ay) önerilebilir.

Destek üst sınırları: TÜBİTAK, Yürütücü ve Araştırmacılara ödenecek olan Proje Teşvik İkramiyeleri ve Projeyi yürütecek olan kuruma ödenecek olan Kurum His-

sesi dahil olmayacak şekilde bir 1001 projesi için sene başına en yüksek 120.000 YTL'lik bir bütçeyi öngörmektedir. Projenin yıllık bütçesinin bu miktarı geçmemesi gerekir.

Değerlendirme süresi: Proje önerilerinin değerlendirme süresi son başvuru tarihinden itibaren yaklaşık 4 aydır.

1001 kodlu projelerde 2008 yılı için başvuru dönemleri: Son başvuru tarihleri 1. dönem için 02 Ocak 2008; 2. dönem için 05 Mayıs 2008 ve 3. dönem için 01 Eylül 2008 olarak belirlenmiştir.

Hızlı Destek Programı (1002):**

Üniversitelerde, araştırma hastanelerinde ve araştırma enstitülerinde yürütülecek acil, kısa süreli, küçük bütçeli araştırma ve geliştirme projelerine destek sağlamaya yöneliktir.

Kimler başvurabilir?: Bu programa başvurmak isteyen proje ekibinin de 1001 programı ile aynı kriterleri karşılaması gerekmektedir.

Başvuru süreci: Proje başvuruları 10 Ağustos 2007 tarihinden itibaren sadece elektronik ortamda kabul edilmektedir (Başvuru adresi: <http://ardeb1002.tubitak.gov.tr>). Başvuru sahiplerinin çevrimiçi başvuruyu gerçekleştirirken ARBİS'e (Araştırmacı Bilgi Sistemi) kayıt olmaları gerekmektedir. Bu program için yalnız elektronik ortamda başvuru yapılabildiği için ARBİS'e kayıtlı olmayan araştırmacılar başvuru yapamazlar. Başvuru süreciyle ilgili belge ve formlara TÜBİTAK'ın internet sitesinden ulaşılabilir.

Proje süresi: 1002 için en fazla bir senelik projeler (12 ay) önerilebilir.

Destek üst sınırları: Hızlı destek projeleri için destek üst sınırı 25.000 YTL'dir. Bu programa önerilen projeler için yürütücü

ve araştırmacılara Proje Teşvik İkramiyesi ödenmemektedir.

Değerlendirme süresi: Proje önerilerinin değerlendirme süresi başvuru tarihinden itibaren yaklaşık 2 ay olarak belirlenmiştir.

1002 kodlu projelerde başvuru dönemleri: Programın başvuruları için herhangi bir zaman kısıtlaması bulunmamakta ve başvurular her dönem yapılabilir.

** 1001 ve 1002 kodlu destek programları için başvuru sürecine dair atlanmaması gereken önemli noktalar:

- Özellikle Proje Önerisi Başvuru Formu yapılacak olan çalışmanın her aşamasıyla ilgili oldukça ayrıntılı bilgiler içerdiği için her sene değişen başvuru dönemlerinin yakından takip edilmesi ve en az iki ay öncesinden hazırlık çalışmalarına başlanması proje önerisinin kabul olasılığını arttırmak açısından oldukça önemli bir kriterdir.

- Destek programlarıyla ilgili yönlendirici belgelerin dikkatlice okunması ve istenen tüm belgelerin istenen formatta doldurulup, başvuruların eksiksiz bir şekilde yapılması önemlidir. Aksi takdirde yoğun emek harcanarak hazırlanmış başvurular eksik belge yüzünden değerlendirmeye dahi alınmayabilir.

- Araştırmacı Bilgi Sistemi'ne (ARBİS) başvuruyu yapacak olan proje yürütücüsünün yanında proje dahilinde görev yapacak olan tüm araştırmacıların da kayıtlı olması gerekir. Aksi takdirde projeler yine değerlendirmeye alınmama tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir.

Tübitak Bilimsel Toplantı Destekleme Programı (2223):

Bu program yurtiçinde düzenlenen ulusal, uluslararası katılımlı ve uluslararası nitelikli kongre, kolokyum ve sempozyum türü etkinliklere destek vermektedir.

Desteklenen Bilimsel Etkinlik Türleri: Üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan gerçek kişiler Toplantı Yürütücüsü sıfatıyla başvuruda bulunabilirler. Başvuru yapacak kişilerin en az doktora derecesine sahip olmaları gerekir.

Destek üst sınırları: 2008 yılı için destek üst sınırları ulusal etkinlikler için 15.000 YTL, uluslararası katılımlı etkinlikler için 20.000 YTL ve uluslararası etkinlikler için 25.000 YTL olarak belirlenmiştir.

2223 kodlu projelerde başvuru dönemleri: Destek programına başvuru bilimsel etkinliği düzenleyen Düzenleme Kurulu Başkanı tarafından yapılır. Etkinliğin başlama tarihi ile programa başvuru tarihi arasında en az 45 ve en çok 120 günlük bir süre olması gerekir.

Lisansüstü Yaz Okulu ve Benzeri Etkinlikleri Destekleme Programı (2217):

Bu program üniversite lisans üstü öğrencilerine, araştırma kurumlarında görev yapan genç araştırmacılara ve uzmanlara güncel gelişmelerin aktarılması ve yaygınlaştırılması gereken tekniklerin öğretilmesi amacıyla yurt içinde kurum ve/veya kişilerce düzenlenmesi planlanan ulusal ve uluslararası çalıştaylara, kurslara ve lisan üstü düzeyindeki yaz/kış okullarına destek sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Desteklenen Bilimsel Etkinlik Türleri:

- **Yaz/Kış/Bahar Okulları:** Belirli bir konunun sunulmasını, tartışılmasını veya öğretilmesini amaçlayan bilimsel faaliyetleri içerir.

- **Kurs:** Belirli bir konuyu öğretmek amacıyla yapılan faaliyetlerdir.

- **Seminer:** Belirli bir bilim dalındaki gelişmelerin konunun uzmanı bilim adamları tarafından konuya dair belirli bir düzeye sahip kişilere aktarılması amacıyla gerçekleştirilen toplantıları kapsar.

- **Çalıştay (Workshop):** Belirli bir konuya dair bilimsel işbirliğini artırmaya yönelik olarak konunun uzmanları arasında üst düzeyde tartışma ve fikir alışverişinin yapıldığı kısa süreli toplantılardır.

Destek üst sınırları: 2008 yılı için destek üst sınırları ulusal etkinlikler için 15.000 YTL, uluslararası katılımlı etkinlikler için 20.000 YTL ve uluslararası etkinlikler için 25.000 YTL olarak belirlenmiştir.

2217 kodlu projelerde başvuru dönemleri: Başvurular 2008 yılı içerisinde 4 dönemde kabul edilecektir. Başvuru dönemleri:

1. dönem: 1 Şubat 2008
2. dönem: 2 Mayıs 2008
3. dönem: 1 Ağustos 2008
4. dönem: 7 Kasım 2008

Yurtdışı Bilimsel Etkinliklere Katılma Desteği Programı (2224):

Bu program yurt dışında bilimsel kongre veya konferanslara bildiri ile katılmak isteyen bilim insanlarına destek sağlamayı amaçlamaktadır.

Başvuru ölçütleri: Bu destek programına başvurabilmek için öncelikle başvuru yapılan kongre veya konferansın bilimsel anlamda kabul görmüş uluslararası bir etkinlik olması ve araştırmacının sözlü bildirisi için kabul almış olması gerekmektedir. Bunun yanında başvuran araştırmacının en az yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip olması veya devam ediyor olması bir diğer ön koşuldur. Ayrıca araştırmacının bu programdan son bir yıl içerisinde yararlanmamış olması da gerekmektedir.

Destek miktarı: Avrupa ülkeleri için en fazla 1.000 Amerikan Doları ve Avrupa dışındaki Amerika ve Uzakdoğu ülkeleri için de en fazla 1.500 Amerikan Doları karşılığı YTL destek sağlanmaktadır.

2224 kodlu projelerde başvuru dönemleri:

Başvurular her ayın son Cuma günü yapılmaktadır. Ayrıca başvurunun etkinliğin başlama tarihinden en az bir ay önce yapılması gerekmektedir.

Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Destekleme Programı (1007):

Kamu kurumlarının Ar-Ge ile giderilebilecek ihtiyaçlarının karşılanmasına ya da sorunlarının çözümüne ilişkin projeleri desteklemeye yöneliktir. Bu program kapsamında kamu kuruluşları; üniversiteler, özel kuruluşlar ya da kamu Ar-Ge birimleri ile birlikte hazırladıkları proje önerilerin sunulmaktadır. Özet olarak kamu kuruluşları bir problemlerini ortaya koymakta ve üniversiteler, özel kuruluşlar ya da kamu da Ar-Ge birimleri yoluyla ortaya koyulmuş olan probleme çözüm üretmektedirler. TÜBİTAK'a başvuru yapılmadan önce problemi ortaya koyan ve çözüm üretecek olan taraflar arasında bir protokol imzalanması gerekmektedir. Protokolde bulunması gerekenler başvuru formunun ekinde ayrıntılı olarak verilmiştir.

Kimler başvurabilir?: Problemi ortaya koyan ve "müşteri" olarak adlandırılan kuruluşlar aşağıdaki gibidir:

- Bakanlıklar ve Bağlı Kurum/Kuruluşlar
- Müstakil Müsteşarlıklar
- Müstakil Genel Müdürlükler
- Başkanlıklar
- Belediyeler

Bu kurumlar ihtiyaçlarını gidermeye yönelik projeler için üniversiteler, araştırma enstitüleri ve Ar-Ge birimi olan ticari firmaları Proje Yürütücüsü Kurum/Kuruluş olarak belirleyerek destek başvurusunda bulunabilir.

Proje süresi: 1007 için en fazla dört senelik projeler (48 ay) önerilebilir.

Destek üst sınırları: Kamu projeleri için destek üst sınırı bulunmamaktadır.

Değerlendirme süresi: Proje önerilerinin değerlendirme süresi 4-6 ay arasında değişmektedir.

1007 kodlu projelerde başvuru dönemleri:

2008 yılı için KAMAG projelerine son başvuru tarihleri 1. dönem için 29 Şubat 2008; 2. dönem için 29 Ağustos 2008 olarak belirlenmiştir. Ayrıntılı bilgi almak için gerekli iletişim bilgilerine TÜBİTAK'ın internet sayfasından AR-DEB biriminin altındaki 1007 Kamu Projeleri destek programının sayfasından ulaşılabilir.

Evrensel Araştırmacı (EVRENA) Programı (1010):

Bu program araştırmacılarımızın TÜBİTAK destekleriyle yürüttüğü projelerin uluslararası boyutlarını zenginleştirmek amacıyla oluşturulmuş bir programdır. Bu programın 1001 destek programıyla benzer özellikler taşımasının yanında tek farkı, proje ekibinde yurt içinden görevli araştırmacıların yanında yurt dışından istihdam edilen araştırmacılar da yer alabilmektedir. Yabancı araştırmacıların proje ekibine dahil olabilmemesinin ve proje başvurusunun kabul olasılığını artırmasının koşulu, davet edilen bilim insanının veya insanların ülkemizdeki araştırmacıların yetersiz kaldığı konularda uzman olması ve bu alanda projenin vazgeçilemez, önemli bir bölümünü gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Kimler başvurabilir?: Üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar başvuruda bulunabilir.

Proje süresi: 1010 için en fazla üç senelik projeler (36 ay) önerilebilir.

Destek üst sınırları: EVRENA için destek üst sınırı 2008 yılı için 120.000 YTL (Burs dahil; Proje Teşvik İkramiyesi, Kurum Hissesi ve evrensel araştırmacı için yapı-

lan harcamalar hariç) olarak belirlenmiştir.

Değerlendirme süresi: Proje önerilerinin değerlendirme süresi son başvuru tarihinden itibaren yaklaşık 4 aydır.

1010 kodlu projelerde başvuru dönemleri: Başvuru dönemleri 1001 projeleriyle aynıdır (02 Ocak 2008; 5 Mayıs 2008; 1 Eylül 2008).

Uluslararası Bilimsel Araştırma Projelerine Katılma (UBAP) Programı (1011):

Uluslar arası Bilimsel Araştırma Projelerine Katılma Programı (UBAP), araştırmacıların TÜBİTAK destekli projelerinde uluslar arası boyutlarını zenginleştirmek amacıyla yeni geliştirilen bir programdır.

Kimler başvurabilir?: Üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar, gerçek ve tüzel kişiler başvuruda bulunabilir. Başvuru yapanların en az doktora derecesine sahip olmaları, kamu kurum ve kuruluşlarından yapılacak başvurularda ise başvuru sahibinin konunun uzmanı ve en az lisans mezunu olması gerekmektedir.

Proje süresi: 1011 programı için proje süresi en fazla üç sene (36 ay) olabilir.

Destek üst sınırları: UBAP programı destek üst sınırı 2008 yılı için 120.000 YTL (Burs dahil; Proje Teşvik İkramiyesi, Kurum Hissesi hariç) olarak belirlenmiştir.

Değerlendirme süresi: Proje önerilerinin değerlendirme süresi son başvuru tarihinden itibaren yaklaşık 4 aydır.

1011 kodlu projelerde başvuru dönemleri: UBAP'ın başvuru dönemleri 1001 projeleriyle aynıdır (02 Ocak 2008; 5 Mayıs 2008; 1 Eylül 2008).

Ulusal Genç Araştırmacı Kariyer Geliştirme Programı (Kariyer Programı 3501):

Bu programın amacı kariyerlerine yeni başlayan doktoralı araştırmacıların çalışmalarını proje desteği vererek teşvik etmektir. Akademik hayatlarının başında olan genç araştırmacıların çalışmaları desteklenerek, hem genç bilim insanlarının kariyerlerini araştırmacı ve eğitimci olarak en iyi şekilde sürdürmeleri hem de bilimsel düzeyin geliştirilmesi ve bilimin ülke kalkınmasındaki rolünün artırılması amaçlanmaktadır.

Başvuru ölçütleri: Bu program için başvurular yakın zamanda elektronik ortamda alınmaya başlanacaktır. Ancak programın başvuru süreciyle ilgili güncelleme çalışmaları devam etmektedir. Ayrıntılı bilgi için TÜBİTAK'ın internet sitesi takip edilmelidir.

Kaynaklar

www.tubitak.org.tr (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu / TÜBİTAK Resmi İnternet Sitesi)

Bugünden Geleceğe Notlar...

Söyleşi Konuęu: Prof. Dr. E. Olcay İmamoğlu

Prof. Dr. E. Olcay İmamoğlu

- Söyleşi*-

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü
11 Mart 2008



Zuhal Yeniçeri: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde E. Olcay İmamoğlu Hocamızla birlikteyiz. Olcay Hocam merhaba. Öncelikle bizi Türk Psikoloji Bülteni ekibi olarak kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim.

E. Olcay İmamoğlu: Ben teşekkür ederim düşündüğünüz için.

ZY: Ben ve psikoloji çevresindeki diğer pek çok arkadaşım tabii ki sizi tanıyoruz. Ancak siz yine de öncelikle kendiniz hakkında bize kısaca bilgi verir misiniz lütfen?

EOİ: Bu tarz sorulara cevap vermek bana zor gelir ama en başından başlayayım. İzmir'de doğdum büyüdüm. Üniversite için Ankara'ya geldiğimden beri de Ankaralı oldum. Psikoloji Lisans derecem, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden aldım. Sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde Iowa Üniversitesi'nden Sosyal Psikoloji Yüksek Lisans derecem aldım. Doktoramı İskoçya'nın Glasgow şehrindeki Strathclyde Üniversitesi'nde Gelişimsel-Sosyal Psikoloji alanında yaptım. Orada Gustav Jahoda ile çalıştım; benim için çok özel bir kişidir. Çalışma hayatıma ilk Hacettepe Üniversitesi'nde başladım;

1981'den bu yana ODTÜ'deyim. Bir mimar-akademisyenle evliyim. Bir kızımız bir oğlumuz var, onlar da, gelinimiz de akademisyen. Damadımız da dahil hepimiz ODTÜ mezunuyuz. Kızımızdan da oğlumuzdan da birer kız torunumuz var. Psikolojide geliştirmiş olduğum bazı anlayışları, modelleri şimdi torunlarım üzerinde gözlüyorum ve hakikaten insanlık mucizesini onlarla bir şekilde yeniden yaşıyorum. Böyle, "akademik" bir aileyiz yani...

Leman Korkmaz: Hocam burada biraz akademik geçmişinizden bahsettiniz aslında bize ama bilim dünyasına nasıl adım attınız diye sorsam siz ne cevap verirsiniz?

EOİ: Ne derece bilimsel olacak bilemiyorum ama gerçekten bazen düşünüyorum da bana koruyucu meleklerimin ayarlamasıyla olmuş bir şey gibi geliyor. Çünkü İzmir'de, İzmir Amerikan Kız Koleji'ni bitirmekte olan bir kız olarak, toplumsal cinsiyet (gender) rolleri çerçevesinde, benim için ailemin öngördüğü rol öyle akademisyen olsun falan şeklinde değildi. O yıllarda kızlar için bir kolej eğitimi oldukça "güzel", "yeterli" bir eğitim adediliyordu. Ailem benim kültürlü bir insan olmama önem veriyordu; ama bu kültürlü bir eş, bir anne olmak, bir yuva kurmak şeklinde idi. Toplumsal cinsiyet konusundaki ilgimin, açtığım dersin kökleri buralara gider; çünkü (toplumsal cinsiyetin) insanların, özellikle kızların (tabii erkeklerin de), motivasyonlarını dahi ne kadar etkileyebildiğini kendi hayatımda bile görebiliyorum. Aslında ben okumaya-öğrenmeye çok ilgi duyan bir kişiydim ama babam üniversiteye gitmemi pek uygun bulmuyordu. Ben de o zamanın koşullarından bir şekilde etkilenmişim ki, okumaya ilgi duymama rağmen "Eh na'palım, bu kadar okudum, bundan sonra yine kendim bir şeyler yaparım" şeklinde düşünerek üniversiteye gitmemeyi (kısmen de olsa) kabullenmiştim. Bu ara-

da almakta olduğumuz Dünya Edebiyatı dersini ve olağanüstü bir öğretmen olan hocamız Mr. Davies'i çok severdim; kendisini hep çok sevgiyle anırım; o da beni severdi. Benim üniversiteye gitmeyeceğimi öğrendiği zaman çok şaşırılmıştı ve yıllığa, hala hatırlarım, "Bu senin için ve ülken için çok büyük bir kayıp olur" diye yazmıştı. Ben bunu okuduğumda çok etkilendim ve daha başka bir açıdan da düşünmeye başladım.

ZY: Çok haklıymış ama hocam değil mi?

EOİ: Ülkem bakımından ne derece haklıymış bilemem ama ben şahsen çok müteşekkirim kendisine. Bakın bazen böyle hocaların ders dışında söylediği küçücük sözler ne kadar önemli olabiliyor. Ben onun üzerine çok daha farklı bir şekilde düşünmeye başladım ve üniversite sınavlarına babamdan habersiz başvurumu yaptım. Allahtan o yıllarda bu işler şimdi olduğundan daha geç yapılıyordu. Çünkü o yıllarda bir de lise bitirme sınavları ile uğraşıyorduk. Neyse ki iyi bir öğrenci olduğum için hiç ders almadan, kursa gitmeden, istediğim yeri kazanabildim. ODTÜ'ye geldim, psikoloji okuyorum, çok sevdiğim bir alan, çok zevkle okuyorum... Ama Türkiye'de o yıllarda, psikoloji henüz pek meslek olarak görülüyordu; zaten ben de bir meslek değil, ilgi duyduğum, uğraşmaktan keyif aldığım bir alan olarak seçmiştim psikolojiyi ama doğrusu daha ilerisini pek düşünemiyordum. O arada, ikinci sınıfın başında sosyal psikoloji hocamız Ayhan LeCompte, psikolojinin imkanlarını sadece Türkiye sınırlarında düşünmemem gerektiği konusunda benimle konuştu ve muhakkak yurtdışında doktora yapmamın gereğini vurguladı. Tabii diğer hocalarımız da teşvik ediyordu. Ama bu, daha ikinci sınıfta pek düşünemediğim bir şeydi. Sonra doktora yapalım da nasıl yapalım? O yıllarda imkanlar çok sınırlı. Neyse ki yurt dışına gidebilmek için nadir imkanlardan biri

olan Fulbright bursunu kazandım. O arada evlendim. Tabii evlenince işler daha farklı bir boyut kazanıyor. Eşimle birlikte gittik Iowa'ya. Akademik hayata adım atışım bu şekilde başladı. İlgi duyduğum bir şeyler yapabilmek istiyordum; ve bunun için kadın olmanın getirdiği bazı zorluklarla da uğraşmak zordundaydım. Ama, dediğim gibi, koruyucu meleklerimin değişik zamanlarda devreye girmesiyle işler bir şekilde rayına oturdu ve sonunda bilim dünyasına adımımı atabildim.

ZY: Biraz daha özel bir soru olacak belki ama kendi akranlarımdan ve daha küçüklerimden yola çıkarak bu soruyu size sormak isterim. Akademiye ilk adım attığınız dönemlerde ailenizden destek gördünüz mü? Tercihinizin akademiden yana olması konusunda sizi desteklediler mi?

EOİ: Yok, o konuda karışmadılar hiç. Benim ailem ilginç bir şekilde geleneksel değerlerine bağlı ama özünde demokratik bir ailedir. O sevgiden, ilgiden kaynaklanan kontrol görünümünün ardında bana çok inandıklarını, güvendiklerini, değer verdiklerini de hep hissetmişimdir. Dolayısıyla, evlenmemde ve ardından akademik hayata girmemde ailemin "Hayır, onu yapma, bunu yapma" gibi olumsuz bir tepkisi olmadı; hatta hep destek oldular değişik şekillerde... Yalnız tabii kadın olmanın zorlukları devam edebiliyor. Mesela, hiç unutmuyorum, oğlumuz doğduğunda ilk defa torun sahibi olan babacığım "Ne olacak şimdi? Bu çocuğa kim, nasıl bakacak?" diye kaygılanmış; ve "Kızım, istersen ben sana maaşını yollayayım da, sen otur evinde çocuğuna bak" demişti. Bu tabii torun sevgisiyle, koruma kaygısıyla söylenmiş bir şey. O noktada ben "kariyer de yaparım, çocuk da yaparım" durumundaydım tabii. Onlar da, dediğim gibi, bize maddi-manevi her bakımdan destek olmuşlardır.

Gülçin Akbaş: Peki Hocam neden psikolojiyi ve özellikle neden sosyal psikolojiyi tercih ettiğinizi sorsam?

EOİ: Sanıyorum hayatı anlayabilmek ve daha iyi anlamlandırabilmek için; insanların anlayabilmek için... Bazen düşündüğümde bana da ilginç geliyor ama bu ilginimin kökleri çok çok öncelere gidiyor galiba. Mesela, daha okul öncesi yaşlarda benim küçük bir sıram vardı; onun üstüne tahta parçaları, deniz kabukları gibi anlamsız birtakım küçük nesnelere koyardım. İnsanları ve eşyaları temsil eden o küçük nesnelere değişik sosyal ilişkiler içeren bir dünya kurgular; kendi kendime oynardım. Anneme göre böyle saatlerce oynarmışım; kendim de hatırlıyorum tabii okul öncesi zamanlar... Hatta küçücük kızının böyle "anlamsız" nesnelere kendi kendine oynamasına bakan anneciğim, "Çok da sağlıklı bir çocuğa benziyor ama böyle kendi kendine oynaması ne derece doğru?" diye bir ara kaygılandığını söylemişti sonraları... Psikoloji, özellikle sosyal psikoloji alanında çalışmak bana göre gerçekten bir lütuf. Hem çok yönlü hem de çok temel bir alan. İnsanın özel hayatıyla mesleki arayışlarının, uğraşlarının bu denli uyuşabileceği, bütünleşebileceği başka bir bilim alanı düşünemiyorum... En azından bende öyle oldu. Mesela, çocuklarımız küçükken, çocuğun sosyal gelişimiyle ilgilendim. Ondan sonraki yıllarda benlik, toplumsal cinsiyet, evlilik, yaşlılık, sağlık, kültür gibi konularla ilgilendim. Neyle ilgileniyorsanız, onu akademik hayatınızın bir parçası haline getirebiliyorsunuz; o konuda çalışabiliyorsunuz. Mesela, eşim mimar ve "Mimarlık Psikolojisi" alanında doktora yaptı. Ben de onunla beraber o alanda da epey çalıştım; birlikte çalışmalarımız oldu. Şimdi devreye kızımız, oğlumuz da girdi. Sosyal psikoloji, insanın hayatıyla bütünleştirebildiği bir alan, dediğim gibi, bir lütuf aslında. Dolayısıyla, sosyal psikoloji benim için bir meslek değil, bir yaşam biçimi oldu. Evde de

devam eden, hatta belki uyurken de devam eden... Bu garip gelebilir ama bazen -kafama takılan bir şeyi düşünerek yatıyorum herhalde ki- sabah uyanınca merak ettiğim ve üzerinde daha önce düşündüğüm bir şeyin cevabını bularak uyardığım olur. Sosyal psikoloji, bana çok anlam katan, hayatımın çok önemli bir kısmı oldu. Başka türlü bir hayatım olsaydı nasıl olurdu bilemiyorum tabii; ama "iyi ki koruyucu meleklerim devreye girmiş" diyorum hep.

ZY: Çalıştığınız konuları aynı zamanda günlük hayatınızda da yaşıyor, deneyimliyor olmak çok keyifli olsa gerek.

EOİ: Tabii ki.

ZY: Uykuda da, evdeyken de devam eden bir süreçten bahsettiniz. Aslında gündelik yaşantımızı, günlük olayları, duygularımızı, düşüncelerimizi, davranışlarımızı araştırıyoruz ve tüm bunlar birebir kendimizden de gözlemleyebildiğimiz süreçler.

EOİ: Tabii ki. Mesela, benim yaptığım bazı çalışmalar, yaşadığım olaylardan izler taşır. Çünkü onlar üzerinde düşünüyoruz, onları anlamaya çalışıyoruz. Sonra bu olaylar belki biraz da şekil değiştirerek, bir ilham, bir düşünce olarak bize geri geliyor. Doğrudan, birebir, hayatımızda yaşadığımız olaylar... Bazen de dolaylı yollardan bizi etkiliyorlar. Bir düşünür "buluş hazırlıklı kafaya gelir" demiş; yani insan yaşadıkça ve yaşadıkları üzerinde bir şeyleri merak edip biraz kafa yorunca, meyvelerini değişik şekillerde topluyor. Dolayısıyla, akademik hayatımız ve çalışmalarımız aslında bizi yansıtıyor. Yaptığım çalışmaların pek çoğunu ne yazık ki fırsat bulup da yayına dönüştüremediğime hayıflanırım bazen ama kendim çok keyif aldım. Mesela, altı araştırmadan oluşan doktora tezimi muhakkak kitap haline getirmemi önermişti yurtdışındaki hoca-

larım. Hayatın akışı içerisinde kolay olmuyor bu her zaman. Bir de Türkiye'de o zamanki çalışma koşullarımız da çok iyi değildi; çok zorluklar içinde geçen vakitler de oldu. Çalışmaları yayına dönüştürmek, paylaşmak bakımından hoş tabii. Ama ben o keyfi hep aldım. Bir şey düşünüyorsunuz, bir şey kurguluyorsunuz, sonra "o"nu deniyorsunuz ve "o" çıkıyor...

ZY: En başta kendi merakınızı gideriyorsunuz aslında...

EOİ: O merak, heyecan müthiş bir şey zaten. Mesela, şimdilerde o heyecanı benlikle ilgili denge modelim çerçevesinde yaşıyorum. Yüksek lisans ve doktora öğrencilerimin de devreye girmesiyle işin boyutları daha da zenginleşti. Modeli, iş ortamından evlilik ilişkilerine, iletişime kadar değişik alanlara uyguluyoruz. Ve bakıyorsunuz benzer örüntüler, birbirini destekleyici bulgular çıkıyor. Bu çok heyecan verici gerçekten. İnsan sanki hayatı daha iyi anlayabildiğini, kavrayabildiğini düşünüyor. Dediğim gibi, sosyal psikoloji buna imkan veren çok büyük bir lütuf bence.

ZY: Olca Hocam çok güzel bir süreçten bahsettiniz aslında bize. O yola ilk girdiğiniz dönemlerde hayal ettiğiniz noktaya bugün ulaştığınızı hissediyor musunuz? O zaman hayal ettiğiniz bir şeyler var mıydı?

EOİ: Ben o şekilde yaklaşmadım akademik hayata aslında. Yani "şöyle bir şeyler olsun, bir yerlere geleyim" şeklinde bir takım düşüncelerim, hayallerim olmadı.

ZY: Manevi anlamda?

EOİ: Evet. Merak ettiğim şeyler vardı, onları en azından kendimi tatmin edici şekilde ele alma imkanım oldu, çok şükür. Daha önce de söylediğim gibi, akademik hayata başlarken bir yerlere gel-

mek değil, merak ettiklerimi anlamama imkan sağlayacak bir yaşam biçimi kur-guluyordum. O açıdan tabii çok keyif ve-ren bir yaşam biçimi oldu; o imkanı sun-du sosyal psikoloji... Ama onun dışında, örneğin, ilk çalışmaya başladığım zaman-larda daha sonraki yıllarda hangi nokta-larda olacağımı düşünmüyordum; hayat getiriyor birtakım şeyleri. Hatta bazen ön-ceden düşünmediğiniz bazı şeyleri yap-mak durumunda da kalabiliyorsunuz. Örneğin, Hacettepe’de ilk göreve başladığımıda olsun, sonra ODTÜ’ye geçtiğimde olsun, bizim altyapı bakımından çok so-runlarımız vardı. Hele ODTÜ’de, o yıl-larda, asistan yok, yüksek lisans prog-ramı yok, doktora programını hiç düşü-nemiyoruz bile... Bir akademisyen olarak aslında yöneticilik yapmayı önceden hiç düşünmememe karşın o koşullarda ODTÜ’de uzun yıllar bölüm başkanlığı yapmak durumunda kaldım çünkü o işi de psikolojinin kurumsallaşması, geliş-mesi bakımından bir misyon gibi gördüm. O zamanki koşulları düşünürsek, psikolojinin şimdi geldiği nokta çok mut-luluk verici.

Kendi araştırmalarım açısından geldiğim noktaya bakarsam da, benlik konusunda-ki denge modelimi bir “pet-teorim” olarak görüyorum. Hacettepe’deki geçen Ulusal Psikoloji Kongresi’ndeki konuşmamda anlattığım gibi, kökleri taa 1970’li yıllar-daki çalışmalarına giden, zaman içerisinde doğrudan üzerinde çalışsam da hep bir taraftan düşündüğüm bir modelin, şimdi birçok ilgimi de birleştirecek şekil-de gelişmekte olduğunu görmek çok keyif verici... Ayrıca, demin dediğim gibi, bunu öğrencilerimle birlikte değişik açılardan irdelemek; ve bu farklı çalışma-ların da birbirleriyle uyuşan -“converging evidence” dediğimiz- birbirini besleyen şekilde sonuçlar verdiğini görmek çok heyecan verici, çok hoş... Ama bence ha-yatta mutluluk sonuçlardan ziyade sü-reçte, örneğin, anlamlı bulduğunuz bir işle uğraşmakta gizli... Geçmişte değişik

vesilelerle de değindiğim gibi, ben ha-yatta anlam arayışını çok önemli görüyo-rum. O doğrultuda artık bu modeli “ken-dini aşmayı” da içeren bir “anlam arayış modeli” olarak düşünüyorum. Bundan Hacettepe’deki son Kongre konuşmamda biraz bahsetmişim ama gelecekte daha ayrıntılı yazmayı düşünüyorum.

ZY: Bizler de merakla bekliyoruz Hocam.

EOİ: (Gülüyor) Sonuç olarak, bilim dün-yasına adım attığım ilk dönemlerde öz-gürce düşünüp araştırabilmekten başka hayal ettiğim belirli bir şey yoktu ama süreçten memnunum çok şükür.

LK: Olcaz Hocam, yurtdışında da eğitim almış ve dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden biri olarak dünyadaki ve Türkiye’deki psikolojiyi genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

EOİ: Bu çok zor bir soru, değil mi? Çok yönlü... Çok farklılıklar var bir defa; Türkiye’de de dünyada da öyle. Öncelik-le psikolojiye verilen önem bakımından ele alacak olursak, dediğim gibi, Ame-rika Birleşik Devletleri’nde bile çok fark-lılıklar var. Mesela, 1984-1985 yıllarında, “sabbatical”ımı geçirdiğim UCLA’de -ki UCLA çok büyük bir üniversite- Psikoloji Bölümü oranın en büyük bölümlerinden biriydi; 70’den fazla öğretim üyesi vardı. Ama ona rağmen ben hala psi-kolojinin, en gelişmiş ülkede bile, olma-sı gereken konumda olmadığını düşünüyorum çünkü o kadar çok yönlü bir alan ki... Bildiğiniz gibi, sağlıktan, mimar-lıktan, idari bilimlerden biyolojiye giden çok geniş yelpazedeki birçok alanla ilişki içinde olan bir çalışma alanı. Dola-yısıyla, üniversitelerdeki örgütlenmesi-nin psikoloji bölümü değil de, “psikolo-jik bilimler” şeklinde olmasının daha uy-gun olacağı düşüncesindeyim. Benzer şekilde, değişik alanlarda psikolojinin rolünün, öneminin, katkısının giderek daha da artacağını düşünüyorum.



Gelecekte tabii bunların olmasını arzu ediyoruz ama geçmişten bugüne geldiğimiz noktaya bakacak olursak, ben neredeyse 40 yılı bulan kendi akademik hayatımda bile çok önemli bir yol katettiğimizi düşünüyorum. Mesela, ilginçtir, ben 1968'de üniversiteyi bitirmiş bir kişi olarak davranışçı ekolden bilişsel ekole geçişi çok yakından izleme imkanı bulabildim. ODTÜ'de öğrenciyken araştırmaları için veri topladığım hocam, Dr. Hershiser, Iowa Üniversitesi'nde davranışçı gelenekte yetmişmiş bir akademisyendi. Sonra, kendim de yüksek lisans için Iowa Üniversitesi'ne gittiğimde, bi-

lişsel yaklaşımdaki Dr. Pallack isimli, bölüme yeni gelmiş bir hoca ile diğer davranışçı yaklaşımdaki hocaların tartışmalarını, o heyecanlı ortamı çok yakından yaşadım; çok keyifliydi doğrusu... Bilişsel yaklaşımın psikolojiye çok şey kazandırdığını düşünüyorum; çok daha doyurucu bir hale geldi. Şimdi düşünecek olursak hayatın nasıl anlamlandırıldığı, sosyal-bilişsel yapı, biliş-duygu ilişkileri, toplumsal cinsiyet, kültür, benlik gibi şimdi popüler olan birçok konu bu bilişsel yaklaşımla önem kazandı. Artık psikoloji birçok uygulama alanına da girdi. Bu açılardan geldiğimiz noktayı çok önemli

görüyorum. Ama yine de, dediğim gibi, katedeceğimiz daha çok yol var. Mesele, kültürler-arası çalışmalar çok şey kattı psikolojiye, çok önemli. Ama diğer yandan bakıyorsunuz, bireyci toplumlar - toplulukçu (kolektivist) toplumlar gibi, adeta bir kutuplaşmaya gidiliyor. Hatta Hacettepe'deki geçen Ulusal Psikoloji Kongresi'ndeki konuşmamda adeta "onlar öyle, biz böyleyiz" şeklindeki basitleştirmelerin bana pek hitap etmediğinden söz etmişim. Bu tip kutuplaştırmaların psikolojinin gelişimini yavaşlattığını düşünüyorum. Zaten kültür psikolojik bakımdan içi boş ya da çok dolu, yani belirsiz bir kavram; ilgili psikolojik değişkenlerin netleştirilmesi gerek. O nedenle benim arzu ettiğim bakış, bir sistem yaklaşımı, süreç yaklaşımı. Biz kendi çalışmalarımızda, psikolojik değişkenler bakımından kültüriçi farklılıkların aslında kültürlerarası farklılıklardan daha fazla olduğunu gördük. Dolayısıyla, konuya böyle bazı kültürlerarası farkları kutuplaştırarak basitleştirici şekilde değil de hem kültüriçi hem de kültürlerarası farklılıkları ve benzerlikleri kapsayan bir sistem yaklaşımıyla, ilgili psikolojik süreci öne çıkaracak şekilde yaklaşmamız gerektiğini düşünüyorum. Şimdi tabii istatistik bakımından da çok uygun olan model test etme imkanları var. O yollarla psikolojinin çok daha iyi gelişeceğini düşünüyorum.

Eselden beri önemseydiğim bir diğer husus ise, bilişi tekrar devreye sokmamızın yanı sıra duygusal süreçlere de gereken ilginin daha çok gösterilmesi. Hatta o nedenle yıllar önce -sanıyorum 1987'den beri- ODTÜ'de vermeye başladığım dersin adı "Social Cognition and Affect" idi. Biliş ve duyguyu birlikte ele almaya çalışıyorum ve duyguların yeterince ele alınmadığını düşünüyorum. Tabii incelenmesi daha zor; yalnız son yıllarda bu konuda da epey çalışmalar yapılmaya başlandı; bu da çok olumlu bir gelişme bence.

Onun dışında bana çok heyecan veren bir yaklaşım yine psikolojinin kuruluşunda olan ama sonra ihmal edilen "Pozitif Psikoloji". Hatta o konuda bu yıl ilk defa bir ders açtım. Onu da çok önemli görüyorum; ayrıca benim kendi bakış açım da çok uyuyor. Çünkü ben başından beri hep "optimali" arayan bir yaklaşımda oldum. Mevcut psikolojik sorunları bildiğimiz kadarıyla çözmeye çalışmaktansa psikolojik optimali anlamaya yöneldim. İnsanların çok önemli özellikleri var; o özelliklerin hangi koşullarda, nasıl daha uygun şekilde gelişebileceğini; ve insanların daha iyi yaşayabilmeleri için neler yapılabileceğini sorgulamaya çalıştım. Şimdi pozitif psikoloji çerçevesinde bilgelik, yaratıcılık, umut, pozitif yönelim, akış, özgünlük, affetme gibi çok ilginç konular var. Eskiden pek bir araştırma konusu olarak düşünülmeyen konular şimdi bu pozitif psikoloji kapsamında ele alınıyor. Ben kendi benlik modelimi de bu pozitif yaklaşımda görüyorum; insanların temel gereksinimlerini dengeli şekilde tatmin etme ihtiyacı olduğunu varsayıyorum. Bir yanda, kendi olma, kendileşme, kendini idrak etme, ortaya koyma, ayırdına varma; diğer yanda ise insanlarla 'ilişkili olma' -ki bu boyut olumlu duygusal yönelimle yakından bağlantılı. Bu iki yönelimin tatmini, daha genel bir ifadeyle, idrak etme / kavrayış yönelimi ile olumlu duygu yöneliminin birbirini desteklemesi, tamamlaması kişi için bir denge durumu oluşturuyor bence; ve çok temel başka birtakım gereksinimlerimizin de tatmin edilmesine yol açıyor. Böylece, temel gereksinimlerin tatmin edilebildiği "dengeli yetişme ortamlarında" "dengeli benliğe" sahip giderek daha çok kişinin yetişebilmesiyle birçok problemin daha başından önlenebileceğine inanıyorum.

GA: Hocam, psikolojik açıdan dünyada neler yapılabileceğinden bahsettiniz. Türkiye'de ve dünyada çok yol kate-

dildi ama özellikle Türkiye’de psikolojinin uluslararası standartları yakalaması için neler yapılması gerekiyor?

ZY: Çok eksikimiz var mı Hocam hala?

EOİ: İşte az önce biraz değindiğim gibi Türkiye’de de tabii çok farklılıklar var. Üniversiteler bağlamında ele alacak olursam, bildiğim kadarıyla, gelişmiş bazı üniversitelerimizdeki psikoloji bölümlerinde aslında Avrupa’daki birçok ülkedekilerden daha geride olmadığımız, hatta bazılarından daha iyi bir yerde olduğumuz kanısındayım. Dolayısıyla, nereyi nereyle kıyasladığımıza bağlı. Ama ben sorunu hiçbir zaman şu ya da bu ülkeye ulaşmak şeklinde düşünmüyorum. Uluslararası standartları yakalamak için önce onu kendimiz için gerçekten istemek gerek. Olması gerekeni yapmak zorundayız her zaman için. Bu da her şeyden önce bence bir bakış açısı, bir gönül işi; bunu çok önemli görüyorum. Mesela, yetersiz bir işle veya ürünle karşılaşıyorsunuz ve onu hakkıyla değerlendirmek durumundasınız. “Türkiye koşullarında bu kadar” ya da “Bize bu kadarı yeter” gibi bir yaklaşımı hiçbir zaman içime sindiremedim. Evet, bizim zamanımızda birçok kaynağa ulaşmak zordu, bazı sıkıntılar vardı; ama bu eksiklikler yine de, iyi iş yapmak (en azından girişimlerde bulunmak) için büyük bir engel değildi. İyi iş yapmayı bir defa arzu etmek, uluslararası standartlar neyse onları bir defa çok iyi içselleştirmek ve hakikaten gerekeni yapmayı istemek çok önemli. Bu öncelikle bir gönül işi derken bunu çok yürekten söylüyorum. Kendi doktora yaşantımdan örnek verecek olursam, 70’li yıllarda ülkemizdeki doktora imkanları yeterli değildi ve oğlumuz da henüz iki yaşındaydı... Ama “hakkıyla yapmaya çalışmalıyım” düşüncesiyle oğlumuzu da alıp, eşimle birlikte -o da doktora yapacaktı- sınırlı imkanlarla ömrümüzde ilk defa İskoçya’ya gittik.

Doğrusu şimdi düşününce biraz çılgınlık gibi geliyor. Ama o zamanki bakış açısıyla bu bir gönül işi ve bu düşünceyle insan o cesareti buluyor demek ki... Tabii artık birçok bakımdan olduğu gibi, iletişim imkanları bakımından da Türkiye’de çok kolaylaştı birçok şey; kaynaklara ulaşmamız falan artık eskisi gibi zor değil. Üniversiteler arası farklar var tabii; bu açıdan alt yapı eksikliklerinin tamamlanması çok önemli. Kurumsallaşma çok önemli; bu konuda Derneğimizin çabalarıyla da epey bir iş yapılıyor. Daha gelişmiş üniversitelerimizde Öğretim Üyesi Yetiştirme Programları başlatıldı... Yani epey bir gelişme var; ama dediğim gibi, bence her şeyden önce bu bir kişisel bakış açısı ve gönül işi, ona çok inanıyorum. Çünkü insan kaynağı çok önemli; “Bizim derslerimiz bu kadar” ya da “Okumalar bu kadar” dememek lazım. Hakikaten merak ettiğimiz bir şeylerin üzerine gitmemiz lazım. Kendi kendimizin eğiticisi olmamız çok önemli. Yani merak ettiğiniz şeylerin üzerine gidince zaten arkası gelir bence. Merak çok yüreklendirici, çok sürükleyici bir şey; önemli olan onu uygun alana kanalize edebilmek, onu uyanıdırabilmek.

ZY: Türk Psikologlar Derneği’nden de bahsettiniz; onunla ilgili de sorularımız olacak ama benim ondan önce merak ettiğim bir şey var. Sizin Muzaffer Şerif’le tanıştığınızı biliyoruz. Bize onunla ilgili bir şeyler anlatabilir misiniz?

EOİ: Muzaffer Şerif’le aslında kısa bir zamanda ama epey bir anım oldu. 1985 yılında Amerikan Psikologlar Birliği’nin (American Psychological Association / APA) toplantısı Los Angeles’ta oldu. Muzaffer Şerif de beni UCLA’ye davet eden (Harold) Kelley’nin iyi arkadaşıydı. Bir gün Kelley gelip heyecanla “Muzaffer Şerif de APA toplantısına gelecek, seni onunla tanıştıracam” dedi. Ona göre programlar hazırladı. Ben de önceden

Muzaffer Şerif'in Türklerle tanışmaktan çok hoşlanmadığını duymuştum ve bunu Kelley'e biraz çitlatayım istedim; ama o "Yok yok, seni sevecektir, zaten merak etme hanımlarla arası hep iyidir" dedi. Tabii ben çok merak ediyordum; sosyal psikolojinin kurulmasında rol oynamış, çok önemli bir isim Şerif... Ayrıca, Türk asıllı olması nedeniyle bizim için daha da önemli olan "akademisyen Muzaffer Şerif"i tanıyacağımı düşünüyorum. Sonunda çok pozitif bir ortamda tanıştık. Ama açıkçası, "akademisyen Muzaffer Şerif"i ben daha dingin, ağır-sakin, daha böyle bilge tipli bir kişi olarak bekliyordum sanırım. Tanıdığım Muzaffer Şerif-tabii bu benim üzerimde bıraktığı etki-adeta içinde bulunduğu sistemle dalga geçen, muzip-yaramaz, 80 küsur yaşında bir Akdeniz delikanlısıydı adeta. Şöyle örnekler vereceğim bu izlenime nereden vardığımı anlatmak için: Mesela, bir panelde konuşmacılardan biriydi ama orada yoktu. Sonunda panel başladı ama Şerif hala yok; derken çok büyük olan toplantı salonunun ortasındaki yoldan gayet rahat bir tavırla sağa sola selamlar vererek ve saatine işaret edip "Turkish time, Turkish time" diye espiri yaparak geldi; önde upuzun masadaki yerine oturdu. Daha sonra, kafasında ufak bir şapkası vardı, onu çıkarıp başının üstünden arkaya attı. Sanki içindeki sistemle problemi olan biri gibiydi panelde de. Sonra akşam yemeğinde Kelley'nin davet ettiği kişilerle buluşacaktık. Ben Kelley'lerle gittim sanıyorum; eşim de Muzaffer Şerif'i getirecekti. Biz hepimiz gittik, bir Çin Lokantasında yuvarlak bir masanın etrafında toplandık ama eşimle Şerif ortalarda yok. Hepimiz acaba adresi mi bulamadılar diye merak içinde bekliyoruz. Derken geldiler; Şerif'in kucağında tek tek paket edilmiş kırmızı güller var. Eşime yolda "Bir çiçekçi bulmamız lazım" demiş, toplantıda kaç kadın olduğunu sormuş ve herbiri için birer kırmızı gül yaptırmış. Sonra o gülleri tüm kadınlara tek tek takdim etti. Kelley,

"İşte bu klas!" dedi. İşte orada onu görürsün; 80 küsur yaşında ama yüreği, gönlü böyle bir Akdeniz delikanlısı.

Yine yemek sırasında, değişik defalar, resim çektirirken falan bana sarılıp "Türk kadınına gördünüz mü!" diye birkaç kere söyledi. Orada hissettim ki ben onun için adeta çok eskiden tanıdığı, özlemini çektiği bir kişiydim. Ben orada memleketi temsil ediyordum, öyle hissettim; "Türk kadınına gördünüz mü!" derken yüzündeki ifade onu anlatıyordu. Türkçe konuşmayı tercih etmiyordu, yani hiç konuşmadı ve rahat konuşmadığını da ifade etti. Fakat şöyle dediğini hatırlıyorum: "Benim adım Muzaffer, Arapça kökenli. Senin adın bak ne kadar güzel, Olcay, Türkçe." Bence Türkçe konuşmasa da, ziyaret için dahi Türkiye'ye gelmeye korksa da (ki onu da ifade etmişti), onun için Türkiye ve Türk olmak çok önemli olmuş hep, onu hissettim. Ben bir şekilde Şerif'i hatırladığımda, insanın varoluşsal yalnızlığı gelir aklıma. Biliyorsunuz Ödemiş'te Başoğlu Şerif Efendi'nin oğlu olarak doğmuş; bir şekilde yolu Amerika'ya düşmüş, koşullar gereği orada yaşamak durumunda kalmış, çok da iyi bir yer edinmiş, meşhur olmuş ama yüreği sanki oralarda atmamış, atamadığından bir ara alkolde de epey teselli aramış bir insan... Bir şekilde, 'yalnız' Muzaffer Şerif'i hissetmişim. O nedenle, dediğim gibi tanıdığım Şerif, insanın varoluşsal yalnızlığını düşündürür bana... O meşhur görünümün arkasındaki insanın yalnızlık hissi, ilginç... Yanılıyor da olabilirim tabii, bu bir izlenim sadece ama ben böyle yaşadım, böyle "gördüm".

LK: Milgram'ın deneyini ODTÜ'de uyguladığınızı ve çalışmayı sonuçlandırığınızı biliyoruz Hocam. Fakat yayınlamadığınızı için fazla bir bilgimiz yok çalışmanızla ilgili. Genel olarak biraz bahsedebilir misiniz bu çalışmadan?

EOİ: Biz onu deneysel sosyal psikoloji der-si kapsamında yaptık. Tabii Milgram'ın o görkemli laboratuvarı yoktu bizde. Ama manipülasyonun gerektirdiklerini yaptık. O sırada, elektrik işlerinden an-layan bir öğrencimiz vardı, o yardımcı oldu ve düzeneği kurduk. Hatta bazı öğrenciler "Hocam bu manipülasyon çalışmaz" dedi çünkü biz de beyaz önlük falan giydik ama tabii Milgram'ın deneyindeki gibi öyle gösterişli bir ortamımız yoktu. Sonra deney başladı ve çocuklar heyecanla "Hocam inanamazsınız nasıl çalışıyor sistem" diyerek geldiler. Gerçekten manipülasyon çok etkili oldu. Hatta elektrik mühendisliği öğrencileri-onlar çok daha iyi biliyorlar aslında bu işin temel mekanizmasının basit bir şey olduğunu- çok daha ciddiye aldılar. O sırada aşağıdaki laboratuvarı yapıyoruz deneyi. Gözlem penceresinden de gözle-yince, deneyi yakından izleme imkanımız oldu. Çok çarpıcı, ilginç bir deneyim oldu bizim için ve biz de yurtdışındakine ben-zer sonuçlar elde ettik. Ayrıca başka bir kişinin varlığının itaat üzerindeki etkisine de bakmıştık sanırım... ama çok vakit oldu o dosyayı bulup bakmam gerek...

LK: Deneyi ne zaman uyguladınız Ho-cam?

EOİ: ODTÜ'ye ilk geldiğim yıllardı; sa-nırım 1982 falan... Biliyorsunuz etik ne-denlerle böyle deneyler daha sonraki yıllardan itibaren yapılamadı. Gerçi o konuda ben biraz farklı düşünüyorum. Milgram'ın deneyleri olmasaydı sosyal psikoloji çok şey kaybederdi ve bu de-neyler bize çok şey kazandırdı. Hep dü-şünürüm, acaba bu sonuçlar böyle çık-mayıp da insanı dahayücelten şekilde çıksaydı (örneğin, birçoğunun beklediği gibi itaat sadece yüzde bir oranında kalsaydı) yine bu kadar tepki çeker miydi diye.

GA: Hocam, az önce Dernek'ten bahset-tiniz, şu an Türk Psikologlar Derneği'nin

bulunduğu noktayı nasıl değerlendir-i-yorsunuz?

EOİ: Az önce kurumsallaşmanın önemi-ne değindik. Derneğimiz kurumsallaşma açısından çok önemli tabii... Şu an gel-diği nokta bizim kuruluşunda pek dü-şünemediğimiz bir nokta. Tabii bunda sevgili Nail Şahin'in ve onunla beraber çalışmış gençlerin çok büyük katkıları var. Çok önemli gelişmeler oldu; fakat yine de katedilmesi gereken çok yol var. Psikoloji giderek toplumda önem kazandıkça, bu alanla ilgili uygulamalar yapmaya teşebbüs eden insanlar da çoğalıyor. Bunların iyi bir şekilde denet-lenmesi bakımından bir mesleki oda kimliği kazanmamız gittikçe daha da önemli olmaya başladı. O açıdan daha katedilmesi gereken epey yolumuz var. Fakat gelinen nokta hakikaten mucize gibi.

LK: Hocam aynı zamanda Türk Psikoloji Dergisi'nin de editörüsünüz ve Dergiye çok emeğiniz geçiyor. Türk Psikoloji Dergisi'nin Türkiye'deki psikolojiye kat-kısı hakkında neler söylemek istersiniz?

EOİ: Türk Psikoloji Dergisi de başlarda düşünemeyeceğimiz şekilde büyük bir başarı. Başta yine Nail Şahin olmak üze-re tüm bu noktaya getirenlere teşekkür borçluyuz. Şu anda da özellikle Doğan Kökdemir, Aylin Küntay, Gonca Soy-güt, Ali Tekcan gibi gençlerin, Zuhal (Yeniçeri) gibi daha daha gençlerin çok emeği var. Bu iletişim aracı çok önemli bizim için. Özellikle de "Social Sciences Citation Index (SSCI)" kapsamında ulus-lararası bir dergi niteliği kazanmış ol-ması çok önemli oldu. Bu durum öğre-tim elemanlarının yükselmelerinde ve Dergi'nin prestijinin artmasında önemli rol oynuyor. Dergi'nin çok önemli bir imkan olduğunu düşünüyorum; ama tabii bu imkanı daha da iyi şekilde kullanabiliriz diye de düşünüyorum. Bunun için uluslararası atif sayılarını

artırmamız lazım. Türkiye’de yapılan çalışmalarda çok ölçek ağırlıklı bir yaklaşım gözlüyorum. Tabii ki ölçekler geliştirilecek, ölçek uyarlamaları olacak, ölçekler kullanılacak; fakat daha olguya yönelik çalışmalar olsa Türkiye’de psikolojinin daha iyi gelişeceğine ve bizim Dergi’nin de bu açıdan, ülkemizde psikolojinin gelişmesine daha iyi hizmet edebileceğine inanıyorum. Bir de konular itibariyle, biraz kaçınılmaz olarak, Türkiye’nin yayın potansiyelini yansıtmak bakımından bir dağınıklık var. Belki zaman içinde daha belirli konulara yönelik özel sayılar çıkarılabilir. Hatta belki ülkemiz bakımından önemli bazı konuları tartışmaya imkan sağlayacak nitelikte özel sayılar olabilir. Yani, “Daha iyi nasıl kullanabiliriz bu imkanı?” diye düşünmemiz lazım aslında. Çünkü iletişim çok önemli; hem yurtiçi iletişim açısından hem de kendimizi yurtdışında duyurmak bakımından, orada temsil etmek bakımından, Türk psikoloji yayınlarının ve dergisinin uluslararası düzeyde

daha iyi konuma gelmesi bakımından daha yapılacak epey iş var sanırım.

ZY: Türk Psikoloji Dergisi, sizin de belirttiğiniz gibi, belli bir süreçten geçti ve eskiye oranla daha da profesyonel bir hale geldi. Dolayısıyla sizin bahsettiğiniz, örneğin özel sayılar gibi, daha farklı açılımlara artık hazır durumda aslında.

EOİ: Evet, değil mi? Yani artık mesela sunumların bilgisayar ortamında verilebilmesi gibi, epey gelişme katedildi aslında. Ama tabii hayaller, beklentiler hep daha fazla oluyor.

GA: Hocam, biraz da kişisel meraktan soruyorum ama bilime ve psikolojiye adım atan gençleri nasıl buluyorsunuz? Onlara önerebileceğiniz bir şeyler var mı?

EOİ: Biliyorsunuz psikoloji bölümlerinin ÖSS puanları hep yükseliyor. Dolayısıyla, daha çok ilgi var, daha çok yönelik var psikolojiye. Yeni bölümler açılıyor. Mesela, bu yıl bir vakıf üniversitesi



psikoloji bölümü açıldığı için renkli kocaman reklamlar verdi. Bunu görmek çok hoşuma gitmişti; demek ki psikolojiye çok ilgi, talep var ki böyle ilanlar oluyor. Yani daha çok kişi geliyor, daha yüksek puanlarla geliyor, bunlar tabii hoş gelişmeler. Gelişmiş üniversitelerde koşullar da tabii eskiye göre çok daha iyi, daha kurulu bir düzen buluyor öğrenciler. Bizim zamanımızda pek az şey vardı ama sizler daha çok araştırmaların yapıldığı, dergisi, derneği olan, mezuniyet sonrası programlarının olduğu birer sistem içerisinde bulunuyorsunuz kendinizi; bunlar hep avantaj. Ama her avantaj, bazı zorlukları da beraberinde getiriyor, dezavantajları da olabiliyor. Şimdi sizler üzerindeki beklentiler de daha farklı; daha fazla. Belki de asıl farklılık beklentilerin fazlalığından ziyade nitelik değiştirmesinde... Sanıyorum şimdi daha çok imkan var ama daha yarışmacı bir ortam da var. Bizim sizlerden beklediğimiz, dünya psikoloji camiasında Türkiye'yi hakkıyla temsil etmeniz. Artık çok daha açık, çok daha yarışmacı bir ortam içindediniz. Dolayısıyla, bunun gereğini yapmak için sizlere çok daha fazla görev düşüyor. Benim gençlerle ilgili beklentilerim gayet olumlu ama bazen "Acaba biraz da bu baskıların etkisiyle çok aceleci, sabırsız mı gençler bizlere kıyasla?" diye soruyorum kendime. Mesela, hatırlıyorum, kariyerimin başlarında yaptığım bir araştırmamın analizini yapacağım hesap makinesiyle: Bir Latin karesi analizi. Hata yapınca geri dönüp tekrar başlıyorsun; bir hafta, on gün böyle sabırla analiz yapmıştım. Keyifli falan dedik ama ben zaman zaman bizim çalışmalarını dervişlerin çile çekmesine de benzetirim. İğneyle kuyu kazmak gibi; öyle bir sabrınız olması lazım. Problemi kafaya takacaksın, sonra onun için çok sabırla çalışacaksın.

ZY: Bir bilimsel hazırlık da gerekiyor?

EOİ: E tabii, bilimsel hazırlık da gerekiyor. Bu çerçevede biz, benim mesleğe ilk girdiğim Hacettepe yıllarında aman elemanlarımızı iyi yetiştirelim diye, sevgili İffet Dinç gibi standartlara hakkıyla sahip çıkmak isteyen hocalarımızın da etkisiyle, gençlere "Aman dikkat edin, sınırlarınızı bilin" diye yaklaştık hep; o nedenle bana belki de onları biraz çekingen yetiştirdik gibi geliyor bazen; yani frene biraz fazla basılmış olabilir o yıllarda. Şimdi de diğer uca gidilmesin diye bir kaygım var. Bu bir sabır işi. Şimdi öğrencilerin çok imkanları var. Bizler ulusal bir kongre başlatırken "Acaba nasıl geçecek?" diye kaygılar içindeydik. Şimdi öğrencilerin kendi kongreleri bile oluyor. Yani imkanlar arttı. Bunlar çok iyi de, öte yandan durum "biran önce, en kestirme yoldan sonuca ulaşma" isteğine gelmese diyorum... Çünkü bu bir hazım işi, hakkını vererek yapmak lazım. Tabii hayat da şimdi gençleri biraz sabırsızlığa alıştırtıyor. Artık basıyorsunuz bilgisayarın tuşlarına hemen sonuçlar çıkıyor. O nedenle hayat siz gençleri daha bir aceleci olmaya hazırlıyor gibi. Ama, dediğim gibi, orada biraz dikkat etmek lazım; bu iş biraz da olgunlaşma işi, bir emek işi. Ben yine kendi denge modelimden hareketle, bu idrak etme sürecini ciddiye almak ve konuya içtenlikle gerçek bir kavrayış için yaklaşmak gerekir diye düşünüyorum. Gerçekten samimiyetle yaklaşınca ardından gerçek haz kısmı da gelir. O nedenle çok da aceleci olmamakta fayda var diye düşünüyorum. Evet, sadece bu yönde bir kaygım var ama onun dışında ben çok umutluyum gençlerden. Ayrıca şunu da söyleyeyim; Türkiye'de sosyal psikoloji açısından müthiş imkanlar var. O potansiyel hakkıyla gerçekleştirilebilirse, psikolojinin gelişmesine uluslararası çerçevede de çok katkıda bulunulabilir. Bunu kültürlerarası çalışmalardan hareketle söylüyorum. Türkiye çok zengin, çok çeşitlilik içeren bir ülke. Mesela İsveç'le yaptığımız kültürlerarası yaşlılık çalış-

ması sonucunda diyebilirim ki, İsveç fazla farklılık göstermeyen bir ülke olduğu için sosyal psikoloji açısından pek ilginç bir ülke değil bence. Türkiye’de ise hangi değişkeni ele alsak anlamlı sonuçlar bulundu. Türkiye çok heyecan verici bir ülke. Kültürümüz, insan ilişkileri bakımından zengin unsurlarla dolu. Bunların ortaya çıkarılması, değerlendirilmesi açısından gençlere gerçekten çok iş düşüyor. Ama bu potansiyelin hakkıyla değerlendirilebilmesi için, Şerif’in dediği gibi, teknisyenliğin ötesinde iş görmeye yönelmek gerek.

ZY: Olcay Hocam, sizin bugüne kadar çok öğrenciniz oldu. Hatta artık öğrencilerinizin yetiştirdiği öğrenciler de var. Ben bunun çok özel olduğunu düşünüyorum. Eminin siz de katılıyorsunuz, bunu kendini gerçekleştirmenin çok güzel bir göstergesi olarak görüyorum. Siz yetiştirdiğiniz öğrencilerin büyüdüğünü görünce bugün neler hissediyorsunuz?

EOİ: O, çok çok keyifli bir şey hakikaten. Ben zaten biliyorsunuz öğrencilerime “akademik evlatlar” derim, onların çocukları ya da yetiştirdikleri öğrenciler de “akademik torunlar” oluyor. Şimdi mesele, Zuhul benim torunum oluyor, Doğan öğrencimin yetiştirdiği bir öğrenci olarak. Ne mutlu bana ki Zuhul gibi bir akademik torunum ayrıca öğrencim de oldu. Çok keyifli bir şey tabii ki. Neden bu kadar keyif veriyor diye düşünüyorum bazen... Yani bu tip ilişkiler, bağlar neden bize bu denli hoş geliyor? Anlam meselesi yine; çünkü süreklilik hissimizi, anlam algımızı besliyor.

ZY: Sizden bir “iz”in devam etmesi, değil mi Hocam?

EOİ: Evet, aslında geçici gibi görünen ömrümüz, bu dünyadaki varlığımız, bir sürekliliğin parçası. Yani, dünyadaki varlığımız geçici gibi görünmekle birlikte aslında o sürekliliğin bir parçası. İnsanlı-

ğın varoluş zincirinde birer halkamız aslında. Bu tip yaşantılar bize çok heyecan veriyor çünkü o halkaların varlığı konusunda kanıt oluyor. Hayatımıza anlam katıyor. Bu çok çok önemli. O açıdan ben bu geldiğim yaş hakikaten çok keyifli buluyorum. İnsanlar genellikle yaşlanmaktan korkar, rahatsız olur. Ama aslında dünyaya -ben yaşlanmak demiyorum-yıllanmak için geliyoruz bence. Yaşlanmak doğal bir süreç, bu bize bağlı değil. Vücut zaman içinde kendi kendine “yaşlandıkça” belirli değişiklikler geçiriyor. Ama yıllanıp yıllanamamak bize bağlı bir şey. Bence yaşlanmaktan değil, asıl hakkıyla yıllanamamaktan korkmamız lazım. O açıdan sanıyorum gençlerin yetişmesi, yani bizlerin bu süreklilik hissini yaşamamız, o insanlığın varoluşundaki halkalara yaptığımız katkı bakımından bize bir kanıt oluşturuyor, bir umut oluyor. Bizden sonra onlar da yeni kuşakları yetiştirecek ve böylece biz de o dolaylı süreklilik hissini yaşayacağız; yani aslında hiç de geçici değiliz. Sürekliliğin bir parçasıyız. Dediğim gibi, yine aynı noktaya geliyoruz: Anlam. Hayatımıza anlam katan bir şey, örneğin bir akademik torunumla karşılaşmak, beni şahsen çok heyecanlandırıyor, çok hoşuma gidiyor.

ZY: Hocam torunlar evlatlardan daha çok sevilmemiş, doğru mu?

EOİ: O daha çok sevme durumu biraz karışık bence. (Gülüyor). Yani, toruna duyulan sevgide evlada duyulan sevgi de var. Sevgi tartılmaz gerçi ama o sürekliliğin içinde akademik olsun ya da biyolojik olsun toruna yönelik sevgide, aslında o diğer evlatlara olan sevgi de var. Dolayısıyla, torun sevgisi daha katmerlenmiş, “şeddeli” bir sevgi oluyor, o bakımdan diğerini içeriyor zaten. Ve tabii hayata daha derin anlamlar katan yeni bir boyut kazandırıyor.

ZY: Olcay Hocam, sizi dinlemek bana zaten hep keyif vermiştir. Bizi kabul ettiği-

niz için Türk Psikoloji Bülteni yayın ekibi adına çok teşekkür ederim.

EOİ: Benim için de keyifli bir sohbet oldu. Sağolun. Ben de düşündüğünüz, geldiğiniz için çok teşekkür ederim.

* Bu söyleşi, Zühal Yeniçeri, Gülçin Akbaş ve Leman Korkmaz tarafından gerçekleştirilmiştir. Söyleşinin deşifresini de hazırlayan Gülçin Akbaş ve Leman Korkmaz'a Türk Psikoloji Bülteni yayın ekibi adına teşekkür ederiz.

Dernek'ten Haberler

EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi Çalışmaları ve 25-26 Ocak 2008 Ankara Toplantısı

Nebi Sümer

TPD adına EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi Temsilcisi

EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi (EFPA SCA) 2001 yılında kurulmuş ve bu dönemden itibaren çalışmalarına yoğun olarak devam etmektedir. 18 ülkeden Psikoloji Dernekleri temsilcilerinden üyeleri bulunan SCA'da Türk Psikologlar Derneği, 2006 yılından beri Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Nebi Sümer tarafından temsil edilmektedir. Komite toplantılarını yılda iki kere olmak üzere farklı üye ülkelerde düzenlemektedir.

Komitenin 2006-2007 yıllarında Berlin'de (Almanya - Şubat, 2006), Atina'da, (Yunanistan - Temmuz, 2006), Paris'te (Fransa - Mart, 2007) ve Prag'da (Çek Cumhuriyeti - Temmuz, 2007) olmak üzere dört toplantı düzenlemiştir.

EFPA SCA'nın çalışmalarını özetlemek gerekirse:

- Psikoloji Doktora Programları için (Avrupa çapında) minimum ortak koşulların

belirlenmesi çalışması ve Doktora öğrencilerinin Avrupa ülkeleri içinde dolaşımı koşulları konusunda çalışmalar

- EFPA himayesinde gerçekleştirilen Avrupa Psikoloji Kongreleri'nin kalite ve kapsamının iyileştirilmesi ve genişletilmesine yönelik çalışmalar,

- Avrupa Psikoloji Kongreleri'nin değerlendirme ölçütlerinin gözden geçirilmesi ve Avrupa Psikoloji Kongresi Rehberi ve Değerlendirme Kriterleri'nin oluşturulması,

- Bilimsel araştırma etiği ve Etik kurul başvuru süreçlerine yönelik çalışmalar,

- Yapılan Avrupa Psikoloji Kongreleri'nin Nihai Raporlarının değerlendirilip geri bildirimler verilmesi ve önerilerin bir sonraki kongre sahiplerine ulaştırılması,

- Avrupa araştırma fonlarında Psikoloji bilimine ayrılan miktar ve ödeneklerin genişletilmesi ve psikoloji çalışma alanlarının fon sağlayan kurumlara tanıtılması ve bu amaçla Avrupa Araştırma Konseyi'ndeki (European Research Council)





Psikoloji alanının temsiline yönelik çalışmalar yapılması,
- European Psychologist dergisinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar,
- EFPA araştırma etiği ilkelerinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar.

**EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi
25-26 Ocak 2008 Ankara
Toplantısının Ardından**

Komitenin 25-26 Ocak 2008 tarihlerinde gerçekleşen son toplantısına Türk Psikologlar Derneği (TPD) Genel Merkezi ev sahipliği yapmıştır. Toplantı, TPD Eğitim Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar: Prof. Nigel Foreman (İngiltere), Prof. Odd E. Havik (Norveç), Prof. Vladimir Taksic (Hırvatistan), Prof. Michele Carlier (Fransa), Prof. Knud-Erik Sabroe (Danimarka), Prof. Jan Henk Kamphuis (Hollanda), Prof. Jose M. Prieto (İspanya), Prof. Nebi Sumer (Türkiye).

**EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi
Ankara Faaliyetleri**

Faaliyet, EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi üyelerinin 25 Ocak 2008 Cuma günü Ankara'ya ulaşmaları ile başladı. Aynı günün akşamında misafirlerimizi karşılamak amaçlı olarak Derneğimiz tarafından bir yemek düzenlendi. Yemeğe

Türk Psikologlar Derneğini temsilen Genel Başkan Gonca Soygüt ve Genel Müdür Şeniz Çelimli katılmışlardır.

Grubun planlanan toplantısı 26 Ocak 2008 Cumartesi günü TPD Eğitim Merkezi'nde gerçekleşti. Toplantının gündemini oluşturan konuları şu şekilde sıralamak mümkün:

- Komite üyeliği ve ilgili konular;
- Komitenin devam eden gündem konuları ve sorumlulukları;
- Temmuz 2007'de Prag'da gerçekleştirilen 10. Avrupa Psikoloji Kongresi ve sonrasındaki EFPA Genel Kurulu'nun ardından EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi tarafından hazırlanan raporun gözden geçirilmesi;
- 2008-2009 dönemi için Komitenin amaçları ve hedeflerinin belirlenmesi;
- Komitenin sonraki toplantılarının tarih ve yerlerinin belirlenmesi;
- European Psychologist dergisinde Klinik Psikoloji alanının da temsil edilmesi amacıyla güney Avrupa ülkelerinden bir yardımcı editör önerilmesi;
- 10. Avrupa Psikoloji Kongresi Nihai Raporu'nun gözden geçirilip değerlendirilmesi;
- 10. Avrupa Psikoloji Kongresi'nde ilk defa gerçekleştirilmiş olan Dil Günleri'nin değerlendirilmesi;
- Yenilenmekte olan Kongre Değerlendirme Ölçütlerinin Komitenin görüşüne su-

nulup değerlendirilmesi;

- Gelecekte gerçekleşecek olan Kongrele-
re dahil olma kriterlerinin gözden ge-
çirilmesi;

- Avrupa çapında ortak kabul görecektir
olan ve esas olarak Psikologların mesleki
hareket kabiliyetlerini artırmayı ama-
çlayan ortak bir Avrupa doktora
diploması oluşturmak amaçlı olarak
yapılmış ve 10. Avrupa Psikoloji Kong-
resinde sunulmuş olan anket çalışmasının
değerlendirilmesi;

- Psikoloji Bilimlerinde Etik konusu.

Yoğun bir gündemle gerçekleştirilen top-
lantıda komitenin üzerinde çalışmakta
olduğu birçok konunun ele alınma şansı
olmuştur. Toplantının yalnızca bir
gün gibi bir sürede yapıldığı göz önüne
alındığında gündem konularında sağla-

nan aşama açısından çok verimli bir
toplantı gerçekleşmiştir.

EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi'nin
çalışmaları dahilinde TPD temsilcisi
Prof. Dr. Nebi Sümer daha çok Avrupa
Psikoloji Doktora Programlarının mini-
mum standartlarının ve Avrupa Psikolo-
ji Kongresi başvuru ve değerlendirme
ölçütlerinin belirlenmesi konularında ak-
tif olarak görev almaktadır.

Yukarıda özetlendiği gibi, EFPA Bilimsel
Faaliyetler Komitesi'nin Avrupa çapında
Psikoloji Biliminin etkinliğini artırmaya,
uygulamaların bilimsel standartlara uy-
gun olarak gerçekleşmesini sağlamaya
ve Psikoloji eğitimi belirli bir seviyenin
üzerine çıkarmaya yönelik çalışmaları
tüm hızıyla devam etmektedir.



Avrupa Psikologlar Federasyonu (EFPA) Yönetim Kurulu ve XI. Avrupa Psikoloji Kongresi (ECP 2009) Organizasyon Komitesi Toplantısı 8 Şubat 2008, Oslo - Norveç

Şeniz Çelimli
TPD Genel Müdür

Derneğimizin çalışmalarını takip edenlerin yakından tanık olduğu ve bildiği gibi 3-6 Temmuz 2007 tarihinde Prag'da gerçekleştirilen Avrupa Psikoloji Kongresi'ni takiben gerçekleştirilen EFPA Genel Kurulu'nda yapılan oylama neticesinde 2011 yılında düzenlenecek olan Avrupa Psikoloji Kongresi'nin ev sahipliği İstanbul'da Türk Psikologlar Derneği tarafından yapılacaktır. Bu konudaki çalışmalarımız hızla devam etmektedir.

Her iki yılda bir düzenlenen Avrupa Psikoloji Kongrelerinin XI.'si 2009 yılında Oslo'da gerçekleştirilecektir. EFPA, kongre düzenleme aşamasında olan psikolog-

lar derneklerinin süreç içerisindeki deneyimlerini paylaşabilecekleri ortamlar yaratmaya özellikle çok önem vermektedir. Son olarak bu amaçla Norveç Psikoloji Derneği ile Şubat ayında Oslo'da gerçekleştirecekleri toplantılarına Türk Psikologlar Derneği de gözlem yapmak ve fikir alışverişinde bulunmak amacıyla davet edildi.

Toplantıya EFPA Yönetim Kurulu üyeleri, XI. Avrupa Psikoloji Kongresi'ni Oslo'da düzenleyecek olan Norveç Psikoloji Derneği'nin organizasyondan sorumlu üyeleri ve Türk Psikologlar Derneği'ni temsilen Uzm. Psk. Şeniz Çelimli katıldı.



Toplantı, kongrenin birincil yerleşim yeri olacak olan Radisson SAS Plaza Otel'i nin toplantı salonlarından birinde, Norveç Psikoloji Derneği Saymanı ve aynı zamanda da Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı An-Magritt Aanonsen'in sunumuyla başladı. Bir tam gün süren toplantının başında gerçekleşen sunumda ilk olarak Derneğin kısa bir tarihçesi verildi. Daha sonra kongrenin teması, bu konuda yapılan çalışmalar ve iletişime geçilen bilim adamları ile ilgili bilgiler katılımcılarla paylaşıldı. Kongreye dair verilen bu bilimsel bilgilerin ardından kongrenin teknik ayrıntılarına yönelik bilgiler vermeye başlandı. Kongreyi üç ayrı mekanda gerçekleştirmeyi planlayan düzenleme komitesi, bu mekanların olanakları ve kongre sürecinde verecekleri hizmetlerle ilgili bilgilendirme yaptılar.

Öğle vaktine kadar gerçekleşen sunum dahilinde yapılması planlanan düzenlemeler konusunda henüz net olmayan noktalar için EFPA yönetim kurulu üyelerinin öneri ve görüşleri alındı ve bu görüşlerin hepsi karşılıklı olarak değerlendirilip, tartışıldı. Yapılan sunum ve değerlendirmenin ardından yürüyüş mesafesinde yer alan kongrenin gerçekleşeceği mekanlar birebir olarak ziyaret edildi. Bu mekanların sağlayacağı imkanlar (seminer salon sayıları, seminer salonlarının özellikleri, salon kapasiteleri, diğer imkanları vb.) yetkili kişiler tarafından tanıtıldı. Tanıtım gezisinin ardından toplantıya, Norveç Psikoloji Derneği'nin yerleşim binasında kongrenin taslak bütçesinin sunumuyla devam edildi. Kongrenin taslak bütçesi de ayrıntılı olarak görüşülüp öneriler alındıktan sonra, düzenlemeye dair paylaşılan bütün ayrıntılar üzerinden görüşlerin paylaşılmasının ardından toplantı sonlandırıldı.

Böylesi büyük çaplı bir kongrenin düzenleme sürecinin takip edilmesi ve çıkabilecek aksaklıkların önceden belirlenip çözüm üretilebilmesi açısından ol-

dukça verimli olduğunu düşündüğümüz bu toplantıya katılımımız aynı zamanda motivasyonumuzu ifade etmek ve ileride yardımcı olacak bağlantılar kurmak açısından da oldukça yararlı olmuştur.

EFPA Geropsikoloji Çalışma Grubu (Geropsychology Task Force) Çalışmaları 25-26 Ocak 2008, Brüksel, EFPA Genel Merkezi

Banu Cangöz

TPD adına EFPA Geropsikoloji Çalışma Grubu Temsilcisi

EFPA'ya bağlı olan Geropsikoloji Çalışma Grubu 2004 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. Grup 2004-2007 döneminde iki kez (Viyana, 2004 ve Prag, 2007) toplanmıştır. Çalışma grubunda halen 13 ülke (Avusturya, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, Lüksemburg, Norveç, Polonya, İspanya, Türkiye) temsil edilmekte olup, Türkiye faaliyet gösterdiği yıldan bu yana grupta yer almaktadır.

Geropsikoloji Çalışma grubu her faaliyet döneminde iki kez toplanmaktadır. 2004-2007 yıllarını kapsayan ilk faaliyet dönemi sonunda, grubun amaçları ana hatlarıyla belirlenmiştir. Bunlar: (1) Geropsikoloji alanının Avrupa üniversitelerinde ve/veya araştırma merkezlerinde temsil edilip edilmediğini, ediliyorsa ne düzeyde temsil edildiğini, (2) Psikoloji bağlamında yaşlanma veya yaşlılık konusunda yapılan araştırmaların miktarını ve



içeriğini, (3) Konuyla ilgilenen psikologların, yaşlı bireylerin daha iyi ve kaliteli yaşam koşullarına sahip olmalarını sağlamaya yönelik bilimsel bilgi ve becerilere ne derece sahip olduklarını saptamaktır. Bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik olarak, Avrupa'da geropsikoloji eğitim-öğretimi, araştırma ve uygulamaları alt başlıkları ile ilgili veri toplamak üzere, 30 Avrupa ülkesinden (Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Belarus, Bosna-Hersek, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, İngiltere, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İsrail, İtalya, Litvanya, Lüksemburg, Makedonya, Hollanda, Norveç, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, İspanya, İsveç, İsviçre ve Türkiye) seçilen anahtar kişilere kapsamlı bir bilgi toplama formu (anket) gönderilmiştir. Bu anketin sonuçlarının aktarıldığı ve değerlendirildiği bir makale *European Psychologist* dergisinde yayınlanmıştır (Pinquart, M., Fernandez-Ballesteros, R. And Torphdal, P. (baskıda). *Teaching, Research, and Application of Geropsychology in Europe*. *European Psychologist*). Ayrıca, çalışma grubunun birinci faaliyet dönemi sonuç raporu ile anket sonuçları temel alınarak iki kitap bölümü yazılmıştır (In *Geropsychology*, Eds. Hogrefe & Huber). Adı geçen bu makale ve kitap bölümleri, geropsikoloji alanının ülkemizin de dahil olduğu Doğu Avrupa ülkelerinde yeterince tanınmadığına ve gelişmediğine işaret etmektedir. Bu açıdan, adı geçen yayınlarda, geropsikoloji alanının Doğu Avrupa ülkelerinde geliştirilmesi ve teşvik edilmesi için özel bir çaba sarf edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. İnsan ömrünün giderek uzadığı ve buna bağlı olarak yaşlı nüfusun giderek arttığı Avrupa ülkelerinde, yaşlılıkla ilgilenen araştırmacı veya uygulamacı psikologlara olan ihtiyacın giderek artacağına ilişkin projeksiyonlar yapılmış ve bu gelişmelere eğitim programları (lisans, lisansüstü programlar), yetişmiş eleman ve bilimsel altyapı olarak hazırlıklı olmak gerektiği

üzerinde durulmuştur. Aşağıda sözü edilen makalenin dikkat çekici bulgularından bazıları sıralanmaktadır.

(1) 30 Avrupa ülkesinde, yaşlı nüfusla ilgili en önemli konular arasında demanslar ve genel bilişsel gelişim en başta gelirken, bu konuları sosyal gelişim, afektif bozukluklar, kronik hastalıklarla başa çıkma ve yaşlı bireylerin psikolojik değerlendirmesi konuları izlemiştir. Yaşlı ayrımcılığı (ageism), ölüm/ölüme hazırlık, koruyucu bakım hizmetleri ise daha az önemli konular olarak belirlenmiştir.

(2) 2001-2005 yılları arasında Avrupalı araştırmacıların yaşlı nüfusu konu alan yayınlarının % 21.6'sı psikopatoloji ile (depresyon, kaygı gibi), % 30.9'u demanslar ile, % 29.7'si bilişsel yaşlanma ile, % 26.3'ü psikolojik değerlendirme ile, % 23.6'sı bakım hizmetleri ile ve % 23.4'ü yaşlı bakımevleri (huzurevleri) ile ilgili olmuştur.

(3) Geropsikoloji alanında en fazla yayın yapan Avrupa ülkesi İngiltere (yaklaşık 1600 yayın) olup, İngiltere'yi İsveç, Almanya, Hollanda ve İtalya (500 ila 760 yayın) izlemiştir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Doğu Avrupa ülkeleri ise yayın sayısı ve uluslararası /çok merkezli araştırma projelerine katılım açısından oldukça geri durumdadır.

(4) Araştırmaya katılan Avrupa ülkelerinin % 47'sinde geropsikoloji alanında lisansüstü eğitim programı bulunmaktadır.

Çalışma grubu yukarıda özetlenen konuları kapsayan ilk raporunu 7-8 Temmuz 2008 tarihlerinde Prag'daki EFPA Kongresi Genel Kurul Toplantısı'nda sunmuştur.

Geropsikoloji Çalışma Grubun ikinci dönem (2007-2009) ilk toplantısı 25-26 Ocak 2008 tarihlerinde Brüksel'de EFPA Genel Merkezi'nde yapılmıştır. Bu toplantıya

Rocio Fernandez-Ballesteros (İspanya) başkanlık etmiştir. Diğer katılımcılar Martin Pinquart (Almanya), Maria Christensen (Danimarka), Josef Vasko (Çek Cumhuriyeti), Banu Cangöz (Türkiye), Angelos Carabelas'dır (Yunanistan).

Brüksel'de düzenlenen yeni faaliyet döneminin ilk toplantısında, yaşlı nüfusun giderek arttığı Avrupa ülkelerinde, gerontoloji alanına duyulan ihtiyaca dikkat çekilerek, Avrupalı psikologların konuya Amerikalı ve Kanadalı psikologlar kadar fazla ilgi gösterilmedikleri saptamasında bulunulmuştur. Avrupa'da özellikle gelişim psikolojisi alanında, Piaget geleneğinin sadık izleyicileri çocukluk ve gençlik dönemlerini hedefleyen çalışmalara odaklanırken, gelişimin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu gerçeğini unutmış gibidirler. Benzer şekilde klinik psikoloji alanında yaşlıları konu alan (demanslar, davranışsal ve bilişsel bozukluklar, ölüme hazırlık gibi) araştırma veya uygulama faaliyetlerine ilgi duyan psikologların sayısı son derece sınırlıdır. Sosyal psikoloji alanında da klinik psikolojide olduğu gibi pek az psikolog yaşlı ayrımcılığı, yaşlılara ilişkin sosyal imgeler ve ilişkili diğer sosyal davranışları hedef alan araştırma ve uygulamalardan uzak durmaktadırlar. Bu durum karşısında alandaki boşluk fizyoterapistler, hemşireler, veya sosyal hizmet uzmanları tarafından kapatılmakta; hatta anılan meslek mensuplarının 'bellek eğitimi' programları, 'psikosimülasyon' programları gibi psikologlar tarafından yapılması gereken uygulamaları yapar hale geldikleri gözlenmektedir. Geropsikoloji alanındaki bu tablo, Avrupa'da yaşlı nüfusa ilgili bilimsel ve etkili ulusal ve uluslararası politikaların geliştirilememesine neden olmaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda, Geropsikoloji Çalışma Grubu 2007-2008 faaliyet döneminde aşağıda sıralanan amaçların gerçekleştirilmesi planlanmıştır:

- (1) Yaşlı nüfusun yaşam kalitesini artırmak için psikologların bilgi birikimi ve profesyonel becerilerinin neler olması gerektiğini belirlemek,
- (2) Gerontoloji eğitiminde psikologlar için gerekli olacak ve/veya eğitim sürecinde yer alması gereken spesifik bilgi ve becerilerin neler olması gerektiğini analiz etmek,
- (3) Avrupa üniversitelerinde ve/veya araştırma merkezlerinde yaşlanma konusuna odaklanmış araştırma programlarını belirlemek,
- (4) Gerontoloji konusunda yapılacak uluslararası ve çok merkezli araştırma projelerine nasıl ve ne türlü destek sağlanabileceği konusunda bilgi toplamak,
- (5) Avrupa'da gerontoloji alanıyla ilgili enstitüler, araştırma merkezleri, bölümler, dernekler ve psikologlar ile bağlantı kurmak.

Yukarıda sıralanan amaçları gerçekleştirmek üzere, grup üyeleri arasında uzmanlık alanları temelinde iş paylaşımı yapılmış ve sonuçların bir sonraki çalışma grubu toplantısında sunulmasına karar verilmiştir. Gerontoloji Çalışma Grubu'nun bir sonraki toplantısı Temmuz, 2008'de Berlin'de düzenlenen International Congress of Psychology'de (ICP-2008) yapılacaktır.

Türkiye'nin EFPA Geropsikoloji Çalışma Grubunda temsil edilmesi için gerekli görevlendirme ve desteği sağlayan Türk Psikologlar Derneği (TPD) gerek ülkemizde ve gerekse Avrupa'da Geropsikoloji alt alanının gelişimi açısından son derece önemli bir katkı sağlamaktadır. Geropsikoloji alanıyla ilgilenen araştırmacı ve uygulamacı meslektaşlarımızın yukarıda özetlenen konulardaki her türlü katkı, öneri, eleştiri, araştırma sonuçları ve yayınları ile ilgi alanlarını Doç. Dr. Banu Cangöz'e (banucan@hacettepe.edu.tr) iletmelerini bekliyoruz.

EFPA Psikoterapi Çalışma Grubu Toplantısı Raporu

25-26 Nisan, 2008, Brüksel

Güler O. Fişek

TPD adına EFPA Psikoterapi Çalışma Grubu Temsilcisi

EFPA Psikoterapi Çalışma Grubunun amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- a) Psikoterapide uzmanlaşmış psikologların resmi bir belge ile ve EFPA vasıtasıyla Avrupa çapında tanınmasını sağlamak,
- b) Psikoterapinin herhangi birisinin uygulayacağı bir meslek değil, psikolog ve psikiyatristler tarafından ciddi bir eğitim sonrası uygulanan ve psikolojik bir yapıya dayanan bir faaliyet olduğunu savunmak,
- c) Psikoterapide uzman olan psikologların tanındığını tescil eden uluslararası bir liste hazırlamak,
- d) Üye ülkelerin kendi bünyelerinde psikoterapide uzmanlaşan psikologların tanınması için bir sistem kurmalarına yardımcı olmak,
- e) Kendi bünyelerinde bir sistem kurup psikolog/psikoterapistlerine bu sistem çerçevesinde belge vermek isteyen ülkeler için bir Uluslararası Değerlendirme Komitesi olarak çalışmak.

Katılan Ülkeler:

Portekiz, Türkiye, Latvia, Danimarka, İspanya, Almanya, Fransa, San Marino, Belçika, Çek Cumhuriyeti, İngiltere.

Toplantı Gündemi:

1. EFPA'nın Psikoterapiye ilişkin kararları: Öncelikli olarak "Psikoterapide Uzman olan Psikolog" (PUP) tanımını almayı hak kazanan bir psikologun, bu unvanı alabilmesi için EuroPsy diploması olması gerekmektedir. Bunun anlamı şu şekilde açıklanabilir: Önerilen EuroPsy diploması lisans ve yüksek lisansı içeren 6 yıllık bir eğitimden sonra edinilecek bir diploma olacaktır (ancak bu konuda hazırlıklar

henüz tamamlanmamıştır). Dolayısıyla bu çalışma grubu tarafından kabul edilen psikolog/psikoterapistlere geçici bir PUP tanıma belgesi verilecek ve bu isimler bir listeye konulacaktır. Son aşama olarak, EuroPsy hazır olduğu zaman, bu isimler bir "Avrupalı Psikolog/Psikoterapist" listesine aktarılarak tam resmiyet kazancaktır.

Psikoterapide Uzman olan Psikologlar (PUP) Listesine girme yolları şunlar olacaktır:

- 1) Ülkede varolan bir sertifikasyon sistemi yoluyla,
- 2) Kabul gören bir eğitimden geçerek,
- 3) Bireysel başvuru/kazanılmış hak (grandfathering) yoluyla.

2. Ülke raporlarının sunulması: Her ülkedeki durumun aktarıldığı bu bölümde şu ana kadar listeye isim veren ülkeler aşağıda sıralanmıştır.

İngiltere: İngiltere'de halen işleyen bir sertifikasyon sistemi (register) bulunmaktadır ve bu sistemde olan isimler otomatik olarak listeye aktatılmaktadır (1. yol).

Danimarka: Danimarka Psikoloji Derneği'nin terapi eğitiminden geçen 36 kişi listeye aktarılmıştır (2. yol).

İspanya: Bireysel başvuru (grandfathering, 3. yol) yolundan geçen 300+ kişi listeye girmiştir.

Diğer üye ülkeler bu konuda değerlendirme aşamasındadırlar.

3. Avrupa çapında sorunların değerlendirilmesi: Avrupa çapında standartları korumak ve kaliteli hizmet vermekle ilgili sorunların ülkelere ortaklaşa paylaşılan sorunlar olduğu ortaya çıkmıştır.

Devletlerin ücretleri düşürmek uğruna standartları düşürme çabasına karşı mücadele yolu olarak çok sayıda kalifiye psikologu listeye alabilmek olarak belirlenmiştir.

4. Psikoterapi Görev Grubu'nun "International Examinations Committee" olarak çalışması: Bu toplantıda İspanya ve Danimarka'nın listeleri kabul edilmiş ve Latvia'dan ek bilgi istenmiştir.

5. Sürece yeni başlayan ülkelere yardım: Türkiye olarak neler yapabileceğimiz Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu ile ayrıca değerlendirilecektir.

EFPA Afet, Kriz ve Travma Komitesi Toplantısı 04-05 Nisan, 2008, Viyana

A. Nuray Karancı

TPD adına EFPA Afet, Kriz ve Travma Komitesi Temsilcisi

4-5 Nisan, 2008 tarihlerinde, Viyana'da Avusturya Psikologlar Derneği'nin ev sahipliği yaptığı komite toplantısına TPD'yi temsilen Prof. Dr. A. Nuray Karancı katılmıştır. Toplantıya Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İsviçre, Lüksemburg, Norveç, Slovakya, Türkiye ve Yunanistan olmak üzere on beş ülkeden temsilci katılmıştır. Toplantıya ilk kez EFPA Öğrenci temsilcisi olarak İngiltere'de doktora çalışmalarını yürüten Gizem Arıkan katılmış ve toplantı tutanaklarını tutma görevini üstlenmiştir. Kendisinin öğrenci temsilcisi olarak aramızda bulunması gurur vericidir.

Toplantıda öncelikle, üyeler kendi ülkelerinde afet ve travma konusundaki durumu değerlendirmişlerdir. Terör mağdurlarına psikolojik destek konusunda BPS'in yürüttüğü proje tartışılmış, Ocak 2008'de

Londra'da yapılmış olan ve komitemizden altı kişinin davetli olarak katıldığı iki günlük çalıştay değerlendirilmiştir. Bu çalıştayda Prof. Nuray Karancı, "Terör mağdurlarına psikolojik destek sağlayacak psikologların eğitimi" konusunda davetli olarak bir sunuş yapmıştır.

Avrupa'da tüm psikologların afet, kriz ve travma konusunda temel eğitimlerinin sağlanması için komitemiz daha önce tüm üye derneklere "Afet psikolojisi" konusunda bir dersin tüm psikoloji bölümlerinde lisans düzeyinde verilmesini tavsiye eden bir mektup göndermiştir. Toplantıda bu konunun üye derneklerce ele alınışı görüşülmüştür. Avrupa Konseyi'nin yayımlanması için destek olduğu ve komitemiz üyeleri tarafından hazırlanan "Afetler ve Avrupa Ülkeleri'nde Öğrenilen Dersler" kitabının son hali gözden geçirilmiştir. Bu kitap-



ta 1999 Marmara Depremi ve çıkarılan dersler konusu Prof. Nuray Karancı tarafından yazılmıştır.

Komite Avrupa'da afet ve krizler konusunda bir ağ oluşturulmasının gerekli olduğuna ve tüm üye ülkelerde olası bir afet durumunda harekete geçirilebilecek kurumların listelenmesinin gerekli olduğuna, sınırlar ötesi afet durumlarında böyle bir ağın çok yararlı olacağına karar vermiştir. Böyle bir ağın TENTS (Travmatik Stres Avrupa Ağı) projesi ile de sağlanmaya çalışıldığı görüşülmüş, ancak komitemiz kişiler yerine her ülkeden ilgili kurumların belirlenmesinin daha sağlıklı bir model oluşturacağı görüşüne varmıştır.

Komitemiz yaklaşık bir yıldır yeni kurulmuş bazı Avrupa ülkelerinde Afet, Travma ve Kriz Psikolojisi konusunda verilebilecek ve Avrupa Konseyi tarafından desteklenecek bir temel eğitim programı geliştirmektedir. Bu programın içeriği toplantıda ele alınmıştır. Daha sonra, komitemizin işbirliği yapabileceği Uluslararası Kızılhaç gibi kuruluşlarla ilgili görüşler tartışılmıştır. Son olarak Oslo, 2009 Avrupa psikoloji Kongresi'nde komitemizin yürütebileceği panel faaliyetleri görüşülmüştür. Bir sonraki toplantının Atina'da Ekim, 2008'de yapılması kararlaştırılmıştır.

EFPA Afet, kriz ve travma komitesi toplantıları genellikle oldukça yoğun bir gündemle toplanmaktadır. Üyeler arasında oldukça sıcak ilişkiler bulunmakta, bu durum yeni projeler geliştirmemize ve mevcut projelere danışmanlık yapmamızı kolaylaştırmaktadır. TPD'nin bu komitede temsil edilmesi yeni ilişkiler geliştirmemiz ve afet deneyimlerimizle önemli katkılarda bulunmamız bakımından çok verimli olmaktadır.

Türk Psikologlar Derneği 29. Olağan Genel Kurul Toplantısı Yapıldı

Türk Psikologlar Derneği'nin 29. Olağan Genel Kurulu 20 Nisan 2008 Pazar günü saat 09:30'da Ankara Ticaret Odası (ATO-Söğütözü/Ankara) adresinde aşağıdaki gündemle toplanmıştır.

- Açılış ve saygı duruşu
- Genel Kurul Başkanlık Divanının oluşturulması
- Gündemin okunması ve oya sunulması
- 2006-2007 yılları faaliyet raporunun okunması ve aklanması
- 2006-2007 yılları mali raporunun ve denetleme kurulu raporunun okunması ve aklanması

- 2008-2009 yılı tahmini bütçe raporunun okunması ve oya sunulması
- Şube raporlarının okunması
- Tüzük'de değişen maddelerin oya sunulması
- 2008-2009 Yönetim, Denetim ve Etik Kurullarının seçimi
- Dilek ve Öneriler
- Kapanış

Genel Kurul toplantısına katılarak veya mesaj göndererek katkıda bulunan tüm üyelerimize teşekkür ederiz.

TPD Yönetim Kurulu



GENEL MERKEZ YÖNETİM KURULU

Doç. Dr. Gonca Soygüt

Doç. Dr. Banu Cangöz

Doç. Dr. Emre Özgen

Uzm. Psk. Savaş Ceylan

Uzm. Psk. Füsün Oktay

Dr. Zeynep Tüzün

Yrd. Doç. Dr. A. Esin Yılmaz

Yrd. Doç. Dr. Mine Mısırlısoy

Dr. Yeliz Kındap

Dr. Nihal Kale

Uzm. Psk. Seren Akıncı

Psk. Ersin Bayramkaya

Uzm. Psk. Zehra Çakır

Uzm. Psk. Ebru Akün

Uzm. Psk. Pınar Haksal

Uzm. Psk. Belgin Üstün

Genel Başkan

Genel Başkan Yardımcısı

Genel Başkan Yardımcısı

Genel Sekreter

Sayman

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Yedek Üye

Yedek Üye

Yedek Üye

Yedek Üye

Yedek Üye

GENEL MERKEZ DENETLEME KURULU

Doç. Dr. Elif Kabakçı

Dr. Sait Uluç

Dr. Okan Cem Çırakoğlu

Doç. Dr. Ayşegül Durak Batıgün

Uzm. Psk. Neslihan Rugancı

Psk. Bilge Alpdündar

Üye

Üye

Üye

Yedek üye

Yedek Üye

Yedek Üye

GENEL MERKEZ ETİK KURUL

Prof. Dr. Ferhunde Öktem

Doç. Dr. Canan Sümer

Doç. Dr. Belgin Ayvaşık

Dr. Gülçin Demir

Doç. Dr. Şennur Kışlak

Prof. Dr. Melda Akçakın

Doç. Dr. Hamit Coşkun

Uzm. Psk. Sevda Sakarya

Prof. Dr. Refika Palabıyıkoglu

Prof. Dr. Gülten Seber

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Yedek Üye

Yedek Üye

Yedek Üye

TPD İstanbul Şubesi (Asıl Üyeler)

Yönetim Kurulu Üyeleri
Prof. Dr. Zeynep Aycan - Başkan
Uzm. Psk. Esra Tuncer - Başkan Yrd.
Uzm. Psk. Çiğdem Çınar - Sayman
Uzm. Psk. Tuçe Ataş - Genel Sekreter
Yrd. Doç. Dr. Aslı Akdaş Mitrani
Psk. Zuhâl Yerlikaya
Dr. İrem Akduman

Yönetim Kurulu Üyeleri (Yedek Üyeler)

Psk. Petek Batum
Yrd. Doç. Dr. Zeynep Cemalcılar
Yrd. Doç. Dr. Kıvanç İnelmen
Dr. Nevin Kılıç
Psk. Esin Uzun
Psk. Fatma Çölkesen
Psk. Sündüz Atay

Denetleme Kurulu Üyeleri (Asıl Üyeler)

Dr. Erdiñ Öztürk
Doç. Dr. İlyas Göz
Uzm. Psk. Arzu Çakar Güner

Denetleme Kurulu Üyeleri (Yedek Üyeler)

Uzm. Psk. Ercan Süt
Yrd. Doç. Dr. Nur Serap Özer
Yrd. Doç. Dr. Serdar Değirmenciođlu

Etik Kurul Üyeleri (Asıl Üyeler)

Yrd. Doç. Dr. Telat Gül Şendil
Doç. Dr. Hale Bolak Boratav
Yrd. Doç. Dr. Nur Yeniçeri
Uzm. Psk. Mehin Akhun
Doç. Dr. Ayşe Ayçiçeği Dinn
Yrd. Doç. Dr. Yeşim Korkut
Yrd. Doç. Dr. Serra Müderrisođlu

Etik Kurul Üyeleri (Yedek Üyeler)

Dr. Melis Tanık Sivri
Yrd. Doç. Dr. Murat Paker
Psk. Sevdâ Sarı

TPD İzmir Şubesi

Deniz Özer Eryılmaz - Başkan
Çiğdem Leblebici - Başkan Yardımcısı
Esmahan Orçın - Başkan Yardımcısı
Ayperi Sarı - Sayman
Aylin Altınkaya - Genel Sekreter
Figen Cetingöz - Üye
Övgü Özdoğan - Üye

TPD Bursa Şubesi

Yılmaz Gürkan - Başkan
Asuman Yılmaz - Başkan Yardımcısı
Tuba Erzan - Genel Sekreter
Gökçin Kaçar - Sayman
Aslı Yeşil - Üye

TPD Mersin Şubesi

Prof. Dr. Ünsal Yetim - Başkan
Uzm. Psk. İbrahim Coşmaz - Başkan Yrd.
Masum Aydın - Şube Sekreteri
Umut Çiçek - Sayman
Özlem Şahin - Üye

Türk Psikologlar Derneği Genel Merkez 2006 - 2008 Faaliyet Raporu

Değerli Meslektaşlarım,

Bildiğiniz gibi, 2006-2008 Genel Merkez Yönetim Kurulu olarak göreve geldiğimizde belirlediğimiz dokuz misyon üzerinden faaliyetlerimize başlamıştık. Aradan geçen zamanda, elimizden geldiğince, misyonlarımızı gerçekleştirmeye çalıştık. Şüphesiz ki, attığımız adımlar, ortak akıl ve çabanın ürünüdür. Bu açıdan;

- Süreç içerisinde, büyük bir özveriyle çalışan, 2006-2008 Yönetim Kurulu üyesi arkadaşlarıma ve idari personelimize;

- 29 yıllık bir geçmişle, misyonlarımızı gerçekleştirebilme alt yapısını oluşturan, tüm önceki dönem Genel Başkan ve Yönetim Kurulu üyelerine;

- Bizlerle birlikte göreve gelen Etik ve Denetleme kurullarımıza;

- Akreditasyon ve Akademik Danışma Kurullarımıza;

- Türk Psikoloji Dergisi, Türk Psikoloji Yazıları, Türk Psikoloji Bülteni Editör; Yayın ve Danışma Kurulu üyelerine;

- TPD Yayınları kapsamında emeği geçen Editör ve yazarlara;

- TPD adına yapılan proje başvuru ve çalışmalarında emeği geçen proje ekiplerine;

- Uluslararası Komisyon temsilciliklerimize, ECP 2011'in İstanbul'a gelmesinde emeği geçenlere, Uluslararası temsilcilerimize;

- Ulusal Psikoloji Kongresi, Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu Düzenleme Kurullarına;

- Travma Birimi üyelerine;

- Test Komisyonu üyelerine;

- Trafik Psikolojisi Komisyonu üyelerine;

- Faaliyetlerimizin ülke çapında yaygınlaşmasını sağlayan İstanbul, İzmir, Bursa, Mersin Şubelerimiz ve diğer illerdeki temsilcilerimize;

- ve çeşitli desteklerini esirgemeyen tüm üyelerimize,

şahsım ve 2006-2008 Yönetim Kurulu üyesi arkadaşlarım adına teşekkürlerimi sunmak isterim.

Saygılarımla,

Doç. Dr. Gonca Soygüt
2006-2008 Genel Merkez YK Bşk.

1. **[Akreditasyon]** Psikoloji Eğitiminde Minimum Standartların ve Akreditasyon Kriterlerinin belirlenmesi amacıyla çalışmakta olan komisyonların daha etkin çalışabilmeleri için onlara destek olmayı sürdürmek ve süreci tamamlamak,

Tarih

Faaliyet

TPD – Psikoloji Lisans Eğitiminde Akreditasyon Kurulu Yıllık Faaliyet Raporu (PLESA):

Aralık – 2006

Akreditasyon Çalışma grubu 2006 yılının sonlarında kurulmuş olup üyeleri daha

Aralık – 2007

önce kurulmuş olan Psikoloji Eğitiminde Asgari Gereklere Komisyonu ile

Ocak – 2008

birleşerek çalışmalarına başlamıştır.

Üyeleri şu kişilerdir:

Sonia Amado, Ayşe Ayçiçeği, Hamit Coşkun, Hakan Çetinkaya, Nurhan Er, Güler O. Fişek (başkan), Sami Gülgöz, Doğan Kökdemir, Gonca Soygüt, Diane Sunar, Canan Sümer, Nebi Sümer, Ahmet Tosun.

A. Ayçiçeği, H. Çetinkaya ve D. Kökdemir daha sonra yoğunlukları gereği ekipten ayrılmışlardır.

Grup dört kez toplanmış ve aşağıdaki çalışmaları yapmıştır:

I. Toplantı: İlk toplantı 09.09.2006'da, 14. Ulusal Psikoloji Kongresi sonrasında yapılmıştır. Genel olarak ele alınması gereken konular saptanmış ve çalışılmak üzere bir iş bölümü yapılmıştır.

II. Toplantı: İkinci toplantı 17.02.2007'de Ankara'da dernek bünyesinde yapılmıştır. Üyelerin elde ettikleri Türkiye'deki bölümlerin durumunu belirten veriler, yurt dışından örnekler ve diğer konular ele alınmış, yeni bir iş bölümü yapılmıştır.

III. Toplantı: 02.06.2007'de İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi'nde yapılmıştır. Bir akreditasyon süreci için gereken belgeleri hazırlamak üzere görev dağıtımı yapılmıştır.

IV. Toplantı: 27-28.10.2007'de Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde oldu. Bu toplantıda asgari gereklere, akreditasyon süreci, akreditasyonda ele alınması gereken konular üzerinde birçok konuda fikir birliğine varıldı. Bir akreditasyon el kitabının içermesi gereken birçok konu tamamlanmıştır.

V. Toplantı: 28-29 Ocak 2008'de Ankara, Genel Merkez'de toplanılarak Lisans ve Klinik Psikoloji Lisans Üstü programlarının akreditasyonu ve süreç yönetmeliği taslağına son hali verilmiştir.

El kitabının içerdiği konular şunlardır:

1. Akreditasyonun Tanımı ve Amaçları (henüz tamamlanmadı)
2. Akreditasyon Süreç Yönetmeliği
3. Türkiye'de Psikoloji Eğitiminin Amaçları
4. Akreditasyon için Minimum Standartlar
5. Özdeğerlendirme Raporu Formatı

01-05.2008 tarihine kadar sonuçlanmak üzere Akreditasyon Kurulu üyelerinin görüşüne sunulmuştur. Bu metinlerin son değerlendirmesi Dernek Yönetim Kurulu'na ve üst düzey bir akademik kurula sunulması planlanmaktadır. Bu arada ilgili devlet kurumları ile yapılması düşünülen bazı temaslar henüz gerçekleşmemiş olup, uygun bir zaman beklenmektedir.

2. [Eğitim] TPD çatısı altında verilen eğitimlerin standardizasyonunun sağlanması ve eğitimlerin kredilendirilmesi sistemine geçilmesi için gereken düzenlemeleri yapmak, 2006 – 2008 Ankara eğitim programlarını hazırlamak

Tarih

Faaliyet

GENEL MERKEZ EĞİTİM KOMİSYONUNUN ÇALIŞMALARI

Şennur T. Kışlak, Hale Aksuna, Derya Hasta

2006	TPD Akademik Danışmanlar Kurulunun kurulması aşamasında yapılan faaliyetler: - Akademik danışmanlık başvuru formunun hazırlanması - Türkiye'deki tüm üniversitelerde görev yapan akademisyenlere çağrı yapılması, - ADK'nın kurulması, - Çağrı 2007'de yenilenmesi ve ADK'nın genişletilmesi.
2006	Eğitim değerlendirme formu güncellenmiştir.
Ağustos – Aralık	TPD Eğitim Başvuru Formunun güncellenmesi:
2006	En son, ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda 2008'de güncellenmiştir.
Ekim –	TPD Eğitim Önerisi Değerlendirme Sürecinin hazırlanması:
Aralık 2006	Herhangi bir şubede açılması önerilen eğitimin, ADK sürecinden geçerek Genel Merkez ve Şubeler eşgüdümünde açılması süreci hazırlanmıştır.
Ocak –	TPD Eğitim ve Eğitimci Ölçütlerinin hazırlanması faaliyetleri:
Eylül 2007	- ADK üyelerinden gelen görüşler doğrultusunda bir anket hazırlanması, - Anket, ADK üyelerine gönderilmesi - (Mayıs - Haziran), - ADK üyelerinden gelen geribildirimlerin dökümünün yapılması - (Temmuz - Ağustos), - Ölçütlere son şeklinin verilmesi - (Eylül)
2006 – 2008	TPD Genel Merkez Eğitim Komisyonu – Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Mersin'de verilmesi önerilen eğitimlerin ADK tarafından değerlendirilmesini ve şubelerde açılmasını organize etmiştir.
2006 – 2008 döneminde	<u>2006 Bahar dönemi-Bir önceki (Ankara) ADK tarafından onaylanarak açılan eğitimler:</u>
Ankara'da verilen eğitimler	<ul style="list-style-type: none">• Etkileşim Grubu -II• Akıcı Konuşma Bozuklukları (kekemelik) Tedavisi• WISC-R Yenileme• WISC-R Tanıtımı Uygulaması ve Yorumlanması• Sınav Kaygısı• Noröpsikolojik Değerlendirme• MMPI• Klinik Görüşme ve Gözlem• Çocuk Değerlendirme Paketi• Özgül Öğrenme Güçlüğü

2006 Güz – 2008 Kış dönemi - Yeni ölçütlerle ve yeni ADK tarafından onaylanarak açılan eğitimler:

Katılım Belgesi Verilen Eğitimler:

- Temel Bileşenler Analizi Ve Faktör Analizi: Bileşenlerin Belirlenmiş Rotasyon Yöntemleri Ve Ölçek Puan Oluşturma
- Psikodrama Kuram Ve Uygulaması (Terapi Eğitimi Hazırlık Aşaması)
- Etkileşim Grubu Terapi Eğitimi
- Etkileşim Grubu Süpervizyonu
- Klinik Görüşme Ve Gözlem
- Cinsel İşlev Bozukluklarında Değerlendirme Ve Tedavi Yaklaşımı
- Bilişsel Davranışçı Açından Sınav Kaygısı Ve Başa Çıkma Yolları
- Travma Psikolojisi
- Adli Psikolojiye Giriş
- Bilgisayar Destekli Nitel Veri Analizi: Nvivo7 İle Gösterimler

- Uyku Ve Uyku Bozuklukları

Sertifika Verilen Eğitimler:

- Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin (WISC-R) Tanıtımı,Uygulanması Ve Yorumlanması - Uzun Ve Yenileme
- Çocuk Değerlendirme Kursu
- Etkileşim Grubu Yaşantı Ve Uygulamalı Eğitim Programı
- MMPI - Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri Uygulama Ve Yorumlama Eğitimi

Mart 2008

EDK - Eğitim Değerlendirme Kurulu kurulmuştur.

3. [Kongre, Sempozyum, Seminer] TPD'nin düzenlediği ve organizasyonuna destek verdiği bilimsel etkinliklerin sayısını artırmak ve içerik açısından zenginleşmesini sağlamak,

Tarih

Faaliyet

ULUSAL KONGRELER

14. Ulusal Psikoloji Kongresi

6 - 8 Eylül 2006

TPD ve Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü tarafından, İhsan Dağ Başkanlığında düzenlenmiştir.

15. Ulusal Psikoloji Kongresi

8 Eylül 2006

İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Sibel Arkonaç Başkanlığında ev sahipliğini üstlenmiştir.

Ağustos 2007

TPD ve ülkemizdeki herhangi bir psikoloji bölümü ile ortaklaşa 2 yılda bir düzenlenen Ulusal Psikoloji Kongrelerinin daha sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için, bundan sonraki tüm ulusal psikoloji kongrelerinde kullanılmak üzere "işbirliği protokolü" hazırlanmıştır.

3 Eylül 2007

15. Ulusal Psikoloji Kongresi düzenleme kurulu ile işbirliği protokolü imzalanmıştır.

2 - 5 Eylül 2007

TPD ve İstanbul Üniversitesi işbirliği ile düzenlenecek olan ulusal kongre için gereken destekleme çalışmalarını yürütülmüştür.

III. Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu

14 - 15

TPD tarafından, Gonca Soygüt Başkanlığında düzenlenmiştir.

Mayıs 2007

ULUSLAR ARASI KONGRELER

XII. Avrupa Psikoloji Kongresi, 2011, İstanbul (EFPA - ECP 2011, İstanbul)

Mayıs 2007

XII. Avrupa Psikoloji Kongresi için adaylık başvurusu yapılmıştır.

7 Temmuz 2007

Prag'da gerçekleştirilen X. Avrupa Psikoloji Kongresinin ardından EFPA Genel Kurulunda yapılan oylama sonucunda XII. Avrupa Psikoloji Kongresinin (ECP) 2011 yılında İstanbul'da düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

8 Şubat 2008

Türk Psikologlar Derneği, EFPA Yönetim Kurulu Üyeleri ve XI. Avrupa Psikoloji Kongresi (ECP 2009, Oslo) Düzenleme Komitesinin ortak toplantısına davet edilmiştir. Toplantıya TPD'yi temsilen Genel Müdür Şeniz Çelimli katılmıştır.

4. [Eğitim - Öğrencilere Yönelik] Psikoloji lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine yönelik, bilimsel toplantı, çalıştay, eğitim seminerleri ve konferanslar düzenlemek,

Tarih

Faaliyet

Ocak - Mayıs 2007

TPD üyesi olan Psikoloji öğrencilerinin Çankaya Belediyesi'ne ait beş farklı kreşte staj yapabilme olanağı sağlandı. Stajyer öğrencilerle düzenli olarak geri bildirim toplantıları yapıldı. Gelecek dönemlerde de aynı uygulamanın sürdürülmesi planlanmaktadır.

Şubat - Mayıs 2008

7 - 11

Türkiye Kızılay Derneği İzmir Şubesi'nde stajlarını tamamlayan Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü 4. sınıf öğrencilerinden 17 kişinin oluşturduğu AKTARIM GRUBU'na, "Liseliler Gençlere Psikososyal Destek Projesi" bağlamında "Afet Ruh Sağlığı Eğitici Eğitimi" verilmiştir.

Kasım 2007

Mart 2008 İzzet Baysal ÜNİVERSİTESİ Psikoloji Topluluğu'na seminer – "Türkiye'de psikolog olmak" Gonca Soygüt

5. [Öğrenci ve Öğrenci Kongresi Destekleri]Psikoloji lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin düzenlediği ya da içinde yer aldığı bilimsel etkinliklere ve akademik çalışmalara bireysel ve kurumsal anlamda destek sağlamak,

<i>Tarih</i>	<i>Faaliyet</i>
28 Mayıs 2006	Psikoloji öğrencilerini destekleme kapsamında "Psikoloji Öğrencilerinin Uluslararası Bilimsel Toplantılara Katılımını Destekleme Fonu Yönergesi" TPD Genel Merkez Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmiştir.
2006 – 2008	Destekleme fonundan bugüne kadar 15 öğrencinin sunum yapmak üzere kongrelere katılımı desteklenmiştir.
5 – 8 Temmuz 2006	Öğrenci kongresine katılım ve 30. yıl ürünlerinin satışının planlanması
3 – 5 Temmuz 2007	Yakın D. Ü. Psikoloji Bölümü öğrencilerinin Kıbrıs'ta düzenlediği 12. Ulusal Psikoloji Kongresi'ne Genel Merkez Yönetim Kurulu adına katılım sağlanmıştır.
2007 - 2008	TPD tarafından desteklenen öğrenci kongreleri: <ol style="list-style-type: none">1. Lisans Üstü Psikoloji Öğrencileri Kongresi (İzmir Ekonomi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)2. Lisans Üstü Psikoloji Öğrencileri Kongresi (A.Ü. DTCF Psikoloji Bölümü)

6. [Özlük Hakları] Psikoloji alanında çalışan üyelerimizin özlük haklarının korunması ve iyileştirilmesi için gereken girişimlerde bulunmak,

<i>Tarih</i>	<i>Faaliyet</i>
TPD çalışmaları (Hale Aksuna)	
2006	Çeşitli kurumlarda çalışan psikologların görev ve sorumluluklarını belirten yönetmelikler ve çeşitli belgeler Deniz Eryılmaz tarafından toplanmış ve internet sitesinde yayımlanmıştır.
2006 – 2008	Türkiye'nin her tarafından, zaman zaman e-posta göndererek ve sıklıkla da telefon ile arayan psikologların dile getirdikleri sorunlarına uygun yanıtlar verilmiş ve yönlendirmeler yapılmıştır.
2006 – 2008	Çeşitli tarihlerde ve özellikle zeka, WISC-R, özürlü çocuklar konularında hastanelerde ve özel eğitimde çalışan psikologların soruları yanıtlanmış, gerektiğinde yol gösterilmiştir.
Ocak 2007	Özlük Hakları çalışma grubu koordinatörlüğünde adli psikoloji, ruh sağlığı kliniklerinde çalışan psikologlar (klinik psikologlar), ruh sağlığı kliniği dışındaki kliniklerde çalışan psikologlar (sağlık psikologları), Milli Eğitimde çalışan psikologlar, rehabilitasyonda çalışan psikologlar, endüstri örgüt psikologları, SHÇEK'e bağlı çalışan psikologlar, yuva ve anaokullarında çalışan psikologlar, trafik psikologları, spor psikologları alt grupları oluşturulmuştur.
Ağustos – Eylül 2007	Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan ve 18.08.2007 tarih ve 26617 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Diyaliz Merkezleri Hakkında Yönetmelik ve 19.09.2007 tarihli Diyaliz Merkezleri Hakkındaki Genelge çerçevesinde; <ol style="list-style-type: none">1. Diyaliz merkezlerinde çalışan psikologların gerek e-posta, gerekse telefon ile dile getirdikleri sorunlar dinlenmiş ve yanıtlanmıştır,2. Diyaliz merkezlerinde çalışmakta olan ve "TPD Sağlık Psikolojisi Sertifikası" almış bulunan bir grup sağlık psikologu öncülüğünde bir metin oluşturulmuş ve tüm Türkiye'deki diyaliz psikologlarının katkıları ile bu metin zenginleştirilmiştir.3. Diyaliz merkezlerinde psikolog çalışmasının önemi ve psikoloğun görevlerini içeren bu metin ile yasal süre içinde, avukatımızın öngördüğü şekilde yasal girişimler başlatılmıştır.
Nisan 2007	Özlük hakları çalışma grubu alt gruplarının şubelerde hazırladıkları raporlar

- düzenlenmiştir.
- 2007 - 2008 Sağlık Bakanlığına bağlı çalışan üyelerimizin telefon ve e-postalar yoluyla ilettikleri sorunları doğrultusunda, ilgili makamlarda görüşmeler yapılmıştır.
- 2008 Sağlık Bakanlığına bağlı çalışan psikologların ilettikleri sorunları doğrultusunda bir rapor hazırlanmıştır.
- Türkiye Psikiyatri Derneği ile işbirliği**
 Gonca Soygüt, Sedat Işıklı, Okan Cem Çırakoğlu
- 9 Haziran 2006 Türkiye Psikiyatri Derneği'nin 18 Nisan 2006 tarihli talebine psikologluk ve klinik psikoloji alanı ile ilgili görüşlerimizi içeren cevap yazısı gönderilmiştir.
- 30 Haziran 2006 Türkiye Psikiyatri Derneği'nin talebi üzerine tarafımızca kendilerine iletilen, klinik psikologların ve alanda çalışan psikologların rol tanımlamalarına ilişkin rapor üzerinde ortak bir değerlendirme yapıldı; işbirliği çerçevesinde hareket edilmesine yönelik bir faaliyet planı oluşturuldu. Türkiye Psikiyatri Derneği ile TPD Yönetim Kurulu arasında gerçekleştirilen toplantıda psikiyatri ve klinik psikoloji uygulamaları, görev ve yetki tanımları üzerinde ortak bir görüş oluşturulmaya çalışıldı.
- 2 Kasım 2006 – 14 Mayıs 2007 Türkiye Psikiyatri Derneği ve Türk Psikologlar Derneği temsilcilerinden oluşan bir ekip ile “Klinik Psikoloji ve Psikiyatri: Ortak Kuram ve Uygulama Yolculuğunda Neredeyiz? Dirençler, İmkânlar ve Çözümler” başlığı altında bir dizi forum düzenlenmiştir.
 (Gonca Soygüt, Yeşim. Korkut, Murat Paker)
- 14 Ocak 2008 Türk Psikologlar Derneği ve Türkiye Psikiyatri Derneği arasında “İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır.
- 14 Ocak 2008 Türk Psikologlar Derneği ve Türkiye Psikiyatri Derneği temsilcileri arasında 14 Ocak 2008 tarihinde yapılan toplantıya Türkiye Psikiyatri Derneği adına Cem Atbaşoğlu, Cengiz Kılıç, Burhanettin Kaya ve Türk Psikologlar Derneği adına Gonca Soygüt, Sedat Işıklı, Okan Cem Çırakoğlu katılmışlardır. İlgili toplantıda ayrıca bir işbirliği protokolü oluşturulmuştur.

Yasa çalışmaları kapsamındaki görüşmeler

- Gonca Soygüt, Sedat Işıklı, Okan Cem Çırakoğlu
- Nisan 2007 – TBMM Sağlık Komisyonu Başkanı Cevdet Erdöl ve Komisyon üyesi Kemalettin Aydın ve Rüstem Zeydan ile meslek yasasına ilişkin farklı tarihlerde çeşitli görüşmeler yapılmıştır.
- Kasım 2007 –
- Şubat 2008
- Mart 2008 Yasa Çalışmaları Kapsamında Sağlık Bakanı Recep Akdağ ile Görüşme yapılmıştır.

7. [Uluslararası Bağlantılar] TPD'nin uluslararası kurum ve kuruluşlarla ilişkilerini güçlendirerek Türkiye'deki psikoloji biliminin ve uygulamalarının zenginleşmesine katkıda bulunmak,

Tarih Faaliyet

ULUSLAR ARASI PSİKOLOJİ BİLİMLERİ BİRLİĞİ (INTERNATIONAL UNION OF PSYCHOLOGICAL SCIENCES – IUPsyS)

- 22 – 23 Temmuz 2006 Atina'da yapılan IUPsyS Genel Kurul Toplantısına Derneğimizi temsilen Okan Cem Çırakoğlu katılmıştır.
- 5 – 8 Eylül 2006 14. Ulusal Psikoloji Kongresinde davetli konuşmacı olan IUPsyS Başkanı Bruce Overmeier Derneğimiz tarafından ağırlandı.
- 28 Nisan – 02 Mayıs 2007 IUPsyS himayelerinde düzenlenen, 2.MENARCP (Kuzey Afrika ve Orta Doğu Ülkeleri Psikoloji Kongresi)'inde derneğimiz Gonca Soygüt tarafından temsil edildi. “Psikologlar Ortadoğu'da Barış için ne yapabilirler” konulu çalışma grubuna aktif katılım sağlanmıştır. Uluslararası Ruh Sağlığı Deklarasyonu imzalanmıştır. Ürdün Psikoloji Derneği ile işbirliği protokolü imzalanmıştır.

AMERİKAN PSİKOLOJİ DERNEĞİ (AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION – APA)

- 17 – 19 Ağustos 2007 San Francisco'da, Başkan Sharon Stephens'in organizasyonunda 17-19 Ağustos 2008'de, düzenlenen ve IUPsyS Başkanı Bruce Overmier'in tartışmacı olduğu APA Kongresi kapsamında; Dünyadaki Ulusal Psikoloji Birlikleri Başkanlarının katılımıyla gerçekleşen yuvarlak masa tartışmasında, TPD Gonca Soygüt

tarafından temsil edilmiştir. Tartışma "Psikoloji Gündeminde Beliren Meselelere Uluslar arası Bakış Açıları" başlığı altında yürütülmüştür.

AVRUPA PSİKOLOGLAR DERNEKLERİ FEDERASYONU (EUROPEAN FEDERATION OF PSYCHOLOGISTS' ASSOCIATION - EFPA) - 2006-2008

3 - 6

EFPA

Temmuz 2007

Genel Kurul Toplantısı

Prag'da gerçekleşen genel kurul toplantısına Ayşe Yalın ve Elif Kabakçı katılmış olup, XII. Avrupa Psikoloji Kongresinin (ECP) 2011 yılında İstanbul'da düzenlenmesine karar verilmesini sağlamışlardır.

EFPA Başkanlar Toplantısı

15 - 16

Atina

Temmuz 2006

TPD adına Gonca Soygüt katılmıştır. Toplantının gündemini ağırlıklı olarak "EUROPSY" sertifikasyonuna ilişkin gelişmeler oluşturmuştur.

5 - 6 Ekim 2007

Brüksel

TPD adına Başkan Yardımcısı Doğan Kökdemir katıldı.

Toplantının 4 temel gündem maddesi:

1. Temmuz 2007'de Prag'da gerçekleştirilen IX. Avrupa Psikoloji Kongresi hakkında deneyimlerin aktarılması,
2. Avrupa Psikoloji Diploması hakkındaki gelişmeler ve pilot uygulamaların sonuçları,
3. Temmuz 2009'da Oslo'da (Norveç) düzenlenecek olan X. Avrupa Psikoloji Kongresi çalışmaları ve
4. 2011 yılında İstanbul'da düzenlenecek olan XI. Avrupa Psikoloji Kongresi hakkında değerlendirme.

2006 - 2008

EFPA Bilimsel Faaliyetler Komitesi Çalışmaları:

(EFPA - Standing Committee on Scientific Affairs)

(Nebi Sümer)

Komitenin 2006-2007 yılları arasında faaliyet gösterdiği çalışma alanları:

- Psikoloji Doktora Programları için (Avrupa çapında) minimum ortak koşulların belirlenmesi çalışması ve Doktora öğrencilerinin Avrupa ülkeleri içinde dolaşım koşulları konusunda çalışmalar,
- EFPA himayesinde gerçekleştirilen Avrupa Psikoloji Kongreleri'nin kalite ve kapsamının iyileştirilmesi ve genişletilmesine yönelik çalışmalar,
- Avrupa Psikoloji Kongreleri'nin değerlendirme ölçütlerinin gözden geçirilmesi ve Avrupa Psikoloji Kongresi Rehberi ve Değerlendirme Kriterleri'nin oluşturulması,
- Bilimsel araştırma etiği ve Etik kurul başvuru süreçlerine yönelik çalışmalar,
- Yapılan Avrupa Psikoloji Kongreleri'nin Nihai Raporlarının değerlendirilip geri bildirimler verilmesi ve önerilerin bir sonraki kongre sahiplerine ulaştırılması,
- Avrupa araştırma fonlarında Psikoloji bilimine ayrılan miktar ve ödeneklerin genişletilmesi ve psikoloji çalışma alanlarının fon sağlayan kurumlara tanıtılması ve bu amaçla Avrupa Araştırma Konseyi'ndeki (European Research Council) Psikoloji alanının temsiline yönelik çalışmalar yapılması,
- European Psychologist dergisinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar,
- EFPA araştırma etiği ilkelerinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar.

25 Şubat 2006

Berlin Toplantısı

20 Temmuz 2006

Atina Toplantısı

17 Mart 2007

Paris Toplantısı

Haziran 2007

Almanya Toplantısı

4 Temmuz 2007

Prag Toplantısı

25 Ocak 2008

Ankara Toplantısı

2006 – 2008

EFPA Afet, Kriz ve Travma Komitesi Çalışmaları
(EFPA – Standing Committee on Disaster, Crisis and Trauma Psychology)
(Nuray Karancı)

Komite oldukça faal olarak çalışmakta ve psikolog eğitimi, eğitim ve hizmet standartları, değerlendirme yöntemleri, araştırmalar ve afet durumları sonrası verilen hizmetlerin değerlendirilmesi konularında önemli çalışmalar yürütmektedir. Avrupa Konseyi'nden alınacak maddi destek ile bu önerilerin hayata geçirilme şansı yüksek olarak görülmektedir. Ayrıca, üye ülkelere psikolog eğitiminde travma/afet psikolojisi derslerinin açılması, afet/travma birimlerinin oluşturulması gibi konularda öneriler bulunmaktadır.

16 – 17 Şubat 2007

Brüksel Toplantısı

3 Temmuz 2007

Prag Toplantısı

2 – 3 Kasım 2007

Barselona Toplantısı

4 – 5 Nisan 2008

Viyana Toplantısı

2006 – 2008

EFPA Etik Komitesi Çalışmaları
(EFPA – Standing Committee of Ethics)
(Yeşim Korkut)

Komite psikologlar için etiğin en uygun biçimde desteklenmesi ve gelişimi için, tıpkı APA'da olduğu gibi, temel bir kitap hazırlanmasını önemli bulmaktadır. Ancak bu kitabın "Avrupa kültürü"nü temsil etmesi çok önemsenmiştir. Kitap fikri grup içinde genel olarak ele alındıktan sonra SCE içinden 4 kişi (Lindsay, Koene, Qvreeide, Lang) bu kitabın yazımını üstlenmişlerdir ve Aralık 2007 gibi bu kitap yayına hazır hale getirilmiştir.

Komitenin son dönem çalışmaları öncelikli olarak Avrupa Birliği ülkelerinde EFPA Etik yönetmeliğinin tanıtılması, ve çeşitli vaka örnekleri üzerinden ikilemlerin tartışılmasına, değerlendirilmesine imkan tanımayı amaçlayan kitabın son halinin onaylanması, EuroPsy (Avrupa içinde kabul gören Psikoloji diploması) hakkında son gelişmeler, Psikologlar için Evrensel Etik Deklarasyonu (Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists) girişimindeki son gelişmeler; Fransa'da tartışılan "Code of Behaviour for researchers in Human Behaviour Sciences" konusunda grubun düşünceleri ve tüm üye ülkelerindeki durumun toparlanmasına dair karar, SCE'nin yeni üye ülkeler ve onların etik yönetmelikleri için üstleneceği rolün sınırlarının tartışılması ve bu bağlamda Bulgaristan ve Sırbistan'ın etik yönetmeliklerinin değerlendirilmesi; 4.üncü Etik Sempozyumu'nun (4th Symposium on Ethics) hangi ülkede yapılacağına tartışılması, her üye ülkenin kendi ülkesindeki etik meseleler hakkında son durumu özetlemesi, bir sonraki 2 toplantının yer ve zamanının kararlaştırılması üzerinde yoğunlaştırılmıştır.

9 – 11 Mart 2007

Belçika Toplantısı

28 – 30 Eylül 2007

İstanbul Toplantısı

5 – 6 Nisan 2008

Madrid Toplantısı

2006 – 2008

EFPA Geropsikoloji Çalışma Grubu Çalışmaları
(EFPA – Geropsychology Task Force)
(Banu Cangöz)

Bu grup, AB ülkelerinde sağlık ve sosyal alanlardaki iyileşme ve gelişmelere paralel olarak, giderek artan yaşlı nüfus ve bu nüfusun sağlık ve sosyal hizmetler alanındaki talep ve beklentilerinin belirlenmesi ihtiyacından ortaya çıkmış ve giderek yaşlanan Avrupa nüfusunun gelecekteki olası sorunlarıyla başa çıkabilmek konusunda psikologların yapabileceklerinin planlanması amacıyla oluşturulmuştur.

2007 döneminde, EFPA tarafından her üye ülke temsilcisinden, kendi ülkesinde geropsikolojinin durumunu ve uygulamalarını sorgulayan

kapsamlı bir anket formunu doldurmaları talep edilmiştir. Bu form o ülkedeki geropsikoloji alanının ne derece tanındığı, bu alanda araştırma yapan öğretim üyesi sayısı, hangi üniversitelerde psikoloji bölümü çatısı altında geropsikoloji lisans dersi, yüksek lisans ve doktora programlarının olduğu gibi soruları içermektedir.

EFPA Genel Kurulu'nda grupla ilgili alınan kararlar şu şekilde özetlenebilir: Geropsikoloji Görev Grubu 2007-2009 faaliyet döneminde geropsikoloji uygulamaları konusunda bir kılavuz hazırlayacak ve üniversitelerin Psikoloji Programlarında Geropsikoloji alanının yer almasını sağlamak üzere çalışmalar yürütecektir.

2006 – 2008

EFPA Trafik Psikolojisi Çalışma Grubu Çalışmaları
(EFPA – Traffic Psychology Task Force)
(Yeşim Yasak)

Görev Grubu çalışmaları dahilinde, 2006 yılında yapılan anketin sonuçlarına göre; bugün Avrupa ülkelerinde, tüm tren makinistleri için psikolojik değerlendirme zorunluluğu bulunduğu belirtilmiş, araç sürücülere ve özellikle de profesyonel sürücüler için de trafik psikologları tarafından yapılması gereken düzenli sürücülük kontrollerinin söz konusu olduğu vurgulanmıştır. EFPA trafik psikolojisi çalışma grubunun artık daimi bir komite olması ve komitenin önemli işlerinden birinin ise tüm EFPA üyesi ülkelerde, trafik psikolojisi alanındaki lisans sonrası eğitimin ortak kriterlerinin belirlenmesi olduğu ifade edilmiştir.

2008 – 2009

Diğer Komitelerde Yeni Göreve Başlamış TPD Temsilcileri:
EFPA Psikoterapi Komitesi
(EFPA – Standing Committee on Psychotherapy)
(Güler Okman Fişek)

2008 – 2009

EFPA Testler Komitesi
(EFPA – Standing Committee on Tests And Testing)
(Canan Sümer)

XII. AVRUPA PSİKOLOJİ KONGRESİ, 2011, İSTANBUL ÇALIŞMALARI (EFPA – ECP 2011, İSTANBUL)

Mayıs - Haziran
2007

Adaylık ve tanıtım hazırlıkları –
(Şennur Kışlak, Hale Aksuna, Şeniz Çelimli)

Mayıs 2007

XII. Avrupa Psikoloji Kongresi için adaylık başvurusu yapıldı.

18 Haziran 2007

Organizasyon firması ile toplantı – Hale Aksuna, Şeniz Çelimli

7 Temmuz 2007

Prag'da gerçekleştirilen X. Avrupa Psikoloji Kongresinin ardından EFPA Genel Kurulunda yapılan oylama sonucunda XII. Avrupa Psikoloji Kongresinin (ECP) 2011 yılında İstanbul'da düzenlenmesi kararlaştırılmıştır (Prof.Dr. Ayşe Yalın, Doç.Dr. Elif Kabakçı).

8 Şubat 2008

Türk Psikologlar Derneği, EFPA Yönetim Kurulu Üyeleri ve XI. Avrupa Psikoloji Kongresi (ECP 2009, Oslo) Düzenleme Komitesinin ortak toplantısına davet edilmiştir. Toplantıya TPD'yi temsilen Genel Müdür Şeniz Çelimli katılmıştır.

HOLLANDA PSİKOLOJİ DERNEĞİ

Eylül 2007 –

Hollanda Psikoloji Derneği, Uluslar arası ilişkiler temsilcisi Ine Ink ile Gonca

Ocak 2008

Soygüt arasında uzun vadeli işbirliği konusunda görüşmeler başlamıştır. İzleyen dönemde, Okan Cem Çirakoğlu koordinatörlüğünde, Hollanda'da yaşayan Türklere psiko sosyal destek çerçevesinde bir projenin planlanması için çalışmalar başlatıldı. Bu çerçevede Sosyal Hizmetler Derneği temsilcisi ve Türkiye Psikiyatri Derneği temsilcileri ile bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

Hollanda Psikoloji Derneği ile yapılan işbirliği teması üzerine Hollanda'da yaşayan Türk vatandaşlarının sorunlarıyla ilgili bir projenin ön çalışmaları başlatılmıştır.

8. **[Ulusal Bağlantılar]** Ulusal kurum, kuruluş, dernekler ve üniversitelerin psikoloji bölümleriyle işbirliğine girerek topluma yönelik hizmetlerin kapsamını ve kalitesini artırmak.

<i>Tarih</i>	<i>Faaliyet</i>
T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI İLE İŞBİRLİĞİ	
2006	Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü – Psikolog mesleği ile ilgili standart çalışmaları – (Teknik komite: Nesrin Şahin ve Gülsen Erden)
4 Temmuz 2006	Ulusal Ruh Sağlığı Politikası Toplantısı (İhsan Dağ)
6 Eylül 2006	Ruh Sağlığı Hizmetleri İyileştirme Çalışmaları Toplantıları
20 Ekim 2006	(Gonca Soygüt)
Ocak 2007	
Nisan 2007	T.C. Sağlık Bakanlığı Eğitim Genel Müdürü Sinan Yol ile Bakanlık çalışanı psikologların eğitimi üzerine bir öngörüşme yapılmıştır. (Gonca Soygüt)
16 Mayıs 2007	Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Toplantısı “özürlülük ölçütü, sınıflandırması, ve özürülere verilecek sağlık kurulu raporları hakkında yönetmelik” ekinde yer alan “zihinsel, ruhsal, davranışsal bozukluklar” bölümünün yeniden değerlendirilmesi (Hale Aksuna ve Kemal Yerlikaya)
Haziran 2007	Sağlık Bakanlığı'nın talebi doğrultusunda, Elif Kabakçı'nın Türk Psikologlar Derneği adına yürütmeyi üstlendiği bir proje kapsamında 4 Haziran 2007 tarihinde Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürü Sinan Yol ile bir görüşme yapılmıştır. Bu görüşme Türk Psikologlar Derneği'ni temsilen Elif Kabakçı (Hacettepe Üniversitesi, Psikiyatri Bölümü), Şeniz Özusta (Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Ruh Sağlığı Bölümü) ve Şeniz Çelimli'nin (Türk Psikologlar Derneği, Genel Müdür) katılımlarıyla gerçekleşmiştir. Yapılan görüşme sonucunda Sinan Yol'un Türk Psikologlar Derneği'nden sözel talebi doğrultusunda Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışan psikologların hizmet içi eğitimlerinin bir parçası olarak temel modüller halinde planlanan eğitim paketlerinin hazırlanması ve uygulanması için Türk Psikologlar Derneği, Elif Kabakçı önderliğinde bir proje önerisi Sinan Yol'a sunulmuştur. Bakanlığın değerlendirme sonucu beklenmektedir.
26 Şubat 2008	Dünya sağlık örgütü'nün Sağlık Bakanlığı'na sorduğu, “Türkiye’de sağlık kuruluşlarında çalışan terapistlerin eğitimleri ve çalışmalarına koşul olan belgeler” hakkındaki soruların yanıtlanmasına destek verildi.
T.C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İLE İŞBİRLİĞİ	
2007	“Birinci sınıf öğrencilerinin eğitim ve öğretime hazırlanması projesi”ne destek (Doğan Kökdemir)
2007	“Düşünme Eğitimi” (Doğan Kökdemir)
Ocak 2007	Konya MEB – Özel Yeni Pırlanta Özel Eğitim Okulu Müdürlüğü'nün “0-6 yaş okul öncesi özel eğitime ihtiyacı olan veya yaygın gelişimsel bozukluğu olan çocuklarda, ‘oransal kayba dayalı’ özel eğitim ihtiyacı raporları” konulu sorulara yanıt verilmişti (Hale Aksuna)
T. C. ADALET BAKANLIĞI İLE İŞBİRLİĞİ	
2007	Gonca Soygüt ve Gülçin Demir Yargıtay Başkanlığı düzeyinde, pedagog kadrosuna ilişkin sorunlar üzerine görüşülmüştür.
T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İLE İŞBİRLİĞİ	
Nisan 2008	T. C. İçişleri Bakanlığı Türkiye Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM)'den 2002 yılında Türk Psikologlar Derneği tarafından yürütülmüş olan “Türkiye’de Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Profili Araştırması – 2002 Yılı Madde Kullanımı Geniş Alan Araştırması” isimli araştırmanın 2008 yılında tekrarlanması talebi gelmiştir. Bu talep doğrultusunda 2002 yılında yapılmış olan çalışma için uygulanan anket ve seçilen örneklem özellikleri dikkate alınarak güncel bütçe fizibilite çalışması tamamlanmış ve TUBİM Başkanlığı'nın onayına sunulmuştur.
ÜNİVERSİTELERLE İŞBİRLİĞİ	
Mart 2007	Proje: WISC-IV Testini Uyarlama Çalışması Proje Sorumluları: Ferhunde Öktem (H.Ü. Tıp Fakültesi), Gülsen Erden, Nilhan

Sezgin (A.Ü. Psikoloji Bölümü), Tülin Gençöz (ODTÜ Psikoloji Bölümü), Sait Uluç (H.Ü. Psikoloji Bölümü)

Testin uyarılma ve telif izinleri alındıktan sonra aynı araştırmacı grubu tarafından uyarılma çalışmalarını yürütmek için bir çalışma grubu oluşturulmuş ve bu grup tarafından planlanan proje finans kaynağı bulabilmek amacıyla Eylül 2007 tarihinde TÜBİTAK'a araştırma projesi olarak sunulmuştur. Proje TÜBİTAK tarafından Kasım 2007 tarihinde kabul edilmiştir. Proje ekibinin çalışmaları Ocak 2008 itibarıyla başlamıştır.

Şubat - Psikoloji Bölümlerinin başkanları ile toplantılar gerçekleştirildi (24 şubat 5 Mayıs, Mayıs - 3 Kasım) Belirtilen toplantılarda alınan kararlar doğrultusunda, YÖK'e iletmek Kasım 2007 üzere hazırlanan dilekçelere ve görüşmelere TPD adına katılmıştır.

TÜBA - TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ İLE İŞBİRLİĞİ

Mart 2007 TPD tarafından, Nail Şahin'e 2007 hizmet ödülü verilmesi önerilmiştir.

1 Haziran 2007 Nail Şahin'e TÜBA 2007 Sosyal Bilimler Dalı'nda Hizmet Ödülü verilen törende, TPD'yi Hale Aksuna temsil etmiştir.

LİSELER İLE İŞBİRLİĞİ

Kasım - Aralık TED Ankara Koleji Lise 1. sınıf öğrencilerine yönelik "Bilgisayar ve Güvenli 2006 İnternet" konusunda toplam 6 oturum olarak seminer verilmiştir.

Kasım - Aralık TED Ankara Koleji Lise son sınıf öğrencilerine yönelik "Bilgisayar Saldırganlık, 2006 Şiddet ve Kahramanlık" konusunda toplam 6 oturum olarak seminer verilmiştir.

Kasım - Aralık TED Ankara Koleji Lise son sınıf öğrencilerine yönelik "Saldırganlık, Şiddet ve 2007 Kahramanlık" konusunda toplam 6 oturum olarak seminer verilmiştir.

Kasım - Aralık TED Ankara Koleji Lise 1. sınıf öğrencilerine yönelik "Bilgisayar ve Güvenli 2007 İnternet Kullanımı" konusunda toplam 6 oturum olarak seminer verilmiştir.

Nisan 2007 Meslek tanıtım günleri (Seren Akıncı)

Nisan 2008

ULUSAL RUH SAĞLIĞI PLATFORMU İLE İŞBİRLİĞİ

4 Temmuz 2006 Ulusal Ruh Sağlığı Politikası Toplantısı kapsamında düzenlenen "Ulusal Ruh Sağlığı Politika Raporu Üzerinde Meslek Dernekleri ve Sivil Toplum Örgütlerinin Yorum ve Uygulamaya Yönelik Önerileri" başlıklı panele Derneğimizi temsilen İhsan Dağ katılmıştır.

23 Şubat 2007 23 üye kuruluş ve derneğin katılıyla kurulan ve TPD'nin de üye olduğu Ruh Sağlığı Platformu'nun Ruh Sağlığı Yasası ile ilgili açıklamaları yapılmıştır.

2006 - 2008 Kamu yararıyla ilgili konularda ortak basın açıklamaları yapılmıştır (Örn. Kurtlar Vadisi Dizi, cinayet haberlerinin verilmiş biçimi gibi).

TÜRK KIZILAYI İLE İŞBİRLİĞİ

16 Ağustos 2006 Türkiye Kızılay Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği ve Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği arasında "Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Protokolü" imzalanmıştır.

10 - 12 Türk Kızılay'ında çalışan psikologlara aşağıdaki konularda toplam 3 gün süren bir Eylül 2006 eğitim verilmiştir:

1. kriz ve krize müdahale
2. terör yönetimi ve yas
3. gözlem ve görüşme teknikleri
4. etkileşim grubu (takım yönetimi)

11 - 12 Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Çalıştayı - TPD'yi temsilen Nuray Karancı, Mart 2008 Nedret Öztan, İstanbul Şube'den Ufuk Sezgin ve İzmir Şube'den Şenel Karaman katıldı.

Afetlere hazırlık, Birlik işleyiş planı ve iyileştirme çalışmaları ele alınmıştır.

TÜRKİYE SATRANÇ FEDERASYONU İLE İŞBİRLİĞİ

(Seren Akıncı ve Şeniz Çelimli)

- Şubat 2007 - Aralık 2007 Türkiye Satranç Federasyonu (TSF) bünyesindeki sporcular (milli takım sporcuları da dahil olmak üzere) ve ailelerini desteklemek amacıyla Türk Psikologlar Derneği'nden eğitim ve seminer paketleri içeren bir proje talebinde bulunmuştur. TPD tarafından geliştirilen hizmet paketlerini içeren proje teklifinin, Aralık 2007 içerisinde son halini almasından sonra Nisan 2008 içinde Türkiye Satranç Federasyonu'nun onayına sunulması hedeflenmektedir.
- Şubat 2007 TSF'nin daveti üzerine 2007 Türkiye Yaş Grupları Seçmeleri'ne gözlemci olarak katılım sağlandı. Planlanan projenin ana taslağının oluşturulması gerekli incelenmeler yapılmıştır.
- Mart - Haziran 2007 TSF ile planlanan projede ilk adım olarak veri toplama amacıyla Aile Anketi ve Sporcu Anketi hazırlandı. Bu anketler Haziran 2007'de gerçekleşen İstanbul 8 Yaş Altı Satranç Şöleni ve Foça Yaş Grupları Milli Takım Kampı'nda uygulanmıştır.
- 28 Nisan 2007 Satranç Eğitim Şurası'na TPD adına katılım sağlandı. Mayıs ayında gözlemci olarak bulunan Satranç Turnuvası'nda dikkati çekenler paylaşıldı ve TSF ile planlanan Satranç Projesi'ne ilişkin genel bilgilendirme yapılmıştır.
- 20 - 23 Haziran 2007 TSF'nin İstanbul'da düzenlediği İş Bankası 8 Yaş Altı Satranç Şöleni'ne TPD adına katılım sağlandı. Katılan aileler ve antrenörler ile değerlendirme görüşmelerinin yapılmıştır.
- 23 - 27 Haziran 2007 TSF tarafından düzenlenen Foça Yaş Grupları Milli Takım Kampı'na gözlemci olarak katılım. Antrenörler, sporcular ve görevli psikolog ile sorunlar ve beklentiler üzerine görüşmeler yapılmıştır.
- Nisan 2008 TPD tarafından geliştirilen ve Aralık 2007 içerisinde son halini alan hizmet paketlerini içeren proje teklifi, Türkiye Satranç Federasyonu'nun onayına sunulmuştur.

Türkiye Satranç Federasyonu Başkanı Ali Nihat Yazıcı ile yapılan görüşme sonucunda TPD'nin sunduğu projede TSF'den gelecek olan talepler doğrultusunda yapılacak değişikliklerin tamamlanmasından sonra Mayıs 2008 içerisinde uzun soluklu bir çalışmaya başlayabilmek amacıyla karşılıklı olarak bir işbirliği protokolü hazırlanmasına karar verilmiştir.

ÇANKAYA BELEDİYESİ İLE İŞBİRLİĞİ

- Eylül 2006 Üyelerimizden Banu Cangöz aracılığıyla, 14. Ulusal Psikoloji Kongresine tam destek alınmıştır.
- Aralık 2006 İşbirliği toplantısı (Hale Aksuna)
- Şubat 2007 İşbirliği ve etkinlik planlama toplantısı (Hale Aksuna ve Şeniz Çelimli)
- 9 Mart - 27 Mayıs 2007 **Çankaya Belediyesi Toplumsal Dayanışma Merkezi'nde (TODAM) 6 oturum halinde seminerler düzenlendi. Konu başlıkları:**
1. Çocuklarımız Arkadaşları ve Anne - Babalık (Ayşen Güre)
 2. Orta Yaş Dönemi ve Menopoz (Zehra Uçanok)
 3. Ergenlik Dönemi Anne - Babalık Tutumları (Melike Sayıl)
 4. Çocuğuma Nasıl Sınır Koyarım? Disiplin Sorunları (Sait Uluç)
 5. Stres ve Stres Yönetimi (Sedat Işıklı)
 6. Okul Öncesi Çocuğun Gelişimi ve Eğitimi (Gülşen Erden)

ALTINDAĞ BELEDİYESİ İLE İŞBİRLİĞİ

- Ocak - Aralık 2007 Altındağ Belediyesinin Psikologlar Derneğinden talep ettiği gönüllü psikolog ihtiyacı ile ilgili olarak belediye ile iletişim kurulmuştur. Yaklaşık 10 çocuk ve ailelerinin psikolojik sorunlarıyla ilgilenilmiş ve gereken önerilerde bulunulmuştur.

TOPLUMU BİLGİLENDİRMEK

- 2006 - 2008 E-posta yoluyla derneğimizden yardım isteyen bireyler, psikolojik sorunlarına çözüm arayışları için yönlendirilmişlerdir (Şennur T. Kışlak)
- Mart 2007 Kreşlerin internetten izlenmesine ilişkin derneğimizin görüşünü soran vatandaşa yanıt verildi. Söz konusu yanıt için internetten yayın yapılan ve yapılmayan kreşlerde çalışan öğretmenlerden, sorumlu müdür ve kuruculardan alınan görüşler, çocuk ruh sağlığı alanında çalışan farklı akademisyenlerin görüşüyle de desteklendi. (Şennur T. Kışlak)

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINA DESTEK

- 05 Şubat 2007 Özel Eğitim Kurumları Başkanlığı'nın "zihinsel engelli çocukların tanınmalarında kullanılan zeka testlerinin değerlendirilmesi ve çocukların özel eğitim almalarına karar verirken gerekli olan ölçütler" konusundaki sorulara TPD görüşleri, Hale Aksuna tarafından verilmiştir.
- 10 - 11 Aralık 2007 Sivil toplum kuruluşlarının katıldığı Talep Azaltımı Bilgilendirme Semineri'nde Türk Psikologlar Derneği'ni temsilen Okan Cem Çırakoğlu "Talep Azaltımında Yapılması Gerekenler" konulu konuşma yapılmıştır.
- Ocak 2007 Uğur Mumcu Vakfı - Adalet ve Demokrasi haftası'na katılım,
- Ocak 2008 (Seren Akıncı)

9. [İnternet]Kamu yararına dernek olmanın verdiği sorumlulukla, internet sitesinin üyelerimiz ve toplum tarafından daha etkili kullanılabilmesi için gereken düzenlemeleri yapmak.

Tarih

Faaliyet

- Eylül 2006 "Çocuklar için Güvenli İnternet" broşürü hazırlandı ve TPD'nin internet sitesine yerleştirilmiştir.
- Eylül - Aralık 2007 Türk Psikoloji Dergisi, Türk Psikoloji Yazıları ve Türk Psikoloji Bülteni online makale kabul sistemine geçti. Yazarlar, makaleler, hakemler bundan sonra internette erişilebilir hale gelmiştir.
Ana adres: <http://www.turkpsikolojidergisi.com>
- 2006 - 2008 Kamu yararına dernek olmanın verdiği sorumlulukla, internet yoluyla derneğimiz internet adresine gelen psikolojik yardım isteği içeren çok sayıda maile cevap verildi, başvuranlar bilgilendirildi ve ilgili kurumlara yönlendirilmiştir. (Şennur T. Kışlak)

0. [Diğer] TPD'nin diğer çalışmaları

Tarih

Faaliyet

KURULLAR ETİK KURUL

- 2006 - 2008 TPD Genel Merkez Etik Kurul Sorumlusu olarak Şennur T. Kışlak ilgili şube ya da merkezin etik kurul başkanlarıyla iletişime geçmiş, yapılan etik şikayetlerle ilgili soruşturma süreci başlatılmıştır. (Başlatılan yedi soruşturmadan dördü tamamlanmıştır).

YAYIN KURULLARI

- Türk Psikoloji Dergisi Yayın kurulu
Türk Psikoloji Yazıları Yayın Kurulu
Türk Psikoloji Bülteni Yayın Kurulu

- 6 - 8 Eylül 2006 TPD'nin kuruluşunun 30. yılı etkinlikleri çerçevesinde TPD yayınlarına emek verenlere teşekkür programı düzenlenerek teşekkür belgeleri verilmiştir. Bu etkinlik 14. Ulusal Psikoloji Kongresi kapsamında Anadolu Medeniyetleri Müzesinde düzenlenen bir kokteyl ile gerçekleştirilmiştir.
- 23 Şubat 2007 TPD Yayın Kurulları'na katkıda bulunanlara teşekkür kokteyli düzenlenmiştir.
- Şubat 2007 "Kültürel Bağlamda Endüstri ve Yönetmel ve Örgütsel Davranış (Ed.: Ramazan Erdem, Cem Şafak Çukur)", Türk Psikologlar Derneği tarafından basılmıştır.

AKREDİTASYON KURULU

- 2006 - 2008 Psikoloji Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora eğitiminde asgari gerekleri hazırlama çalışmalarını yürütmektedir.

AKADEMİK DANIŞMA KURULU

- 2006 - 2008 TPD eğitim ve eğitmen ölçütlerinin hazırlanmasına danışmanlık yapmaktadır.
- 2006 - 2008 Genel Merkez ve şubelerde verilen eğitimlere danışmanlık yapmaktadır.

EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULU

- Mart 2008 GYK'da Eğitim Değerlendirme Kurulu'nun oluşturulması kararlaştırılmıştır. EDK, Genel Merkez ve Şubelerde açılması için başvuru alan yeni eğitimlerin değerlendirme sürecini yürütecek ve ADK tarafından onaylanan eğitimlerin açılmasının organizasyonu için eğitim komisyonlarıyla iletişime geçecektir.

Eğitim yönetmeliği ile ilgili çalışmaları yürütecektir.

GENEL YÜRÜTME KURULU (GYK) -

TPD GENEL MERKEZ VE ŞUBELER YÖNETİM KURULLARI BÜTÜNÜ

Şubeler ve Genel Merkez Yönetim Kurullarının belirli aralıklarla bir araya gelerek oluşturdukları Yürütme Kuruludur. Aşağıda 2006-2008 döneminde yürütülmüş olan GYK Toplantı Gündemleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

9 - 10 Eylül 2006

ANKARA TOPLANTISI

- Tek bir dernek olmak
 - Psikologlar platformu
 - E-posta gruplarının kullanımı
 - Standart TPD logosunun kullanımı
 - Genel merkez ve şubeler arasında bütçe ve projeler konularında eşgüdüm
 - Genel merkez ve şubelerde ortak yapılanma
- Özlük hakları
 - Görev tanımlarının belirsizliği ile yaşanan sorunlar
 - İnternete konması gereken yönetmelik ve belgeler
- Eğitim - genel merkez ve şubelerde verilecek olan eğitimler ve yeni ölçütlerin belirlenmesi
- İAR kongresi
- Alınan kararlar

13 - 14 Ocak 2007

İSTANBUL TOPLANTISI

- TPD organizasyon şeması - birimler/division önerisi
- Eğitim
- Özlük hakları
- Mali konular
- Alınan kararlar

13 - 14 Nisan 2007

İZMİR TOPLANTISI

- Akademik birimlerin yapısı ve işlevi tartışıldı
- Eğitim çalışmaları - Eğitim değerlendirme süreci ve hazırlanmakta olan eğitim ve eğitmen ölçütleri
- Mali konular
- Alınan kararlar

9 Mart 2008

ANKARA TOPLANTISI

- Şubelerin 2008 - 2010 yönetim kurulları ile tanışma
- Tek dernek anlayışıyla çalışma
- Özlük hakları komisyonunun bilgilendirmesi
- Eğitim komisyonunun işleyişinin bilgilendirilmesi
- TPD gündemindeki öncelikli konuların tartışılması
- Eğitim değerlendirme kurulu'nun kurulması

TPD'NİN YENİDEN YAPILANMASI ÇALIŞMALARI - GYK

9 - 10 Eylül 2006

GENEL MERKEZ ve şubelerin ortak bir yapılanma içinde olması kararı alındı. İstanbul şube başkanı Ayla Dönmez tarafından bir işleyiş şeması önerildi. Hale Aksuna'nın çalışma gruplarını oluşturma hazırlığı yapması ve Okan Cem Çırakoğlu'nun destek vermesi kararlaştırılmıştır.

Eylül - Aralık 2006

Hale Aksuna, şubelerle iletişim içinde işleyiş şeması hazırlamıştır.

Ocak - Aralık 2007

Türk Psikologlar Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu, daha önce belirlenen misyonları çerçevesinde, psikolojinin bilimsel ve uygulamalı alanlarının gelişimine katkıda bulunmak, alt alanlardaki çalışmaları daha iyi bir şekilde organize etmek, akademisyenlerle uygulamacılar arasında köprü kurmak ve söz konusu alanların açılımını sağlamak amacıyla Akademik Birimler oluşturulmasına karar vermiştir. Benzeri Amerikan Psikologlar Birliği'nde olan "Divisions" sistemi ile örtüşmektedir.

- Yarı özerk olması düşünülen Akademik Birimlerin kurulması, bu konuda gerekli kurum içi protokollerin belirlenmesi ve birimlerin hayata geçirilmesi ile ilgili olarak Doğan Kökdemir görevlendirilmiştir.

- Travma Akademik birimi'nin Nuray Karancı önderliğinde kurulma hazırlıklarına başlanmıştır.

9 Mart 2008

Akademik birimler kurulana kadar, İstanbul Şube Başkanı Zeynep Aycan'ın önerisi GYK gündeminde değerlendirilmiştir.

TPD TRAVMA BİRİMİ ÇALIŞMALARI

2007

Anafartalar Çarşısı bombalanması sonrasında Afetlerde Psikoloji Hizmetler Birliği (APHB) tarafından yürütülen psikolojik hizmetlerle ilgili olarak Dernek adına katılım sağlanmıştır.

16 - 17 Mart 2007

"Beklenen Marmara Depremine Ruhsal Sonuçları ve Psikososyal Yaklaşımların Planlanması" Sempozyumu'na Derneğimizi temsilen Banu Yılmaz katılmıştır.

3 Aralık 2007

Atlas Jet Havayollarına ait uçağın 30 Kasım 2007 günü Isparta yakınlarında düşmesiyle ilgili olarak halkımıza ve medyaya yönelik Basın Açıklaması yapılmıştır.

30 Ocak 2008

Ankara'nın Bala ilçesinde meydana gelen deprem sonrasında bölgede yaşayan vatandaşlarımız için verilecek olan deprem sonrası psikolojik hizmetlerin doğasını belirlemek amacıyla TPD Travma Birimi olarak bölgeye gidilmiştir.

TPD GENEL MERKEZ - ÜYE İLİŞKİLERİ

2006

TPD internet sayfası Doğan Kökdemir tarafından yeniden yapılandırılmış ve üyelerin hizmetine açılmıştır.

2006

Üyeleri Dernek faaliyetlerinden haberdar etmek için oluşturulan TPD Haberler e-posta grubu, TPD'nin tek resmi iletişim organıdır.

2006 - 2008

Tüm TPD üyelerine dernek etkinlikleri, yasa çalışmaları ve eğitimler duyurulmuş olup çeşitli bilgilendirmeler yapılmıştır.

2007

TPD Cuma Toplantıları etkinliği kapsamında Doğan Kökdemir'in verdiği "Küçük Hatalar, Büyük Sonuçlar- Araştırma Yöntemleri, İstatistik ve Nükleer Fare" adlı seminerin duyurusu yapılmış ve etkinlik TPD Eğitim Merkezinde gerçekleşmiştir.

2007

Kamu yararına yönelik faaliyetlerin harekete geçirilmesi sürecinin tanımlandığı Toplumsal Gündem Çağrı Formları Gonca Soygüt tarafından üyelere bilgi notuyla iletilmiştir.

TPD GENEL MERKEZ KOMİSYONLARI

Trafik Komisyonu (Nebi Sümer, Belgin Ayvaşık, Sonia Amado, Yeşim Yasak, Mehmet Koyuncu, Nihal Kale, Türker Özkan, Şehnaz Köksal, Berfu Ünal)

30 Eylül 2006

Trafik psikolojisi ile ilgili dernek üyelerinin bir araya geldiği bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda "Psikoteknik Değerlendirme Akreditasyon Komisyonu" adının değiştirilerek "Trafik Komisyonu" olması; komisyon üyelerinin aşağıdaki isimlerden oluşması, komisyon başkanının Nebi Sümer olması kararlaştırılmıştır.

30 Ekim 2006

Dernek yönetimine "Trafik Psikolojisi" grubundan Nebi Sümer, Yeşim Yasak ve Belgin Ayvaşık Dernek Yönetim Kuruluna konunun önemini ve derneğin yapması gerekenleri anlatmak üzere bir sunuş yapmışlardır.

2007 Bahar

Belgin Ayvaşık koordinatörlüğünde "Trafik Güvenliği ve Psikolojisi Sertifika Programı" hazırlanmış ve internet sitemizde yayınlanmıştır.

Dönemi

Nisan 2007

Psikoteknik Değerlendirme. Merkezlerine ilişkin durum, gereksinim ve önerileri belirlemeye yönelik bir anket hazırlanmıştır. Bu merkezlerde çalışan 40 psikologa anket gönderilmiş, doldurularak geri dönen anketlere ilişkin rapor hazırlanmıştır. Raporun bültende yayınlanması planlanmaktadır.

Kasım - Aralık

2007

Meteksan Firmasından derneğimize iletilen Psikoteknik Değerlendirme Norm Raporu değerlendirilmek üzere 5 akademisyene gönderilmiştir.

12 Ocak 2008

Psikoteknik Değerlendirme. Merkezlerinde alınan ücretlere ilişkin olarak derneğin meslek örgütü olarak alt ve üst limit belirleyerek öneride bulunmasını uygun olduğu; buna göre alt limitin 80.00 YTL + KDV ve üst limitin 150.00 YTL + KDV olarak önerilmesi kararlaştırılmıştır.

TPD GENEL MERKEZ ÇALIŞMA GRUPLARI

30. Yıl Etkinlikleri Çalışma Grubu

Eylül 2006

TPD 30. yıldönümü çerçevesinde promosyon ürünler (saat, bloknot, kalem, anahtarlık, mousepad) hazırlanmıştır. (Seren Akıncı)

Eylül 2006

TPD YAYINLARINA emeği geçenleri belirlemek üzere, Türk Psikoloji Dergisi, Türk Psikoloji Yazıları ve Türk Psikoloji Bülteni arşiv çalışması yapılarak, 30 yıl içindeki tüm Yayın Yönetmenleri, Yayın Yönetmen Yardımcıları, Yazı İşleri sorumluları, Teknik Yönetmenler, Teknik kurul üyeleri, yayın kurları üyeleri ve Akademik danışma kurulu üyeleri belirlenmiştir. (Hale Aksuna ve Seren Akıncı) Teşekkür Belgeleri hazırlanmıştır (Doğan Kökdemir)

Türk Psikologlar Derneği

İstanbul Şubesi 2006 - 2008 Faaliyet Raporu

ULUSLARARASI KONGRE

- Genel Merkezin subemizi görevlendirmesiyle 22-24 Haziran 2006 tarihlerinde İstanbul'da, "**I. International Congress on Interpersonal Acceptance and Rejection**" Kongresi düzenlemek için Şubat ayında çalışmalara başlanmış ve zamanında gerçekleştirilmiştir. Bu kongre için Hürriyet Gazetesi ve İstanbul Ticaret Odası ve Zarakol İletişim Hizmetleri firmaları'nın sponsorluğu sağlanmıştır.

KİTAP BASIMI

- Derneğe yapılabilecek kitap basımı başvuruları için bir yayın kurulunun oluşturulmasına, kurulda görev alacak kişilerin alandaki uzmanlıkları ve akademisyenlerle bağlantıları olmasına ve kitabın konusu ile ilgili gerektiğinde bu kişilerden destek alınmasına karar verildi.
- Melis Aktürk, Suna Eryiğit, Şükran İlimsever Başarır, Sabiha Kocabıçak, Nuşin Sarımurat Baydemir ve Tuğba Tuğman Tüzün tarafından hazırlanan "**Aile Terapisi Terimleri Sözlüğü**" subemiz tarafından basılmıştır.

EĞİTİMLER

- **2006 Şubat - Ağustos ayları arası Bahar Dönemi Eğitim Programı kapsamında:**
 - BDT-I: Bilişsel Terapi Temel İlkeler ve Ötesi
 - Şubat 2006 Denver II Gelişim Tarama Testi Uygulamacı Eğitimi
 - Şubat ayında "Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeğinin yenileme kursu (18 saat) sertifika" eğitimi ;
 - Şubat ayında "Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi ;
 - Mart ayında "Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi ;
 - Nisan ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi ;
 - Nisan 2006 Denver II Gelişim Tarama Testi Uygulamacı Eğitimi
 - Mayıs ayında "0-6 yaş çocukların gelişimlerinin değerlendirilmesi ve AGTE"
 - Mayıs ayında "çocukluk rehabilitasyonu psikolojisi - gelişimsel erken müdahale çalışmaları"
 - Mayıs ayında "gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerle çalışma"(SK)
 - Mayıs ayında "mmp1 ve mmp1 2'nin tanıtımı (Meral Çulha)
 - Mayıs ayında "gelişimsel dil-konuşma problemlerinin tanıtımı"
 - Mayıs ayında" gelişimsel yetersizliği bulunan çocuklarda olumlu davranışın artırılması-olumsuz davranışların azaltılması" (SK)
 - Mayıs ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi ;
 - Mayıs ayında "Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin yenileme kursu (18 saat) sertifika" eğitimi ;
 - Mayıs- Haziran Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi ;
 - Haziran ayında "Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği"nin yenileme kursu (18 saat) sertifika" eğitimi;
 - Haziran ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi ;
 - Ağustos ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi
- **2006 Eylül - Aralık ayları arasındaki Eğitim Programı kapsamında:**
 - BDT-II :Çeşitli Psikopatolojilere Yönelik Bilişsel-Davranışçı Terapiler
 - Sağlık sertifikalı eğitim programı başlatılmıştır (2007Mart bitiş)

- Eylül ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi
- Ekim ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi
- Kasım ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi
- Kasım 2006 Denver II Gelişim Tarama Testi Uygulamacı Eğitimi
- Aralık ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi
- **İstanbul Şube 2007 Dönemi Eğitim Programı çerçevesinde:**
- Ocak ayında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika" eğitimi
- Şubat ayında "Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği"nin yenileme kursu (18 saat) sertifika eğitimi; (2 adet)
- Şubat-Mart aylarında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika eğitimi
- "Öfke İle Başa Çıkma" eğitimi;
- "Çocuk Değerlendirme Paketi"
- Denver II Gelişim Tarama Testi Uygulamacı Eğitimi
- **İstanbul Şube 2007 Güz Dönemi Eğitim Programı çerçevesinde:**
- BDT-I :Çeşitli Psikopatolojilere Yönelik Bilişsel-Davranışçı Terapiler
- "Çocuk Değerlendirme Paketi" (Kasım ve Aralık aylarında 2 adet)
- Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika eğitimi
- Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika eğitimi
- Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (18 saat) sertifika eğitimi
- Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Tanıtımı, Uygulaması ve Yorumlaması (54 saat) sertifika eğitimi
- Denver II Gelişim Tarama Testi Uygulamacı Eğitimi
- **Jung Sertifika Eğitim Programı:**
Uluslararası organizasyonla gerçekleştirilen sertifika programı, Birinci modul 7-8-9 Aralık 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Birinci Atölye çalışması Dr. Bernie Stein tarafından verildi. Üçüncü atölye çalışmasının sonunda her katılımcının kısa bir vaka raporu sunması istenecektir. Bu raporda katılımcıdan sunduğu vakanın terapötik sürecini tarif ederken Jung kavramlarını entegre etmesi beklenecektir. Katılımcılar 60 saatlik bir eğitim çalışmasına katıldıklarını belirten bir sertifika alacaktır.
Eğer yeterli başvuru olursa Kasım, Ocak ve Nisan aylarında aynı semineri bir başka grupla sürdürmek mümkündür. Eğitimin ikinci aşaması 120 saat sürelidir ve bitiren katılımcılar **Yeni İsrail Jung Topluluğu diplomasına sahip olabilecektir. Bu topluluk Uluslararası Analitik Psikolojisi Derneği'ne bağlı bir kuruluştur.** Bu aşamada İsrail'den Jung analizi ve psikoterapisi konusunda belgeli eğitimci olan 2-3 yeni eğitimci de eğitimlere katılabilecektir. Eğitimin ikinci aşaması şu konuları ele alacaktır:
Arketipler
Gölge ve Kötü
Yaralı iyileştirici
Türk mitolojisi ve masalları (tercihen yerel bir uzman tarafından verilmeli)
Kahramanın seferi ve egonun gelişimi
Kadın ve erkek (Feminen ve maskülen) psikolojisi
Aile ve çift terapisine Jung yaklaşımı

Bernie Stein: Kudüs'teki İbrani (Hebrew) Üniversitesi'nde Klinik Psikoloji doktorası almıştır. Daha sonra Jung analisti olmak için eğitilmiştir. İsrail Jungian Analitik Eğitim Programında eğitim vermektedir. Bernie Stein ayrıca okul psikolojisi ile de ilgilenmiş ve İsrail Eğitim

Bakanlığı'nda baş psikolog görevini 10 yıl süre ile sürdürmüştür. Bernie Stein ayrıca 1999-2001 yıllarında Uluslararası Okul Psikologları Derneği'nde (ISPA) başkan olarak görev yapmıştır.

KURUMSAL ÇALIŞMALAR ve İŞBİRLİĞİ

- "Türkiye'nin Göç ve İltica Stratejisinin Uygulanması İçin Bir Eylem Planı Geliştirmesine Destek Sağlama" projesi kapsamında Ağustos ayında Point Hotel'de yapılan 2 günlük "**Göç ve İltica İşbirliği Projesi**" çalışma grup toplantısına destek vermek amacıyla katılmıştır.
- Şişli Belediyesi'nde Nisan ayında düzenlenen "Okullarda Şiddet" konulu basın toplantısına Şubemizi temsilen Dr.Ayla Dönmez katılmış ve görüşlerimiz yazılı olarak da iletilmiştir.
- Pendik Belediyesince düzenlenen toplantılar çerçevesinde "**Kentleşme ve Yabancılaşma**" konulu toplantıya TPD İstanbul Şube adına Dr. Ayla Dönmez derneğimizi temsilen katılmıştır. Toplantıya ayrıca Milliyet Köşe Yazarı Ece Temelkuran, Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Cihangir Doğan Belediye Başkanı Erol Kaya Belediye Başkanı Erol Kaya, İstanbul Üniversitesi Hukuk Profesörü Zehreddin Aslan, Türkiye gazetesi yazarlarından Metiner Sezer konuşmacı olarak katılmıştır.
- Türk Hava Yolları'ndan gelen talep üzerine MMPI Testinin geçerliliği, güvenilirliği, Türkiye'de ve Avrupa'da kullanım alanları ile ilgili bilgi vermek üzere Doç.Dr. Meral Çulha ve Prof. Dr. Nursel Telman'dan yazılı görtüş alınmış ve THY'ye iletilmiştir.
 - Ruh Sağlığı Yasası'nın çıkarılması için kurulan "**Ruh Sağlığı Platformu'na Çalışmalarına ve basın toplantılarına Derneğimiz adına İstanbul Şube** yetkilendirilmiş ve Dr. Ayla Dönmez katılmıştır. 2007 Basın toplantısı sunumu Türkiye Psikiyatri Derneği web sitesinde yayımlanmaktadır.
 - İngiltere Başkonsolosluğu'nda 20.11.2006 ve 2007 tarihlerinde düzenlenen 2003 yılındaki bombalanma olaylarında yitirilenleri anma törenlerine şube adına şube başkanı Dr. Ayla Dönmez katılmıştır.
 - İstanbul Pendik Gençlik Kampında Türk Kızılay tarafından verilen Liderlik Semineri kapsamında 30 Ocak 2007 tarihinde "**Çocuk Psikolojisi**" eğitimi Yrd. Doç. Dr. Gül Şendil tarafından verilmiştir.
 - Bilgi Üniversitesi sponsorluğunda İstanbul Şube Etik Kurul tarafından davet edilen **Prof. Geoff Lindsay'in 25/02/2007 tarihinde etik kurul üyelerine yönelik workshop düzenlemiştir.**
 - İstanbul Barosu'ndan gelen davet üzerine 26/02/2007 tarihinde İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezi'nde "**Çocukların Maruz Kaldığı Fiziksel Ve Cinsel Taciz, Çocuk Suçları Konularında Çocuğu Korumak Ve Topluma Geri Kazandırmak İçin Bir Sistem Geliştirebilmek**" adına yapılan toplantıya şubemizi temsilen Dr. Ayla Dönmez katılmıştır. Daha sonraki toplantılarda bu platformda yer alan kuruluşlar Şubemizde toplanmış ve Şubemizi Dr. Ayla Dönmez'in temsil etmiştir.
 - NATO, İsrail Tel Hai Üniversitesi Toplum Stres Önleme Merkezi ve Bahçeşehir Üniversitesi'nin 23-25 Mart 2007 tarihleri arasında "**Terör ve Felaketlerin Travmalara Bireysel ve Toplumsal Düzeyde Psiko-Sosyal İlk Yardım**" projesi kapsamında düzenledikleri atölye çalışmasına katılmıştır.
 - Anadolu Kültür A.Ş.'nin Avrupa Birliği delegasyonunun desteği ile yürüttüğü "**Cezaevi Şartlarının Sivil Katılım Ve Eğitimle Geliştirilmesi**" projesinin Şubemiz tarafından desteklenmesine başlanmıştır. Bu doğrultuda 21-22-23 Mart 2007 tarihinde Ankara'da düzenlenen "**Ceza İnfaz Sistemi ve Sivil Toplum**" konulu konferansa TPD İstanbul Şube'yi temsilen Şube Genel Sekreteri Uzm. Psk.Ceyda Eke katılmıştır. Bu süreçlerde psikologların aktif rol oynaması gerektiği ve Dernek ile işbirliği içerisinde çalışmaların yürütülmesi için yapılan küçük grup çalışmalarında vurgulanmıştır.
 - NATO, İsrail Tel Hai Üniversitesi Toplum Stres Önleme Merkezi ve Bahçeşehir Üniversitesi'nin 23-25 Mart 2007 tarihleri arasında "**Terör ve Felaketlerin Travmalara Bireysel ve Toplumsal Düzeyde Psiko-Sosyal İlk Yardım**" projesi kapsamında düzenleyecekleri atölye çalışmasının açılış törenine TPD İstanbul Şubeyi temsilen Şube Başkanı Dr. Ayla Dönmez katılmıştır.
 - Şubemiz Yönetim kurulu başkan yardımcısı Nursel Telman "etik soruşturmacı" olarak seçilmiştir. Süreç içerisinde Etik Kurul asil üyeliğinden istifa eden Doç. Dr. A. Kadir Özer'in yerine Doç. Dr. Ayşe Ayçiçeği Dinn kabul edilmiştir.

- Dernek tanıtım klasörü basılmıştır. Sponsorluk arayışlarında, kurumlarla işbirliği çalışmalarının görüşmelerinde ve/veya kongrelerde açılan dernek standında kullanılmasına yönelik hazırlanan bu paket kullanılmaya devam edilmektedir.
- İstanbul Şube bünyesinde **psikolojinin alt alanlarına yönelik faaliyet gösteren çalışma gruplarının tamamının, çalışma yönetmeliklerinin bitirilmesine ve bu alanlarda çalışan psikologlara yönelik sertifika programlarının hazırlanmasına yönelik çalışmalara** devam edilmiştir.
- Üyelerimizle diyalogu arttırmak ve iletişimi kolaylaştırmak amacıyla İstanbul Şube İnternet Sitesi kurulmasına karar verilmiş ve hayata geçirilmiştir. Ancak Genel Merkez ile yaptığımız görüşmelerde psikologlar derneğine ait iki internet sayfasının olmasının kafa karıştırıcı olabileceği endişesiyle aktif durumu sürdürülmemiştir.
- Derneğin toplum nezdinde tanıtımı ve derneğe gelir kazandırmak amacıyla Psikologlar Derneği amblemlili T-Shirt yaptırılmış ve üyelere satışa sunulmuştur.
- Şube bünyesinde kullanılan telefon santrali ihtiyacı karşılamadığından yeni bir santral alınmış ve iletişimi kolaylaştırmak amacıyla tüm katlara telefon ağı kurulmuştur. Ayrıca dernek binasının kantin katına müzik yayın sistemi oluşturulmuştur.
- 13 Mayıs 2006 günü **“Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şubesi Bahar Yemeği”** düzenlenmiş, yemekte psikologluk mesleğinde **20 yılını dolduranlara belge** verilmiştir.
- EFPSA'ya gidecek öğrencilerimize mali destek sağlanmıştır.
- 10 Kasım 2006 günü İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğrencilerine yönelik mesleği tanıtıcı bir toplantı düzenlenmiştir.
- Haziran ayında 2006 yılı psikoloji bölümü mezunlarına **“Mesleğe Hoş geldiniz” kokteyli verilmiştir**. Öğrencilerle sohbet edilmiş ve psikolojinin alt alanları hakkında bilgilendirme yapılmıştır.
- Meslektaşlarımızla yılın belli bir günü bir araya gelmek ve mesleğimiz ile ilgili bir günü kutlamak amacıyla Türkiye’de ilk dernek olan Türk Psikoloji Cemiyetinin kuruluş gününü **“7 Ocak” 1956 psikologlar günü** olarak dönemin ilk GYK toplantısında önerilmiş, ancak netlik sağlanamamıştır.
- Şubemize yeni projeler getirmesi; **“Araştırma, Uygulama ve Eğitim Merkezi”ni hayata geçirilmesi ve derneğinin hızlandırılması** için Uzm.Banu Vardar Karabeyoğlu 17/04/2006 tarihinde işe başlamıştır. Ancak projeler üretmek ve bulmak konusunda görev yapacak bu kişi mali yetersizlikler nedeniyle temmuz ayında işten ayrılmıştır.
- 28 -30 Eylül 2007 tarihleri arasında EFPA Etik Komisyonu’ndan gelen uzmanlar **“Atölye Çalışmalarını”** Şubemizde gerçekleştirmişlerdir.
- Türkiye genelinde Psikoloji ile ilgili yapılmış olan araştırma, makale, kitap yazımı- çevirisi, test çalışmaları için arşiv nitelikli bir **“Bilgi Bankası”** kurulması çalışmaları 2006 yılında GYK’larda önerilmiş ve kabul edilmiştir. Formun son hali oluşturulduktan sonra gruplara gönderilmiştir.

ÇALIŞMA GRUPLARI

- Kurumsallaşma gereği Çalışma Grupları için daha önceki “işleyiş” taslağı üzerinde çalışma kararlaştırıldı. Bu grupların çalışma esaslarında; **görev tanımı, sertifika programı** hazırlanması, **alana uygun projeler oluşturulması** planlanmıştır.
- Sağlık ve Endüstri alanlarına yönelik sertifikalı eğitim programı çalışmaları tamamlanmıştır. Sağlık psikoloji sertifikası programı uygulamaya geçmiştir.**
- Endüstri ve Örgüt Psikolojisi alanındaki Sertifika programını da hazırlanmış ve duyurulmuş, ancak yeterli katılım olmamıştır. Önümüzdeki dönemlerde bu eğitim çalışmasını duyurusu tekrarlanacaktır. Meslektaşlarımızdan Prof. Dr. Zuhâl Baltaş başarılı üç kişiye bu eğitim için burs verebileceğini söylemiştir. Bu çerçevede uygulama yapılacaktır.

Alanlara Göre Görev Tanımları

Eğitim Alanında Çalışan Psikologlar, Rehabilitasyon Alanında Çalışan Psikologlar, Endüstri ve Örgüt Alanında Çalışan Psikologlar, Sağlık Psikolojisi Alanında Çalışan Psikologlar için **görev tanımları daha önceki yönetimde hazırlanmıştır.**

Sağlık bakanlığı'nın TPDGenel Merkez'den isteği üzerine Görev tanımları ile ilgili bir rapor TPD Genel Merkez'e gönderildi.

Tüm alt alanlar için bu süreç planlandı. Bu yaklaşım Kurumsallaşmayı ve mesleğin açıklıkla tanınmasını, kabul ve legalitesini de beraberinde getirecek ve **yasa daha kolay kabul görecektir. Meslektaşlarımızın çalışma koşullarının uygun hale gelmesini sağlayacaktır.** TPD İstanbul Şube bu nedenle "bu çalışmaları" önemsemektedir. Daha Önceki Yönetim Sırasında İstanbul Şubenin hazırladığı görev tanımları taslaklarının üzerinde çalışılarak **uygulamaya geçme stratejileri önerileri ile Genel Merkez Yönetim Kuruluna gönderilmiştir.**

Çalışma grupları-**Travma**

Oluşturulan Çalışma alt gruplarının işleyişine yönelik bilgiler GYK'da genel merkez ve diğer şubelerimizle paylaşılmıştır. GYK'larda çalışma gruplarının şeması üzerinde ortak çalışma yapıldı. Daha sonra APA örneği ile "Birim" kavramına gidildi. İlk örnek olarak da Travma Birimi'nin yaşama geçirilmesi uygun görüldü. Bu amaçla Türk Psikologlar Derneği Ankara genel Merkez'de 28 Ocak 2007 tarihinde düzenlenen "travma komisyon toplantısı"na İstanbul Şube Yönetim Kurulunu ve Travma Komisyonu'nu temsilen Uzm. Psk.Ceyda Eke katılmıştır. Türk Psikologlar Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun 11/05/2006 tarih ve 100 sayılı kararıyla **The European Network on Traumatic Stress (Tents) projesini** yürütmek üzere İstanbul Şube yetkilendirilmiş ve projenin Doç. Dr. A. Ufuk Sezgin tarafından yürütülmesine karar verilmiştir.

İstanbul Şube Travma komisyonun toplanması için çağrı yapılmış ve az sayıda katılımcı ile çalışma yapılarak ileriye dönük planlamalar yapılmıştır. Ufuk Sezgin'in koordinatörlüğündeki proje kapsamında travma alanında çalışan psikologlar arasında bir network kurmak ve acil eylem planı ve temel eğitim kitapçığını oluşturmak için çalışmalar yapılmıştır. Ankara Genel Merkez Travma Komisyonu ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilecek bu kitapçık ile ilgili haberleşme Ufuk Sezgin tarafından yapılmaktadır.

Atlas jete ait uçağın düşmesi üzerine yetkililerle ilişki kuruldu. Destek olabileceğimiz bilgisi verildi. Gelen talep doğrultusunda kayıp yakınlarının evlerine gidecek personelle psiko-eğitsel çalışma yapılarak hem kendi yaşadıkları hem de ziyaret sırasında dikkat etmeleri gereken süreçler hakkında bilgilendirildiler. Kayıp yakınlarından başvuran 2 kişi dernekdeki travma konusunda uzman iki meslektaşımız tarafından bireysel olarak takip edilmektedir. Aralık ayının son haftasında 3'ü personel olmak üzere 5 kişi daha bireysel destek istemiş ve alandaki uzman arkadaşlarımız tarafından Ocak ayında itibaren görülmeye başlanacaktır. Kaza olayını takip eden ilk iki hafta içerisinde kabin ve yer hizmetleri görevlilerinden oluşan 3 grupta temel psiko-eğitsel ilk çalışma yapılmıştır. Takipleri sürdürülmektedir.

Çalışma grupları-**Adli Psikoloji**

Adli alanda çalışan meslektaşlarımızın konuların güçlendirmek ve desteklemek, ihtiyaç duyulan eğitim alanlarını belirlemek, sorunların çözümünde işbirliğini geliştirmek amacıyla (arzu edilen katılım düzeyinde olmasa da) 12.06.2006 tarihinden itibaren gerçekleştirdiğimiz toplantılarda;

Özellikle aile ve Çocuk Mahkemeleri, Denetimli Serbestlik ve Ceza İnfaz Kurumlarında görev alan arkadaşlarımızın görev ve sorumluluk alanları, özlük haklarındaki sorunlar, bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi gibi konular tartışılmıştır.

Bu aşamada her bir alanda "Görüşme Teknikleri, Çocuk ve Aile Psikolojisi-Dinamikleri, Psikopatoloji, Grup ortamında (hükümlülere yönelik) Rehabilitasyon, Adli/ Kriminal Psikoloji, Rapor Yazım Tekniği" gibi genel başlıklar belirlenmiştir.

Önümüzdeki toplantılarda, oluşturduğumuz iletişim grubunu daha da etkinleştirerek İst.TPD çatısı altında ihtiyaç duyulan konuları içeren modüler yapıda uzun süreli eğitim programlarının ve "olgu tartışmaları etkileşim grupları"nın oluşturulması hedeflenmiştir.

Öğrenci Çalışma Grubu

- Türkiye'de Psikoloji Bölümü öğrencilerinin üniversitelerdeki temsilcilerinin 11-12 Kasım 2006 tarihlerinde dernekte toplanmalarına; dernek ve öğrenci temsilcileri ile işbirliğine gidilmesine;
- Öğrencilerin derneğe katılımlarını arttırmak için birlikte çalışılmaya karar verilmiş ve **Öğrenci Çalışma Grubu kurulmuştur.**
- Öğrenci arkadaşlarla "**okulda şiddet**" konusunda bir çalışma yapmaya karar verilmiş ve çalışmaya başlanmıştır. **Projenin amacı; ilköğretim öğrencilerine okulda şiddetle ilgili öğrenci arkadaşların yapacakları sunumlar ve el broşürleri** hazırlamak olarak belirlemiştir.

Çalışmanın ilk adımı literatür taraması yapmak olarak belirlenmiştir. Öğrenci Çalışma Grubu bu proje için çalışmaktadır.

ÖĞRENCİLERLE YAPILAN FAALİYETLER

- İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencilerinin haftada **iki gün film gösterimi ve bilimsel tartışma yapımları** sağlanmaktadır.
- İstanbul Üniversitesi psikoloji Bölümü öğrencilerinin haftada bir gün **tiyatro çalışmalarını yapabilmeleri** için şube binasını kullanmaları sağlanmıştır.
- Dr. Aysin Çelik Öğrencilere Endüstri ve örgüt psikolojisi alanını tanıtıcı toplantı yapmıştır.

ÜYE TOPLANTILARI

- 27 Kasım 2007 tarihinde "meslek yasası- değişim- süreç ve aksamalar, mesleki eğitimlerin içeriği ve niteliği ve mesleki alanda uygulama yeterliliği" gibi konuları tartışma ve çözüm yolları üretmek üzere üyelere yönelik bir bilgilendirme toplantısı düzenlenmiş ve çağrı tüm üyelere mail yoluyla iletilmiştir.

TOPLANTI SONUÇLARI

- Yasa ile ilgili son gelişmeler,
- Diyaliz alanında çalışan psikologların durumu, Bu konuda mutlaka baskın olunması ve gerekli adımların atılarak hakların geri kazanılması gerektiği ifade edilmiştir.
- Sağlık alanında çalışanlar için genel yönergelerin neler olduğunun öğrenilmek istenmesi.
- Hastanede çalışan psikologların ne gibi hakları olduğu, görev tanımlarının neleri içerip neleri içermemesinin belirlenmesi, Hastanede çalışan psikologun "ne iş yapar" sorusuyla karşılaşmaktan rahatsızlık duyulduğu,
- Derneğin Yüksek lisansı olmayanlara "yetersiz" mesajı verilmesinin ve yüksek lisansı olmayanlara kapalı/uzak durduğuna dair bir algı olduğunu, böyle bir tutumun hakim olduğu inancı ile derneğe ait hissetme duygusunun zedelendiği,
- Mesleğin sadece klinik alandan ibaret olmadığını, ancak tüm çalışmaların sanki böyleymiş gibi bu yönde yapıldığı,
- Eğitimde, rehabilitasyonda, endustride, sağlıkta çalışan psikologların görev tanımlarının belirlenmesi için İstanbul Şubedeki ilgili çalışma gruplarının bu alanlar için uzun süre çalıştığı ve görev tanımları taslaklarının hazırlandığı henüz bunların kesinleşmediği,
- Travma çalışmalarının mutlaka bir hız alması gerektiğini ve gelecek afet durumları için insan yetiştirilmesine öncelik verilmesi
- Dernekten beklentilerin neler olduğu, dernekte nelerin yapılması/yapılabilmesi gerektiği,
- Derneğin yaptığı faaliyetler ile ilgili üyelere bilgilendirmesi, Sadece yasa çalışmaları ile ilgili değil, derneğin hangi konularda aktif olduğuna dair bilginin üyelere verilmemesi yönündeki sıkıntının dile getirilmesi.
- Derneğin görünür olmaması yönündeki eleştiri, eğitim ve derneğin iş duyuruları dışında da üyelere güçlü ve sıcak ilişkiler kurulması amacıyla haberleşmenin her konuda yapılması, konuşularak eksik veya yanlış bilgiler ve inançlar üzerinde de duruldu.

15 Aralık 2007'de ikinci üye toplantısı yapıldı:

- Bu toplantıda bir önceki toplantı gündemi biraz daha ayrıntılı bir biçimde ele alındı, daha önceki toplantı sonuç kararları ve **derneğin kurumsallaşması ile etkinliğinin niteliği üzerinde duruldu.**
- Sağlık Psikolojisi Sertifika programına devam ederek tamamlayan meslekdaşlarımıza sertifikaları verildi.
- International Society for the Study of Trauma and Dissociation (Uluslararası Travma ve Disasosiasyon) derneği tarafından " The Apparently Normal Family: A contemporary Agent of Transgenerational Trauma and Association " adlı çalışmasıyla **travma ve disasosiasyon alanında en iyi araştırma ödülü olan D. David Caul ödülünü alan İstanbul Şube üyemiz Dr. Erdinç Öztürk'ü** tebrik ettik. Çalışmasının yayını Derneğimizin kitaplığına hediye etti.

PROJELER

- Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.'nin 2004 yılından bu yana sürdürmekte olduğu "AİLE İÇİ ŞİDDETE SON!" kampanyası çerçevesinde Şubemizden talep edilen desteğin

yazılı olarak tarafımıza iletilmesinin ardından Türk Psikologlar Derneği Genel Merkezi de bilgilendirildikten sonra protokol imzalanarak çalışmalar hayata geçirilmiştir. Trabzon'da bulunan üyemiz Psikolog Timur Toker Projede çalışmaya başlamıştır.

- Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şubesi'nin, Türkiye Avrupa Birliği Komisyonu Delegasyonu Üreme Sağlığı Programı İkinci Teklif Çağrısı kapsamında hazırladığı "**Andropoz ve Menopozla Başa Çıkın**" başlıklı projenin Avrupa Birliği Komisyonu tarafından kabul edilmiş, çalışmalarına başlanmış ve başarı ile tamamlanmıştır.

Üreme Sağlığı Projesi

"-Menopoz ve andropozla başa çıkın- projesi AB tarafından finanse edilen TC. Sağlık Bakanlığı Türkiye Üreme Sağlığı Programı kapsamında Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şubesi tarafından 2006-2007 yılları arasında yürütülmüştür.

Projenin amacı kişileri menopoz ve andropoz konusunda bilgilendirmek, yanlış bilgileri düzeltmek, orta yaş döneminde yaşanan mediko-psiko-sosyal değişimlere dikkat çekmek ve bu döneme uyum sağlama yetilerini artırmaktır.

Proje kapsamında Eminönü, Beyoğlu ve Zeytinburnu belediyesi sınırları içindeki 66 sağlık çalışanına, 4865 halktan kişilere menopoz ve andropozla ilgili eğitim verilmiş ve 362 kişiye destek grupları ile psikolojik destek sağlanmıştır. Proje kapsamında 10 psikolog eğitim ve destek grup çalışmalarını yürütmüştür."

- Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından "**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Ve Gelecekte Şiddete Maruz Kalmayı Önlemek Amacıyla Şiddet Mağdurlarının Desteklenmesi Yoluyla Kadın, Çocuk Ve Gençlerin Şiddete Karşı Fiziksel Ve Zihinsel Açından Korunmalarını Desteklemek**" konusunda proje duyurusu yapıldıktan sonra proje yazılarak Avrupa Birliği'ne gönderilmiştir. İlk asamadan geçen proje ikinci aşamasında kabul edilmediği için hayata geçirilememiştir.
- Başak Kültür ve Sanat Vakfı'ndan gelen yazılı talep üzerine "**İstanbul Anadolu Yakası'nda Yaşayan Yoksul, Yoksun, Göç Mağduru Ve Risk Altındaki Çocuk-Genç Ve Ailelerin Kurulacak Rehabilitasyon Merkezi Çalışmalarından Faydalandırılması**" çalışmalarına yönelik destek verilmiştir.
- Bahariye Lions Kulübü Derneği'nden 18/07/2006 tarihinde gelen Kadıköy Yeni Sahra'da gerçekleştirilen "**Yeni Sahra Sosyal Hizmet Merkezi Çalışması**" projesi kapsamında "**Göçle Bu Bölgeye Yerleşen Halkın Şehir Hayatına Uyum Sağlamalarına Yardımcı Olmak, Ailevi Problemleri Çözmek, Halka Psikolojik Danışmanlık Alma Alışkanlığı Kazandırma**" gibi konularda projeye uzman psikologların dahil edilmesi yönündeki taleplerine destek verilmiştir.
- İstanbul Valiliği İbni Sina İlköğretim Okulu'nun akran şiddetini önleme amacıyla yürüttüğü "**Akran Arabuluculuğu**" projesine destek verilmiştir.

ETKİNLİKLER-PANELLER

İstanbul Şube üyelerine yönelik "**Nöropsikanaliz**" konulu bir panel 24 Ocak 2007 tarihinde düzenlenmiştir. Prof.Dr.Güler Fişek, Dr.Saffet Murat Tura, Uzm.Psk.Gökçe Özkarar'ın katılımları ile düzenlenmiştir.

Bilgi Üniversitesi Kuştepe kampüsünde "**Ayrımcılık/Ötekileştirme: Psiko-Politik açıdan Milliyetçilik, Irkçılık Ve Linç Bakış**" başlıklı panel 12/02/2007 tarihinde Yrd. Doç. Dr. Murat Paker, Prof. Dr. Melek Göregenli ve Doç. Dr. Ferda Keskin'in konuşmacı olarak katılımları ile düzenlenmiştir.

Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü'nde 26/03/2007 tarihinde "**Duyarlılık ve Umursamazlık Arasındaki İnsan**" konulu panel düzenlenmiş, panelde moderatör Psk. Dr. Nevin Dölek, konuşmacı olarak Prof. Dr. Ünsal Oskay, Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan ve Prof. Dr. Nebi Sümer yer almıştır

TPD İstanbul Şube Binasında saat 18:00'de "**SPOR PSİKOLOJİSİ**" konulu bir panel düzenlenmesine; Yard.Doc.Dr.Ziya Koruc ve Yard.Doc.Dr.Perican Bayar Koruc'un konuşmacı olarak davet edilmelerine karar verildi. Katılımın azlığı nedeniyle çalışma ertelenmiştir.

18 Ocak 2008' de "**Tarz-ı Hayattan Life Style'a**" paneli aynı isimli kitabın yazarı Rifat N. Bali, Prof.Dr. Gülden Güvenç ve Yard Doç. Necdet Neydim'in konuşmacı, Ayla Dönmez'in moderatör olduğu panelin yapılmasına karar verilmiştir.

ETKİNLİKLER-FİLM GÖSTERİMİ

- 04/2006 Cuma günü İciar Bollaín'in yönettiği **"Gözlerimi de Al\Te Doy Mis Ojos"** adlı film gösterimi ve tartışması yapılmıştır.
- 23/03/2007 Cuma günü **"Aşk Artık Burada Oturmuyor"** adlı bir film gösterimi ve filmin ardından filmin teması, metaforları ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Tartışmacılar Doç. Dr. Ali Babaoğlu ve Uzm. Okyay Şılar'dı.

ETKİNLİKLER-KONFERANSLAR

- 18 Mayıs 2007 Cuma akşamı saat 19:00'da **Dr Bernie Stein tarafından "Rüyalar, masallar ve mitler- Jung'un insan ruhuna giriş yolu"** konulu bir konferans verildi.
- 28 Haziran 2007 Perşembe akşamı saat 19:00'da Doç. Dr. A. Ka.Tat.Tsang tarafından **"Klinik Psikoloji ve Sosyal Alanda Yapılan Araştırma ve Çalışmalarda "Öykü-Anlatı" Analizi"** konulu bir konferans verildi.

SEMİNERLER

- T.C. İstanbul Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü kurum personeline I. dönem hizmet içi eğitim programı kapsamında **"Motivasyon"** konulu seminer 27/02/2006 tarihinde Dr.Ayla Dönmez ve Dr.Aysın Çelik'in tarafından verilmiştir.
80. yıl Nuh Çimento Lisesi'nde okuldaki öğrencilerine yönelik **"Ergenlik Döneminde Depresyon"** ile ilgili konferans 19 Ocak 2007 tarihinde Psk.Cumhur Amasyalı tarafından verilmiştir.
- İstanbul Pendik Gençlik Kampında Türk Kızılay tarafından verilen Liderlik Semineri kapsamında katılımcılara 30 Ocak 2007 tarihinde **"Çocuk Psikolojisi Eğitimi"** Yrd. Doç. Dr. Gül Şendil tarafından verilmiştir.
- Çocuk Akıl Sağlığı Derneği'nde psikolog-psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanlarına **"Ailenin Çocuğun Gelişimindeki Rolü"** konulu bir eğitim 02/05/2006 tarihinde Dr.Ayla Dönmez tarafından verilmiştir.
80. Yıl Nuh Çimento Lisesi'nden gelen talep üzerine **"Aile İçi İletişim"** konulu seminer 15/03/2006 tarihinde Uzm. Psk. Ayşenur Bay Aytekin tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü tarafından düzenlenen **"Kurgudan Gerçeğe Korkularımız"** konulu 11. Ulusal Psikoloji Öğrenci Kongresi çerçevesinde 07/07/2006 tarihinde düzenlenen panel İstanbul Şube'yi temsilen Psk.Sedat Sevgen katılmıştır.
- 2006 Haziran'da İstanbul'da düzenlenen Kişiler Arası İlişkilerde Kabul ve Red Kuramı Kongresine sponsor olan **İstanbul Ticaret Odası'na 12/05/2007 tarihinde "öfke kontrolü" ve aynı şekilde Zarakol İletişim Hizmetleri firmasına "İletişim Becerileri" eğitimleri** Dr. Ayla Dönmez tarafından verilmiştir.

BASINLA İLİŞKİLER

- Şube olarak basının danıştığı veya konuşmacı olarak bağlantı kurdukları psikologların dernek tarafından onaylanmış olması gerektiğini anlatan bir yazı hazırlanarak tüm basın ve TV kanallarına gönderilmiştir.
- Şube başkanı Dr. Ayla Dönmez Radikal Gazetesi ve Cumhuriyet Gazeteleri ile röportaj yaparak **IAR kongresi ve dernek hakkında bilgilendirme yapmıştır.**
- NTV Radyo'nun yaptığı "Halkın Sesi" programına Dr. Ayla Dönmez katılarak **Ruh Sağlığı Platformu'nun kuruluşu amacı ve hedeflerini anlatmıştır.**
- Majör Multi Medya tarafından düzenlenecek teröre ve terörizme karşı metropollerde yaşayanları bilinçlendirmeye yönelik mesajlar içeren **"Şiddet ve Yaşam" üzerine bir yazı yazılarak gönderildi.**
- Açık Radyo'da yayınlanan programa Arzu Çakar katılarak **"Sivil Toplum Kuruluşu olarak Türk Psikologlar Derneği ve Derneğin faaliyetleri"** anlatılmıştır.
- Okullardaki şiddet olayları;** danışan gazetelere bilgi verilmiş, Antalya'da bir öğretmenin şiddet uygulaması olayı ve **çocuk ihmal ve istismarı platformunun kuruluşu ile ilgili bilgilerin de aktarıldığı** NTV Radyo'nun "Halkın Sesi" programına konuşmacı olarak katılmıştır.
- Maltepe Üniversitesi Teknoloji TV de **Dernek tanıtımının yapıldığı** programa Şube Başkanı Dr.Ayla Dönmez katılmıştır.

Cumhuriyet Gazetesinin Sinem Dönmez'in istediği **Türkiye'de psikologlar ve çalışma koşullarını içeren sorularına verilen şube yanıtı** ilişiktir.

Dünya Ruh Sağlığı Günü 10/10/2007 nedeni ile Haber1 istediği görüşler doğrultusunda bilgilendirme yapılmıştır.

Temmuz 2007'de Ophthalmology Life dergisi tarafından gönderilen "Küresel Isınmanın İnsan psikolojisine Etkileri" konusunda istenen görüş doğrultusunda görüş bildirilmiştir.

2007'de Metropol Dergisi tarafından gönderilen "Kent ve Sağlık- Sağlıklı Kentler" konulu yuvarlak masa toplantısına iştirak edilerek görüşler paylaşılmıştır.

STAND FAALİYETLERİ

İstanbul Grand Cevahir Otel'de 8-11 Mart 2006 tarihleri arasında düzenlenen "II. Ulusal Kadın Ruh Sağlığı Kongresi"nde

Galatasaray Üniversitesinde 24-25 Mart 2006 tarihinde yapılan I. Uluslar arası Okul Ruh Sağlığı Sempozyumu'nda

İstanbul Marmara Otel'de 28 Mart-2 Nisan 2006 tarihinde düzenlenen 10. Bahar Sempozyumu'nda

İstanbul Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü'nde 6-7 Mayıs 2006 tarihinde düzenlenen II. Risk Altındaki Çocuk ve Ergen Sempozyumu'nda

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kştepe Kampüsünde Ayrımcılık/Ötekileştirme: Psiko-Politik açıdan Milliyetçilik, Irkçılık ve Linçe Bakış" 12/02/2007 tarihindeki panelde

13-14 Şubat 2007 tarihlerinde İstanbul Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı'nda düzenlenecek 12. İnsan Kaynakları Zirvesi bünyesinde kurulan "İnsan Kaynakları 2007 Fuarı"nda derneğimize yönelik dokümanlar sergilenmiş ve satışa sunulmuştur.

Türk Psikologlar Derneği

İzmir Şubesi 2006 - 2008 Faaliyet Raporu

EĞİTİM

1- SANAT TERAPİSİNDE DIŞA VURUM	:	AYSIN TURPOĞLU ÇELİK
2-WISC-R ZEKA ÖLÇEĞİ	:	ESMAHAN ORCIN
3-ÖFKE KONTROLÜ	:	NAZIM SERİN
4-CİNSEL TERAPİ	:	ELİF KABAKCI
5-KLİNİK ÖN GÖRÜŞME TEKNİKLERİ	:	NURDAN ÖKTEN
6-ÇOCUK DEĞERLENDİRME PAKATI	:	GÜLSEN ERDEN
7-AİLE TERAPİSİ	:	GÜL ERYÜKSEL
8-ANKARA GELİŞİM ENVANTERİ (AGTE)	:	ESMAHAN ORCIN
9-MMPI	:	UMUT YILDIZ SEYFİOĞLU

2006-2007 YILI EĞİTİM KAYITLARI

WISC-R: 06.11.2006/ 26.06.2006 / 29.01.2007/ 14.01.2007 08.03.2007/21.03.2007/27.07.2007-03.08.2007-22.08.2007-17.09.2007- 08.11.2007

ÇOCUK DEĞERLENDİRME PAKETİ: 18-19-20.09.2006 - GÜLSEN ERDEN/ESMAHAN ORCIN

AİLE TERAPİSİ: 10-11.12.2006 GÜL ERYÜKSEL

AGTE: 17.01.2007 - ESMANHAN ORCIN

ÖFKE KONTROLÜ: 28-29.04.2006 - NAZIM SERİN

KLİNİK GÖRÜŞME TEKNİKLERİ: 01-.02.04.2006-24.25/04.2007- 02.03.07.2007 - NURDAN ÖKTEN

SANAT TERAPİSİ: 04-05.05.2006 - AYSIN TURPOĞLUÇELİK

MMPI: 06-05-06.2006/10.11.17.24/11/2007-08.09.15./12.2007 - Umut SEYFİOĞLU

ÇALIŞMALAR:

- 1) Şubat-Mayıs 2006;Seferihisar YİBO öğrencilerine yönelik destekleyici danışmanlık hizmeti verilmiştir. Çalışmalara daha sonra RAM çatısı altında devam edilmiştir. Seferihisar YİBO'da "TPD İzmir Şubesi Korusu" oluşturulmuştur.
- 2) Gaziemir Belediyesi Kadın Danışma Merkezi İle Yürütülen Çalışmalar
 1. TPD İzmir Şube ile Gaziemir Belediyesi arasında imzalanan protokol gereği 2006 yılı boyunca Kadın Danışma Merkezinde bir dizi çalışma yapılmıştır.
 2. Kadın Danışma Merkezine başvuran bayanlarla bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiş; bireysel görüşmelerin ardından etkileşim grubu düzenlenmiş; bu çalışmalar sonucunda belirlenen konularda seminerler düzenlenmiştir.
 3. Aysegül KOPRULU, Benal ALKANLAR, Dünya POLAT, Evrim ERDOĞAN, Isıl COKLAR, M. Ferit ENGIN, Ozge ACIK, Yasar CELIK, Yesim KARAKAYA'nın katıldığı çalışmada kullandığımız teknik ve yöntemler ilgilene başka sivil toplum örgütlerine aktarılmış, deneyimler paylaşılmıştır. Muğla Üniversitesi, İzmir Barosu "Aile içi Şiddet Çalışma Grubu" gibi çeşitli organizasyonlara seminerler verilmiştir.
- 3) Sağlık Müdürlüğü İle Yürütülen Çalışmalar
 1. İlimiz Sağlık Müdürlüğü Ruh Sağlığı Şubesinin isteği ile birlikte yürütebileceğimiz çalışmalar konusunda toplantılar yapılmıştır. Hazırlayacakları eylem planı ile ilgili öneriler sunulmuştur.
 2. Sağlık Müdürlüğü (Çoğunluğu yönetici kadroda olan) hekimlerine travma ve müdahale konusunda tam gün seminer verilmiştir.
- 4) 25.11.2006; Narlıdere Belediyesi'nde Uzm.Psk.Nurdan Ökten'in katılımıyla "Kadına Yönelik Şiddet" paneli düzenlenmiştir.
- 5) 08.03.2006; Buca Belediyesi'nde Uzm.Psk.Nurdan Ökten'in katılımıyla "Kadına Yönelik Şiddet" paneli düzenlenmiştir.
- 6) 01.02.2007-15.02.2007; Hürriyet Ege Kadın Klubü işbirliğiyle Uzm.Psk.Didem Turgut Çönkü'nün katılımıyla Karabağlar ve Eskiizmir İlköğretim Okullarında "Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu" semineri verilmiştir.

- 7) 02.05.2007; POYDEM'de Uzm.Psk.Nurdan Ökten ve Nezahat Bingöl'ün katılımıyla "Stresle baş etme ve iletişim becerileri" semineri verilmiştir.
 - 8) 05.02.2007; Dr.Sheyda Rafat katılımıyla derneğimizde "Pozitif Psikoterapi Temel Kavramlarının Tanıtılması" konulu sohbet toplantısı düzenlenmiştir.
 - 9) 14.04.2007 Zafer İlköğretim Okulu Trafik Kazası Sonrası Yapılan Çalışmalar;
- 14.04.2007 Cumartesi sabahı yaşanan Zafer İlköğretim Okulu öğretmen, öğrenci ve velilerini taşıyan otobüsün kaza yapması sonucu çok sayıda vatandaşımız hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır. Bu olayla ilgili olarak Millî Eğitim Müdürlüğü (Hatay Rehberlik ve Araştırma Merkezi)'nin daveti üzerine bir dizi çalışma yapılmıştır. Millî Eğitim Müdürlüğü ve Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği ile birlikte yürüttüğümüz çalışmalarla ilgili 27.04.2007 tarihi itibarıyla ayrıntılar aşağıda özetlenmiştir.

A. 14.04.2007 Tarihinde Yapılan Çalışmalar:

1. **Kriz masası ile toplantı:** Trafik kazası sonrası verilebilecek psikososyal destek konusunda önerilerimizi sunduk, tören, cenazelerin gelişi gibi konularda sorularını yanıtladık, okulun tatil edilip edilmemesi gibi konularda önerilerde bulunduk.
2. **Planlama:** Millî Eğitim Müdürlüğü yöneticileri, RAM yetkilileri ile süreci planladık. İzmir'de görevli ve daha önce travma konusunda eğitim almış, travmatik olaylara müdahale etmede deneyimi olan Millî Eğitim bünyesindeki Psikolog ve Psikolojik danışmanları belirledik.
3. **Bilgilendirme:** Kriz masası tarafından kaybı olan aileler için 1 yönetici ve 1 Rehber Öğretmen görevlendirilmiş. Bu kişiler yaralı ve kaybı olan ailelerle birlikte olmaları düşünülmüş. Kriz masasının isteği ile bu gruba Psikolog Şenel Karaman tarafından eğitim verildi. Bu çalışmada daha çok bu kişilerin kaygıları giderildi ve nasıl davranabilecekleri konusunda deneyimleri ve becerileri ortaya çıkarılmaya çalışıldı.
4. **İlk Müdahale:** Haberi öğrenip okula gelmiş öğretmenler ile çalışıldı. Şenel Karaman ile Psikolojik Danışman Hayal Demirci ve Psikolog Zümrüt Cihanşümül'ün katıldığı bu toplantıda ilk etkiler hafifletilmeye ve çalışıldı, bilgilendirme yapıldı.
5. **Dernekte Toplantı:** Şenel Karaman, Deniz Özer Eryılmaz, Zümrüt Cihanşümül, Hayal Demirci, Yasar Celik, İsmail Sav'ın katıldığı bu toplantıda Travma grubumuzla birlikte yürütebileceğimiz çalışmalar, uygulanabilecek yöntemler konusunda hazırlık yaptık.

B. 15.04.2007 Pazar Tarihinde Yapılan Çalışmalar:

1. RAM tarafından görevlendirilmiş psikolog ve psikolojik danışmanlara daha önce İstanbul grubunca HSBC Bombalama olayı sonrasında kullanılan protokol temel alınarak Psikolog Deniz Özer Eryılmaz tarafından eğitim verildi.
2. Pazartesi okulun açılışında yapılacaklar hakkında Millî Eğitim Müdürlüğü yetkililerine önerilerde bulunuldu ve planlar gözden geçirildi.

C. 16.04.2007 Pazartesi Günü Yapılan Çalışmalar:

1. RAM ve Türk Psikologlar Derneği Travma Grubu gönüllülerine Öğretmenler, öğrenciler ve anne babalar ile yapılan bireysel ve grupla müdahalelere süpervizyon yapıldı. Psikososyal müdahalenin bilimsel, okulun ve sosyo-kültürel ortamın özelliklerine göre düzenlenmesi yapıldı ve ekipler yönlendirildi.
2. Görevli Psikolog ve Psikolojik Danışmanların gözlemleri değerlendirildi, okul popülasyonunun etkilenme düzeyleri belirlendi ve sonraki müdahaleler ile ilgili stratejiler geliştirildi.
3. Okula gelen ve konferans salonuna alınan, oldukça kalabalık veli grubuna travma ve etkileri konusunda Psikolog Şenel Karaman tarafından bilgi verildi. Yetişkinler, çocuklar ve ergenlerin kaza sonrasında verebilecekleri tepkiler konusunda soruları cevaplandı ve önerilerde bulunuldu. Yas tepkileri üzerine bilgilendirmenin yapıldığı bu toplantıda Kızılay tarafından getirilen broşürler dağıtıldı.
4. **Eğitim:** Bir sonraki gün anne babalar ile yapılacak çalışma konusunda Psikolog ve Psikolojik Danışmanlara eğitim verdik. Anne babalar ile yapılacak çalışmalarda karşımıza çıkabilecek sorunlar, müdahaleler konularında ayrıntılı değerlendirmelerde bulunduk.

D. 17.04.2007 Salı Günü Yapılan Çalışmalar:

1. Öğretmenler ilk defa bizim toplantımızla bir araya geldiler. Psikolog Şenel Karaman ile Psikolog Deniz Özer Eryılmaz'ın yönettiği bu toplantıda her iki yönlerini

(öğretmenlik ile yas tepkileri) yadsımadan ayrı ayrı ele aldığımız bir çalışma oldu. Onları süreç hakkında bilgilendirdik, yapmayı düşündükleri çalışmalar için yöreklendirdik.

2. Anne babalar ile çalışma yapan ekiplere paylaşım toplantısı yapıldı. Süpervizyon uygulandı, deneyimler üzerinde duruldu.
3. **Eğitim:** Bir sonraki gün yapılacak aile ziyaretleri konusunda Kızılay ve Sosyal Hizmet Uzmanları ile Milli Eğitim Personeline bilgi verdik. İlk karşılaşmadan, konuşulacak konulara, farklı durumlardan evden ayrılışa kadar her durum değerlendirildi, olası müdahaleler anlatıldı.

E. 18.04.2007 Çarşamba Günü Yapılan Çalışmalar:

1. Öğretmenlerin isteği ve tarafımızca da önerilen anma töreni yapılmış ve bu çalışmada müdahale ekibinden sadece Psikolog Deniz Özer Eryılmaz'ın katılımı gerçekleşmiştir.

F. 19.04.2007 Perşembe Günü Yapılan Çalışmalar:

1. **Okul Yöneticisi ile toplantı:** Okul ortamında alınabilecek önlemler üzerinde öneriler sunuldu.
2. Ev ziyareti yapan ekiplerin deneyimleri paylaşıldı, Süpervizyon yapıldı. Kazanın aileler üzerine etkileri değerlendirildi.

G. 20.04.2007 Cuma Günü Yapılan Çalışmalar:

Ev ziyareti yapan ekiplerin deneyimleri paylaşıldı, Süpervizyon yapıldı. Kazanın aileler üzerine etkileri değerlendirildi.

H. 26.04.2007 Perşembe Günü Yapılan Çalışmalar:

Hatay Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından bu çalışma için görevlendirilen rehber öğretmenlere daha önce Unicef Projeleri kapsamında travma konusunda eğitimler vermiş olan (Psikolog) Yrd. Doc Dr. Nedret Öztan'ın katılımı ile bir değerlendirme toplantısı yapıldı. Bu toplantıda bu güne kadar sürdürülen çalışmaların olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirildi. Bir sonraki aşamada yapılacak müdahale planı yeniden güncellendi.

I. 27.04.2007 Cuma Günü Yapılan Çalışmalar:

İki hafta sonra sürdürülecek çalışmalarda Psikososyal Okul Projesi kapsamında hazırlanmış olan programın ayrıntıları belirlendi. Öğretmenler ile Psikolog Şenel Karaman ile Psikolog Deniz Özer Eryılmaz'ın çalışması, aileler ve sınıflar ile Milli Eğitim Personeli Psikolog ve Psikolojik Danışmanların çalışması kararlaştırıldı. Öğretmenler ile Anne Babalar ile yapılacak çalışmaların Aile Danışma Merkezinde öğrencilerle çalışmanın sınıflarında olması planlandı.

PSİKO-SOSYAL MÜDAHELE KAPSAMINDA SAYISAL VERİLER

	Öğrenci Debrifing	Aile Debrifing	Öğretmen	Aile Yönetici Seminer	Aile/ Hastane Ziyareti	Toplantı	Süpervizyon Eğitim	Bireysel Müdahale	Toplam
Oturum Sayısı	26	26	2	2	20	7	6	52	
Saat	3	3	3	3	2	2	2	1	
Toplam Saat	78	78	6	6	40	14	12	20	286

PSİKOEĞİTİM (Saatler tahminidir)

	Öğrenci	Aile	Öğretmen	Süpervizyon Eğitim	Toplam
Oturum Sayısı	26	4	2	6	
Saat	2x2	2x2	2x3	2	
Toplam Saat	92	16	12	12	132

Ayrıntılar:

1. Türk Psikologlar Derneği İzmir Şubesi Travma grubu bu çalışmada Milli Eğitim Personeline süpervizyon ve eğitim desteği vermiştir.

2. Çalışma süreci hakkında Milli Eğitim Müdürlüğü (RAM yetkilileri) ve Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Sekreteryası (Kızılay/Fulden Bak) bilgilendirilmiştir.
 3. Çalışma süreci hakkında Türk Psikologlar Derneği Ankara ve İstanbul Travma Grupları bilgilendirilmiştir.
 4. Travmatik olaylara müdahalede kullanılan tekniklerin çeşitliliği ve tartışılan teknikleri içerdiğinden kuramsal olarak Debrifing temel alınsa bile ilk müdahalelerde bilgilendirme ağırlıklı gidilmiştir. Öğrencilerin yaşları gereği rahatlamalarını sağlayıcı tekniklerden yararlanılmıştır. Yas tepkilerine müdahale edilmemeye özen gösterilmiştir.
 5. Hastanelerde yatan yaralılar ve yakınları için derneğimiz üyesi psikologlardan yardımcı olmaları istenmiştir. Bu müdahalelerin hastanelerin kendi iç işleyişleri kapsamında olmasına özen gösterilmiştir.
 6. Kazanın bir okul gezisinde gerçekleşmesi ve etkilenenlerin çoğunluğunun Zafer İlköğretim Okulu popülasyonundan olmasından dolayı olabildiğince yerel kaynaklarla müdahaleler yapılmıştır.
 7. RAM tarafından görevlendirilen uzman arkadaşlarımızın uyumlu ve özverili çalışmaları takdir edilecek düzeydedir.
- 10) Ege Kadın Dayanışma Vakfı İle Yürütülen Çalışmalar
TPD İzmir Şube Yönetim Kurulunun verdiği bir görev gereği "Ege Kadın Dayanışma Vakfı" tarafından alınan "Sevgiye Uzanan El" temalı şiddet konulu çalışmada görev alınmıştır. Hala sürdürülen (Kasım 2007-Mart 2008 arasında yürütülecek olan) bu çalışmada grubumuz gönüllü psikologları ortalama 16 ayrı kurumda 400 kişiye seminer verecektir.
Adli Psikologlar Çalışma Grubu; Adalet Bakanlığı'nda çalışan psikologların görev tanımlarına ilişkin öneriler rapor halinde GYK toplantılarına sunuldu.
- 2006 Genç Psikologlar Araştırma Ödülleri Ege Üniversitesi'nde düzenlenen 11. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi'nde dağıtıldı.
- 2007 Genç Psikologlar Araştırma Ödülleri için toplam 12 araştırma başvurusu olmuş ve dereceye giren araştırma ödülleri Yakın Doğu Üniversitesi'nde düzenlenen 12. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi'nde dağıtıldı.
- 11) 11.10.2007 Tarihinde TRT Radyo - 1 programında Uzm. Psk. Nurdan Ökten "Kadına Yönelik Şiddet" konusu çerçevesinde konuk olmuştur.
 - 12) 9-11.11.2007; İnsan Hakları Vakfı İzmir Şubesi'nin Tepekule Eğitim Merkezi'nde düzenlemiş olduğu "Ulusal önleme mekanizmaları,Alıkonulma yerlerinin izlenmesi ve Eğitimcilerin eğitimi" seminerlerine Psk. Gülsen Yıldız TPD İzmir Şube adına katılmıştır.
 - 13) Film gösterimleri ve sunum etkinliği; Konak Kültür Merkezi'nde 2006 yılında "Deney" filmi Prof.Dr.Melek Görengeli, 2007 yılında "Barda" filmi Psk.Şenel Karaman ve "İçimdeki Deniz" filmi Doç.Dr.Erdem Özkara.
 - 14) PANO; 2006'da 1 kere ve 2007'de 1 kere yayımlanmıştır.
 - 15) 26.11.2007; Dr. Psk. Hakan Çetinkaya'nın katılımıyla "Evrin Psikolojisi" konferansı gerçekleştirilmiştir.

TRAVMA VE İNSAN HAKLARI ÇALIŞMA GRUBU SÜREKLİ EĞİTİM ÇALIŞMALARI

Tarih	Saat	Konu	Konuşmacı
15/01/2007	17:30-19:00	Travma Hakkında Temel Bilgiler	Psk. Şenel KARAMAN
29/01/2007	17:30-19:00	Travma ve Sanat Terapisi	Yrd. Doç. Gülnur BEYAZİD
12/02/2007	17:30-19:00	Basic-PH	Uzm. Psk. Ayperi ÖZİŞ
26/02/2007	17:30-19:00	Travma ve Müzik	Uzm. Psik. Dan. Zahit HARMANLI
12/03/2007	17:30-19:00	Travma ve Oyun Terapisi I	Psik. Dan Hayal DEMİRCİ Psk. Zümrüt CİHANŞÜMÜL
26/03/2007	17:30-19:00	Travma ve Oyun Terapisi II	Psik. Dan Hayal DEMİRCİ Psk. Zümrüt CİHANŞÜMÜL
09/04/2007	17:30-19:00	Travma ve İyileştirici Hikayeler	Psk. Yeşim KARAKAYA Psik. Dan. İsmail SAV Psk. Hacer CANLAN
23/04/2007	17:30-19:00	Travma ve Psikolojik Testler	Uzman Psk. Aytunç ENGİN
07/05/2007	17:30-19:00	Ölüm Sonrası ve Yas Tepkileri	Psk. Nurşen USLU
21/05/2007	17:30-19:00	Travma ve Yaratıcı Drama	Psk. Benal ALKANLAR
03/06/2007	09:30-	Travmatik Olaylara Müdahaleler	Travma Grubu

Türk Psikologlar Derneği Bursa Şubesi 2006 - 2008 Faaliyet Raporu

1. 04.02.2006 tarihinde 9. Olağan Genel Kurul toplantısı yapılmış ve yeni Yönetim Kurulu belirlenmiştir.
2. 22. 03.2006 tarihinde Elektrik Mühendisleri Odasında Psk. Yılmaz Gürkan tarafından “Stres Yönetimi” eğitimi verilmiştir.
3. 22-23.03.2006 tarihinde Bursa Bölge Çalışma Müdürlüğünde Psk. Gülçer Aydın tarafından “İletişim” eğitimi verilmiştir.
4. 16.04.2006 tarihinde TPD 28. Olağan Genel Kurul toplantısına Bursa Şubelerini temsilen Psk. Gülçer Aydın ve Psk. Asuman Yılmaz katılmışlardır.
5. Mayıs 2006’da Psk. Gülçer Aydın tarafından Tan Lisesi öğretmenlerine “Stres Yönetimi” eğitimi verilmiştir.
6. Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21’de düzenlenen “Çocuk Sağlığı” Projesine şubemiz destekte bulunmuş ve bu proje ile ilgili eğitim alacak olan kişilere MMPI testi uygulanması ve değerlendirilmesi için Psk. Zeynep Aygül ve Psk. Nevin Türkes görevlendirilmiştir.
7. Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21’de düzenlenen “Evde Hasta ve Yaşlı Bakıcılığı” Projesine şubemiz destekte bulunmuş ve bu proje ile ilgili eğitim alacak olan kişilere MMPI testi uygulanması ve değerlendirilmesi için Psk. Nevin Türkes görevlendirilmiştir.
8. Ağustos 2006 tarihinde Milli Eğitim Müdürlüğünde Psk. Asuman Yılmaz tarafından “Stres ve Öfke” Konulu Eğitim verilmiştir.
9. Kasım 2006’da Bursa ili Rehber Öğretmen ve Psikologlarına Psk. Tuba Ayhan tarafından “Konuşma Bozuklukları” konusunda ücretsiz eğitim düzenlenmiştir.
10. 13-14 Ocak 2007 tarihinde Bursa Yönetim Kurulu temsilcileri TPD Şubeler arası Yürütme Kuruluna katılmışlardır.
11. 17-18 Şubat 2007’de “Travma Psikolojisi” eğitimi düzenlenmiştir.
12. 10-11-12 Şubat 2007 tarihlerinde “Çocuk Değerlendirme” Eğitimi düzenlenmiştir.
13. 06.04.2007 tarihinde Psk. Hülya Zambak ve Psk. Gülçer Aydın Tan Okullarında “Meslek Seçimi ve Sınav Kaygısı” eğitimi vermişlerdir.
14. 10 Mart-1 Nisan tarihleri arasında “BDT-II” eğitimi düzenlenmiştir.
15. 3 ayrı oturumda 3 ayrı gruba Elektrik Mühendisleri Odası üyelerine Psk. Yılmaz Gürkan “Stres” konusunda, Psk. Gülçer Aydın “Beden Dili” konusunda eğitimler vermişlerdir.
16. Psk. Gülçer Aydın Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı Koruma Kurulu Koordinasyon toplantılarına Şubemiz adına periyodik toplantılarına sürekli katılmaktadır.
17. Psk. Gülçer Aydın Bursa Emniyet Müdürlüğü’nün Rehberlik ve Psikolojik Danışma Koordinasyon toplantılarına Şubemiz adına periyodik toplantılarına sürekli katılmaktadır.
18. Eğitim Ölçütlerinin belirlenmesi ve TPD Eğitimleri yönetmeliğinin güncellenmesi amacıyla ADK üyelerinin görüşlerinin alınması amacıyla düzenlenen anket değerlendirilmiş ve sonuçları Genel Merkez Eğitim Komisyonuna bildirilmiştir.
19. 13-14 Nisan 2007’de Psk. Asuman Yılmaz İzmir GYK toplantısına katılmıştır.
20. Şube Başkanımız Psk. Gülçer Aydın 06.05.2007’de Ankara’da organize edilen TPD Şube Başkan ve Sekreterlerin yönetim toplantısına katılmıştır.
21. Psk. Yılmaz Gürkan Bursa Gazi Anadolu Lisesi öğrencilerine 15 Kasım 2007 tarihinde “Sınav Kaygısı ve Başetme Yolları” ve 22 Kasım 2007 tarihinde de “Ergenlik Dönemi ve Sorunları” konulu eğitimleri vermiştir. Bu eğitimler periyodik olarak tüm sınıflara çeşitli konularda sürdürülecektir.

Türk Psikologlar Derneği

Tüzük Değişikliği

20 Nisan 2008 Pazar günü gerçekleştirilen Türk Psikologlar Derneği 29. Olağan Genel Kurul Toplantısı'nda değiştirilen ve eklenen tüzük maddeleri aşağıda verilmiştir.

ASIL ÜYELİK:

MADDE 24. Asıl Üye Olabilme Koşulları:

- Medeni haklara sahip ve 18 yaşını bitirmiş olmak,
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak veya Türkiye'de kanunlar çerçevesinde oturma hakkını elde etmiş olmak,
- Derneklere üye olmayı engelleyen bir suçtan cezalandırılmamış olmak ve bu durumu savcılıktan alacağı bir belgeyle belgelemek
- Diploma ya da mezuniyet belgesini noter veya üniversite tasdikli olarak beyan etmek, (Bu madde eklenmiştir).**
- Yurt içi veya yurt dışı üniversitelerin YÖK tarafından denkliği kabul edilen psikoloji bölümünden mezun olmak veya mezuniyet sonrası eğitimini bu konuda tamamlamış olmak,
- Tüzükte belirtilen aidatı ödemeyi taahhüt etmek,
- Dernek tüzüğündeki amaçları ve diğer hususları yerine getirmeyi kabullenmiş olmak.

ÜYELİKTEN ÇIKARILMA:

MADDE 29- Aşağıdaki durumları saptanan üyeler, gerektiğinde Etik Kurulu tarafından yapılacak soruşturma sonucu, Genel Merkez Yönetim Kurulu kararı ile üyelikten çıkarılırlar.

- Derneklere üye olma hakkını yitirmek,
- Dernek Tüzüğüne aykırı davranmak,
- Üyelik formunda doğru beyanda bulunmamış olmak,
- Tüzük gereğince yapılması gereken görevleri yerine getirmemek,
- Derneğin amacına zarar verici hareketlerde bulunmak,
- TPD Etik Yönetmeliği'nde belirtilen psikologların uyması gereken etik ilkelere uymamak,
- İki yıl üst üste Dernek aidatını ödememek.

Dernekten çıkarılanların yapılacak ilk Genel Kurul toplantısında itiraz hakları vardır. Bu konudaki Genel Kurul kararı kesindir. Dernekten çıkan veya çıkarılanlar, Derneğe önceden yapmış oldukları yardım ve aidatları geri isteyemezler.

- Ayrıca üyelikten istifa eden kişilerin tekrar üyelik müracaatları durumunda üyeliğe kabul edilmeleri ilgili Yönetim Kurulu'nun değerlendirmesi ile mümkün olabilecektir. (Bu madde eklenmiştir).**

MADDE 30-Üyelerin ödeyecekleri yıllık aidat miktarı "otuzbeş milyon" Türk Lirası'dır (35.000.000 TL). Bu aidat, bir defada, nakit olarak saymana veya dernek hesabına yatırılarak ödenir. Yeni üye olmak isteyenler giriş aidatı olarak, otuzbeş milyon (35.000.000 TL)Türk Lirası öderler.

MADDE 30-Üyelerin ödeyecekleri yıllık aidat miktarı 50.00 YTL (Elli Yeni Türk Lirası)'dır. Bu aidat, bir defada, nakit olarak saymana veya dernek hesabına yatırılarak ödenir. Yeni üye olmak isteyenler giriş aidatı olarak, 50.00 YTL (Elli Yeni Türk Lirası) öderler.

MADDE 40- Dernek Genel Kurulu kararıyla, en az 30 psikologun ikamet ettiği yerlerde şube açılabilir. Bu amaçla dernek yönetim kurulunca yetki verilen en az üç kişilik kurucular kurulu, Dernekler Yönetmeliği'nde belirtilen şube kuruluş bildirimini ve gerekli belgeleri, şube açılacak yerin en büyük mülki amirliğine verir.

MADDE 40- Şube, Dernek Genel Kurulu kararıyla aşağıdaki şartların sağlanması koşuluyla açılabilir:

- Şube açılacak ilde, kadrosunda tam zamanlı en az üç (3) psikolog öğretim üyesi bulunan ve aktif eğitime devam eden Psikoloji Bölümü olması,
- Şube Yönetim Kurulu teşkilinde en az bir (1) psikolog öğretim üyesi bulunması,
- İlgili ilde en az 50 psikologun ikamet etmesi,

Bu amaçla dernek yönetim kurulunca yetki verilen en az üç kişilik kurucular kurulu, Dernekler Yönetmeliği'nde belirtilen şube kuruluş bildirimini ve gerekli belgeleri, şube açılacak yerin en büyük mülki amirliğine verir.

ŞUBE MAL VARLIĞININ STATÜSÜ VE ŞUBELERİN GELİRLERİ

MADDE 50- Şubelerin mal, para ve diğer hakları ile borçları, şubelerin feshi halinde Genel Merkeze kalır. Şubeler, her ay topladıkları üye aidat miktarının %50'sini, o ayı takip eden ayın başında, Genel Merkez'e göndermekle yükümlüdürler.

Dernek tarafından basılıp satılan yayınların %70'ini, yayını talep ettiklerinde peşin olarak öderler. Ayrıca, şubelerde o yıl içinde açılan sürekli eğitim ve proje gelirlerinin %35'ini Genel Merkez'e göndermekle yükümlüdürler

MADDE 50- Şubelerin mal, para ve diğer hakları ile borçları, şubelerin feshi halinde Genel Merkeze kalır. Şubeler, her ay topladıkları üye aidat miktarının % 75'ini, o ayı takip eden ayın başında, Genel Merkez'e göndermekle yükümlüdürler.

Dernek tarafından basılıp satılan yayınların %70'ini, yayını talep ettiklerinde peşin olarak öderler. Ayrıca, şubelerde o yıl içinde açılan sürekli eğitim ve proje gelirlerinin % 25'ini Genel Merkez'e göndermekle yükümlüdürler.



TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ
Türk Psikologlar Derneği Internet Sitesi
- <http://www.psikolog.org.tr> -